

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА
ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Матеріали

*III Міжнародної дистанційної науково-практичної
конференції*

*«Наукові пошуки ХХІ століття:
молодіжний вимір»*

2 жовтня 2015 р

Київ

ЗМІСТ

Абасалієва Оксана Воркшоп як форма виховання етнічної свідомості	10
Артеменко Інна Цінність процесу саморозвитку	14
Байдюк Любов Самоосвіта студентської молоді в умовах Європейської інтеграції	20
Баланчук Марія Вплив освітнього середовища вищого навчального закладу на становлення особистості студента	24
Білик Сергій Становлення етнічної самосвідомості особистості з позиції діяльнісного підходу	29
Білик Тетяна Формування у майбутніх учителів початкових класів аксіологічної складової педагогічної майстерності	33
Білявська Яна Дозвіллева діяльність особистості як можливість самовдосконалення	37
Брикнер Олена Формування патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку: потреба часу	43
Брода Галина Формування психічного здоров'я дітей старшого дошкільного віку засобами арт-терапії	47
Васильєва Світлана Визначення сформованості естетичних емоцій у дітей старшого дошкільного віку	52
Веселовська Тетяна Роль ігрової діяльності у формуванні творчої особистості дошкільника	57
Волошин Лариса Формування особистості студента засобами фізичної культури	62
Гіренко Світлана Проблема впливу соціальних мереж на формування особистості дитини дошкільного та молодшого шкільного віку	67

Голюк Роман Вплив батьків на розвиток емоційної сфери дітей дошкільного віку	72
Горячківська Ольга Соціокультурне середовище як необхідна умова саморозвитку дитини	77
Гриценко Юлія Особливості становлення емоційного компоненту етнічної ідентичності школяра	79
Данюк Анастасія Проблеми становлення та розвитку особистості у гендерному вимірі	82
Дурицька Марія Становлення та розвиток особистості в освітньому просторі: інноваційні парадигми	87
Дубогрій Тетяна Педагогічна організація взаємодії дошкільної установи з батьками (з досвіду експериментального дослідження)	92
Дядюша Юлія Розповідання за серією сюжетних картинок – передумова розвитку внутрішнього мовлення дітей старшого дошкільного віку	96
Елишева Катерина Цілі як фактор саморозвитку особистості	98
Задніпряна Оксана Прояв властивостей темпераменту у навчально-виховній роботі з дошкільниками	101
Заєць Оксана Розвиток творчих здібностей старших дошкільників засобами нетрадиційних технік малювання	107
Замишляк Ірина Мовленнєва зарядка як засіб ефективного розвитку комунікативних умінь учнів початкової школи на уроках англійської мови	112
Зикіна Катерина Формування професійного образу майбутнього вчителя засобами самоосвітньої діяльності	118
Зубач Ольга Розвиток самооцінки дітей дошкільного віку у процесі спілкування з дорослими та однолітками	122

Іванча Тетяна Вплив туристично-краєзнавчої діяльності на розвиток школяра	127
Кагаловська Марія Вплив музикотерапії на діяльність особистості під час навчального процесу	131
Карпало Назар Творча діяльність майбутнього вчителя як основа його самовдосконалення	135
Карпович Катерина Коррекция детской тревожности методами арт-терапии	140
Кедич Ольга Моральне виховання молодших школярів	145
Киценька Оксана Проблеми виховання і самовиховання творчої особистості вчителя	150
Клименко Ірина Саморозвиток особистості на заняттях літератури	154
Клименко Ліна Сенсорне виховання дітей п'ятого року життя –основа їх розумового розвитку	162
Коваленко Вікторія Особливості розвитку уяви дітей старшого дошкільного віку за допомогою нетрадиційних технік малювання	166
Козуть Ольга Декоративна діяльність як середовище гармонійного розвитку дітей молодшого дошкільного віку	173
Колеснік Катерина Основні орієнтири виховання підростаючого покоління в Україні	177
Копитко Наталія Саморозвиток особистості як важливий фактор її формування в процесі діяльності	182
Корнієнко Анжела Педагогічні умови гендерного виховання дітей старшого дошкільного віку	187
Коробко Д. Забезпечення адаптації молодих працівників у ДПТСУ	193

<i>Кравченко Анастасія</i> Мистецтво як засіб духовного становлення особистості	196
<i>Крикун Інна</i> Шляхи попередження конфліктних ситуацій у взаєминах дітей старшого дошкільного віку	201
<i>Куцокінь Ліна</i> Саморозвиток особистості як процес подолання суперечностей	206
<i>Кучковська Анна</i> Роль природного середовища у розвитку творчої особистості дошкільника	211
<i>Линник Анастасія</i> Використання елементів ігрової культури для збагачення соціального досвіду дитини-дошкільника	215
<i>Литовченко Марія</i> Наукова робота як чинник особистісно-професійного розвитку студентів в період навчання у вищому навчальному закладі	220
<i>Лифар Олена</i> Проведення мистецьких заходів як засобу формування патріотичних почуттів у старших дошкільників	225
<i>Майстер Юлія</i> Дитяча агресивність	229
<i>Максименко Валерія</i> Педагогічні умови виховання взаємодопомоги у старших дошкільників у процесі ігрової діяльності	234
<i>Мартинюк Інна</i> Використання сучасних технологій у формуванні цілісної картини світу дітей молодшого шкільного віку	239
<i>Марчук Євдокія</i> Особливості ресоціалізації неповнолітніх засуджених у пенітенціарних установах	245
<i>Матляк Ірина</i> Використання хромотерапії у роботі з дітьми-аутистами	250
<i>Мельник Тамара</i> Підготовка майбутнього вихователя до взаємодії з батьками в умовах полікультурного середовища	255

Микитенко Інна Застосування інноваційних технологій як засіб активізації навчального процесу з англійської мови в педагогічному коледжі	260
Мороз Ірина Виховання у старших дошкільників поваги до праці дорослих у процесі читання художньої літератури	265
Морозюк Тетяна Розвиток творчого потенціалу студентської молоді	269
Нікутіна Наталія Аплікація як засіб розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку	274
Огородник Ірина Особистісно-орієнтований підхід як основа успішної реалізації навчально-виховного процесу в днз	278
Оленюк Марина Особливості використання елементів проблемного навчання у процесі вивчення математики у школі і ступеня	281
Остапчук Оксана Адаптація дитини до школи	287
Павленко Васирина Психологічні засади розвитку мовлення у дітей з ЗНМ	291
Патинко Олена Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку в процесі організації свят та розваг	295
Похилюк Альона Педагогічна підтримка саморозвитку молодшого школяра в умовах шкільного колективу	303
Праженик Анастасія Формирование ценностного компонента гендерной воспитанности детей старшего дошкольного возраста	308
Прідьма Діана Молодіжні ініціативи – майбутнє нашої Батьківщини	313

Прохорова Олена Самовдосконалення як форма саморозвитку майбутнього вчителя	319
Проценко Юлія Медіаресурси як чинник формування соціально-психологічних якостей старших дошкільників	324
Пруднікова Катерина Розповідання, як творчий процес мовленнєвої діяльності	329
Резунова Надежда Особенности представлений детей дошкольного возраста о животных	333
Росенко Світлана Особливості та переваги проектної технології у навчальному процесі початкової школи	338
Савчук Олеся Виховання моральних якостей у дітей старшого дошкільного віку: потреби часу	342
Самойленко Данило Самоосвіта студента, майбутнього педагога, як основа його професійної компетентності	347
Ситник Катерина Взаємозв'язок родини і дошкільного закладу з питання обдарованості дошкільників	352
Сітарук Тетяна Вплив родинного виховання на формування особистості дитини	357
Скиба Вікторія Дидактична гра як засіб розвитку дітей дошкільного віку	361
Скульбедіна Анна Саморозвиток особистості та його рушійні сили	365
Смик Дар'я Психолого-педагогічний аналіз проблеми батьківського авторитету	370
Смицька Анна Саморозвиток як компонент самовдосконалення вчителя	375

Собко Ірина Індивідуальний імідж як засіб саморозвитку сучасного вчителя	382
Сокол Тетяна Діагностування інтелектуальної та соціально-емоційної готовності до навчання у школі дітей старшого дошкільного віку	387
Терета Валентина Виховання патріотизму у дітей старшого дошкільного віку в умовах сучасності	391
Ткаченко Валерія Проблеми розвитку зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку	395
Ткаченко Віктор Теоретичні основи використання інноваційних технологій фізичного виховання дошкільників із застосуванням народних традицій	400
Фризюк Юлія Алгоритм педагогічної технології навчання дітей старшого дошкільного віку ілюстративному малюванню	403
Фурманець Олена Молодь – наше майбутнє	408
Ходаківська Діана Підготовка вчителя-дослідника як важлива перспективна проблема сучасної науки та практики	413
Хрящевська Оксана Виховання самостійності у дітей дошкільного віку під час виконання трудових доручень	418
Чайка Марина Психологічні умови оптимізації спілкування батьків з дітьми дошкільного віку	422
Чирчик Сергій Математичний алгоритм оптимізаційної моделі «інтеграл компетентності дизайнера»	426
Чубата Олена Формування позитивного ставлення дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі	430

Шальнєва Олена Формування дружніх відносин між дітьми старшого дошкільного віку в процесі сюжетно-рольової гри	435
Шапірко Вікторія Методологія розвитку та інноваційних підходів до оновлення змісту освіти	439
Шморгун Інна Гра як ефективна умова розвитку пізнавального інтересу учнів початкової школи у навчанні англійської мови	445
Шкуренко Олександра З досвіду використання дистанційних технологій навчання при викладанні фахових дисциплін на факультеті початкової освіти	453
Шуляк Анна Особенности понимания речи детьми 3-4 лет	457
Юрко Тетяна Шляхи підвищення ефективності проведення уроків музичного мистецтва в школі	461
Ющук Ірина Проблема дитячого аутизму в контексті професійної підготовки педагога	466
Яценко Жанна Феномен дітей-індіго	470
Войтюк Іванна Особливості виконання покарань в зарубіжних країнах	474
Євтушенко Валерія Професійна деформація працівників кримінально-виконавчої системи	478
Жукова Дар'я Психологічний аспект соціальної роботи з неповнолітніми злочинцями	481
Марциненко Катерина Таємне спілкування в кримінальній субкультурі	485
Пристапа Анастасія Проблеми ресоціалізації неповнолітніх засуджених в пенітенціарній теорії та практиці	490
Сіленко Аліна Психологічні особливості самотності у засуджених	494

ВОРКШОП ЯК ФОРМА ВИХОВАННЯ ЕТНІЧНОЇ СВІДОМОСТІ

Оксана Абасалієва

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка*

Науковий керівник – д-р психол. наук, професор **Седих К. В.**

Полікультурна освіта має глибокі корені. Її засновник Я. Коменський вважав необхідним підготувати дитину до життя в багатонаціональному суспільстві. Ж. Руссо писав, що потрібно виховувати в дітей повагу до різних людей, а І. Песталоцці висловлював думку про те, що необхідно виховувати всіх дітей, як одну сім'ю, не звертаючи уваги на їх національність.

Такі відомі фахівці в галузі полікультурної освіти як А. Джуринський, М. Красовіцький, М. Лещенко вважають, що усвідомлення різноманітності, багатокультурності світу та його цілісності, взаємозв'язку, взаємозалежності культур є базовою ідеєю концепції полікультурного виховання. Дослідники підкреслюють, що головною цінністю полікультурної освіти є плюралізм культур [1]. Полікультурна освіта орієнтує навчальні заклади на культурне збагачення всіх студентів, на засвоєння програм, які сприяють збереженню та розширенню культурного плюралізму.

Формування полікультурних компетенцій має включати кілька напрямків: формування культури знань, яка має на увазі високий рівень знань про культурну різноманітність цивілізації як у просторі, так і в часі і дозволяє адекватно здійснювати активну творчу діяльність у полікультурному просторі; розвиток культури поведінки, його видів та форм, відповідних полікультурному середовищу; формування емоційної культури адекватної полікультурному середовищу; формування культури саморозвитку в полікультурному середовищі. Висока емоційна культура і позитивна мотивація при вступі в діалог культур дозволяють долати можливі негативні наслідки взаємодії. Здібності до самозміни і саморозвитку є необхідною умовою особистісної мобільності і можливості знайти шляхи конструктивної взаємодії.

Сучасний стан розвитку освіти вимагає пошук нових форм виховної роботи. Однією з цікавих та дієвих пропонуємо воркшоп.

Воркшоп є активною розвиваючою формою групової роботи. Саме поняття (в перекладі з англійської workshop – майстерня) вказує на його центральну ідею: на воркшопі всі учасники активні і самостійні. В основі методу лежить інтенсивна групова взаємодія, при цьому акцент робиться на отримання динамічного знання [3].

Кожен з учасників приходить на воркшоп зі своїм унікальним і неповторним досвідом, отриманим у процесі життєдіяльності, і таким же індивідуальним поглядом і ставленням до тих чи інших проблем.

Воркшоп являє собою дослідження, в центрі якого лежить окремо взята і неоднозначна проблема. Спеціальним чином організований процес роботи в групі дозволяє поглянути на неї об'ємно, з різних, часом найнесподіваніших ракурсів. Воркшоп допомагає актуалізувати досвід, наявний в групі і інтегрувати на основі існуючих ресурсів новий погляд і розуміння розглянутої проблеми. Таким чином, воркшоп допомагає стати всім його учасникам після закінчення більш компетентними, ніж на початку.

Отже, воркшоп:

- навчальна група, яка допомагає всім учасникам стати після закінчення навчання більш компетентними, ніж на початку;
- навчальний процес, в якому кожен бере активну участь;
- навчальний процес, під час якого учасники багато дізнаються один від одного;
- тренінг, результати якого залежать насамперед від вкладу учасників і меншою мірою – від знань ведучого;
- навчальний процес, на якому в центрі уваги – переживання учасників, а не компетентність ведучого;
- можливість відкрити для себе, що знаєш і вмієш більше, ніж думав досі, і навчитися чомусь від людей, від яких цього не очікував.

Воркшоп вигідно відрізняється від інших методів навчання своєю точковою тематичною спрямованістю. Крім того, воркшоп відноситься до групи таких розвиваючих і навчальних методів, які найбільше підходять для роботи з дорослою аудиторією. Знання, отримані в процесі воркшопу, є продуктом активної діяльності самих учасників, що багаторазово підвищує ефективність їх засвоєння.

Основні відмінності воркшопу від заходів іншого типу – висока інтенсивність групової взаємодії, активність і самостійність учасників, актуальний досвід і особисте переживання. Експерт, керівник воркшопу допомагає учасникам визначити мету, завдання високопродуктивної майстерні, підбирає методи і прийоми для активного дослідження.

Учасники заходу використовують особистий досвід і знання та вміння, наявні у них з теми воркшопу. Вони діляться ними з іншими учасниками заходу. Ведучий вміло контролює процес, спрямовує діяльність групи.

Тривалість воркшопів різна. Є міні-воркшопи, що тривають тільки 1 годину, але час проведення більшості з них коливається від половини дня до тижня. Їх найважливіша характеристика – різноманіття. Будь-який добре організований воркшоп передбачає сукупність різних методів, які активізують учасників, роблячи їх не просто слухачами. Можна сказати, що на воркшопі вчаться за допомогою отримання актуального досвіду і особистого переживання, що набагато легше досягається в груповому, ніж в індивідуальному навчанні.

Основні методи і прийоми – аналіз і розбір ситуацій, створення проектів та презентацій, «мозковий штурм», параметричний практикум, виконання індивідуальних і групових вправ. Теоретичні «вкраплення» у вигляді лекцій застосовуються дуже рідко і в мінімальному (необхідному для повного висвітлення теми) обсязі. Після закінчення воркшопу у групи є певний інструментарій, модель поведінки в конкретній ситуації.

Воркшоп, спрямований на виховання етнічної свідомості, може проводитися на регулярній основі чи не систематично, в малих (академічних)

колективах або тимчасових групах студентів різного рівня підготовки, залучати представників однієї чи відмінних культур, національностей, регіонів, статей, релігій тощо. Такий воркшоп може мати самостійний характер, однак методично доцільним і виправданим є його включення до комплексу подібних заходів у відповідності до цілеспрямовано й послідовно розробленої програми.

Крім цього, у поєднанні з полікультурними воркшопами доцільним є впровадження у педагогічний процес вишу форм, методів, засобів і матеріалів навчально-виховної діяльності зі студентами, котрі, сприяють розширенню й поглибленню культурної грамотності, заохочують толерантне ставлення до представників інших культур, у тому числі й у межах освітньо-виховного простору сучасного навчального закладу, закладають основи вмінь і навичок педагогічно доцільно налагоджувати взаємодію з ними, переконливо й наочно доводять необхідність полікультурного виховання молодих поколінь, забезпечують формування особистісної полікультурної свідомості й полікультурної професійно-педагогічної компетентності майбутнього вчителя: обговорень, рецензувань, дискусій, презентацій, виховних заходів тощо. Таким чином, уключення такої форми роботи до педагогічного процесу вищої школи, по-перше, відповідає меті полікультурного виховання майбутніх учителів і, по-друге, знайомить їх із методичними засадами реалізації полікультурного підходу у подальшій практичній педагогічній діяльності в умовах сучасного загальноосвітнього навчально-виховного закладу [2]. Полікультурний воркшоп є ефективним педагогічним засобом, який має значні потенційні можливості у здійсненні виховання фахівця, а також підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності у полікультурному середовищі та формування його особистісної етнічної свідомості й полікультурної компетентності як основної передумови реалізації навчально-виховної діяльності загальноосвітньої школи на засадах толерантності, демократизму й полікультурності.

Література

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Під заг. ред. Овчарук О. В. – К.: «К.І.С», 2004
2. Кузьменко В. В. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи : навч. посіб. / В. В. Кузьменко, Л.А.Гончаренко. – Херсон : РПО, 2006
3. Що таке Workshop? Посібник для організаторів практичних семінарів. / Упоряд. і автор О.Б.Чікуров. – Псков, 2001

ЦІННІСТЬ ПРОЦЕСУ САМОРОЗВИТКУ

Інна Артеменко

КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний

коледж імені І.С. Нечуя-Левицького

Науковий керівник – викладач *Берегеля Л.М.*

Одним із складних і багатогранних завдань, визначених у Державній національній програмі “Освіта (Україна XXI століття)”, Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті, є створення умов для формування духовно багаті особистості, що свідомо і цілеспрямовано самовдосконалюється.

Сучасна гуманістична педагогіка і психологія висуває на перший план внутрішню активність особистості, її потреби і здібності до саморозвитку. Ідея саморозвитку активізувала світову педагогічну свідомість. Сьогодні вона впроваджується і в українську освіту [1].

Найголовніше завдання суспільства і педагогіки - не підкоряти, не деформувати, а вчити особистість саморозвитку, самоудосконаленню, вмінню бути собою, завжди і у всьому робити свій свідомий вибір.

Саморозвиток - це усвідомлений і керований особистістю процес, в результаті якого відбувається удосконалення фізичних, розумових і моральних

потенцій людини, розгортання її індивідуальності. Процес саморозвитку не має меж, як немає меж досконалості людини.

Важливою умовою, первинною сходинкою саморозвитку особистості є внутрішня потреба у його здійсненні та самопізнання себе. Самопізнання - це вивчення себе як частини природи, виявлення своїх біологічних особливостей і потреб, це розуміння себе як частини соціуму, це усвідомлення себе і як морального та духовного феномену. Адекватно пізнати себе, вгадати свою силу - справа непроста [2].

Розвивати учнів потрібно в такому напрямку, щоб викликати у них потребу в саморозвитку, активному самотворенні. Тільки той розвиток є ефективним, який передбачає в особистості потребу самовдосконалюватися. Саморозвиток – сукупність якостей, що характеризують внутрішній суб'єктивний світ особистості, основні риси інтелектуальної спрямованості, її життєві інтереси, переконання, погляди, ставлення до життя, до інших людей, до своїх обов'язків і до самої себе, її осмислення вчинків, бажань, волю, естетичні і моральні почуття.

Саморозвиток передбачає в першу чергу активність самої особистості у роботі над собою, емоційно-психологічні переживання і самоспонування у власному розвитку.

Внутрішні протиріччя між прагненням до діяльності і бездіяльністю, між прагненням пізнання і виникненням все нових питань лежать в основі потреб учня в пізнавальній, трудовій, суспільно-політичній, моральній та різних видах творчої діяльності і таким чином сприяють його саморозвитку [1].

Діяльність - спосіб буття людини у світі, її здатність вносити в дійсність зміни.

У роки навчання школяр бере участь в ігровій, навчальній, трудовій, художній, спортивній та громадській діяльності, які забезпечують його всебічний розвиток. "Тільки та діяльність дає щастя душі, - писав українсько-російський педагог Костянтин Ушинський (1824-1870), - зберігаючи її гідність, яка виходить з неї самої, отже, діяльність улюблена, діяльність вільна; а тому,

наскільки потрібно виховувати в душі прагнення до діяльності, настільки ж потрібно виховувати і прагнення до самостійності або свободи: один розвиток без другого, як ми бачимо, не може посуватися вперед".

Важливою умовою ефективності розвитку особистості є її активність, здатність до свідомої трудової та соціальної діяльності, міра цілеспрямованого, планомірного перетворення навколишнього середовища й себе. Активність виявляється у рухах, пізнанні навколишньої дійсності, у спілкуванні, впливі на оточення й на себе. Цілеспрямовану активність, направлену на вдосконалення себе, називають самовихованням.

Найголовнішими видами діяльності є гра, навчання і праця. Гру вважають провідним видом діяльності для маленької дитини, хоча важливою вона є й для школярів, нерідко граються і дорослі. Навчання характерне для школяра, але навчаються також дорослі люди. Праця є видом діяльності, яку здійснюють дорослі, але працювати можуть і школярі. Тому поділ видів діяльності за принципом, що маленькі діти граються школярі - навчаються, а дорослі - працюють, певною мірою відносний. Можна погодитися лише з твердженням, що на кожному віковому етапі превалує певний вид діяльності.

Пізнавальна активність сприяє інтелектуальному розвитку дитини. Тому змалку слід підтримувати дитячу цікавість, відповідати на запитання дитини, розвивати в неї інтерес до знань. Український педагог Василь Сухомлинський (1918-1970) з цього приводу писав: "Лінощі, недбальство, слабовілля, розпущеність у навчанні означають, що ти закладаєш корінь свого паразитичного існування".

Активність особистості в трудовій діяльності сприяє її фізичному й інтелектуальному розвитку, готує до майбутнього професійного самовизначення. Активність дитини у спілкуванні дає їй змогу набути морального досвіду поведінки, визначити своє місце в колективі, вчить її підкорятися і керувати іншими. [3]

Умови середовища впливають на розвиток особистості учня не безпосередньо, а проходячи через його внутрішню сферу і породжуючи в нього відповідні потреби.

Потреби – основа, що визначає інтенсивність і напрямок розвитку особистості. Особливо виділяються вищі людські потреби, соціальні і духовні, що являють собою джерела саморозвитку учня. До внутрішніх стимулів розвитку особистості відносять мотиви, що формуються на основі потреб. Мотив як стимул діяльності містить в собі не тільки відповідну потребу, але і певне її обґрунтування.

Поняття “потреби”, “мотиви” і “розвиток” мають тісний взаємозв’язок: потреби викликають мотиви, які ведуть до дії, взаємодії з навколишнім середовищем, у процесі якої відбувається засвоєння особистістю соціального досвіду та її розвиток.

Формування в учнів стійкої потреби в будь-якій діяльності залежить від можливості відчувати соціальну цінність своєї праці, радість творчості, щастя долати труднощі. В цьому закладено глибокий соціальний і психологічний зміст: навіть наймолодша особистість як соціальна істота, постійно прагне знайти себе, виразити своє “Я” і завдяки цьому бути визнаною людьми, самій повірити у власні сили.

Провідна, домінуюча потреба в молодшому шкільному віці – пізнавальна діяльність, навчання. У процесі пізнавальної діяльності формується довільне запам’ятовування, засвоюються знання про предмети і явища навколишньої дійсності і людських відносин, розвивається координація емоцій і вольових зусиль. Потреба в самоствердженні проявляється у прагненні мати у чомусь перевагу перед оточуючими.

Потреба в самовиявленні проявляється у прагненні проявити свої здібності, кращі якості, подобатися іншим і собі. Вона викликає бажання спілкуватися, відчувати естетичні переживання.

Потреба в безпеці проявляється в учнів у прагненні бути захищеними, бажанні відчувати любов, симпатію, емоційну близькість оточуючих.

Отже, всі вищі духовні потреби учня у пізнанні, самоствердженні, самовиявленні, безпеці, самореалізації – це прагнення до саморозвитку. Використання цих потреб відкриває великі резерви підвищення якості діяльності позашкільних установ.

Позашкільна діяльність – важливий компонент у життєдіяльності школярів. Вона забезпечує перехід від навчальної діяльності у навчальній ситуації до позаурочної і практичної діяльності в реальній життєвій ситуації. Позашкільна діяльність учня включає різноманітні форми організації і називається ще клубною, позакласною, дозвільною сферою. Це практика задоволення потреб саморозвитку в позитивній діяльності.

Для процесів саморозвитку правильно організована позашкільна діяльність має особливу психолого-педагогічну цінність. У дозвільній діяльності за інтересами виражені всі необхідні для повноцінного формування особистості якості: волелюбство, ініціатива, творчість, працьовитість, чесність, совісність.

Позашкільна діяльність учнів покликана:

- зробити діяльність другої половини дня учнів керованою і підлеглою цілям виховання і самовиховання;
- створити гуманне середовище життєдіяльності дітей в позашкільний час;
- створити відносини співробітництва, співтворчості, співуправління всіх учасників педагогічного процесу;
- задовольнити різноманітні інтереси дітей;
- здійснити індивідуальний підхід до учня, підібрати таку діяльність для кожного індивіда, в якій він найбільше успішний.

На відміну від школи, де учень учителя не обирає, де все заздалегідь регламентовано навчальним планом, розкладом уроків, позашкільний заклад – установа освітньої системи, де учень може обирати собі і заняття, і педагога. Діти йдуть до позашкільних закладів не лише за знаннями, але і за можливістю проявити себе, задовольнити свої потреби у певній творчій діяльності. Педагогам-позашкільникам повинно бути притаманне уміння знайти спосіб переконати кожного вихованця у тому, що він – неповторна і талановита

особистість, наставник за велінням душі повинен бути готовим поділитися своїм духовним і фаховим багатством. І, як наслідок цього, у школяра формується стійке переконання, що тут він реалізується як особистість. Основна мета установ педагогічної діяльності – вивести особистість учня в режим саморозвитку, формувати віру в себе.

У позашкільній діяльності в учнів молодших класів повинні формуватись і розвиватись всі складові процесу саморозвитку: самопізнання, самовиховання, самореалізація. Сприяючи саморозвитку учнів, ця діяльність повинна організовуватись на принципах гуманності, гуманізації і демократизації, пріоритетними напрямками яких є любов до дітей, зацікавленість їхньою долею, співробітництво, майстерність спілкування, позитивне стимулювання.

Правильно організована позашкільна діяльність повинна розвивати в учнів ініціативу, творчість, працелюбність, свободу волі, здібність, чесність, совість і цим сприяти їх особистісному саморозвитку [4].

Література

- 1.http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/5/visnuk_20.pdf
2. http://referatcentral.org.ua/psychology_load.php?id=1670
- 3.<http://westudents.com.ua/glavy/49990-dyalnst-yak-chinnik-rozvitku-osobistost.html>
4. Кобзар Б. Саморозвиток особистості – основа розбудови національної школи. – К.: Педагогічна газета. – 2000. – №1.

САМООСВІТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Любов Байдюк

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – к. п.н., викладач *Гарачук Т. В.*

Процес підготовки студентської молоді є складним, важливим і особливо актуальним нині, коли українська держава прагне суттєвих перетворень, прямує до європейської інтеграції, формує таку модель державного організму, яка б найкраще забезпечувала життя кожної особистості. Сьогодні неможливо підготувати висококваліфікованих фахівців без самоосвіти як однієї з основних елементів процесу навчання у вищих навчальних закладах. Враховуючи зростаючу потребу суспільства у високоосвіченій і свідомій молоді, стає соціально значущим вирішення проблеми формування умінь і навичок самоосвітньої діяльності у студентів в умовах європейської інтеграції. Відтак, закономірно вважати, що готовність до самоосвіти молоді повинна формуватися вже на етапі здобуття майбутньої професійної діяльності.

У процесі самоосвіти у студентів формується кругозір і світогляд, вони опановують систему знань та умінь, базуючись на яких можуть вирішувати актуальні питання сьогодення. Принагідно зауважимо, що процес самоосвіти вимагає цілеспрямованості й працьовитості [5, с. 67].

Проблема самоосвіти студентської молоді привертала увагу багатьох науковців. Зокрема, у класичній педагогіці особливості самоосвіти розглянуто С. Русовою, Г. Сковородою, В. Сухомлинським, Л. Толстим, К. Ушинським та ін. У наш педагогі (О. Бодальова, М. Бондаренко, В. Буряк, А. Громцева, А. Ковальов, О. Пехота, М. Сметанський, М. Солдатенко, Н. Трофімова, Т. Цехмістрова, Л. Ярова та ін.) та психологи (Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. Леонтьєв, Л. Рувинський та ін.) розглядають питання

взаємозв'язку освіти і самоосвіти молоді, методики організації процесу самовдосконалення особистості, особливості самоосвіти і самовиховання студентства впродовж усього навчання у ВНЗ.

Однак, проблемі самоосвіти молоді в умовах інтеграції в європейський освітній простір не приділено достатньої уваги. Так, нашою метою є виокремлення шляхом аналізу психолого-педагогічних наукових джерел особливостей самоосвіти студентської молоді у вищих навчальних закладах країни.

У сучасній літературі поняття «самоосвіта» трактують по-різному. Так, український педагогічний словник стверджує, що самоосвіта – це освіта, яку отримує людина у процесі самостійної роботи без проходження систематичного курсу навчання у стаціонарному навчальному закладі [2, с. 269]. На думку Ю. Дубровської, самоосвіта як процес самостійного пошуку та засвоєння певних знань, умінь та навичок, неперервного саморозвитку та самовиховання пропонує різнобічну освітню діяльність. Самоосвіта – це процес гармонізації потреб та можливостей особистості з метою її оптимальної самореалізації [3, с. 54].

Г. Зборовський вважає, що самоосвіта – це вид вільної діяльності особистості, для якого характерний її вільний вибір і спрямованість на задоволення потреб у соціалізації, самореалізації, підвищенні культурного, освітнього, професійного та наукових рівнів [4, с. 81]. О. Бурлука зазначає, що самоосвіта особистості – це інформаційно-забезпечувальна діяльність, яка здійснюється шляхом надбання (засвоєння), накопичення, упорядкування, систематизації та відновлення знань з метою задоволення пізнавальних потреб для здійснення різноманітних видів діяльності [1, с. 15].

Слід зауважити, що самоосвіта молоді детермінована соціально-економічними чинниками, характером і змістом праці, творчим й інтелектуальним потенціалом особистості. Спонукальними силами самоосвіти виступають професійно-трудова, матеріальні, соціально-статусні й духовні інтереси особистості тощо [6, с. 11].

Самоосвіта як провідний компонент наукової праці студентства виступає суттєвою складовою процесу самовдосконалення фахівця, його особистісного й професійного зростання. Організація самоосвітньої діяльності майбутніх фахівців є показником сучасного, досить високого рівня системи освіти. Без належної уваги до самоосвіти як одного з основних елементів процесу навчання у вищих навчальних закладах, у наш час неможливо підготувати висококваліфіковані кадри.

Дослідники Б. Райський та М. Скаткін наголошують, що «завдання формування в суб'єктів навчання готовності до безперервної самоосвіти вимагає залучення самоосвіти до навчального процесу як об'єктивного необхідного заняття. Це не нав'язування додаткової, позапрограмної роботи, а зміна характеру навчальної роботи» [6, с. 67].

Відомо, що самоосвіта є доповненням до форм загальної й професійної освіти студентів, навички якої формуються під впливом свідомого засвоєння загальноприйнятих прийомів і правил. Розвиток самоосвіти призводить до автономізації останнього процесу як самостійного соціокультурного феномена. Тому, в умовах сучасності самоосвіта молоді стає соціальною проблемою. Від її оптимального вирішення залежать суспільна мобільність, загальна культура студентства та перспективи розвитку суспільства, його соціальних інститутів тощо.

Нині проблемі самоосвіти приділяють увагу спеціалісти, які ратують за підвищення кваліфікації майбутніх фахівців, формування лідерських якостей студентської молоді, розвиток навиків студентського самоврядування.

Враховуючи наукові позиції дослідників, однією з найхарактерніших ознак самоосвіти молодого покоління є вияв потреби в знаннях, досягнення високого рівня пізнавальної активності, процес самокерування засвоєнням інформації, відгук на соціальні вимоги суспільства.

У контексті дослідження виокремлено наступні функції самоосвіти:

– ресоціалізації: за допомогою самоосвіти молодь здатна переорієнтуватися, сформувати новий світогляд, змінити життєві переконання та власні позиції, які не відповідають вимогам часу;

– соціального захисту: в умовах жорсткої конкуренції на ринку праці, завдяки самоосвіти молоді фахівці здатні тривалий час підтримувати свою конкурентоспроможність та професіоналізм, швидко реагувати на виникнення та впровадження у виробництво нових технологій;

– соціальної інтеграції: самоосвіта задовольняє потреби молоді у повноцінних та різнобічних знаннях під час входження у самостійне життя;

– самореалізації особистості у професійній діяльності: самоосвіта виступає головним чинником самореалізації молодих фахівців в освітній та пізнавальній сферах, а професійна діяльність у цьому випадку виступає базою розвитку освітніх та пізнавальних інтересів;

– самовдосконалення особистості: самоосвіта допомагає молодому поколінню усвідомити, сприйняти, розвинути та реалізувати власні здібності у професійній та інших сферах діяльності;

– самоствердження особистості: самоосвіта сприяє залученню молоді до суспільних відносин, послідовній зміні способів життєдіяльності та самовизначатися на власному життєвому шляху [3, с. 76].

Отже, самоосвіта надає можливість студентству дійсно вільного вибору і зміни професії відповідно до індивідуальних схильностей та уподобань, мрій та прагнень, сприяє формуванню реалістичних життєвих планів, їх здійснення з урахуванням суспільних потреб в умовах європейської інтеграції.

Перспектива подальших досліджень полягає у виокремленні та обґрунтуванні психологічних і педагогічних умов підготовки студентської молоді до здійснення самоосвіти в сучасних умовах.

Література

1. Бурлука О. В. Самоосвіта особистості як соціокультурне явище : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури» / О. В. Бурлука. – Харків, 2005. – 16 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Дубровская Ю. А. Педагогическое сопровождение самообразования студентов в условиях дистанционного обучения : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка, історія педагогіки та освіти» / Ю. А. Дубровская. – СПб., 2005. – 20 с.
4. Зборовський Г. Е. Самообразование как социологическая проблема / Г. Е. Зборовський, Е. А. Шуклина // Социологические исследования. – 1997. – № 10. – С. 78 – 87.
5. Ключко А. Самоосвітня діяльність вчителя як педагогічна проблема / А. Ключко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблема і пошук: зб. наук. праць / за ред. Т. І Сущенко та ін. – К. – Запоріжжя, 2005. – Вип. 36. – С. 266–273.
6. Руководство самообразованием школьников / под ред. Б. Ф. Райского, М. Н. Скаткина. – М. : Просвещение, 1983. – 127 с.

ВПЛИВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Марія Баланчук

ВКНЗ «Коростишівський педагогічний

коледж імені І. Я. Франка»

Житомирської обласної ради

Науковий керівник – викладач *Марченко Т. В.*

Модернізація системи вищої освіти України потребує створення умов для всебічної реалізації особистості на основі визначення індивідуальних напрямів

самоосвітньої діяльності. Відтак основним завданням сучасної педагогічної освіти є підготовка професійно компетентного, конкурентоспроможного фахівця, здатного до постійного саморозвитку і самовдосконалення [4].

Навчання, освоєння професії і виконання професійної діяльності є центральною ланкою у становленні особистості. В. Слободчиков розглядає процес становлення як складову процесу розвитку. Становлення – це перехід від одного певного стану до іншого – більш високого рівня; єдність вже здійсненого і потенційно можливого [5].

Одним із провідних факторів становлення особистості залишається освітнє середовище, яке на підсвідомому рівні психіки людини надійно викарбовує матрицю її поведінки.

Особливо активно поняття "освітнє середовище" розроблялося в дослідженнях таких психологів і педагогів, як: В. Ясвіна, С. Дерябо, В. Слободчикова, В. Панова, В. Рубцова, Б. Бім-Бада, Н. Селіванової, Б. Гершунського, Е. Гусинського, І. Зязюна та інших. Під освітнім середовищем вони розуміють систему умов, що створюються для особистісного розвитку учасників навчально-виховного процесу, серед яких: освітні технології, навчальна та управлінська діяльність, способи взаємодії з зовнішніми чинниками.

Саме тому, розглядаючи актуальні для суспільства питання підготовки фахівців у вищих педагогічних закладах освіти, неможливо обминути питання змісту і механізмів впливу на студента освітнього середовища вищого навчального закладу.

Освітнє середовище у навчальному закладі, зокрема вищому, визначається сферою міжособистісної взаємодії й соціальних зв'язків, системою засобів комунікації й інформації, що відіграють освітню роль, системою організованих педагогічних впливів і процесів.

Становлення студента в умовах освітнього середовища ВНЗ є тривалим процесом, в якому з'являється сукупність новотворів особистості, що

характеризують зміни в ціннісних орієнтаціях, розвиток духовно-моральних, інтелектуальних, практичних, вольових сфер.

Відомо, що професійне становлення є важливим етапом розвитку особистості, який характеризується поетапним формуванням професійно важливих якостей та особистісним розвитком суб'єкта майбутньої професійної діяльності.

Найважливішим завданням, що покладається на вищу школу, є формування особистості студента як професіонала. Зокрема, у Законі України «Про вищу освіту» вказано, що «мова повинна йти про професійне становлення і професійне зростання особистості студента як спеціаліста, професіонала, про формування творчої, духовно багатой особистості з урахуванням її потреб, інтересів, бажань, здібностей» [3].

Великий вплив на розвиток теорії професійного становлення здійснили праці А. Бодальова, Л. Божович, І. Кона, А. Маркової, Л. Мітіної та інших.

Н. Ю. Волянчук розглядає професійне становлення як динамічний багаторівневий процес формування комплексу професійно важливих якостей, а дії спеціаліста – як відтворення отриманих умінь та засобів виконання діяльності в певних ситуаціях. Студентський вік є часом інтенсивного становлення пізнавальних, комунікативних, творчих можливостей особистості, періодом формування її свідомості та самосвідомості, утвердження визначальних життєвих цінностей та орієнтирів, самореалізації та самовизначення у соціальній ситуації. «Установки, сформовані у цей період, мають тенденцію залишатися незмінними... формуюча сила досвіду, набутого в юні роки, посилюється тим, що він пов'язаний з найбільш глибокими та стійкими враженнями» [2, с. 334].

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується відходом від стандартизації педагогічного процесу. Тому для останніх років характерним є введення в науковий обіг понять "інновації", "інноваційні технології", "інноваційна особистість", "інноваційне середовище" тощо.

Усе більшого поширення набуває розробка та впровадження освітніх інноваційних технологій усіх ланок навчально-виховного процесу, оскільки нинішній стан розвитку та реформування системи освіти переорієнтовується на формування в студентів інноваційного типу культури і мислення, здатності свідомо та ефективно співпрацювати у глобальному просторі, вміти запроваджувати у своїй професійній діяльності інновації психолого-педагогічної науки, професійно володіти сучасними педагогічними та інформаційно-комунікаційними технологіями.

Основна умова такої діяльності – інноваційний потенціал педагога, що включає творчу здатність генерувати нові уявлення та ідеї, високий культурно-естетичний рівень; освіченість, інтелектуальна глибина і різнобічність інтересів педагога, відкритість особистості педагога до нового, розуміння і сприйняття різних ідей, думок, напрямів, течій [2]. Саме підготовку майбутнього фахівця з необхідним рівнем професійної компетентності, готовністю працювати в умовах інноваційних змін у сфері вищої освіти здійснюють педагогічні вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації.

Сьогодні досвід професійної педагогічної діяльності дійсно доводить, що не варто обмежуватися орієнтацією на передавання майбутнім фахівцям лише певної суми знань, оскільки вони стають застарілими з часом, а спрямовувати свої зусилля на підвищення творчості молодих спеціалістів. Для реалізації цього завдання вищий навчальний заклад повинен створити таке творче інноваційне середовище, в якому б формувалася особистість майбутнього фахівця, що володіє професійними якостями. Це, насамперед, осмислена педагогічна позиція, вміння по-новому формулювати освітні цілі, вибудовувати цілісну освітню програму з урахуванням індивідуальних особливостей учнів, професійно коригувати освітній процес за критеріями інноваційної діяльності, володіння технологіями інноваційного навчання; здатність бачити, адекватно оцінювати і стимулювати відкриття вихованців; особистісний творчий розвиток, рефлексивна діяльність, усвідомлення значущості власних інноваційних пошуків і відкриттів [2, с. 280].

Реалізація вищеназваних аспектів можлива за умов, якщо:

- кожний студент, залучений до навчального процесу, різних форм життєдіяльності у закладах вищої освіти, займає активну, суб'єктну позицію; викладач виконує функції організатора навчально-пізнавальної діяльності студентів, педагогічної взаємодії з ними та їхньої міжособистісної взаємодії, пропонує їм вибір методики для розв'язання значущих завдань;
- учасники процесу мають рівноправні можливості для вияву власної активності, ініціативи, усвідомлення власної значущості та самоцінності;
- навчально-пізнавальна діяльність організовується як процес індивідуального міркування, мислительної діяльності студентів, пошуку власного розуміння професійних проблем;
- у процесі навчання студенти аналізують, досліджують соціально значущі й особистісно актуальні проблеми, виконують нестандартні практичні завдання, здійснюють пошук нестандартних, невідомих рішень;
- студенти у взаємодії з викладачем планують й виконують різноманітні види наукової, професійної, громадської діяльності, що відповідає особистим інтересам та є соціально значуща;
- будь-яка діяльність у вищому навчальному закладі виконується як постійний самостійний вибір студентами;
- у навчальному процесі застосовуються різноманітні форми міжособистісної взаємодії студентів, у процесі якої вони виконують різні внутрішньо групові ролі, виробляють індивідуальний стиль мислення й власне розуміння проблеми, приймають спільні рішення;
- процес міжособистісної взаємодії, спілкування з викладачем регулюється шляхом налагодження зворотного зв'язку як обміну інформацією про отримані результати, очікування, реальні успіхи, досягнення, невдачі, висновки на майбутнє.

Як бачимо, процес становлення особистості студента у вищому навчальному закладі можливий за умови відповідного освітнього середовища,

що забезпечує умови для розвитку освітніх потреб студентів, набуття ними професійного досвіду, вияву активності у виробленні особистісних концепцій, вільного вибору дій, способів діяльності.

Література

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології [Текст]: навч. посібник / І.М.Дичківська. - К.: Академвидав. - 2004. - 351 с.
2. Майерс Д. Социальная психология / Д. Майерс - СПб. : Питер, 1997. -682 с.
3. Про вищу освіту: Закон України від 17.01.2002 [Електронний ре- сурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2984-14/page>
4. Савченко О.Я. Підготовка вчителя в контексті інновацій шкільної освіти / О.Я.Савченко // Шлях освіти. - 2003. - №3. -С.2-6.
5. Слободчиков, В. И. Основы психологической антропологии. Психология развития человека: Развитие субъективной реальности в онтогенезе : учебное пособие для вузов / В. И. Слободчиков, Е. И. Исаев. – М. : Школьная пресса, 2000. – 421 с.

СТАНОВЛЕННЯ ЕТНІЧНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ З ПОЗИЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ

Сергій Білик

Красноградський коледж Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

Науковий керівник – практичний психолог,

викладач психології *Абасалієва О. М.*

Діяльнісна теорія набула найбільшого поширення у вітчизняній психології. Серед дослідників, які зробили найбільший внесок у її розвиток, слід назвати передусім С.Л. Рубінштейна, К.А. Абульханову-Славську та А.В. Брушлинського. У цьому підході заперечується біологічне і тим більше

психологічне успадкування особистісних властивостей. Головним джерелом розвитку особистості, відповідно до цієї теорії, є діяльність. Діяльність розуміється як складна динамічна система взаємодій суб'єкта (активної людини) зі світом (з суспільством), в процесі яких і формуються властивості особистості. Сформована особистість (внутрішнє) надалі стає опосередковуючою ланкою, через яку зовнішнє впливає на людину.

Основними характеристиками діяльності є предметність і суб'єктність. Специфіка предметності полягає в тому, що об'єкти зовнішнього світу впливають на суб'єкт не безпосередньо, а лише будучи перетвореними в процесі самої діяльності. Предметність – це характеристика, яка властива тільки людській діяльності і проявляється насамперед у поняттях мови, соціальних ролях, цінностях. На відміну від А.Н. Леонтьєва, С.Л. Рубінштейн та його послідовники підкреслюють, що діяльність особистості (і сама особистість) розуміється не як особливий різновид психічної активності, а як реальна, об'єктивно спостережувана практична (а не символічна), творча, самостійна діяльність конкретної людини. Суб'єктність означає, що людина сама є носієм своєї активності, власним джерелом перетворення зовнішнього світу, дійсності. Суб'єктність виражається у намірах, потребах, мотивах, установках, відношеннях, цілях, що визначають спрямованість і вибірковість діяльності, в особистісному сенсі [2].

Представники діяльнісного підходу вважають, що особистість формується і розвивається протягом усього життя в тій мірі, в якій людина продовжує грати соціальну роль, бути включеною в соціальну діяльність. Людина не є пасивним спостерігачем, вона – активний учасник соціальних перетворень, активний суб'єкт виховання і навчання.

О.Н. Леонтьєв дає нову схему детермінації розвитку особистості. Він говорить про системну детермінацію життя особистості, способом існування якої є спільна діяльність у соціальному конкретно-історичному способі життя даної епохи, різноманітні стосунки, в які вступає індивід в процесі різних видів діяльності та індивідуальні властивості людини [1].

Таким чином, вибудовується наступна залежність передумов, умов і факторів формування особистості: властивості індивіда визначають формально-динамічні аспекти поведінки особистості, яка включаючись у діяльність, виражає відносини людини до світу, до інших осіб і самої себе, впливаючи на становлення особистості.

Трансформуючи ідеї даного підходу від погляду на особистість до етносу вцілому отримуємо основні детермінанти становлення етнічної самосвідомості.

Діяльнісний підхід спрямований на вивчення поведінкової сторони етнічної культури і пов'язаний, зокрема, з такими поняттями, як характер нації, етос культури, які проявляються в особливостях поведінки та вчинках типових представників конкретного етносу [4].

Спосіб життя і система цінностей в свою чергу зумовлюють форми поведінки і способи діяльності членів етнічної групи. Нарешті, типові форми поведінки і способи діяльності слугують підкріпленням і опорою панівним в етнічній групі уявленням і віруванням (аналогічно, наприклад, як систематична молитва підтримує в людині віру, не дає їй ослабнути і згаснути).

З позиції діяльнісного підходу процес ідентифікації індивіда із групою - не спонтанна, споконвічна характеристика (як вважають представники когнітивного підходу), а залежна величина, обумовлена структурою міжгрупової діяльності. Участь у соціальному житті та культурній практиці певної етнічної групи (використання мови, конфесійна належність, членство в політичних і соціальних організаціях, підтримання культурних традицій і т. ін.) досить часто розглядається як індикатор етнічної ідентичності індивіда. Однак досі виникає багато запитань про наявність зв'язку між тим, ким себе вважає індивід і як він діє у реальному житті, тобто між етнічною самоідентичністю і його належністю до етнічної групи [3,5].

Чимало дослідників виявили незалежність двох вимірів: уявлень індивіда про себе як про члена етнічної групи та використання індивідом типових для цієї етнічної групи способів поведінки. В окремих випадках зв'язок між етнічною ідентичністю і наданням переваги певним видам етнічної практики

виявлявся негативним: людина може ідентифікувати себе з етнічною спільністю, однак не бажає зберігати її етнічну мову і звичаї. На основі отриманих в процесі діяльності знань про етнічні групи формується комплекс уявлень, які утворюють систему етнодиференціюючих ознак – мова, цінності, норми, історична пам'ять, релігія, міфи про спільних предків, національний характер, народне та професійне мистецтво, уявлення про рідну землю тощо.

Необхідно враховувати вплив соціального контексту на формування етнічної ідентичності. Етнічна ідентичність є набутою, а не вродженою якістю. Етнічна ідентичність є динамічним, а не статичним явищем. Процес її становлення ніколи не закінчується. Зовнішні обставини можуть зумовлювати переосмислення людиною ролі етнічної належності в її житті та призводити до трансформації етнічної ідентичності. Під час процесу соціалізації, тобто передачі новому поколінню норм і цінностей соціокультурного середовища, у представників етносу відбувається внутрішньогрупова орієнтація. З віком у людини з'являються знання про міжетнічні відмінності, що сприяють реалістичному визначенню власної належності чи неналежності до певної групи.

Література

1. Андреева Г.М. Соціальна психологія: підручник для вищих навчальних закладів / Г.М. Андреева.–5-е видання, виправлене і доповнене.– М.: Аспект Пресс, 2002
2. М'ясоїд П.А. Загальна психологія / П.А. М'ясоїд. – Київ, «Вища школа», 2000
3. Общая психология / Под ред. Богословского и др. – М., 1981
4. Психологія: Підручник / за ред. Ю. Л. Трофімова. – К., 2000
5. Психология / Под ред. В.Н. Дружинина. – СПб.: Питер, 2000

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ АКСІОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Тетяна Білик

*Вінницький державний педагогічний
Університет імені Михайла Коцюбинського*

На сучасному етапі побудови українського суспільства особливої актуальності набувають питання якості підготовки майбутніх фахівців. В умовах демократизації, духовно-інтелектуального відродження українського народу, гуманізації та гуманітаризації реформованої освіти, росту національної самосвідомості суспільства, активізується проблема духовного збагачення, переосмислення цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. Так, у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зазначено, що головною метою української системи освіти є формування покоління, здатного створювати й розвивати цінності громадянського суспільства [1, с. 57]. Готовність людини до вибору рішення в ситуаціях стає необхідною передумовою її соціальної і професійної успішності, основи якої повинні закладатися освітою. Для цього необхідний педагог, орієнтований на базові цінності своєї професійної діяльності і здатний до такого проектування освітнього середовища, яке передбачає можливість самовизначення, як для учнів так і для самого вчителя.

Сучасній школі необхідні вчителі зі сформованим ціннісним ставленням до педагогічної діяльності, яке розуміється як значущість педагогічної праці для конкретного вчителя, яке визначається його усвідомленими потребами, вираженою цікавістю до педагогічної діяльності і його мети. Провідна роль у формуванні особистості належить учителю, і в першу чергу, – вчителю початкових класів, адже саме він закладає фундаментальні основи духовності, освіченості, культури та життєвого досвіду дитини. В умовах модернізації національної системи освіти постала необхідність переосмислити нагромаджену практику підготовки педагогів.

У науковій літературі існує велика кількість тлумачень понять та класифікацій цінностей. Теорію цінностей розглядали І.Бех, В.Василенко, А.Здравомислов, І.Зязюн, М.Каган, В.Сластьонін. Методологічні засади формування професійних цінностей і ціннісних орієнтацій розглядали Г.Балл, І.Бех, В.Волкова, С.Гончаренко, Н.Іванцева, В.Кушнір, І.Козловська, В.Кремень, Т.Левченко, В.Радул, М.Рокич, Г.Тарасенко та ін.

Так, І.Зязюн вважає, що майстерність учителя можна розглядати як найвищий рівень педагогічної діяльності, як вияв творчої активності особистості педагога. При усвідомленні витоків розвитку майстерності, розумінні шляхів професійного самовдосконалення, вчений формулює визначення цієї педагогічної категорії так: педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [2, с. 25]. Головною у педагогічній майстерності визнається творчість, яка частіше виявляється в здатності з максимальною ефективністю, щоразу по-новому та обґрунтовано застосовувати в освітньому процесі різні методи й форми виховання й навчання, професійні знання й особистісні якості. Одночасно воно виражається у створенні педагогічних ідей, способі в навчально-виховній діяльності, і в умінні вирішувати нетипові завдання. Як правило, майстерність пов'язують із великим досвідом працівника, що досконало оволодів своєю професією.

І.Зязюн, В.Огнев'юк та В.Сластьонін неодноразово звертаються до проблеми ціннісних орієнтацій педагога. Розглядаючи структуру особистості вчителя, його професійну самосвідомість, вони виділяють пріоритетне положення професійно-ціннісних орієнтацій, визначаючи їх як стрижень освіти, особистості вчителя. Так, А.Кондратенко вважає, що головними особистісними характеристиками вчителя, які є ціннісними орієнтирами його професійної діяльності, виступають „щедрість душі, любов і постійний інтерес до дітей, готовність віддавати усі свої сили їх розвитку” [3, с. 27]. На думку Г.Тарасенко, цінність завжди тлумачать багатозначно: по-перше, як предмет, що здатний задовольнити ту чи іншу потребу людини; по-друге, як ідеал, до якого прагне

людство; по-третє, як норму, якої необхідно дотримуватися; по-четверте, як значущість чого-небудь для особистості або соціальної групи; врешті як культурний код, систему ідентифікації особистості з національною культурою тощо [4, с. 519].

В.Сластьонін виокремлює пріоритетне значення професійно-ціннісних орієнтацій, визначаючи їх як стрижень особистості вчителя, системний компонент професійної культури, що детермінує готовність до освітньої діяльності відповідно до високих духовних цінностей. Дослідник пов'язує цінності педагогічної діяльності з можливістю задоволення матеріальних, духовних потреб учителя й класифікує цінності в такий спосіб: цінності, що сприяють утвердженню вчителя в суспільстві; цінності, що впливають на розвиток комунікативної культури; цінності, що ведуть до самовдосконалення; цінності самовираження; цінності, пов'язані з утилітарно-прагматичними запитамі. Розгляд проблематики ціннісних відносин у педагогічній системі безпосередньо пов'язаний з розвитком культури особистості [5, с.27]. Звертаючись до „живого знання”, аналізуючи секрети унікальної освітньої площини, В.Зінченко переконаний, що аксіологічні орієнтири освіти повинні відповідати загальнолюдським цінностям [6, с. 13].

Принципово важливо, що ці вчені пов'язують цінності педагогічної діяльності з можливістю задоволення матеріальних, духовних потреб вчителя і, виходячи з цієї єдності, класифікують цінності педагогічної діяльності в такий спосіб: цінності, що сприяють утвердженню вчителя в суспільстві; цінності, що впливають на розвиток комунікативної культури; цінності, що ведуть до самовдосконалення; цінності самовираження; цінності, пов'язані з утилітарно-прагматичними запитамі.

Проблема формування системи цінностей є однією з найактуальніших у професійній підготовці вчителя, зокрема формування стійкого інтересу до тих цінностей майбутньої педагогічної діяльності, що несуть у собі гуманістичний зміст учительської праці. З метою забезпечення цієї умови запроваджують роботу студента за схемою „Я та інші” (аналіз своєї професійно-ціннісної

орієнтації, співвідношення власної самооцінки та ін.) (Н.Шмигун). Дана схема спрямована на критичний перегляд життєвого досвіду з переоцінкою значущості різних його компонентів, що сприяло усвідомленню значення тих цінностей, що визнаються майбутнім педагогом. Також доцільно використовувати прийоми виходу в рефлексивну позицію (за принципом рефлексивної діагностики С.Степанова, рефлексивних завдань О.Морозової, комплексу заходів В.Богіна), що сприяють розвитку навичок самоконтролю, самоаналізу студентів своїх навчальних, а в майбутньому професійних дій:

- використання полярних профілів;
- кольоровий малюнок привабливих та непривабливих моментів професії педагога з позиції студента;
- прийоми рефлексивної діагностики, спрямовані на вивчення, аналіз феноменів, пов'язаних з рефлексивною діагностикою образу ідеального педагога, образу „Я-майбутній педагог” тощо.

Таким чином, цінності утворюють основу професійної культури педагога й визначають архітектуру аксіологічної тканини освітнього простору. Їх потрібно розглядати як один з основних компонентів професійної культури майбутнього вчителя, яка є цілісною, сутнісною, інтегральною характеристикою особистості педагога-професіонала і є умовою й передумовою ефективної професійної діяльності, узагальненим показником професійної компетентності викладача й метою професійного самовдосконалення.

Література

1. Державна національна програма „Освіта” (Україна ХХІ ст.) – К. : МО України, 1994. – 75 с.
2. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. – 3-тє вид., допов. і переробл. – К. : СПД Богданова А.М., 2008. – 376 с.

3. Кондратенков А. Е. Труд и талант учителя. Встречи. Факты. Мысли : кн. для учителя / А. Е. Кондратенков. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Просвещение, 1989. – 208 с.
4. Тарасенко Г. С. Підготовка майбутніх педагогів до реалізації пріоритетних цінностей у вихованні дошкільників засобами природи // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2012. – Вип. 12. – С. 518-523.
5. Сластенин В.А. Аксиологические основания образования // Ценностные приоритеты общего и профессионального образования : материалы Международной научно-практической конференции. Ч.І. – М., 2000. – С. 26-31.
6. Зинченко В. П. О целях и ценностях образования / В. П. Зинченко // Педагогика. – 1997. – № 5. – С. 3-16.

ДОЗВІЛЛЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК МОЖЛИВІСТЬ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Яна Білявська

*КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний
коледж імені І.С. Нечуя-Левицького»*

Науковий керівник – викладач ***Колесніченко С.В.***

В людині дуже багато запрограмовано мудрою природою. Тому важливо знати, зрозуміти задатки, нахили, здібності кожної особистості, щоб допомогти їй самовизначенню, самореалізації. Але людині не завжди просто адаптуватися до ролі самонавчання, виконувати яку вона повинна насправді.

Людина здатна впливати на свої психічні особливості, вона компенсує свої недоліки, коригує їх дію в потрібному напрямку, пристосовує природні нахили до соціальних норм поведінки. Відносна свобода, незалежність людини від природи, здатність до саморегуляції якраз і є однією із найважливіших характеристик людської особистості [5].

Виходячи з розуміння суперечностей як рушійної сили розвитку, ми даємо визначення саморозвитку особистості як процесу подолання нею суперечностей, як проектування власної особистості у відповідності із своїми потребами та вимогами суспільства.

Необхідно врахувати, що особистість, яка формується, живе у постійно мінливому світі. Тому її розвиток є результатом складного переплетення траєкторій індивідуального психічного розвитку, суспільної діяльності, соціально-історичних особливостей часу і умов, за яких здійснюється життєвий шлях людини.

Саморозвиток особистості можна розглядати як інтеграцію соціального і особистісного, зовнішніх і внутрішніх чинників, мета взаємодії яких полягає у поступовому, вільному сходженні людини до ідеалу.

Саморозвиток - це розгортання власної індивідуальності шляхом ненасильницького поєднання бажаного і потрібного [5].

Особистісне самовдосконалення можливе за умови максимальної напруженої активності, доступній людині в глибинах внутрішнього світу її прагнень, бажань, переживань. На відмінну від зовнішньої життєдіяльності, на яку вільно чи невольно здебільшого (якщо не сповна) орієнтується особистість, внутрішня діяльність набагато важча і вимагає настійної напруженості волі, щоб увага не відволікалася чуттєвими враженнями, які в прямому розумінні заповнюють психологічно незрілу особистість.

Усвідомити власні бажання, прагнення та наміри можна за допомогою внутрішнього мовлення. Можна стверджувати, що воно є процесом оснащення свого «Я». Використовуючи своє внутрішнє мовлення для презентації самому собі своїх почуттів стосовно різних подій, людина у результаті такої внутрішньої праці визначає спосіб взаємин з іншими людьми та своє ставлення до навколишнього середовища. Власне, особистість цим самим створює свій життєвий світ, у якому вона має реалізувати себе, постійно працюючи над своїм власним особистісним проектом. Саме почуття людини щодо себе організовує

її внутрішній світ, визначаючи його емоційну атмосферу і ціннісну спрямованість [3].

Ефективність саморозвитку особистості залежить від самопізнання, від розуміння того, якою є особистість і якою прагне стати.

Розглядаючи проблему саморозвитку особистості, акцентуємо увагу на наступних положеннях:

✓ саморозвиток - це процес, який сприяє самовдосконаленню, самореалізації особистості;

✓ саморозвиток особистості має діяльний характер: поза її власною активною діяльністю, бажанням і власним зусиллям в роботі над собою її особистісне формування неможливе;

✓ внутрішніми стимулами розвитку особистості є її потреби, мотиви, інтереси та установки;

✓ основою формування потреб, мотивів, інтересів та установок особистості є внутрішні суперечності, які стимулюють активність особистості, сприяють її саморозвитку;

✓ зовнішніми факторами саморозвитку особистості є впливи середовища та цілеспрямоване виховання;

✓ зовнішні умови впливають на розвиток особистості не безпосередньо, не прямо, а лише проходячи через її внутрішню сферу і породжуючи у неї відповідні потреби, що зумовлює несхожість, різноманітність і неповторність особистісного розвитку кожної людини, її індивідуальну своєрідність;

✓ саморозвиток особистості - це не самовільний, спонтанний процес;

✓ визначальну роль виховання може виконувати лише за умови, якщо буде будуватись на ідеях саморозвитку і самовдосконалення особистості;

✓ ідея саморозвитку особистості повинна стати провідною в практичній діяльності особистості.

Особистість найкраще саморозвивається та самовдосконалюється під час дозвільневої діяльності.

Дозвілля як частина вільного часу, залучає молоду особистість своєю нерегламентованістю і добровільністю вибору його різних форм, демократичністю, емоційною насиченістю, можливістю поєднати в ньому фізичну й інтелектуальну діяльність, творчу і споглядальну, виробничу й ігрову. Для значної частини молодих людей соціальні інститути дозвілля є основними джерелами соціально-культурної інтеграції й особистісної самореалізації. Однак усі ці переваги діяльності сфери дозвілля поки ще не стали надбанням, звичним атрибутом способу життя усієї молоді [1].

Молода особистість як суб'єкт суспільного виробництва характеризується особливим змістом особистісної, предметної і процесуальної сторін конкретно-історичного буття. Подібний прояв соціальної якості молоді людини пов'язаний зі специфікою її соціального стану і визначається закономірностями процесу соціалізації в конкретних суспільних умовах. Конкретні умови буття особистості на етапі її соціального становлення та саморозвитку визначають особливості її свідомості, діалектична єдність структурних елементів якої й утворює спонукально-мотиваційну сутність сили особистості. Усередині цієї єдності виникає різноманіття суперечливих детермінацій, які опосередковують специфіку її ставлення до навколишньої дійсності та мотивацію соціальної діяльності.

Названі прояви соціальної якості молоді особистості в процесі розвитку переходять один в інший, взаємно доповнюють один одного, зумовлюючи її соціальну сутність, яка реалізується за допомогою діяльності [2].

Дозвілля молоді людини, ніби перехоплюючи естафету підліткового дозвілля, закріплює, а багато в чому і закладає в ній такі звички й уміння, які потім цілком визначатимуть її відношення до вільного часу. Саме на цьому етапі життя людини виробляється індивідуальний стиль дозвілля і відпочинку, накопичується перший досвід організації вільного часу, виникає прихильність до тих чи інших занять, бажання до самовдосконалення через саморозвиток власного потенціалу. У молоді роки визначається і сам принцип організації й проведення вільного часу - творчий або навпаки. Одного понадять мандрівки,

іншого - риболовля, третього - винахідництво, четвертого - різноманітні розваги.

Таким чином, реалізується одне з головних завдань людини - всебічно розвивати свої здібності, тобто саморозвиватися. Справа в тому, що формування і розвиток здібностей можуть бути реалізовані на основі задоволення потреб. Останні, у даному взаємозв'язку, є рушійною силою здібностей. У зв'язку з цим зазначене завдання припускає всебічний розвиток здібностей людини і настільки ж усебічне задоволення його потреб. Зрозуміло, що це неможливо без сфери дозвілля, де знаходить задоволення цілий комплекс потреб, у тому числі й потреба особистості в розвитку, самовдосконаленні. Вона виявляється як її свідоме бажання спеціально впливати на себе певними заняттями, вправами з метою самовдосконалення й розвитку. Значення цієї потреби надзвичайно велике, адже тільки зовнішніх, хоча б і визначальних, умов недостатньо для реалізації цілей усебічного розвитку людини. Треба, щоб і сама людина хотіла цього розвитку, розуміла його необхідність.

Активне, змістовне дозвілля вимагає певних потреб і здібностей особистості. Робити натиск на творчі види дозвіллевих занять, на забезпечення прямої участі в них кожної молоді людини - от шлях до формування всебічно розвиненої особистості, який сприятиме змістовному й активному проведенню вільного часу [1].

Друга вимога щодо організації дозвілля особистості полягає в тому, що воно, безсумнівно, повинно бути різноманітним, цікавим, розважальним і ненав'язливим. Зрозуміло, отут важливі як зміст, так і форма запропонованих занять, розваг, які мають відповідати потребам та інтересам особистості.

Найбільш зручні форми для цього уже вироблені життям. До них відносяться, насамперед, аматорські об'єднання і клуби за інтересами. Сучасні об'єднання і клуби багатопрофільні: політичні, спортивні, туристичні, здоров'я, аматорів природи, науково-технічної творчості, читачів, самодіяльної пісні, колекціонерів, книголюбів, вихідного дня, молоді родини й інші. Розвиватися особистість може і за допомогою літератури, художніх фільмів, які надають

певний відтінок її світогляду. Головне, щоб бажання самовдосконалюватись йшло від душі, було щирим та забарвленим чистими пориваннями [1].

Набирає силу найсерйозніший спосіб проведення вільного часу, розрахований безпосередньо не на споживання, а на творення культурних цінностей - творчість. Елемент творчості містять у собі багато форм молодіжного дозвілля, причому можливості діяти відкриваються усім без винятку. Але якщо мати на увазі власне творчі форми дозвілля, то їхня суть полягає в тому, що свій вільний час людина має присвятити створенню чогось нового.

Отже, дозвілля дає можливість сучасній молодій людині розвивати багато сторін своєї особистості, навіть власний таланти. Для цього необхідно, щоб до дозвілля вона підходила з позицій свого життєвого завдання, свого покликання - всебічно розвивати власні здібності, свідомо формувати себе, як особистість.

Під час самовдосконалення людина стає здатною розрізняти зовнішню, часто хаотичну, деструктивну сторону життя і вищий сенс, що лежить в його глибині. При цьому людина не просто усвідомлює наявність вищої основи у своєму житті, вона сама акумулює її морально-творчу енергію. І, найголовніше, людина відчуває себе не просто частиною світу, а певною мірою його душею. Завдяки цьому особистісний саморозвиток зливається з незнищеним життєвим потоком, що охоплює все і вся. Виникає відповідальність за розв'язання проблеми загального щастя. У результаті обрії, що відкриваються, змінюють звичні масштаби життєвих оцінок і роблять людину більш мудрою перед обличчям життєвих негараздів. Це, у свою чергу, сприяє особливій повноті самоздійснення. Самовдосконалення, як вища форма усвідомленого саморозвитку особистості, передбачає при цьому її цілісне перетворення, спрямоване до максимально повного втілення в життя творчого потенціалу і морального ідеалу людини. Вихід на подібний рівень досконалості особистості криється в постійній повсякденній роботі над собою, в проходженні поетапно всіх форм саморозвитку, від неусвідомлених до вищих усвідомлених [4].

Література

1. Бочелюк В.Й., Бочелюк В.В., Дозвіллезнавство, Навчальний посібник / К.: Центр навчальної літератури, 2006.- 208 с.
2. Колісник О. Духовний потік психіки //Соціальна психологія. - 2006. - № 2. - С. 16-30.
3. www.stattionline.org.ua
4. www.tourlib.net
5. www.klasnaocinka.com.ua

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПОТРЕБА ЧАСУ

Олена Брикнер

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Корень А.М.*

“Патріотизм – серцевина людини,
основа її активної позиції”.

В.О. Сухомлинський

Одним із завдань дошкільної освіти, визначених у статті 7 Закону України «Про дошкільну освіту» від 11 липня 2001р.№2628 – Ш, є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу. У цьому зв'язку, як нам здається, величезного значення набуває визначення мети, завдань, змісту та засобів патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Базовий компонент дошкільної освіти, як державний стандарт, визначає ознайомлення дітей з поняттями «держава»; «народ»; «людство», з правами та обов'язками громадян України [4. с. 422].

Згідно Концепції дошкільного виховання, її програмою передбачається розвиток у дітей національної культури, яка є внеском у загальнолюдські надбання демократичності, гуманізму, совісті, честі, гідності, громадянськості; виховання дітей на історичному минулому, яке формує у них патріотизм та інтернаціоналізм [1 с. 225].

Актуальність проблеми обумовлена необхідністю виховання патріотизму, починаючи з дошкільного віку. В цей період відбувається формування культурно-ціннісних орієнтації духовно-етичної основи особистості дитини, розвиток її емоцій, відчуттів, мислення, механізмів соціальної адаптації в суспільстві, починається процес національно-культурної самоідентифікації, усвідомлення себе в навколишньому світі.

Характерною особливістю досліджень, пов'язаних з вихованням патріотизму дітей дошкільного віку, є звернення до окремих аспектів проблеми. Так, в роботах Т.Н. Доронової досить виразно простежується ідея патріотичного виховання, але поняття «виховання патріотизму» не використовується; в дослідженні С.Н. Николаєвої патріотичне виховання розглядається в руслі екологічного виховання; Т.С. Комарова, Т.А. Ротанова, В.І. Логінова, Т.З. Бабаєва, Н.А. Ноткіна, О.Л. Князева, М.Д. Маханєва, Е.В. Пчелінцева; Л.Е. Ніконова, Е.І. Корнеєва і інші роблять акцент на залучення дітей до культурної спадщини народу. Дослідники С.А. Козлова і Т.А. Кулікова пропонують одним з рішень проблеми виховання патріотизму дітей-дошкільників пізнання ними Батьківщини.

До основних завдань патріотичного виховання старших дошкільнят належать:

- формування любові до рідного краю (причетності до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, міста);
- формування духовно-моральних взаємин;
- формування любові до культурного спадку свого народу;
- виховання любові, поваги до своїх національних особливостей;
- почуття власної гідності як представників свого народу;

- толерантне ставлення до представників інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей [5, с. 422].

Справді, якщо патріотизм – це почуття приязні, відданості, відповідальності і т.д. до своєї Батьківщини, то дитину ще в дошкільному віці необхідно навчити бути приязною (до чого-небудь, бути відповідальною в її малих справах, вчинках). Перш ніж дитина навчиться співпереживати бідам та проблемам Батьківщини, вона повинна навчитися співпереживанню взагалі як людському почуттю. Захоплення просторами країни, її красою та природними багатствами виникає тоді, коли дитину навчили бачити красу безпосередньо навколо себе. Також, перш ніж людина навчиться трудитися на благо Батьківщини, необхідно навчити її добросовісно виконувати трудові доручення, прищеплювати любов до праці. Патріотичне почуття за своєю природою багатогранне, воно об'єднує всі сторони особистості: моральну, трудову, розумову, естетичну, а також фізичний розвиток і передбачає вплив на кожную із сторін для отримання єдиного результату.

Якщо розглядати патріотизм через поняття „ставлення”, можна виділити декілька напрямків:

- 1) ставлення до природи рідного краю, рідної країни;
- 2) ставлення до людей, які живуть в рідній країні;
- 3) ставлення до моральних цінностей, традицій, звичаїв, культури;
- 4) ставлення до державного устрою.

Кожен із цих напрямків може стати змістом освітньо-виховної діяльності з дітьми, і кожен внесе свій внесок в соціалізацію особистості дитини за умови врахування особливостей розвитку дітей.

Склалася думка, що шлях до виховання любові до Батьківщини формується за логікою „від близького до далекого” – від любові до батьків (точніше рідного дому), до дитячого садка, до вулиці, міста, любов до рідної країни. Необхідно замислитися, чи дійсно цей „територіальний підхід” ефективний у вихованні такого складного та багатогранного соціального почуття, як любов до Батьківщини. Очевидно, справа не у розширенні

„території”, а в тому, щоб створити умови для вирішення завдань патріотичного виховання, для формування у дітей почуттів і ставлень, що складають зрештою патріотизм: приязнь, вірність, почуття власності та усвідомлення того, що ти свій, ти потрібен.

У дошкільників поступово формується „образ власного дому” з його укладом, традиціями, спілкуванням, стилем взаємодії. Дитина приймає свій дім таким, яким він є, і любить його. Це почуття „батьківського дому” лягає в основу любові до Батьківщини, Вітчизни. Кожен момент ознайомлення дошкільнят з рідним містом повинен бути пронизаний вихованням поваги до людини-трудівника, захисника міста, гідного громадянина. Завдання залучення дітей до життя міста, його історії, культури, природи найбільш ефективно вирішується тоді, коли на заняттях встановлюється зв'язок поколінь та пізнання найближчого оточення обов'язково пов'язується з культурними традиціями минулого.

Таким чином, аналіз нормативних документів і наукової літератури дає змогу стверджувати, що сучасні концепції національного виховання наголошують на важливості національної спрямованої освіти, її органічної єдності з національною історією і традиціями, на збереженні й збагаченні культури українського народу, а також загальнолюдських духовних надбань, що є немаловажною ланкою патріотичного виховання.

Література

1. Буторіна, Т.С. Виховання патріотизму засобами освіти / Т.С. Буторіна, Н.П. Овчинникова- Спб: КАРО, 2004. - 224 с.
2. Державний стандарт базової і середньої освіти. [Електрон. ресурс] //Міністерство освіти і науки України[веб-сайт] - Режим доступу: //www.mon.gov.ua
3. Концепція загальної середньої освіти // www.mon.gov.ua.
4. Лист Міністерства № 1/9-614 від 27.11.2014 "Про методичні рекомендації з патріотичного виховання"// www.mon.gov.ua.

5. Педагогічна майстерність: Підручник / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.]; За ред. І. А. Зязюна. - К.: Вища школа, 2004.– 422 с.

6. Інтернет матеріали:

<http://click.1september.ru/hlS7vBfp5y>

<http://kazedu/kz/referat129210>

ФОРМУВАННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

Галина Брода

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., професор **Богініч О.Л.**

Актуальність теми визначається реаліями сьогодення та чисельністю наукових досліджень присвячених оздоровчій тенденції розвитку дошкільної освіти. Сучасними науковцями різнобічно досліджено феномен здоров'я, розкрито гармонійну єдність фізичної, духовної та психо-соціальної його сфери, визначено чинники становлення та розвитку фізичного та психічного здоров'я.

Питанням охорони, збереження та зміцнення здоров'я присвячені роботи низки науковців: Т. Андрющенко, О. Богініч, С. Вільчковського, Л. Волкова, Н. Денисенко, О. Добогай, О. Іванашко та інших. Щодо формування здорової особистості в період дошкільного дитинства актуальними є праці І. Беха, О. Кононко, В. Кузьменко, С. Кулачнівської, С. Ладивір, Л. Сварковської.

Психічне здоров'я дитини старшого дошкільного віку включає в себе різні компоненти життєдіяльності:

- стан психічного розвитку дитини та її душевного комфорту;

- адекватна соціальна поведінка;
- вміння розуміти себе та інших;
- реалізація потенціалу розвитку в різних видах діяльності;
- уміння робити вибір і нести за нього відповідальність.

Москальова А.С. узагальнює наукові пошуки і більш інтегровано визначає поняття «психічне здоров'я». Отже, на думку автора психічне здоров'я - це стан, що характеризує процес і результати нормального розвитку суб'єктивної реальності в межах індивідуального життя, максимум психічного здоров'я, єдність життєдіяльності та індивіда [1, с.186].

Дитячі психологи виділяють такі умови формування психічного здоров'я:

- наявність важких ситуацій у житті дошкільника, які сприяють розвитку волі, накопичення досвіду подолання перешкод, але напруження в таких ситуаціях не повинно перевищувати індивідуальний поріг адаптації;

- наявність позитивного фону настрою, наявність у дитини здатності у різних ситуаціях приходити до стану внутрішнього спокою. Це саморегуляція власних станів;

- навчати дітей бути щасливими - це надання установки на позитивне світосприймання. Навчати знаходити різні джерела позитивних емоцій.

Виходячи із зазначеного вище, можна стверджувати, що у старшому дошкільному віці розвивається спілкування з дорослим, що вважається вирішальним фактором для гармонійного розвитку дитини; розвиваються різновиди діяльності (побутова, трудова), а ігрова стає провідним видом діяльності; відбувається формування емоційно-вольової сфери і розвиток сенсорно-перцептивних процесів. Усі ці процеси можна супроводжувати арт-терапевтичними заходами, які сприятимуть їх оптимізації.

Термін «арт-терапія (буквально – терапія мистецтвом)» був введений А.Хіллом в 1938 році. Арт-терапія - специфічний спосіб психотерапії, яку з успіхом можна використовувати на заняттях мистецтвом чи іншими видами творчої діяльності, поєднаної з елементами психодіагностики і психокорекції.

Застосовується арт-терапія для досягнення позитивних змін у дитини в інтелектуальному, соціальному, емоційному і особистісному розвитку.

Вирізняють два механізми психолого-корекційного впливу арт-терапії:

- мистецтво дозволяє у особливій символічній формі реконструувати конфліктну ситуацію з урахуванням креативних умінь суб'єкта;
- природа естетичної реакції дозволяє змінити дію афекту від болісного до того, що приносить насолоду.

Функції арт-терапії:

- катарсична (очищаюча) - звільняє від негативних станів;
- регулятивна (знаття нервово-психічної напруги, регуляція психосоматичних процесів, моделювання позитивного стану);
- комунікативно-рефлексивна (забезпечує корекцію порушень спілкування, формує адекватку міжособову поведінку та самооцінку).

Метод арт-терапії має переваги:

- арт-терапевтичні техніки дають можливість безболісного доступу до глибинного психологічного матеріалу, стимулюють опрацювання несвідомих переживань, забезпечують додаткову захищеність організму дитини;
- через роботу з багатогранними і невичерпаними символами мистецтва у дитини розвивається асоціативно-образне мислення і формуються блоковані або слаборозвинені системи сприймання;
- арт-терапія розвиває життєвий досвід дитини, додає впевненості в своїх силах. Чим краще вона володіє процесом самовираження, тим повніше відчуває себе неповторною особистістю [2, с.21];
- арт-терапія формує творче ставлення до життя з його проблемами і «зигзагами долі», вчить бачити мету і засоби її досягнення, розкриває приховані задатки розв'язання складних життєвих завдань, без очікування натхнення чи особливих умов праці;
- інтеграція різних психічних функцій для розвитку потенціалу дитини і реконструкції цілеспрямованої особистості.

Оскільки арт-терапія забезпечується впливом мистецтв то і її особливість ґрунтується на специфіці різних видів мистецтва або діяльності. До них відноситься:

Ігротерапія – це використання гри для корекції виразу «Я». У дошкільному віці цей напрям займає одне із провідних місць. Необхідно планувати і використовувати ігри, спрямовані на розвиток довільності – уміння управляти собою. Діти засвоюють поняття «сила», «воля», «господар своїх почуттів», самоконтроль. Вчити за допомогою ігротерапії розуміти свій емоційний стан, розвивати почуття емпатії, доброзичливе ставлення до інших дітей і дорослих [3, с.126].

Музикотерапія – це особлива форма роботи з дітьми з використанням музики. Дослідження вчених показали, що музика підвищує життєвий тонус дитини, активізує творчі здібності, сприятливо діє на психіку. Розроблені цілі пакети програм, в яких підібрані музичні твори для лікування різних хвороб.

Тілесно-орієнтовна арт-терапія – це метод роботи з психікою через тіло. У походженні більшості хвороб і психічних розладів велику роль грає ненормально підвищений емоційний і м'язовий стан, яка є результатом дисгармонії між людиною і навколишнім світом. Коли баланс порушено, організм починає шукати вихід з важкої ситуації шляхом напруги. Якщо стрес затягується і напруження зростає – виникає хвороба.

Йогівська техніка – це адаптований спеціальний комплекс під назвою «Баба-Яга», який розвиває уміння керувати своїм тілом і диханням. Ці вправи звільняють від стресу або напруги, приносять розслаблення, умиротворення, відкритість до зовнішнього світу – м'язова і психічна релаксація.

Танцювальна арт-терапія – один із засобів самовираження людини. В основі танцювальної арт-терапії лежить переконання в тому, що наша манера рухатися відображає наші особистісні особливості, тобто існує прямий зв'язок між станом нашої душі, розумом і рухами. Основний акцент робиться на спонтанність рухів. Сама техніка рухів не враховується і не важлива, головне

тут самовираження. Приводить до свободи виразності рухів. Зміцнює сили на фізичному і психічному рівні. Дає дитині заряд бадьорості та енергії.

Бібліоарт-терапія включає в себе літературні твори для читання дітям. Після читання літературного твору дітям дається певні завдання відповідно до поставленої мети: назвати основних героїв твору; дати їм характеристику; переказати твір; погратися у гру-драматизацію за сюжетом; придумати інше закінчення твору.

Арт-терапія – лікування мистецтвом. Методика арт-терапії базується на переконанні, що внутрішнє Я-людини відбивається в її малюнках щоразу, коли вона не думає про малюнок, а малює спонтанно. Образу художньої творчості відбивають усі види підсвідомих процесів: страхи, внутрішні конфлікти, сновидіння.

Казкотерапія – це термін психології і педагогіки, що позначає процес виникнення зв'язку між казковими подіями і поведінкою в реальній дійсності. Це процес переносу казкових сутностей в реальність. На думку відомого казко терапевта Т.Д. Зінкевич-Євтігнєєвої, це лікування казками, відкриття тих знань, які живуть в душі та є в певний момент часу терапевтичними [4, с.6]. Д. Соколов додає, що це процес активізації ресурсів, потенціалу Особистості [5, с.7].

На території України свідомо казкотерапія використовується мало. По-перше, це доволі молода технологія виховання, по-друге, більшість методичних джерел з цього виду терапії методичних джерел з цього виду терапії носять психологічний характер. Проте, використання казкотерапії дійсно цікавий і доцільний засіб виховання дітей.

Він має широкий спектр впливу, в першу чергу на психічне здоров'я дитини, особливо якщо педагогічна система передбачає використання всіх видів терапевтичних казок. Отже, психотерапія, як спеціалізована спосіб терапії використовує гру, різні види мистецтва та тілесну терапію, а казкотерапія – найбільш виразний і ефективний засіб арт-терапії.

Отже, на прикінці можна зазначити, що у перспективному доробку науковців актуальними залишається питання пошуку шляхів щодо реалізації в практиці роботи з дітьми дошкільного віку арт-терапії як засобу формування психічного здоров'я.

Література

1. Москальова А.С. Засоби діагностики і корекції емоційного розвитку дітей / А.С. Москальова. – К.: "Знання", 2003
2. Кисильов М.Ю. Арт-терапія: проблеми і перспективи / М.Ю. Кисильов. - М.: - 1990
3. Психологічне здоров'я дошкільників: навч. видання / уклад. Т. І. Прищепа. - Харків : "Основа", 2010. - 239 с.
4. Зінкевич - Євстигнєєва Т.Д. Практикум з казкотерапії / Т.Д. Зінкевич - Євстигнєєва. - СПб.: Мова, 2000
5. Соколов Д.М. Казки і казкотерапія / Д.М. Соколов. - М., 1996

ВИЗНАЧЕННЯ СФОРМОВАНOSTІ ЕСТЕТИЧНИХ ЕМОЦІЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Світлана Васильєва

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., професор *Богініч О.Л.*

Актуальність проблеми дослідження. Серед значного кола проблем виховання підростаючого покоління, які надзвичайно загострилися останнім часом, проблема визначення рівня вихованості, духовного розвитку, культури здоров'я та їх критеріїв посідає особливе місце. Адже від її розв'язання залежить доля багатьох питань перебудови виховного процесу у дошкільному навчальному закладі.

Естетичні почуття є емоційним ставленням людини до прекрасного у природі, в житті людей і в мистецтві. Спостерігаючи за явищами і предметами навколишньої дійсності, людина може переживати особливе почуття захоплення їхньою красою. Особливо глибокі переживання людина відчуває, сприймаючи твори художньої літератури, музичного, образотворчого, драматичного та інших видів мистецтва.

Це викликано тим, що в них специфічно переплітаються і моральні, й інтелектуальні почуття. Естетичне ставлення виявляється через різні почуття – захоплення, радість, презирство, огиду, тугу, страждання тощо [1, с. 27].

За ствердженням Т. Грицишиної, естетичні почуття та емоції – це відчуття краси явищ природи: гармонії барв, звуків, рухів, форм, відображення яких відбувається в різних специфічних дитячих видах діяльності [2].

У дослідженні О. Федько встановлено, що цілісний погляд на здоров'я сьогодні представлений у вигляді трьохкомпонентної пірамідальної моделі, яка виражається триєдністю таких складових як фізична, психічна та духовна. Головний принцип ієрархічності цієї системи означає, що «все пов'язане з усім та все має відображення у всьому» [3].

З урахуванням можливостей і потреб розвитку особистості в період дошкільного дитинства процес цілеспрямованого формування духовного потенціалу дитини має орієнтуватися передусім на такі головні прояви: 1) прагнення пізнавати навколишній світ і себе у ньому, глибше ознайомлюватися з творами різних видів мистецтва; 2) бажання сприймати й творити прекрасне, самостійно займатися мистецькою діяльністю; 3) розуміння основних морально-етичних норм і здатність дотримуватися їх у власній поведінці; 4) шанобливе та бережне ставлення до всього живого, неживої природи і предметів рукотворного світу, відповідальність та інші базові якості особистості [4, 6].

Тож головне завдання найближчого соціуму – створювати умови для накопичення дошкільниками першого позитивного загальнолюдського духовного досвіду через активне залучення їх до різних видів діяльності:

ігрової, пізнавальної, комунікативно-мовленнєвої, предметно-практичної, образотворчої, музичної, рухової, театралізованої тощо [4, с. 7].

На думку О. Долинної, О. Низковської, як засоби розвитку духовного потенціалу дітей у дошкільному навчальному закладі та сім'ї варто широко застосовувати твори мистецтва (образотворчого, музичного, декоративно-вжиткового, літературного тощо). Обов'язковою є також опора на культурні та історичні традиції народу, окремого роду і сім'ї, дошкільного закладу і групи, а також природне довкілля [5,7] .

За свідченням О. Орлової, формування духовного здоров'я дошкільника залежить від його психічного здоров'я, тобто інтелектуального компоненту (засвоєння, переконання, система цінностей) та емоційного компоненту (що несе в собі домінуюче психологічне навантаження у процесі формування духовно-моральних переконань та ставлення дитини до моральних норм і вимог) [5, 130].

Тому для діагностики сформованості естетичних емоцій у дітей старшого дошкільного віку були обрані спеціальні методи і творчі завдання, які дають змогу визначити прояв вказаних емоцій у різних видах дитячої діяльності та творчості.

З огляду на багатоаспектність естетичного ставлення дошкільнят до навколишнього світу, проявів естетичних емоцій та почуттів – їх діагностика носить комплексний характер і вимагає уточнення критеріальної бази, розробки діагностичних завдань.

Аналіз актуальних досліджень. Аспекти духовного здоров'я особистості досліджуються в працях О. Олексюк, А. Фасолі, Ю. Халфіна, Г. Шевченко та ін.

Проблема розвитку духовності дітей плідно вирішується в практиці сучасної освітньої системи: В. Алфімов, С. Білуха, М. Босенко, М. Гузик, З. Жовчак, О. Захаренко, Г. Нестеренко, А. Сологуб, В. Хайруліна, М. Чумарна.

Метою даної статті є: визначення сформованості естетичних емоцій у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу Для визначення особливостей сформованості у дошкільників естетичних емоцій було використано наступні методи:

– індивідуальну бесіду, в процесі якої діти намагалися визначити зміст окремих естетичних понять: «краса», «прекрасний», «потворний», «досконалий», «жахливий», висловлювати своє ставлення до об'єктів природи. При цьому у ході проведення бесіди з дошкільниками щодо сформованості у них естетичних емоцій було використано запропоновані О. Половіною критерії естетичного ставлення до природи та розуміння сутності явищ «краси» і «прекрасного» в природі. На основі тематики проведення бесіди та відповідно до її змісту дошкільникам пропонувалося виконати завдання «Вибір прекрасного об'єкта для малюнка»;

– педагогічне спостереження за поведінкою дошкільників у різних видах діяльності та в природі за такими критеріями, як: позитивне ставлення дітей до об'єктів та явищ оточуючого світу; усвідомлення змісту естетичних понять, особливостей їх прояву; усвідомлення естетичного аспекту у міжособистісних взаємовідносинах; здатність емоційно відгукуватись на події життя; уміння адекватно відображати естетичні знання, почуття у власній поведінці. Під педагогічним спостереженням О. Шульова розуміє цілеспрямоване, систематичне дослідження досвіду навчально-виховної роботи в природних умовах. Його основне завдання – накопичення фактів та їх науково-педагогічний аналіз. Критеріями, оцінювання за даними М. Федорової;

– завдання «Опиши свої почуття від зображеного» (на основі сприйняття творів художнього мистецтва). Для оцінювання результатів даного завдання використано критерії та показники сформованості естетичних емоцій та почуттів, запропоновані О. Горбатовою.

– **експертне оцінювання** проявів естетичних емоцій дітей педагогами-вихователями. (За Т. Грицишиною, В. Кузьменко, Л. Савенок).

Експериментальною базою дослідження виступив ДНЗ №682, м. Київ, Святошинський район. В емпіричному дослідженні приймали участь вихованці старшої групи «Бджілка» у кількості 25 дітей віком від 5 до 6 років.

Узагальнення всіх отриманих результатів опитування дітей, спостереження за їх поведінкою, експертне оцінювання особливостей естетичного розвитку та обдарованості з боку педагогів-вихователів дозволили зробити висновок про те, що тільки 20% опитаних дошкільників володіють високим рівнем сформованості естетичних емоцій та почуттів, мають потребу у сприйманні естетичного, вміють розрізняти «прекрасне» та «потворне», аргументовано доводять власні естетичні судження. Для 48% опитаних дітей властивий середній рівень прояву естетичних емоцій, що вказує на недостатній рівень естетичного розвитку, посередню здатність послуговуватися естетичними знаннями та вміннями у художньо-естетичній діяльності та міжособистісних взаєминах з оточуючими.

Висновки. На основі вищевказаного можна зробити висновок, що естетичні емоції та духовне здоров'я особистості є стрижневим компонентом в системі значень самого здоров'я. Для сформування естетичних емоцій у зростаючої особистості доцільним є організований та цілеспрямований вплив педагогів та батьків, сприятливого середовища навчального закладу, із вмідим поєднанням творчих та духовно спрямованих засобів та прийомів педагогічної діяльності. В результаті аналізу особливостей формування духовного здоров'я вказано на сприятливий вплив мистецьких засобів на духовний розвиток дітей, зауважено роль естетичного та духовного виховання у їх становленні.

Література

1. Антонова О. Є. Здоров'язберігаюча компетентність особистості як наукова проблема (аналіз поняття) / О. Є. Антонова, Н. М. Поліщук // Вища освіта у медсестринстві: проблеми і перспективи: зб. статей всеукраїнської науково-практичної конференції (10-11 листопада 20110. – Житомир: Полісся, 2011. – С. 27-31.

2. Грицишина Т. Виховання естетичного ставлення дошкільників до довколишньої природи засобами краєзнавчою-туристичної діяльності в умовах педагогічної взаємодії [Електронний ресурс] / Т. Грицишина. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ped_in_2014_2_10.pdf.
3. Федько О. А. Багатоаспектність поняття здоров'я у сучасній науковій думці [Електронний ресурс] / О. А. Федько // Електронне наукове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток». – 2009. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=76>
4. Кузьменко В. Вікові особливості розвитку естетичної обдарованості дітей старшого дошкільного віку [Електронний ресурс] / В. Кузьменко, Т. Грицишина, Л. Савенок. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nivoo_2014_2_19.pdf.
5. Долинна О. Розвивати духовний потенціал особистості дошкільника / О. Долинна, О. Низковська // Дошкільне виховання. – 2013. – № 9. – С. 6–8.
6. Орлова О. Казкотерапія як природний засіб формування морального здоров'я дошкільника / О. Орлова // Вісник Інституту розвитку дитини. Зб. наук. пр. –К., 2009.– Вип. 1. – С. 129–133.

РОЛЬ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Тетяна Веселовська

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – канд. психол. наук, доцент *Гальченко В.М.*

Переоцінити роль ігрової діяльності дітей дошкільного віку у становленні дитини як творчої особистості дуже важко. Гра впливає на всі сфери

життєдіяльності дошкільника, оскільки вона є наслідком, що впливає зі спостереження дитиною за життям дорослих та включенням її в побутову діяльність. Саме в ігровій діяльності малюки відображають оточуюче середовище у світлі власного бачення та своїй інтерпретації. Гра розвиває дитячу уяву, фантазію, спонукає до творчого мислення та знаходження нових рішень звичних задач. Вона є творчістю, що підпорядковується певним правилам, які також можуть зазнавати деяких творчих змін.

Багато дослідників розглядали ігрову діяльність дошкільників як природний спосіб розвитку дитини як творчої особистості. До таких належать Л. С. Виготський, Т. В. Дуткевич, О. М. Леонт'єв, Д. В. Менджерницька, Т. О. Піроженко, Т. І. Поніманська та ін. Всі вони розглядали ігрову діяльність як фактор, який впливає на ту чи іншу сферу діяльності дитини.

Проте деякі психологи вважають, що дитячі ігри не можна вважати творчою діяльністю, оскільки в них не створюється нічого нового. І справді, якщо міряти дитячу гру тими ж мірками, що і діяльність дорослого, то термін «творчість» є недоречним. Але він виправданий, якщо підійти до вирішення цього питання з точки зору розвитку дитини.

Так, Л. С. Виготський підкреслює появу у дітей дошкільного віку задуму, що означає перехід до творчої діяльності. В ранньому віці дитина іде від дії до думки, а в дошкільника вже розвивається здатність іти від думки до дії, втілювати свої задуми. Це проявляється в усіх видах діяльності, і, перш за все, у грі. Поява задуму пов'язана з розвитком творчої уяви.

Метою нашого дослідження є розкриття ролі ігрової діяльності у розвитку творчої особистості дитини дошкільного віку.

Творчий характер гри підтверджується тим, що дитина не копіює життя, а наслідуючи те, що бачить, комбінує свої власні уявлення. При цьому вона передає своє ставлення до зображуваного, свої думки, почуття та переживання. Вона грає для себе, а не для глядачів, не розучує завчасно свою роль, а створює її по ходу гри. Коли дитина входить в ігровий образ, у неї

жваво працює думка, поглиблюються почуття, вона щиро переживає події, які сама ж і зображує [2, с. 38].

Гра дитини є діяльністю свідомою і цілеспрямованою. У кожній грі є значуща для дитини мета. І навіть найпростіші ігри з предметами спрямовані на досягнення якоїсь мети (нагодувати ляльку, покласти ведмедика спати тощо). Чим менша дитина, тим більший наслідувальний характер мають ігрові дії. Але поступово рівень усвідомленості зростає. Творча основа гри завжди пов'язана з ініціативою, вигадкою, кмітливістю, винахідливістю. У дослідженні О. Усової та Р. Жуковської відзначено, що у цьому процесі активно працює уява дитини, емоції і почуття.

Прояви ініціативи і творчості різноманітні. В одних іграх творчість пов'язана з побудовою сюжету і вибором змісту, ролі, в інших виявляється у виборі способів дії, в їх варіативності (хованки, ігри у доміно, м'яч тощо). Багато ігор вимагають уміння погоджувати дії партнерів, виходячи з цього, швидко змінювати тактику своєї поведінки чи способи дій (рольові, рухливі ігри). Як зазначає В. Аванесова, значна творча робота відбувається і в дидактичних іграх, які мають на меті розвиток пізнавальної активності, допитливості, швидкості розумових дій, ініціативи у прийманні рішень.

Творчий елемент ігрової діяльності завжди глибоко індивідуалізований, він є носієм індивідуальності кожного гравця, тому гра є засобом розвитку творчості, формування здібностей дітей [5, с. 365].

Важливою рисою творчої гри є її емоційна насиченість. Більшість дослідників відзначають силу і природність почуттів, які переживає дитина і які пов'язані з виконуваними ролями: турбота, ніжність «матері», відповідальність «лікаря», справедливість «вихователя» тощо. У колективних іграх виявляється дружба, товарицькість, взаємна відповідальність. Дитині приносить задоволення досягнення результату, подолання труднощів. У більшості ігор мають місце естетичні емоції.

Багато психологів у теорії та практиці роботи з дітьми дошкільного віку розглядають театралізовані ігри як дієвий спосіб всебічного і творчого розвитку

особистості, а також виховання активності, колективізму, впевненості у своїх силах та ініціативи. Саме театральньо-ігрова діяльність збагачує дітей новими враженнями, знаннями і вміннями, розвиває інтерес до літератури і театру, формує діалогічне, емоційно-насичене мовлення, активізує словник, сприяє морально-етичному вихованню дітей, що збагачує їх життєвий досвід, а як наслідок – формує творчу особистість, яка проявляє креативні підходи у розв’язанні повсякденних задач та вміє знаходити нестандартні способи для вирішення проблемних побутових питань [1, с. 166].

Цікавим також є той факт, що під час ігрової діяльності відбуваються важливі зміни психічних процесів дитини, складаються основні форми відносин з оточуючими, здійснюється підготовка до нової, більш складної діяльності – навчання [1, с. 185]. Гра як творча діяльність дозволяє дитині відчувати себе дорослим на рівні цієї діяльності, а це є важливим у розвитку в дитини самостійності, що має неабияке значення для подальшого шкільного навчання.

Дослідження Р. Жуковської, Д. Менджеричької, О. Усової показують, що місце гри у пізнанні світу інше, ніж праці та навчання, оскільки у ній здійснюється практичне, дійове освоєння раніше одержаних знань. Інтерес дитини до тієї чи іншої гри поступово вичерпується в міру засвоєння знань, умінь та навичок, що її складають, тому вона розвивається, наповнюючись новими сюжетами, ролями, діями, які з’являються внаслідок творчого підходу дитини до оновлення гри [3, с. 26].

Д. Ельконін називає дитячу гру «арифметикою соціальних взаємин», засобом формування дитячого колективу: вона вимагає прийняття спільного задуму, узгодженості дій, викликає спільні переживання [3, с. 32]. Крім того, вчений також зазначає, що творча гра є школою моралі, але не моралі в уявленні, а моралі в дії. Моральні якості, сформовані у грі, впливають на поведінку дітей у повсякденному житті. Водночас, моральні норми і правила, засвоєні у процесі спілкування дітей один з одним та з дорослими, набувають подальшого закріплення в грі. Таким чином, можна прослідкувати пряму

залежність гри і реальності. Адже моральне виховання у творчій грі обумовлюється її змістом, тобто відображенням у ній реальних подій, пов'язаних з нормами моралі. У процесі розгортання сюжету дошкільники можуть засвоювати різні типи взаємин і деякі форми поведінки [3, с. 33].

Розвиток ігрової діяльності передбачає поетапну передачу дітям ігрових умінь та навичок партнерської взаємодії, і на кожному етапі роль дорослого визначається потребами дитини. Дорослий повинен пам'ятати, що його опосередкована допомога не має порушувати природності дитячої гри, адже гра є провідним видом діяльності дошкільників. У грі створюється зона найближчого розвитку, проявляються та розвиваються психічні процеси та новоутворення дошкільного віку, відбувається оволодіння соціальним простором через спілкування з дорослими та однолітками. Гра не лише сприяє розвитку у дітей творчих здібностей, самостійності, ініціативності, організованості, а й забезпечує формування в них стійкого інтересу до пізнання довкілля і реалізації себе в ньому. Крім цього, гра сприяє виникненню дружніх, партнерських стосунків між дітьми, утворенню ігрових об'єднань за інтересами, спонукає до обміну думками, оцінювання себе й інших, заохочує до імпровізацій, висловлювання власних оцінних суджень [4, с. 53].

Отже, можна впевнено говорити про те, що саме під час ігрової діяльності відбувається розвиток, становлення і формування творчої особистості дитини. Гра впливає на всі сфери життєдіяльності дошкільника, залишаючи певний відбиток, що являє собою суму знань, умінь та навичок, які отримує дитина безпосередньо у грі і застосовує в подальшому житті, творчо поєднуючи та комбінуючи в різних варіаціях набутий досвід. З огляду на це, дорослий має забезпечити всі умови для природного розгортання дитячої гри з метою задоволення уподобань та потреб кожної дитини.

Література

1. Абрамян Л. А. Игра дошкольника / Л. А. Абрамян, Т. В. Антонова, Л. В. Артемова и др. ; [под ред. С. Л. Новоселовой]. – М. : Просвещение, 1989. – 286 с.
2. Менджерицкая Д. В. Воспитателю о детской игре. Пособие для воспитателя дет. сада / Д.В. Менджерицкая ; [под ред. Т. А. Марковой]. – М. : Просвещение, 1982. –128 с.
3. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. Навчально-методичний посібник / [за ред. Г. С. Тарасенко]. – 3-К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 320 с.
4. Піроженко Т. Провідна роль творчих ігор у особистісному розвитку дошкільників / Т. Піроженко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2013. – №1 – 140 с.
5. Поніманська Т. І. Основи дошкільної педагогіки. Навчальний посібник / Т. І. Поніманська. – К. : Абрис, 1998. – 448 с.

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Лариса Волошин

ВКНЗ «Коростишівський педагогічний

коледж ім. І.Я. Франка»

Житомирської обласної ради

Науковий керівник – викладач фізичного виховання **Тунік Н.Ц.**

В умовах сучасного освітнього середовища вищим рівнем розвитку навчально-пізнавальної активності студентів є творчий рівень, на якому студент самостійно аналізує наявні знання, пізнає нові. На всіх етапах творчого процесу інтелектуальна активність особистості здійснюється через відносини не лише з об'єктом дослідження, а й з іншими людьми.

Першопричиною негараздів у суспільстві є втрата або відсутність морально-духовних і культурних цінностей, а у житті людини – невміння або небажання розвиватися. У наш час підтверджується думка багатьох вчених про те, що більшість молодих людей сьогодні не усвідомлює себе як різнобічно розвинуту особистість, майже не володіє знаннями про себе – про свою соціальну спрямованість, властивості свого темпераменту, характеру, особливості свого мислительного апарату, власні здібності, талант, професійну придатність тощо. Значна частина майбутніх фахівців з вищою освітою, а часом навіть тих, хто давно її отримав, перебуває в стані недовершеного розвитку, не маючи необхідності, здатності або бажання рухатися уперед до найвищих рівнів самовдосконалення. Адже такий рух є динамікою розвитку особистості у всіх її аспектах (у психології часто формулюються як інтелектуально-емоційно-вольовий комплекс).

Особистості, яка здатна сама себе формувати, легше долати труднощі як соціального, так і особистісного характеру [3].

Усвідомлення студентом своїх потенційних можливостей, перспектив, свого особистісного та професійного розвитку сприяє постійному експериментуванню, творчому пошуку, що, з одного боку, надає відчуття свободи, а, з іншого – потребує відповідальності за власні дії, вчинки. У цьому контексті доречно зауваження Л. Мітіної, яка виділяє чотири стадії оптимізації особистості та поведінки студента: підготовка, усвідомлення, переоцінка та дія. Така модель поєднує основні процеси зміни поведінки: мотиваційні, когнітивні, афективні, поведінкові [6].

Реалізація такої професійної освіти можлива за умови широкого впровадження у практику ВНЗ особистісно-орієнтованої освіти: коли рольове навчальне спілкування змінюється на особистісне, в якому домінують ситуації вибору, самопізнання, самовираження, самореалізації – активно формується компетентність саморозвитку студентів. Виділяються ознаки освітнього простору у вищому навчальному закладі, які розглядаються нами як фактори впливу на процес і рівень сформованості компетентності саморозвитку

студентів [5]: визнання самоцінності кожного студента, домінування «мотивації успіху»; особистісно-орієнтований навчально-виховний процес; створення умов для самореалізації і самоствердження студентів, формування позитивного досвіду саморегламентации через участь в органах студентського самоврядування та інших громадських організаціях; активне залучення до науково-дослідницької роботи – така діяльність оптимізує присвоєння високого рівня саморегуляції, самопізнання та самовдосконалення студентів.

Створення умов для формування особистості студента в умовах сучасного освітнього середовища передбачає гармонійне поєднання в собі духовного багатства, моральної чистоти і фізичної досконалості.

Фізична культура – складова частина загальної культури суспільства, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості [2].

Індивідуальна фізична культура є результатом особистісного осмислення, вироблення уявлень, відносин, переконань, "програм поведінки", у якій інтегруються структура самосвідомості, аспекти саморегуляції, самопізнання, самостановлення.

Фізична культура прямо і опосередковано охоплює такі властивості, якості, орієнтації особистості, які дозволяють їй розвиватися в гармонії з культурою суспільства, досягати гармонії знань і творчої дії, почуттів і спілкування, фізичного і духовного, вирішувати протиріччя між природою і виробництвом, працею і відпочинком, фізичним і духовним. Досягнення особистістю такої гармонії забезпечує їй соціальну стійкість, продуктивну включеність в життя і працю, створює їй психічний комфорт.

Таким чином, феномен фізичної культури особистості студента дозволяє представити її як інтегральну якість особистості, як умову і передумову ефективної навчально-професійної діяльності, як узагальнений показник професійної культури майбутнього фахівця і як мету особистісного саморозвитку та самореалізації.

Традиційний підхід до фізичного виховання на ділі лише декларує єдність у розвитку духовної та фізичної сфери студента, тим самим істотно збіднюючи його можливості, що в підсумку не призводить до якісного розриву освіти і культури. Сам же процес фізичного виховання втрачає культурний, етичний і одночасно предметно-змістовний сенс.

Емоційно-цілісне ставлення до фізкультурної діяльності не формується спонтанно і не успадковується, воно формується особистістю в процесі самої діяльності та ефективно розвивається з освоєнням знань і творчого досвіду, з проявом ініціативи та активності в сучасному педагогічному процесі.

У той же час найбільшого позитивного результату в фізкультурній освіті можна досягти у разі створення педагогічної системи формування у студентів потреб у фізичній культурі з потужною системою оздоровчих технологій, що забезпечує свідомий здоровий спосіб і спортивний стиль життєдіяльності кожної молодої людини.

Вирішення цієї проблеми ми вбачаємо не тільки у формуванні таких особистісних якостей студентів як самовизначення, креативність, здатність до рефлексії, ініціативність, а й формування суб'єктності студентів до професійно-педагогічної діяльності, що сприятиме прагненню до безперервного професійно-особистісного розвитку протягом життя. В основі такої діяльності знаходиться фактор розвитку внутрішнього середовища особистості, активність та потреба в самореалізації в майбутній професійній діяльності.

Спортивне тренування, як зазначають фахівці, поки що єдина науково обґрунтована концепція управління розвитком фізичних якостей людини. Витривалість, сила, швидкість, високий рівень функціональної підготовленості організму, його працездатності можуть бути придбані лише шляхом використання ефекту цілеспрямованого організаційного процесу адаптації організму до фізичних навантажень певного змісту, обсягу і достатньою (розумною) інтенсивності.

Найкращих результатів у розвитку рухової активності студентів в обраному вигляді фізичної культури можна досягти при максимальному

врахуванні їхніх індивідуальних рухових характеристик, соціально-психологічних факторів, морфофункціональних здібностей організму. Це створює передумови до самовизначення, самовиховання, саморозвитку і самореалізації студентів у різних видах фізкультурної діяльності.

Фізичний і духовний розвиток молоді доповнює одне одного й сприяє підвищенню соціальної активності особистості. Молодь повинна регулярно займатися фізичною культурою, спортом, туризмом. Адже важливим завданням є цілеспрямовано формувати у молодого покоління здорових інтересів, наполегливо боротися з шкідливими звичками і схильностями, послідовно прищеплювати потребу до фізичного і морального вдосконалення, виховувати високі волеволі якості, хоробрість і витривалість.

Отже, перспективи майбутнього соціально-економічного розвитку України багато в чому залежать від професійно побудованої технології ведення навчально-виховного процесу, стимулювання саморозвитку та самореалізації студентів. Потреба у розвитку та вдосконаленні себе визріває за умов досягання особистістю духовних цінностей навколишнього світу, бажання долучити власні творення до існуючої системи загальнолюдських норм та цінностей, прийняття своїх позитивних якостей та зміни негативних шляхом самовиховання, прагнення до інтелектуального збагачення в ім'я творення продуктів духовності, краси, добра. Тому головною метою діяльності вищих навчальних закладів в умовах сучасного освітнього середовища повинна бути підготовка особистості на засадах особистісно-орієнтованого навчання і виховання, де основною цінністю постає сама особа.

Література

1. Ковальова Н. Особливості проектування позакласної роботи старшокласників із фізичного виховання. / Н.Ковальова // Молодіжний науковий вісник. – 2012. – С.39.
2. Митина Л. М. Психологія труда и профессионального развития учителя: монографія / Л.М.Митина. – М. : Логос, 2004. – 320 с.

3. Міляєва В. Р. Формування фахової компетентності державних службовців у системі підвищення кваліфікації: монографія. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка, 2011. – 298 с.
4. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». – К., 1994. – 22с.

ПРОБЛЕМА ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Світлана Гіренко

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. наук, доцент **Шулигіна Р.А.**

Сучасний світ насичений великою різноманітністю новітніх технологій, які допомагають людині в її повсякденному житті. Надмірними є такі, як комп'ютери та мобільні телефони, без яких ми не можемо уявити своє життя. Доросле покоління ще не так піддається цьому впливу, адже в період свого дитинства вони були відсторонені від такого явища, проте сучасні діти стають все більше від нього залежними, а тому, певним чином, «приреченими». Найбільше це стосується соціальних мереж, які підкорюють свідомість дітей, та не надають можливостей для будь-якого опору.

Діти звертають на себе особливу увагу в питанні дослідження взаємодії користувача з електронними ресурсами, тому що дитинство є періодом активного розвитку особистості та може спричинити низку проблем, на вирішення яких у майбутньому будуть затрачені значні зусилля як педагогів, так і батьків. Особливо небезпечними у цьому аспекті є соціальні мережі, що мають подвійне значення і по-різному впливають на розвиток дошкільника та молодшого школяра.

Головна відмінність соціальних мереж від решти інтернет-ресурсів полягає у тому, що у їх створенні й підтримці беруть участь самі користувачі, які мають можливість вільно контактувати одне з одним, обмінюватись інформацією щодо своїх інтересів і захоплень, а також створювати свої групи, співтовариства. Іншими словами, тут є все те, що відсутнє у реальному середовищі – вільне і непідконтрольне дорослим спілкування. Саме цієї непідконтрольності, насамперед, і побоюються дорослі, батьки. У соціальних мережах, як і колись у реальному дворі, можна зустріти і друзів, і ворогів, і віртуальних шахраїв.

Активно це питання як проблема впливу соціальних мереж на свідомість дітей почало обговорюватися наприкінці 90-х років минулого століття. Саме до цього періоду відносяться перші наукові роботи американських психологів К. Янга (1994), К. Суррата (1996), Дж. Суллера (1998) та Д. Грінфілда (1999), в яких постановка проблеми носить дискусійний характер. Так, психолог О. Войскунський (1996) розглядав особливості спілкування в мережі, як дорослої, так й дитячої аудиторій, дослідниця О. Арестова (1999) проводила дослідження статевих відмінностей при роботі з Internet, Н. Чудова (2001) в своїх доробках акцентує увагу на особливостях образу «Я» користувачів, а О. Щепіліна (2002) основну увагу надає їх мотивації тощо. Українська дослідниця Л. Давидова (2001) аналізує комп'ютерні ігри та їх вплив на свідомість зростаючої особистості, О. Дроздов (2003) розглядає зміни в поведінці та агресивність користувачів, що виникає під час або після перебування у віртуальному просторі, психолог К. Мілютіна (2004) приділяє увагу потребам користувачів та способам їх задоволення.

Але питання, стосовно надання дозволу дітям реєструватися в різноманітних соціальних мережах, станом на сьогодні залишається проблемним і суперечливим. У зв'язку з цим, нам були цікаві думки батьків, адже ніхто крім них, не бачить свою дитину природною, реальною, справжньою. Тому, використовуючи соціальні мережі, ми звернулися до форуму на сайті Mamka.info, тема опитування якого була така: «Дитина і

соціальні мережі» [3]. Переглянуті коментарі були цілком передбачені, більшість батьків висловлювалися проти того, щоб їхні діти користувалися такими ресурсами, адже вони, за їхніми словами «...насичені додатковою, інколи непристойною інформацією, що інколи впливає «саме по собі» попутно у віконечках, це – суцільний жах...». Також один з батьків висловився так: «Я своєму синові не дозволяю мати власну сторінку ні в Однокласниках, ні в Контакті. Спілкування в нього з однокласниками відбувається в школі, а дитині в такому віці, на мою думку, більш потрібне живе спілкування, на віртуальне ще буде час, хай спочатку навчиться спілкуватися «в живу». Ще один коментар матері «Я теж не бачу потреби своїй семирічній доньці реєструватися в соціальних мережах... Давайте не будемо забувати про гуртки, про позаурочний час, тепер такий великий вибір для проведення вільного часу» та ін. Доречи, так вважають 65 % опитаних батьків, тоді як 25 % ставляться до цього питання спокійно і вважають допустимим явищем, якщо дитина проводить не надміру багато вільного часу в мережі Internet і 10 % респондентів висловилися за те, щоб їхні діти були зареєстровані в мережі: «На мою думку, в теперішній час забороняти дітям реєструватися в соціальних мережах немає сенсу, оскільки цим живуть їх однолітки, це вважається модним. І коли дитина позбавлена цього, то відчуває себе серед друзів дуже пригніченою і, так чи інакше, буде шукати різні способи реалізації своїх бажань».

Для вирішення даного питання необхідно зважити всі «за» та «проти».

«Проти» користування дитиною соціальними мережами та сумнівними сайтами виступають *такі причини*:

- відкритий доступ до особистої інформації користувача;
- не завжди достовірні дані;
- фінансові затрати;
- шкода здоров'ю;
- Internet-залежність;
- відкритий доступ до негативної інформації;

- трата часу.

Існує реальна небезпека розповсюдження по всьому світу неправдивих тверджень, викривленої інформації, шахрайства або інших негативних явищ. Оскільки соціальні мережі розширюють можливості людини втілювати свої права або зловживати ними, очевидно, що люди повинні нести відповідальність за свої дії і за світ, який вони створюють [2].

Основні *шкідливі фактори* при частому перебуванні за комп'ютером і знаходженні в соціальних мережах:

- обмежена поза, положення сидячи протягом тривалого часу;
- вплив електромагнітного випромінювання;
- втома очей, навантаження на зір;
- перевантаження суглобів кистей;
- стрес при випадковій втраті інформації;
- психічні розлади тощо.

«За» користування дитиною соціальними мережами та Internet-ресурсами:

- отримання корисної інформації;
- дозвілля;
- допомога в навчанні;
- всебічний розвиток.

За даними О. Якушиної [2] дітей приваблює в мережі можливість здобувати саме ту інформацію, яку вони хочуть отримати, а не ту, яку їм нав'язують ЗМІ. Ступінь довіри до відомостей, завдяки мережі, серед дітей вищий, оскільки вони набагато різноманітніші й ширші. Правильне сприйняття цієї інформації залежатиме від того, наскільки підлітки навчені аналітичній роботі з нею, чи володіють критичним мисленням і т. п.

Мода на соціальні мережі торкнулася, перш за все, підростаючого покоління. Дитина живе окремим життям всередині комп'ютера: шукає нових друзів для спілкування, нові захоплення, любов. Це захищає її від почуття

самотності. Вона ідентифікує себе, вступаючи в різні групи і спільноти, «приміряє» на себе різні ролі та вирішує, що саме підходить їй.

Існує і зворотний бік такого спілкування – відхід від справжнього життя, неможливість налагодити контакти з реальними людьми. І ця проблема дійсно дуже небезпечна: дитина замикається на своїх переживаннях, перестає спілкуватися з рідними і близькими, так як не знаходить належного розуміння і, у подальшому, втрачає навички прояву інтересу до інших людей.

У якості висновку можемо сформулювати поради для батьків, яким необхідно запастися терпінням у вирішенні цієї проблеми сучасності. Варто визнати, що ваша дитина може мати інтереси і потреби, затьмарює інтереси батьків. Вкрай важливим є пошук нових тем і форм взаємодії з дитиною. Розділіть з нею її захоплення не на словах, зацікавлення справами і беріть активну участь в її житті. Але, за нашим переконанням, дитина не повинна ставати захопленням батьків, їм необхідно мати свої уподобання, хобі, щоб власним прикладом зацікавлювати її. Знайдіть цікаву тему для розмови і будуйте діалог, контакуйте, розмовляйте, обговорюйте – станьте цікавим співрозмовником.

Залучайте дитину до реального світу, вчіть спілкуватися з іншими дітьми. Підберіть спільно з нею гурток чи секцію, де багато дітей одного віку – нехай жива розмова і «живі» друзі стануть кращими співрозмовниками, ніж віртуальні.

Ні в якому разі не відстежуйте контакти і розмови в соціальних мережах – одним необережним словом ви тільки глибше заженете дитину в цей «несправжній» світ. Просто поцікавтеся у самої дитини, з ким він там товаришує, які питання обговорює, у які ігри грає і т.п.

На завершення зауважимо, що порушена проблема залишається надто актуальною в умовах сьогодення, адже технології розвиваються, з'являються нові ресурси, які поступово замінюють «живе» спілкування віртуальним. Пошук шляхів забезпечення фізичного, психічного та психологічного здоров'я

дітей від такого погрозливого чинника – є, на нашу думку, першочерговим завданням вчених різних галузей наук, яке необхідно вирішувати комплексно.

Література

1. Дайсон Э. Жизнь в эпоху Интернета: Release. (пер. с англ.) / Э. Дайсон. – М., 1998. – 398 с.
2. Якушина Е.В. Подростки в Интернете: специфика информационного воздействия / Е.В. Якушина // Педагогика. – 2001. – № 4. – С. 55-62.
3. Mamka.info / Наша радість – ДІТИ! // Наші дітки школярі! [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mamka.info/index.php?topic=7729.0>.

ВПЛИВ БАТЬКІВ НА РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Роман Голюк

*Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського*

Науковий керівник - доктор пед. наук, професор *Тарасенко Г.С.*

Глобальні світові перетворення, що відбуваються у соціальній сфері на сучасному етапі розвитку людства, посилили потребу в особистостях, життєвий успіх яких сьогодні залежить від їхньої соціальної мобільності, автономності, позитивного сприйняття навколишнього світу, здатності знаходити вихід з кризових ситуацій, зберігати соціальну стійкість, своє Я в постійно змінних умовах, що можливо лише за умови позитивного ставлення людини до навколишнього світу, інших людей, самому собі. Цілком зрозуміло, що формування зазначених якостей тісно пов'язане з розвитком емоційної сфери особистості, основи якої закладаються ще в дошкільному дитинстві. Як зазначається у Базовому компоненті дошкільної освіти, саме розвиненість та зрілість емоційних, когнітивних, вольових, психічних процесів надає дитині якісно нові можливості прояву свого «Я» в усіх видах діяльності [1].

Теоретичний фундамент для вивчення проблеми розвитку емоційної сфери дитини дошкільного віку закладено в працях І.Беха, А.Богуш, О.Запорожця, О.Кононко, В.Котирло, О.Кульчицької, Я.Неверовича, Д.Ніколенка, Т.Поніманської та ін. Ученими доведено, що емоції пов'язані з потребами людини, складають основу мотиваційної системи, виконують функції оцінки і спонукання, відображують відповідність поведінки людини основним потребам, інтересам і цінностям, виступають ключовим чинником, що обумовлює життєвий успіх особистості, більш суттєвим, ніж інтелект.

Відомий афоризм, що кожна дорога починається з перших кроків, кожна будівля – з фундаменту, а становлення кожної людської особистості – з сім'ї, підкреслює надзвичайну роль батьків, родини як у загальному формуванні дитини дошкільного віку, так і в розвитку її емоційної сфери, яку ми розуміємо як складне особистісне утворення, що репрезентується осмисленістю емоцій, ареалом переживань, усталеною орієнтацією особистості в процесі індивідуальної життєдіяльності на загальноприйнятні способи їх вираження.

Відомо, що майже всі батьки прагнуть забезпечити своїм дітям щасливе, повноцінне, творче, корисне для суспільства життя. Основне завдання сім'ї як першого соціального інституту – навчити дитину жити у злагоді з довкіллям і згоді з собою, створити сприятливі умови для її особистісного становлення, вправляти в умінні розгортати конструктивну, продуктивну, культурну, гуманістично спрямовану життєдіяльність. Проте в багатьох сім'ях батьки ставляться до дитини лише як до об'єкту своїх впливів, сповідують знансцентризм, абсолютизують розумовий розвиток, орієнтують дитину на змагальність тощо.

Дж.Ньюмарк у своїй «Концепції п'яти основних потреб дітей» стверджує, що емоційне благополуччя дитини повною мірою залежить від уявлення батьків про задоволення її п'яти основних потреб: потребу в повазі, потребу відчувати власну значущість, потребу в прийнятті, потребу відчувати зв'язок з іншими людьми і потребу в безпеці. Сучасні батьки, задовольняючи потреби своїх дітей, беруть ініціативу у власні руки і займають авторитарну позицію

«над дитиною». Вони чітко знають, що саме хоче і потребує їх дитина, у їх взаємодії з дітьми спостерігаються тенденції до обмеження дитячої самостійності, прагнення оберігати дитину від шкідливих дій оточення. Діти ж постійно переживають тривожність, викликану стресовими ситуаціями (укладання спати, точне виконання вимог, покарання тощо). Все це порушує особистісний розвиток дитини, сприяє появі небажаних рис поведінки, невпевненості в собі, зниженню активності і ініціативності, появі образливості і грубості. І як наслідок – емоційне відчуження дітей і батьків.

Цікаву класифікацію з приводу сприйняття дітьми своїх батьків навів у книзі «Нерепресивна педагогіка» К.Сельченко:

1. Чудовиська. Величезні, галасливі, кричать, бігають, п'ють, ведуть незрозумілі розмови, то по попi вдаряють, то ремінь дістануть, прикрикуючи «я тебе з дому вижену». Саме страх змушує дитину якось пристосуватися до такої ситуації.

2. Годувальники. Для дитини тато і мама – це годувальники, захисники, життєво необхідні елементи оточення. Діти чудово розуміють недоліки своїх батьків, їх складнощі, труднощі, гріхи і помилки, багато що їм прощають тільки тому, що від батьків залежить їхня їжа, спокій, затишок, безпека, гарантія задоволення. Дитина в цьому положенні відчуває себе рабом і, будучи скривдженою батьками, затаює зло, починає мріяти помститися в майбутньому.

3. Диктатори. Тому що в більшості випадків дорослі прагнуть до насильницького вирішення проблем. Знайомство з актами насильства формує у малюків один з двох типів поведінки: або вони теж стають агресивними диктаторами, або починають ховатися від цього тиску.

4. Автоматичні істоти. Парадокс полягає в тому, що батьки для дітей, з одного боку, є боги, але з іншої – механічні створіння. Тому що ніхто так, як діти – ці паростки свободи, не розглядає дорослих у всій їх непривабливій запрограмованості, стереотипності. Діти дуже пильно стежать за дорослими і згодом приходять до висновку, що батьками легко маніпулювати. В результаті

народжуються спритні маніпулятори – люди, які досягають своїх результатів, успіхів за рахунок прихованого управління іншими.

5. Незрозумілі істоти. Діти в основному не розуміють батьків, які дуже часто самі не можуть до ладу пояснити, чому вони поводяться тим або іншим чином. Все це пов'язано із загальною запрограмованістю людей. Батьки повчають дітей, що для того, щоб бути хорошим, треба у всьому слухатися маму, ходити строем, жити правильно. Але що означає «жити правильно»? На це питання ніхто з дорослих зрозуміло відповісти не може. Дитина бачить, що батьки якимось не так пояснюють свою поведінку. У результаті у неї виникає уявлення про те, що абсолютно не обов'язково пояснювати свою поведінку, управляти нею і контролювати. Тобто поведінка не залежить від свідомості. А тому дитина знімає з себе відповідальність за управління своєю поведінкою, несвідомо перекладаючи її на батьків. В результаті виходять безвідповідальні люди, які прагнуть будь-якими шляхами спихнути, перекласти ношу відповідальності на плечі іншого.

6. Лицеміри. Діти тонко підмічають, що тато і мама вічно акторують, щось імітують і дуже рідко бувають відвертими, справжніми, оскільки говорять одне, а роблять абсолютно інше. Діти дуже гостро бачать ту брехню, в якій живуть дорослі. Вони починають відчувати збентеження відносно своїх батьків. Але маючи приклад для наслідування, починають теж говорити одне, а робити інше. У результаті виходить соціальний тип людини, яка прагне до одного, думає про інше, а діє всупереч і першому, і другому [2].

Отже, батьки часто вважають, що можна жити одним життям, а дитині передати інші цінності, якісно інші образи поведінки. Вони відверто мріють зробити своїх дітей щасливими, не бажаючи брати на себе відповідальність за те, щоб самим, в першу чергу, бути щасливими, благополучними, радісними. Постійно розповідаючи дітям про свої страхи, тривоги, жахи, неспокої і побоювання, батьки щеплять своїм дітям з наймолодшого віку всілякі тривоги, передчуття несподіваного нещастя, катастрофи, лиха. Порушення розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку виявляються у підвищеному рівні

тривожності, неадекватній самооцінці, виражених агресивних реакціях, закріпленні негативних емоцій. Діти зростають з відчуттям постійної незадоволеності світом і собою, з невмінням знаходити радість у житті, зі звичкою сприймати життя як поле битви, де необхідно вижити за будь-яку ціну і в майбутньому захистити своїх дитинчат від всіх і вся. При цьому постійне обмеження дитячої свободи, постійні заборони не сприяють розвитку в дошкільників вміння нести відповідальність за свої помисли, діяння, вчинки.

Практика свідчить, що від уміння чуйно ставитися до настрою дитини, визначити і правильно оцінити її емоційний стан залежить емоційний комфорт і самої дитини, і батьків, а отже, й щастя всієї родини. Адже, як слушно зауважує Г.Тарасенко, дитинство – це щирість і безпосередність реакцій на зовнішній світ, це чистота і піднесеність помислів та устремлінь, це розбурхана і щедра емоційність, жага пізнання, оптимістична налаштованість на буття, що, з одного боку, зумовлює виразність дитинства, з іншого – потребує вдумливого, зваженого, шляхетного ставлення дорослих до нього [3, с. 10].

Аби дитина виросла щасливою, необхідно прищеплювати їй такі моральні цінності, як доброта, великодушність, взаємодопомога, співчуття; розвивати в неї здатність бути вдячною і позитивно мислити; плекати відчуття оптимізму; уникати соціального порівняння і заздрості; налагоджувати хороші соціальні контакти, реалізуючи людську потребу в міцних і позитивних міжособових відносинах; вчити дитину прощати; жити сьогоднішнім днем і насолоджуватися радістю життя; реалізовувати життєві мрії. Сім'я є духовно-культурною життєвою основою суспільства; як природне співтовариство вона є найважливішим джерелом цінностей для сумісного життя у світі, свободі і справедливості, тому на сім'ю покладається відповідальність виховання дитини в дусі демократичних моральних цінностей: пошана гідності ближнього, право мати і вільно висловлювати власну думку, уміння слухати і поважати чужу думку, відмова від насильства в спілкуванні, готовність до компромісу, вміння нести відповідальність за свої думки, дії та вчинки.

Таким чином, щастя і емоційне благополуччя дитини залежить від ступеня батьківської любові, від визнання її як людини з неповторною індивідуальністю, власною гідністю, від безумовного прийняття і розуміння її потреб. Батьки повинні виховувати дитину в любові, будувати свої відносини з нею так, щоб вона відчувала себе улюбленою і визнаною.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш; Авт. кол-в: А. М. Богуш, Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. В. Гавриш та ін. - К., 2012. – 26 с.
2. Сельченок К. В. Нерепрессивная педагогика [Электронный ресурс] / К. В. Сельченок. – Режим доступа : <http://www.klex.ru/342>
3. Тарасенко Г. С. Розвиток художньо-творчого потенціалу вихователя: шлях до екології дитинства / Г. С Тарасенко // Імідж сучасного педагога : Всеукраїнський науково-практичний освітньо-популярний журнал. – 2015. – № 6 (155). – С. 9-11.

СОЦІОКУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА САМОРОЗВИТКУ ДИТИНИ

Ольга Горячківська

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д. філософ. н., професор *Кочубей Н. В.*

Саморозвиток є однією з головних програм біологічно закладеної у процесі розвитку людини, він знаходиться поряд з іншими процесами, такими як самопізнання, самосприйняття, само прогнозування. Тому потрібно чітко вирізняти це поняття серед інших схожих за змістом процесів.

З психологічної точки зору саморозвиток можна охарактеризувати як самозміну суб'єкта у напрямі свого Я-ідеального, яке виникає під впливом зовнішніх і внутрішніх причин [1, с. 183].

За даними словника української мови саморозвиток — розумовий або фізичний розвиток людини, якого вона досягає самостійними заняттями, вправами.[2] Зважаючи на ці два визначення можна зробити висновок, що саморозвиток — це вдосконалення людиною самої себе. Тому виникає питання Чи відбувається саморозвиток у дітей та при яких умовах? Звертаючи увагу на те, що майже весь вільний час у дитини займає дозвілля, ми можемо стверджувати, що саме культурно-дозвілльєве середовище має особливий вплив на становлення дитини в як особистості, її вдосконалення та розвиток.

За останні роки найбільші зусилля в дослідженні саморозвитку особистості доклали представники психолого-педагогічного напрямку, зокрема Г.Ю. Глезерман, І.А. Донцов, Ю.Я. Злотніков, В.П. Кисельов, С.М. Ковальов, В.О. Лозовий, Д.С. Шимановський та ін.

Існування людини не може бути повноцінним без сфери культури та дозвілля, тому воно має особливе місце в житті кожного індивіда.

Культурно-дозвілльєве середовище — це соціальне середовище вільного вибору людиною власної соціальної самореалізації, в якому закладена спрямованість як на творчу самореалізацію окремої особистості, так і на подальший розвиток суспільства [3].

В процесі соціокультурної діяльності дитина розвиває свої творчі здібності, таким чином, розвиваючи та реалізуючи свої вміння та навички.

Існування дитини не можливе без дорослого, тому він відіграє не останню роль в процесі розвитку дитини в соціокультурному середовищі та інших сферах діяльності. Позитивний або негативний приклад дорослих може на багато років визначити ставлення дитини до вільного часу та вироблення певних форм культурно-дозвілльєвої діяльності, спонукати до розуміння його цінності для власного саморозвитку, або вироблення згубної звички безцільно «вбивати» час [3].

Хоча потрібно відмітити, що діти можуть багато часу проводити і на самоті, при цьому вони абсолютно не будуть почувати себе покинутими чи непотрібними. Навпаки, у процесі гри з самою собою дитина пізнає себе,

поринає у свій власний вимір, в якому вона активно мріє та розвиває свою фантазію. Таким чином розвивається майбутній творчий потенціал особистості.

Однією з відомих методик саморозвитку дитини є педагогічна система Марії Монтенссорі, яка полягає у свободі дитини. За її концепцією дитина може розвиватись лише за умов вільного вибору своєї діяльності, таким чином створюючи умови для ефективного та дієвого розвитку особистості. За таких обставин відбувається вплив на всіх рівнях культурно-дозвіллевого середовища (мікро, мезо та макро рівні).

Отже, соціокультурне середовище є необхідною умовою для саморозвитку дитини, оскільки цей процес має не тільки зовнішній вплив на дитину, а й впливає на її внутрішній стан, і це дає можливість в майбутньому реалізувати себе як особистість в соціальному середовищі.

Література

1. Бех І.Д. Психологічні джерела виховної майстерності: навчальний посібник / І. Д. Бех. - К.: «Академвидав». - 2009. - 248 с.
2. Словник української мови: в 11 томах. — Том 9, 1978. — Стор. 45.
3. Кочубей Н. В. Дозвіллева діяльність дітей як чинник особистісного саморозвитку / Н. В. Кочубей // Вісник інституту розвитку дитини НПУ ім.. М. П. Драгоманова. – 2012. №21. - С. 46 - 51.

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО КОМПОНЕНТУ ЕТНІЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ШКОЛЯРА

Гриценко Юлія

Красноградський коледж Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Науковий керівник – викладач психології *Абасалієва О.М.*

Етнічна ідентичність особистості, на думку більшості етнопсихологів, – це усвідомлення себе представником певного етносу, переживання людиною своєї тотожності з однією етнічною спільністю й відділення від інших.

У структурі етнічної ідентичності звичайно виділяють два основних компоненти – когнітивний (знання, уявлення про особливості власної групи й усвідомлення себе її членом на основі етнодиференціюючих ознак) і афективний (оцінка якостей власної групи, відношення до членства в ній, значимість цього членства). Деякі автори виділяють ще і її поведінковий компонент, розуміючи його як реальний механізм не тільки усвідомлення, але й прояву себе членом певної групи, «побудова системи відносин і дій у різних етноконтактних ситуаціях».

У моделях, запропонованих різними дослідниками, використовуються самі різні терміни для позначення складових частин когнітивного компонента етнічної ідентичності – етнічні орієнтації, групові концепції й ін. Але найважливішими є, по-перше, етнічна інформованість, що включає знання про етнічні групи – своєї й чужих, їхньої історії, звичаях, особливостях культури, і по-друге, етнічна самоназва [2].

Відношення до власної етнічної спільності проявляється в етнічних атитюдах. Позитивні атитюди включають задоволеність членством в етнічній спільності, бажання належати їй, гордість за досягнення свого народу.

Наявність негативних атитюдов до власної етнічної спільності включає заперечення власної етнічної ідентичності, почуття приниженості, перевага інших груп у якості референтних.

У процесі свого становлення етнічна ідентичність проходить ряд етапів, які співвідносять із етапами психічного розвитку дитини. Одним з перших концепцію розвитку в дитини усвідомлення приналежності до національної групи запропонував Ж.Піаже [1]. Він виділяє три етапи у формуванні етнічної ідентичності:

1) в 6-7 років дитина здобуває перші – фрагментарні й несистематичні – знання про свою етнічну приналежність. У цьому віці найбільш значимими для неї є сім'я й безпосереднє соціальне оточення, а не країна й етнічна група;

2) в 8-9 років дитина вже чітко ідентифікує себе зі своєю етнічною групою, висуває підстави ідентифікації – національність батьків, місце проживання, рідна мова. Прокидаються національні почуття;

3) у молодшому підлітковому віці (10-11 років) етнічна ідентичність формується в повному обсязі, як особливості різних народів дитина відзначає унікальність історії, специфіку традиційної побутової культури.

Усвідомлення дітьми своєї етнічної приналежності варіює від того, чи живуть вони в поліетнічному або моноетнічному середовищі. Міжетнічна середу дає індивіду більше можливостей для придбання знань про особливості своєї та інших етнічних груп, формує комунікативні навички. Відсутність досвіду міжетнічного спілкування обумовлює менший інтерес до власної етнічності [1,3].

Система освіти, забезпечуючи національне виховання, формує етнічну ідентичність дитини шляхом навчання рідної мови, ознайомлення з звичаями, традиціями, цінностями народу. Однак, ставлячи в структурі особистості національне на перший план, слід враховувати дві можливі крайності: нігілістичну – заперечливу і не визнає свою національність і її культуру, і національно-шовіністичну – проповідують лише свої національні пріоритети і установки і принижує роль, і значення інших національностей. Тому дуже важлива паралельна робота з ознайомлення з іншими етнічними колективами, щоб не упустити сенситивний період засвоєння інших мов і культур обмежити світ соціальних контактів дітей. Система освіти повинна забезпечити, насамперед, збереження цілісності нації, етнічної самосвідомості, культурного генофонду, мовних відмінностей, але разом з тим і толерантне ставлення до інших етносів і національних меншин. Завдання навчальних закладів, насамперед, забезпечити придбання і присвоєння на особистісному рівні тих соціально-значущих культурних, духовних і державних якостей, які відображають приналежність до певного етносу.

Література

1. Платонов Ю.П. Основы этнической психологии. Учеб. пособие / Ю.П.Платонов – СПб.: Речь, 2003
2. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология / Т.Г.Стефаненко – М.: Институт психологии РАН, «Академический проект», 1999
3. Налчаджян А.А. Этнопсихология. 2-е изд / А.А.Налчаджян – СПб.: Питер, 2004.

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ. КРИТИЧНА ПЕДАГОГІКА ТА ГЕНДЕРНА ОСВІТА

Анастасія Данюк

ВКНЗ "Коростишівський педагогічний

коледж імені І.Я.Франка"

Житомирської обласної ради

Науковий керівник – викладач *Алексєєв А.О.*

Саморозвиток особистості можливий тільки за умови особистої свободи. Вільне становище особистості у виховній системі: сім'ї, потім школі, клубі, об'єднанні, секціях, гуртках стає основою активної цілеспрямованості до саморозвитку, до духовно-морального самовизрівання. Сучасна гуманістична педагогіка висуває на перший план внутрішню активність особистості, її потреби і здібності до саморозвитку. Ідея саморозвитку активізувала світову педагогічну свідомість. Сьогодні вона впроваджується і в українську освіту [5, с. 1]

Нова філософія освіти розвитку особистості має бути проблемно-орієнтовна, на відміну від пострадянської моделі "вишколу", "культури мовчання" та "політичної апатії". Формування особистості ззовні за нав'язаними зразками й стандартами спричиняла психологічний тиск на розвиток особистості, не давала чіткого уявлення про нові реальні процеси, стримувала зміни, формувала несприйняття нового.

Така освіта є жорстко фіксованою, консервативною, продукує сама себе і в сучасних умовах. Освіта стає процесом вкладення, у якому учні є депозитаріями, а вчитель – вкладником. Замість спілкування, учитель формує і вкладає повідомлення в учнів, які терпляче його приймають, запам'ятовують і відтворюють. Це «банківська» модель освіти, за якою обсяг операцій, дозволених учням, охоплює лише приймання, розкладання по полицках та зберігання вкладеного [1, с. 54].

Функції вчителя в цій системі освіти «...віддзеркалюють суспільство гноблення в цілому:

- а) вчитель вчить, а учні вчаться;
- б) вчитель знає все, а учні – нічого;
- в) вчитель думає, а за учнів думають;
- г) вчитель говорить, а учні слухають – покійно;
- г) вчитель дисциплінує, а учні підкоряються;
- д) вчитель обирає й нав'язує свій вибір, а учні погоджуються;
- є) вчитель діє, а учні мають ілюзію, що діють через дії вчителя;
- є) вчитель визначає зміст програми, а учні (яких ніхто не питає)

пристосовуються до неї;

ж) вчитель змішує владу знання з власною професійною владою, яку він (вона) встановлює на проти вагу свободі учнів;

з) вчитель – суб'єкт навчального процесу, учні ж його прості об'єкти» [1, с. 55].

На противагу авторитарній системі освіти є проблемно-орієнтована освіта, яка може виконати свою функцію як практика свободи...» [1, с. 61]. Радикально змінюються й функції та методи педагогічної діяльності. «Роль проблемно-орієнтованого педагога полягає у створенні разом з учнями умов, у яких знання на рівні доктрини замінюється істинним знанням на рівні логосу» [1, с. 62].

У природі не існує нейтрального навчального процесу. Освіта або функціонує як інструмент для стимулювання конформізму молодого покоління з логікою дії сучасної системи або стає «вправами для свободи», засобом, який

дає змогу чоловікам і жінкам критично і творчо сприймати реальність, відкривати для себе шляхи участі в перетворенні свого світу. Розвиток навчальних методик, що підсилюватимуть цей процес, неминуче призведе до напружень і конфліктів у нашому суспільстві. Але він також може істотно вплинути на формування нової людини й знаменувати початок нової ери.

Проблемно-орієнтований метод не дихотомізує діяльність «викладач — студент». Викладач не може бути або тим, хто пізнає, або розповідачем (оратором). Він завжди пізнає – під час проведення власних досліджень, і під час спілкування зі студентами. Він вважає пізнавальні об'єкти не «приватною власністю», а, радше, об'єктами рефлексії як для нього самого, так і для студентів. Викладач, який використовує проблемний метод, завжди зіставляє свою критичну думку із думкою студентів... Якщо «накопичувальна» концепція веде до «занурення» свідомості, приглушує її, то шляхом проблематизуючого методу свідомість начебто «впливає на поверхню», демонструючи критичну інтервенцію у світ».

Псевдокритичний педагог спотворює освіту: замість творчості і самостійності – механіцистське ставлення та масове виробництво «успішності». Якщо псевдокритичний педагог не змінить себе, він не буде спроможним привнести зміни в аудиторію.

Бразильський освітянин Пауло Фрейре визначає завдання критичної педагогіки, а саме основні завдання вчителя для становлення та розвитку особистості в освітньому просторі:

- партисипаторність («включеність» у навчальний процес, інтерактивність, кооперативність);
- «ситуаційність», контекстуальність (створення знання, що є релевантним для досвіду тих, хто навчається);
- демократичність і мультикультурність (подолання ієрархій, залучення до освітнього процесу різних верств населення, сприяння рівності);
- десоціалізація (критичний підхід до домінуючих стереотипів, відмова від нудного монотонного викладання та перехід до діалогу);

- орієнтація на дослідження (викладач вивчає студентів, студенти досліджують матеріал);
- орієнтація на дію (як змінити владні відносини, які обрати шляхи, що призведуть до соціальних змін).

Таким чином, бути критичним освітянином, означає бути «інтелектуалом-перетворювачем».

Саморозвиток особистості можливий тільки за умови особистої свободи. Лише за цієї умови особистість починає вільно і самостійно вибирати цілі і засоби своєї діяльності, керувати нею, одночасно вдосконалюючи і розвиваючи свої здібності.

Але у сучасних умовах неможливо ставитися до особистості без урахування соціокультурних особливостей статі. Становлення особистості, утвердження цивілізованих норм життя, інтеграція у європейське співтовариство неможливі без гендерної освіти. Гендерні стереотипи, що історично склалися, значною мірою виправдовують гендерну нерівність та дискримінацію. У сучасних вітчизняних навчальних програмах, підручниках, методиках до сьогодні існує та продукується гендерна нерівність.

Прихований навчальний план існує як „тіньовий” бік освіти, механізм, який обслуговує патріархатний режим пануючої культури. Він майстерно намагається нас переконати, що існують дві статі, які є вкрай несхожими між собою, ледь не протилежними біологічними видами, саме через що й займають кардинально різні позиції в суспільстві (чоловіча є домінуючою), і так має бути. Через освітні інструменти кожна зі статей „отримує” свій набір можливих гендерних ролей і життєвих траєкторій, прийнятних особистісних рис й шаблонів поведінки. Такі „меседжи” повністю інтегровані до офіційного навчального плану школи, передаються невербально, ховаються у підвалинах комунікаційних процесів, ось чому їх завжди дуже важко виокремити або усвідомити як сторонній вплив. Переступивши шкільний поріг, паралельно з вивченням дисциплін, діти „всотують” ідеологію гендерного конструювання, засвоюючи затребувані схеми та моделі розуміння гендерованої реальності,

практику „некритичного сприйняття” існуючого порядку, шаблони і стереотипи мислення й дії, що згодом відчуються як єдино можливі, правильні. Через „вирощену” у школі гендерну сегрегацію та поляризацію відтворити нерівність двох статей у суспільстві – ось мета і алгоритм дії „прихованого навчального плану”. [4, с. 1].

Метою гендерної освіти особистості є створення умов для формування егалітарної свідомості, вільної від гендерних стереотипів.

Саме гендерна освіта виходить з того, що людина – не абстрактна нейтральна цілісність, а жінка і чоловік, у їхній рівноправності, самовираженні та самостверженні, що є найважливішим із соціальних орієнтирів в усіх сферах життя сучасного суспільства. [3, с.29]

Отже, за умов, що склалися, реально інноваційною є будь-яка педагогічна технологія в рамках гуманістичної моделі освіти. Відповідно до такої моделі освіти відносини будуються на партнерстві задля досягнення спільної мети «просвітлення». Партнерство ж неможливо уявити без діалогу як змагання: 1) у якому об'єднані роздуми і дії його учасників; 2) який не можна звести до дій однієї особи, що вкладає ідеї в іншу; 3) який не можна звести до простого споживчого обміну ідеями.

Література

1. Фрейре, Пауло. Педагогіка пригноблених = Pedagogia do oprimido : пер. с англ. Пауло Фрейре; Пер. Олександр Дем'янчук.– К. : Юніверс, 2003.– 168 с.
2. Гендерна педагогіка: Хрестоматія / Переклад з англ. В.Гайденко, А. Предборської; За ред. Вікторії Гайденко. - Суми: ВТД "Університетська книга", 2006.-313
3. Гендерний розвиток у суспільстві: (конспекти лекцій). - К.: ПЦ «Фоліант», 2004.-351 с.
4. Гендер-PRO: Збірник наукових праць за матеріалами науково-практичної конференції студентства й наукової молоді. – Харків, 2013. – Вип. 1. – С. 57-64.

Марущенко Олег Анатолійович Харків, Харківський національний медичний університет, Гендерний інформаційно-аналітичний центр „КРОНА”

5.http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/5/visnuk_20.pdf Збожимська Н.Г. Особистісний саморозвиток учнів молодших класів у позашкільній діяльності.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ: ІННОВАЦІЙНІ ПАРАДИГМИ

Дурицька Марія

*КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж
імені І. С. Нечуя-Левицького»*

Науковий керівник – викладач *Колесніченко С.В.*

У світі постійно відбуваються відкриття, що змінюють звичайний круговорот життя. Це змушує людину пристосовуватись до певних умов.

Людина завжди була головним чинником прогресу, від неї залежав, а тепер ще більше залежить цивілізаційний поступ, тож постає проблема з'ясування особливостей її буття в сучасності: у політиці, освіті, релігії тощо.

Існує достатня кількість характеристик і визначень сучасного суспільства, але всі вони спільні в одному: втрата духовних орієнтирів, що призвело до утворення масового суспільства. Для нього характерним є, в першу чергу, панування масової культури, тобто, по суті, витіснення традиційної культури на окраїну життя і переважає технологічних, матеріальних досягнень цивілізації. Усе це посилюється тим, що новітні тенденції суспільного розвитку загрожують стиранням межі між дозволеним і недозволеним, моральним і аморальним, допустимим і неприйнятним, нормальним і ненормальним. Людина втрачає свій внутрішній зв'язок з глибинними основами буття, безмірно розширюється її бездуховність, вона стає більш схильною до самообману, ніж до бажання знати правду про сутність, зміст і можливості свого буття.

З новою силою постає проблема людини, оскільки в масовій культурі й суспільстві споживання вона неповна, часткова, нездійснена. Вона не виконує свого головного завдання – йти шляхом самоперетворення, самореалізації, продуктивної діяльності. Вона не олюднює, не одухотворює світу навколо себе; вона застигла, нерухома, і її навряд чи можна називати особистістю. Такій масовій людині важко відповідати на нові виклики соціуму, яких сьогодні стає все більше й більше. Масова людина – це людина звичайна, пересічна, підвладна маніпуляціям свідомістю, що стали нормою, а не винятком. Відсутність культурної, особистісної стабільності породжує спустошену душу. Так утворюються умови для наповнення цих душ або, точніше, людей, негативною інформацією. Усе більше проявляється тенденція до розмивання поліфонії, самобутності культур, багатства їхніх проявів, до ствердження єдиних стереотипів, шаблонів, стандартів, однорідності. Це реальний факт сучасного життя, який має планетарний характер.

Нині на місце масової людини, приходять творча особистість. Не просто людина, а саме особистість – активний суб'єкт соціально-історичного процесу.

Продуктивна діяльність особистості сучасного суспільства знань може розгортатися у відповідному освітньому просторі. Освітній простір — це категорія філософії освіти, яка відображає особливості структуроутворення інтелектуального життя. Він характеризує суспільство з боку синтезу нового культурного, духовного, наукового буття, що приводить до нової соціальної, економічної, політичної конфігурації суспільства.

Основним критерієм виділення освітнього простору є широкий спектр теоретичної, наукової, практичної діяльності. Специфіка й творчість освітнього простору виявляє себе у взаємодії з утвореними сферами – політичною, економічною, екологічною, релігійною, інформаційною, культурною, етнічною тощо. Через освітній простір реалізуються найактуальніші проблеми й запити сучасної цивілізації, серед яких одне з перших місць належить проблемі розвитку особистості [1]

Для становлення та розвитку в сучасному суспільстві потрібно йти не від абстрактної людини, а від особистості. Саме вона є об'єктом уваги філософії освіти в усіх її вимірах. А щоб бути особистістю, треба ввійти в цінності нашого нового часу. Проблема особистості в сучасному освітньому просторі – це проблема нових смислів, які закономірно входять у наше життя. Якщо їм заважати або стримувати, то вони все одно ввійдуть силою. До них належать нова утилітарна мораль, свідомість епохи Постмодерну, втрата одухотвореності, міфологізація знання, зміна історичних акцентів, переорієнтація з об'єктивного на суб'єктивне. Щодо останнього, то це означає: соціокультурна визначеність усе більше віддаляється від існуючих об'єктивних смислів, набуваючи суб'єктивних орієнтацій.

Освоєння більшістю людства новітньої парадигмальної картини світу, яку пропонує авангардна наука, яку завжди пропонували духовні практики і яку втілюватиме психологічна допомога клієнтам, буде суттєвим внеском психологів у справу вирішення глобальних проблем людства, оскільки духовний саморозвиток особистості спрямовує її на служіння надособистісним смислам через спонтанне породження життєвих актів, які єднують особистість із світом, із спільнотою, із іншою людиною та із самою собою.

Урахування цих особливостей, тобто нового наповнення сучасної епохи, має переорієнтувати освітню діяльність на творення людини як особистості. Головна роль тут належить освіті, адже люди не народжуються особистістю, а стають нею, оскільки здатні до постійних самозмін. Особистісні якості індивід не одержує звідкись гарантовано, а сам виробляє їх із часом, віддаляючись від природного стану. І виробляє на основі освіти знання. Ігнорування ж освітніх практик позбавляє його звання людини, а тим більше особистісності, робить його «розмовляючою істотою». «Розмовляти – ще не означає бути людиною» - ці слова доцільно згадувати щоразу, коли мова йде про людську особистість. Чим більше знань, освіченості, світлого в людині, тим більше в ній людського, невід'ємного від особистісного «Я» [2].

Сучасне суспільство потребує людини знаючої, творчої, ініціативної і разом з тим інноваційно мислячої. Як зазначав відомий учений, письменник, гуманіст Д.С. Ліхачов, ХХІ ст. має стати «століттям людини», тобто пріоритет матеріальної сторони цивілізації має перейти до її духовної складової [3]

Людина – це єдність тіла й духу, загадкове породження природи, що володіє певною космічною силою, таємничо звеличуючись над матерією. В межах освітнього простору, в контексті філософії людиноцентризму потрібно обґрунтувати нове адекватне знання про людину. Це має бути таке знання, в якому буде всебічно обґрунтовано безумовну перевагу духовно-моральної сторони, на основі якої формується особистість. Без такого знання не буде культурно-інтелектуального зростання, здатного в перспективі привести до перетворення людства. І все це неможливо поза філософією освіти, контекстом людиноцентризму – основних домінант освітнього простору з формування й творення сучасної особистості.

Зростає потужність техніки, все щільніше нас оточує віртуальний світ, все просторішими стають екрани комп'ютерів і телевізорів, все більше множаться зони комунікації тощо. Все це – нові складові буття, що змушують коригувати освітній простір, навчальні програми, формування нової людини.

Сучасні технології намагаються створити штучне життя й штучний розум, який переважає людський. На думку вчених, ми стоїмо на порозі нової загадкової форми самої техніки, яка утворює техносферу, що пронизує собою все природно-біологічне. Інформаційними приладами, комп'ютерними вірусами, засобами масової інформації це нове життя проникає в найменші пори нашого буття. І сама людина інтегрується в техносферу.

Вихід у трансосвітній простір не усуває значення первинного педагогічного досвіду, а, навпаки, посилює відчуття його специфіки, тому що будь-який елемент людина тепер не успадковує як традицію, а вільно вибирає, як художник вибирає фарби, щоб по-новому їх поєднати в картині. [4] Трансосвітній простір користується палітрою всіх передових освітніх практик, які в підсумку приводять до нової якості знання і, нарешті, до нової,

інноваційної, людини. Людина в новому трансосвітньому просторі сама вибирає, які знання їй потрібні. Головне – не зупинятися в існуючих знаннях, а спрямовувати енергію особистості на підрив усіх символічних залежностей, які стали її «другою природою».

Енергійна сила нової реальності – техносфера, інформація, комп'ютеризація, транскультура, глобалізація, постмодернізм тощо, немов вибухова хвиля, проходить через розвиток сучасної цивілізації. Це – зсув тектонічних плит культурного, наукового й освітнього фундаментів, що посилює тенденції до дестабілізації, самопідриву звичного культурно-освітнього життя, яке після вибуху всіма своїми розірваними частинами розлітається в раніше закриті простори інших освітніх практик, тому, враховуючи дану ситуацію – інноваційний характер сучасного освітнього простору, який, у свою чергу, потребує інноваційної людини, – людям потрібно змінюватися, набувати відповідної кваліфікації. Це означає не тільки йти в руслі звичних знань, які ми не повинні ігнорувати, але й готувати себе до діяльності в постійно оновлюваному освітньому просторі. [4] Лише інноваційне суспільство, яке вміє спрямовано виходити зі своєї культурної, освітньої зашореності, зони комфорту має шанс самостійно, зі знанням справи пережити вибухові виклики, які супроводжують трансформації цивілізації.

Література

1. Психологія: Підручник/ Ю.Л.Трофімов, В.В.Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л.Трофімова. – 3-тє вид., стереотип. – К.: Либідь, 2001.
2. Колісник О. Духовний саморозвиток особистості /Соціальна психологія. - 2006.
3. Мерзлякова О. Самореалізація особистості //Науковий світ. - 2007. - № 9. с.29-30
4. zakon.znate.ru/docs/index-13164.html?page=27

**ПЕДАГОГІЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ДОШКІЛЬНОЇ
УСТАНОВИ З БАТЬКАМИ
(З ДОСВІДУ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)**

Тетяна Дубогрій

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор **Гузій Н. В.**

Розв'язання проблем реформування соціально-економічного життя України зумовлює пошук нових шляхів подальшого розвитку освітньої галузі. Відповідно до цього в умовах переосмислення сутності, функціонального змісту й методів організації роботи дошкільних установ відбувається трансформація традиційної учбово-дисциплінарної моделі дошкільної освіти в особистісно-орієнтовану, розвивальну, що викликає потребу перегляду як її типових програмно-нормативних засад, так і ролі сім'ї та батьків як провідних суб'єктів виховання й навчання дітей-дошкільнят.

Одним з пріоритетів сучасних дитячих дошкільних закладів стає їх відкритість для батьків, самих дітей і громадськості і відповідно посилення уваги до педагогічної просвіти батьків як вагомого чинника успішного розвитку і виховання дітей.

Дослідно-експериментальна робота, проведена у ДНЗ «Зірочка» – дошкільному навчальному закладі загального розвитку дітей раннього і дошкільного віку (з 2 до 6-7 років) міста Обухова Обухівського району - була спрямована на вивчення можливостей активізації позитивного впливу батьків щодо їх включення у планування та реалізацію педагогічного процесу у дошкільній установі як його важливого суб'єкта.

Для залучення батьків до діяльності дошкільної установи було розроблено експериментальну програму, що включала три етапи:

- перший - актуалізація потреб батьків в освіті власної дитини;

- другий - педагогічна освіта батьків як замовників на освітні послуги в дошкільній установі;

- третій - партнерство педагогів і батьків у діяльності дошкільної установи, в основу якого закладені ідеї гуманізації відносин, пріоритетності загальнолюдських цінностей з акцентом на особистісно-діяльнісний підхід.

Впровадження такої експериментальної програми дозволило створити структуровану систему роботи дошкільного закладу з батьками, представлену двома блоками, кожний з яких охоплював власні специфічні завдання, форми й види організації діяльності [3].

Гіпотеза дослідження полягала у припущенні, що при постійній участі батьків на всіх рівнях й етапах планування освітнього процесу зростатиме динаміка розвитку дітей, їх вихованості й навчаності, що може бути встановлена на основі вивчення показників психічного розвитку дітей та ступеня їх покращення.

До показників психічного розвитку дітей було віднесено:

- розвиток пізнавальної сфери дитини (сприйняття, увага, пам'ять, уява, мислення);

- формування системи особистісних відносин (емоцій, потреб, мотивів, установок, ціннісних орієнтацій, спрямованість та ін.);

- оволодіння системою різноманітних практичних і розумових дій, що забезпечують можливість продуктивної творчої діяльності.

Для тестування було обрано дітей старших груп віком дітей 6-7 років, поділено їх на контрольну та експериментальну групи та застосовано наступні методики:

- методика визначення стану короткочасної пам'яті А.Р. Лурії;

- методика з визначення обсягу пам'яті Майкла Джекобсона;

- методика з визначення концентрації й розподілу уваги

- методика виявлення рівня розвитку операцій систематизації інформації

Ж. Піаже;

- методика з визначення здатностей узагальнювати, абстрагувати й класифікувати предмети та явища Д. Векслера;
- методика з визначення розумових здібностей дітей 6 років;
- дослідження якості звуковимови;
- методика з визначення рівня мобілізації волі Ш.Н. Чхарташвили;
- методика визначення рівня розвитку дрібної моторики рук, аналітичних і синтетичних функцій мозку (вивчається за допомогою графічного диктанту й методу Керна - Йерасека);
- методика з вивчення й оцінки моторної персеверації (тобто шаблонного повторення руху);
- методика орієнтаційний тест шкільної зрілості Керна – Йерасека;
- методика визначення рівня розвитку комунікативної сфери.

За результатами проведеного дослідження було встановлено, що більшість дітей знаходиться на середньому рівні розвитку - 4% хлопців та 8% дівчат КГ потрапляють до групи із гарною готовністю до шкіл, 60% хлопців та 80% дівчат – до групи із середньою готовністю до школи, 36%% хлопців та 12% дівчат – до групи із слабкою готовністю до школи.

Поряд із цим спостерігається значне відставання хлопців від дівчат. Так, стан короткочасної пам'яті відрізняється на 0,64, концентрація та розподіл уваги – на 1,12, розумові здібності – на 0,84, моторна персервації – на 0,84. Загальний бал у хлопців на 0,473 менш ніж у дівчат [4].

Основними формами залучення батьків до співпраці із ДНЗ виступали свята знань й турніри знавців. Роль вихователя при цьому полягала у постановці завдань, допомозі у формуванні групи, організації підготовчої роботи, тоді як батьки брали участь в оформленні, підготовці призів, оцінці результатів тощо. Також було проведено суботник території ДНЗ з метою більш тісного спілкування батьків та вихователів, де основними формами трудової діяльності виступали оформлення приміщення групи, трудовий десант з благоустрою й озеленення території, посадка алеї дерев до знаменної події у житті дітей та їхніх батьків, створення бібліотеки тощо.

На всіх етапах дослідно-експериментальної роботи широко запроваджувалися дієві форми наочності як-от: бібліотеки й папки-пересувки, відеофільми, пам'ятки-рекомендації для батьків і дітей, візитки, виставки книг, устаткування, настільних ігор, дитячих або спільних малюнків, виробів з батьками, фотовиставки, газети, куточки для батьків та ін.

Особливо важливу роль в організації експерименту відіграла співпраця з батьками щодо випуску газети, у створенні якої брали участь адміністрація дитячого саду, педагоги, фахівці, батьки й діти. Додатково програмою експерименту передбачалися діагностичні зрізи з вивчення інтересів, думок і запитів батьків, не реалізованих в інших соціальних інститутах (родині й ін.); забезпечення оптимальних умов для саморозвитку й самореалізації батьків в освоєнні ними різних соціальних ролей; використання досвіду діяльності інших дошкільних установ для побудови моделі взаємодії з батьками; розширення засобів і способів роботи з батьками; забезпечення простору для особистісного росту учасників об'єднання, створення особливої творчої атмосфери.

Після реалізації експериментальної програми взаємодії дошкільного закладу з батьками було здійснене повторне діагностування психічного розвитку дітей. Воно засвідчило зростання майже всіх виокремлених показників психічного розвитку дітей експериментальної групи, тоді як результати діагностики дітей контрольної групи залишилися майже без змін.

Додатковими показниками результативності організації педагогічної взаємодії з сім'єю можна вважати наявність у дошкільному закладі доброзичливої атмосфери, високий рівень загальної та педагогічної культури батьків і педагогів, їх зорієнтованість на самовдосконалення і саморозвиток, створення умов для повноцінного розвитку дошкільнят.

Отже, можна стверджувати, що спеціально організована співпраця дошкільної установи з сім'єю та сумісна з батьками з планування виховного процесу в ДНЗ сприяє покращенню психічних показників розвитку дітей дошкільного віку.

Література

1. Долинна О. Батьки в дошкільному закладі: споживачі та гості чи партнери-однодумці ? / О.Долинна, О.Низковська // Дошкільне виховання. – 2007. – № 1. – С. 6-8.
2. Кірієнко Т. Співпраця з родиною. Семінар для педагогів / Т.Кірієнко // Дошкільне виховання. – 2006. – № 10. – С. 7-9.
3. Робота з родинами вихованців дитячого садка / [упоряд. В.Л.Сухар]. – Х. : Ранок, 2008. – 176 с.
4. Свирська Л. Взаємодія дорослих із дітьми раннього віку / Л.Свирська, Н.Петрова – К.: Шк. світ, 2004. – 112 с.
5. Спичак М. Курс на співпрацю з батьками / М.Спичак // Дошкільне виховання. – 2007. – № 3. – С. 14.
6. Сухарева Л. С. Піклуємось разом. Робота з батьками дошкільників / Сухарева Л.С. – Х. : Основа: Тріада, 2008. – 128 с.

РОЗПОВІДАННЯ ЗА СЕРІЄЮ СЮЖЕТНИХ КАРТИНОК – ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Юлія Дядюша

*ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»*

Науковий керівник – д. психол. н., професор *Калмикова Л.О.*

Розповідання за серією сюжетних картинок – це складна розумова діяльність, в якій мають місце аналіз, синтез, порівняння, умовиводи, оволодіння правильним співвіднесенням зображеного з тим, що воно передає. В основі розповідання за серією сюжетних картинок лежить опосередковане сприйняття навколишнього життя [2].

Смислова сторона розповідей за картинками дітей старшого дошкільного віку, за дослідженнями Ахутіної Т. В., залежить від якісної специфіки стану

їхніх вищих психічних функцій, зокрема розвитку внутрішнього мовлення. Автор вважає, що при розробці методів формування у дітей умінь розповідати важливо враховувати не тільки необхідність роботи над зв'язністю мовлення, а й цілісністю [1].

Розповідаючи за сюжетом, зображеному на картинках, дитина вчиться структурі монологічного висловлювання: дізнається, як правильно розпочати розповідь, дійти до кульмінації та логічно завершити її. Саме так поступово розвивається внутрішньо-мовленнєва програма правильної розповіді, відбувається інтеріоризація зовнішніх мовленнєвих операцій у внутрішньомовленнєві. Діти починають розуміти, що сутність не в словах, а в думках, логічній послідовності, у змісті, який вони формують і передають.

Отже, розвиток у дітей внутрішньомовленнєвої програми, завдяки розповіданню за серіями сюжетних картинок сприяє плавному розгортанню її у зовнішнє мовлення, яке поступово стає зв'язним, структурно логічним, цілісним, і головне – зрозумілим слухачеві. Відтак ситуативне мовлення трансформується у контекстне, монологічне висловлювання.

Література

1. Ахутина Т. В. Как дети 5–7 лет передают смысл картинки : нейролингвистическое исследование / Т. В. Ахутина, К. В. Засыпкина, А. А. Романова // Психолінгвістика : [зб. наук, праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»]. – Переяслав–Хмельницький: ПП «СКД», 2009. – Вип. 4. – С. 10–20.
2. Гавриш Н. В. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят : навч.–метод. посіб / Н. В. Гавриш. – К. : Вид. дім «Шкільний світ», 2006. – 119 с.

ЦІЛІ ЯК ФАКТОР САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Катерина Елишева

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М.П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент **Корень А.М.**

Розвиток - є дуже складним, поступовим рухом, у ході якого відбуваються як прогресивні так і регресивні інтелектуальні, особистісні, поведінкові, діяльнісні зміни в самій людині; У своїх роботах актуальність цього питання розглядали Л.С. Виготський та Б.Г. Ананьєв які стверджували що розвиток змінюється лише за напрямком, інтенсивністю, характером і якістю.

Важливою умовою ефективності розвитку особистості є її активність, здатність до свідомої трудової та соціальної діяльності, міра цілеспрямованого, планомірного перетворення навколишнього середовища й себе. Розвиток не обмежується кількісними змінами, зростанням того, що вже є, а містить якісні зміни. Кількісні зміни зумовлюють виникнення нових якостей, тобто ознак, які утворюються в ході самого розвитку і зникнення старих. Розвиток є там, де народжується щось нове і водночас відживає старе. Це ще одна загальна закономірність розвитку, яку можна сформулювати так: чим більше працює людина у певній галузі, тим вищий рівень її розвитку у цій галузі. Активність самої людини - обов'язкова умова розвитку її можливостей і обдарувань, досягнення успіху. Які б прекрасні вихователі не опікали дитину, без власної праці вона мало чого досягне. К. Д. Ушинський відзначав, що учень повинен навчатися сам, а педагог дає йому матеріал для навчання, керує навчальним процесом.

Навчальний процес і прагнення до пізнання нового сприяють саморозвитку людини. Саморозвиток - це розвиток власних сил на основі самостійних знань, самопізнання. Саморозвиток, навіть саме слово свідчить про те що ви розвиваєтесь самі. Це саморух який відбувається силою внутрішніх причин. Якщо ми розвиваємося, то зрозуміло що - в кращу сторону, інакше це буде

деградація. Ми прагнемо кращого: бути розумнішими, розвиненішими, йдемо до нових вершин через набуття знань і досвіду. І тут дуже важливо не піддатися лінощам, труднощам або іншим спокусам які можуть стати на перешкоді наших цілей та саморозвитку загалом. Не дивлячись ні на що, треба діяти, адже розвиток особистості здійснюється в діяльності. «Я не можу» потрібно виключати зі своїх думок. Зумів один, зможуть і інші. Не зміг ніхто, значить будеш перший.

Процес саморозвитку не має меж, як немає меж досконалості людини. Саморозвиток особистості можна розглядати як інтеграцію соціального і особистісного, зовнішніх і внутрішніх чинників, мета взаємодії яких полягає у поступовому, вільному сходженні людини до ідеалу [1, с. 98]

У процесі саморозвитку чи не найважливішу роль грають цілі особистості. Погодьтеся, якщо людина має ціль якої хоче досягти, то вона сколихне її до дій. Ціль - певний рівень або задача, яку людина хоче досягти і вирішити. Це те, що буде надихати людину, мотивувати іти далі, відкривати щось нове, ще необізнане, і самовдосконалюватись. Чітке знання того, що людина хоче досягнути, робить зрозумілим те, на чому потрібно зосередитися та що потрібно покращувати. Постановка цілей сприяє баченню і мотивації, які допоможуть правильно та послідовно досягти результату. Саме чітко організовані і встановлені цілі допомагають оцінити та отримати задоволення від їх же досягнення, а завдяки ним, людина може зростати і змінюватись.

Досягнення складних і важких цілей потребує зосередження, довгострокової старанності та зусиль. Успіх у будь-якій сфері вимагає відмови від виправдань і відмовок про низьку продуктивність і відсутність відповідного планування.

Варто відзначити зовнішній вплив як проблему на шляху до досягнення ваших цілей. Якщо ви постійно спираєтесь на допомогу з іншої сторони, то це в деякій мірі суперечить концепції саморозвитку. Тому постійний вплив ззовні треба враховувати. Коротко кажучи, досягнення успіху вимагає наполегливості, емоційної зрілості та правильного цілепокладання.

Цілепокладання - підструктура особистості, породжена переходом мотиву в ціль. На вищих сходинках розвитку мотив, завдяки осмисленню, перетворюється у мотив - ціль (О. М. Леонт'єв). На основі тої самої цілі в особистості формуються різні підцілі, опосередковані осмисленням діяльності, спілкування і поведінки. Підцілі спрямовані передовсім на здійснення того, що відповідає цілі. Коли ж головної мети досягнуто, виникають інші цілі. Всі вони виконують функцію конструювання конкретних дій, вчинків, які забезпечують досягнення образу усвідомленого результату життєдіяльності і поведінки.

Ціль життєдіяльності - є суттєвим системоутворюючим фактором у побудові всієї системи саморегуляції особистості. Вона вимагає передбачення конкретної програми яка може забезпечити її реалізацію. Людина яка досягає цілей, самореалізовується та саморозвивається.

Отже, якщо ваші старання дорівнюють нулю, досягнення завжди дорівнюватимуть нулю, та якщо ви прикладатимете зусиль щоб досягти поставлених цілей, то ви отримаєте бажаний результат. Правильне цілепокладання – це ваш особистий успіх!

Література

1. Коваленко Е.А. Самовиховання особистості: філософсько-етичний аспект / Е. А. Коваленко // Філософія. Науковий вісник. – Харків: ХДПУ. – 1998. – Вип. 1. – С. 122-125.
2. Асеев В.Г. Мотивация поведения и формирования личности / В. Г. Асеев. – М., 1976. – С. 6-75, 135-155.
3. Мекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Мекхаузен. – М., 1986. – Т. 1. – С. 12-405.

ПРОЯВ ВЛАСТИВОСТЕЙ ТЕМПЕРАМЕНТУ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІЙ РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Оксана Задніпряна

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник – канд. пед. наук., доцент **Лисакова. І. В.**

На сьогоднішній час є досить важливим визнання індивідуальності людської особистості. Люди народжуються з різними індивідуальними особливостями: рисами обличчя, кольором очей і волосся, пропорціями, особливостями характеру, типами темпераменту тощо.

На відміну від минулих епох, коли людину вважали просто складовою, членом суспільства, держави, тощо, нині набирає сили новий індивідуальний підхід до людини в усіх галузях: у бізнесі, з виробництві й, звісно, освіти. Цього вимагає теперішній час бурхливого розвитку цивілізації, складні технології з безліччю інформації та ін. Зараз дуже потрібні не слухняні виконавці, а самостійні і зрілі особистості. А для цього потрібно створити сприятливі умови для того щоб у майбутньому було багато розумних і відповідальних людей, які принесуть користь для суспільства.

У справі створення умов становлення та розвитку таких особистостей дуже багато чого може зробити освіта, зокрема дошкільна освіта, оскільки формування характеру людини починається з раннього дитинства.

Проблема індивідуального підходу та врахування особливостей типів темпераменту у навчанні розробляється у вітчизняній науці давно, проте, зараз актуальність таких досліджень особливо велика у зв'язку з зазначеними вище обставинами. Дитині потрібно створити необхідні умови, враховуючи її індивідуальні особливості.

Мета роботи - виявити особливості темпераменту старших дошкільнят; розглянути методичні рекомендації по навчально-виховної працювати з дітьми з різним темпераментом.

Фізіологічною основою темпераменту вважають тип вищої нервової діяльності, який визначається сукупністю основних властивостей нервової системи. До них відносяться сила, врівноваженість і рухливість процесів збудження і гальмування. Урахування у вихованні і навчанні дітей їхніх індивідуально-типологічних особливостей дає змогу правильно спроектувати їх мету, обрати оптимальні виховні впливи. Ігнорування ж може стати основною причиною розвитку у дошкільників негативних рис характеру.

Дитині потрібно створити необхідні умови, враховуючи її індивідуальні особливості. Якщо не звертати увагу на темперамент дитини у навчально-виховному процесі, то дитині буде складніше здобувати знання, розвивати свої вміння, задатки, здібності, які могли б принести багато користі. Саме тому, тема врахування особливостей темпераменту дошкільнят дуже важлива для вихователів і методистів дитсадків. Звісно, навчально-виховний процес у таких закладах побудований в такий спосіб, що вихователі не мають можливості працювати з кожним окремо, але виділяти серед вихованців представників чотирьох типів темпераменту й уміти враховувати це у: розподілі завдань, його обсязі й часу відведеного для виконання цих завдань, при оцінці дитячих ігор й т.д. Такий підхід істотно підвищить ефективність навчально-виховного процесу з молодшими школярами.

Темперамент визначає наявність багатьох психічних відмінностей між людьми, в тому числі інтенсивність і стійкість емоцій, емоційну вразливість, темп і енергійність дій, а також цілий ряд інших динамічних характеристик.

У сучасній психології користуються гіпократівською класифікацією типів темпераменту: сангвінік, холерик, флегматик і меланхолік. Кожному з цих типів властиві своєрідні психологічні особливості [1, с. 196].

Сангвініку притаманні досить висока нервово-психічна активність, багатство міміки та рухів, емоційність, вразливість, лабільність. Разом з тим емоційні переживання сангвініка здебільшого неглибокі, а його рухливість при незадовільних виховних впливах є причиною недостатньої зосередженості, похапливості, а то й поверховості [2, с. 194].

Для холерика характерний високий рівень нервово-психічної активності та енергії дій, різкість і стрімкість рухів, сильна імпульсивність та яскравість емоційних переживань. Недостатня емоційна і рухова врівноваженість холерика може виявитися, за умови відсутності належного виховання, в нестриманості, запальності, нездатності контролювати себе в емоційно-генних обставинах.

Флегматик характеризується порівняно низьким рівнем активності поведінки, ускладненням переключення, уповільненістю і спокійністю дій, міміки і мовлення, рівністю, постійністю та глибиною почуттів і настроїв.

Меланхоліку властивий низький рівень нервово-психічної активності, стриманість і приглушеність моторики та мовлення, значна емоційна реактивність, глибина і постійність почуттів, але слабкий їх зовнішній вияв. За умови недостатньої вихованості в меланхоліка можуть розвинути такі негативні риси, як хвороблива емоційна вразливість, замкнутість, відчуженість, схильність до тяжких внутрішніх переживань, які виявляються і за неістотних життєвих обставин.

Уже з перших днів життя немовлята помітно відрізняються одне від одного, оскільки, як стверджують дослідники (Н. Касаткін), немає двох дітей з абсолютно однаковими властивостями нервової системи. Вони різняться спершу тим, як засинають і як переходять від сну до неспання. Типологічні відмінності дітей старшого віку особливо помітні в іграх, побутових справах, спілкуванні з дорослими й однолітками [3, с. 301].

Тип темпераменту (симптомокомплекс властивостей) проявляється не з моменту народження, а з розвитком основних властивостей нервової системи. Перші ознаки темпераменту нормальної здорової дитини виявляються у тому, скільки і як вона кричить протягом доби, наскільки інтенсивні і швидкі ссальні рухи, скоординовані перші спонтанні рухи.

Поступове формування темпераменту полягає у виникненні його властивостей у різному віці: тривожність (підвищена збудливість, страх) - у перші місяці життя; імпульсивність - на початку 2-го року життя; агресивність -

у 2,5 роки. Не всі притаманні дорослій людині психічні властивості певного типу темпераменту і обумовлені ним індивідуальні психологічні якості помітні у дитячому віці.

Ігнорування темпераменту ж може стати основною причиною розвитку у дошкільників негативних рис: у сангвініка - розпорошеності інтересів; у флегматика - безініціативності, байдужості, лінощів, млявості, апатії; у холерика - нестриманості, різкості, імпульсивності; у меланхоліка - сором'язливості, замкнутості, невпевненості, образливості.

Кожний тип темпераменту має свої переваги та недоліки. Ми часто звинувачуємо дітей у неувважності, не думаючи про те, що в основі цієї самої "неувважності" лежать властивості темпераменту. І вже абсолютно не думаємо про те, що потрібно не виправляти їх, а враховувати їх у своїй педагогічній діяльності.

У дітей з холеричним типом темпераменту стійкість і зосередженість уваги залежить від ступеня усвідомлення ними необхідності якої діяльності, від потреби її виконання. Чим більше дитина зацікавлений в ній, тим більше тривалий час його увага може бути зосередженим і стійким. Можливі лише складнощі у швидкості зосередження, тобто дитина на початку діяльності може часто відволікатися.

Для підвищення зосередженості і стійкості уваги в молодших і середніх групах можна грати в гру "Що змінилося?" (розподілення кольорових смужок по кольорам) ; в старшій групі – грати в гру "Що вийшло?" (розкладання геометричні фігури за кольором і формою.)

З віком стійкість і зосередженість уваги збільшується, а час, необхідний на зосередження скорочується, але залежність властивостей уваги від ступеня зацікавленості в діяльності зберігається. Отже, дитину холерика не можна примушувати до чого або, його слід переконати в необхідності цієї діяльності для нього самого і оточуючих його людей. Різкість у поведженні з ним, як і прагнення підігнати їх, неприпустимі - це викличе лише бурхливий протест. Негативні оцінки слід застосовувати дуже обережно - лише настільки,

наскільки це потрібно для поліпшення результатів його роботи, при цьому необхідно обов'язково пояснити йому причини такої оцінки, переконати в її об'єктивності.

Стійкість і зосередженість уваги дітей з сангвінічним типом темпераменту залежить від того, наскільки запропонована діяльність цікава їм. Однак навіть за наявності інтересу діти-сангвініки, на відміну від холериків, не можуть тривалий час бути зосередженими на чомусь одному - вони або часто відволікаються, або взагалі міняють вид діяльності. Перед ними якомога частіше слід ставити нові, по можливості все більш важкі завдання, які вимагали б від них максимального зосередження. Включаючи дітей сангвініків в активну діяльність, необхідно попередити їх, що нас цікавить його думка про цю діяльність, яку він повинен буде висловити.

Нервова система сангвініка пластична, він легко переключається з однієї діяльності на іншу, переходить від веселих розваг до серйозної справи. Ця властивість відіграє як позитивну роль, так і негативну.

Тому у вихованні такої дитини необхідно дбати про формування стійкості поведінки, інтересів, нахилів. У ставленні до неї важливо виявляти вимогливість, контролювати дії і вчинки, залучати до творчої діяльності.

Діти з флегматичним типом темпераменту зберігають стійку, зосереджену увагу до завершення будь-якої діяльності. Їх не лякає навіть монотонна робота: у ході експерименту всі діти флегматики до кінця зосереджено виконували завдання по розкладанню кольорових смужок. Але їм необхідно тривалий час для того, щоб зосередитися, через це іноді може здатися, що дитина не чує або не зрозумів мову, звернену до нього. Крім того флегматики відчують певні труднощі у розподілі уваги і, в порівнянні з дітьми холеричного і сангвінічного типів, повільніше виконують завдання.

Увага дітей з меланхолійним типом темпераменту нестійке, їм важко зосередитися і розподілити увагу. Причина? Невпевненості в собі. Меланхолікам не просто виконати складне або колективне завдання. Їм більше підходить проста монотонна робота або індивідуальне завдання. Так, якщо

увага у дітей холеричного, сангвінічного та флегматичного типів темпераменту в колективних дидактичних іграх було стійким і зосередженим і вони швидко знаходили вірну відповідь, то меланхоліки, або зовсім не справлялися із завданням, або знаючи рішення, відповідали на питання боязко і невпевнено. І навпаки: холерики, і сангвініки відмовлялися від виконання монотонної роботи, а меланхоліки доводили її до кінця [4, с. 154].

Багато що в поведінці меланхоліків залежить те ставлення до них педагога, тут не допустимі різкість, іронії, підвищений тон. Необхідно відзначати позитивні риси дитини-меланхоліка, даючи йому висловитися, заохочувати за ініціативу.

Таким чином, в роботі з дітьми дошкільного віку необхідно враховувати особливості їхнього темпераменту і їх на властивості уваги. Від цього залежить правильність розуміння і виконання дітьми завдань, а також, що ще важливіше, характер взаємин між педагогом і дітьми.

Література

1. Сергеєнкова О.П. Загальна психологія: навч. посіб. / Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. – К.: ТОВ «Центр учбової літератури». – 2012. – 296 с.
2. Варій М.Й. Психологія: Навч.посіб. – К.: ЦУЛ, 2007. – 288 с.
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. / Дуткевич Т. В. - К.: Центр учбової літератури, 2012. - 424 с.
4. Кондрашова Л. В. Педагогіка в запитаннях і відповідях: [Навч. посіб.] / Л. В. Кондрашова, О. А. Пермяков та ін. - К.: Знання, 2006. - 252 с.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК МАЛЮВАННЯ

Оксана Заєць

*ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»*

Науковий керівник –старший викладач **Білоусько Л.В.**

Кінець ХХ-початок ХХІ ст. відзначений докорінними змінами в соціально-економічному і політичному житті України. Україна стала незалежною державою і, долаючи гостру кризу, що охопила усі сфери суспільного життя, шукає свій шлях у майбутнє, орієнтуючись на цінності європейської цивілізації. Освіта була і є визначальним чинником політичної, соціально-економічної та наукової життєдіяльності суспільства. У педагогічній науці та практиці, і зокрема в сучасній, приділяється значна увага проблемі професійної підготовки вихователя. Педагог нового покоління – це особистість з чітко сформованими професійними цінностями, педагогічними поглядами, принципами і переконаннями, яка добре володіє теоретичною і практичною підготовкою, педагогічним тактом, знає основи педагогіки, психології та методик, безперервно поповнює свої знання, любить і поважає дітей, користується серед них авторитетом [2, с.22].

Науковці вважають, що більшість дорослих людей у своїх навичках образотворчого мистецтва не досягають рівня 9-10 років життя. Якщо такі навички розумової діяльності як мова, почерк, у міру дорослішання людини змінюються і удосконалюються, то розвиток навичок малювання у більшості, чомусь припиняється в ранньому віці. І якщо діти малюють як діти, то багато дорослих теж малюють як діти, яких би вони результатів не досягали в інших сферах. Мало того, дорослі зі страхом сприймають пропозицію що-небудь намалювати. Причина цього явища в загальноприйнятій культурі нашого суспільства. Більшість вважає, що набагато важливіше вміти читати і писати,

ніж малювати. Але, як показує досвід, наявність творчих здібностей відіграє в житті людини важливу роль, починаючи від формування особистості та закінчуючи становленням спеціаліста, сім'янина, громадянина [1, с. 4-19].

У процесі всіх видів образотворчої діяльності (малювання, ліплення, аплікації) дитина відчуває різноманітні почуття: радіє красивому зображенню, яке вона створила сама, засмучується, якщо щось не виходить. Але найголовніше – створюючи зображення, дитина отримує різноманітні знання, уточнюються і поглиблюються її уявлення про навколишній світ, у процесі роботи вона визначає якість предметів, навчається свідомо використовувати зображувальні вміння, навички [1, с. 240-241].

Актуальність проблеми розвитку художньої творчості дітей старшого дошкільного віку з використанням нетрадиційних технік на заняттях з образотворчого мистецтва зумовлена потребами формування творчої особистості, яка не тільки здатна до творчої мистецької діяльності, але й набуває креативного способу мислення, який дає змогу дитині в практичному повсякденному житті вирішувати різноманітні проблеми з використанням набутого творчого досвіду [4, с.3-4].

Психологи і педагоги довели, що саме старший дошкільний вік є найбільш сприятливим для розвитку творчої особистості, і набутий в цьому віці творчий досвід зберігається на все життя. Відповідно, цілком зрозумілим є пошук шляхів формування такої особистості, одним із яких є застосування технік нетрадиційного малювання на заняттях з образотворчого мистецтва. Використовуючи їх як засіб формування творчої особистості дитини старшого дошкільного віку, вважаємо за необхідне зазначити:

1. малювання є улюбленим засобом відображення дійсності дитиною, саме в процесі образотворчої діяльності відбувається розвиток естетичного та художнього смаку, виникає бажання творчості;

2. нетрадиційні техніки малювання дають можливість дитині старшого дошкільного віку виявити свої творчі здібності в найбільшій мірі, розкрити свій творчий та естетичний потенціал;

3. завдяки таким технікам як: малювання пальцями, відбиток долоні, малювання саморобними пензликами з пташиного пір'я, листя, губкою і таке інше, малювання є цікавим для дітей, оскільки в старшому дошкільному віці всі нові засоби діяльності викликають у дитини стійкий інтерес;

4. всі нетрадиційні техніки малювання сприяють тому, щоб заняття з образотворчого мистецтва проходили в творчій атмосфері, з використанням різноманітних способів заохочення дитини до творчості.

Усі перелічені особливості нетрадиційного малювання є основою для створення програм творчого розвитку старших дошкільників, які можуть мати різноманітний зміст, але в будь-якому випадку будуть активно використовувати переваги нетрадиційного малювання як інструмента формування творчої особистості дитини старшого дошкільного віку [5, с.2-3].

Нові, сучасні підходи до педагогічного супроводження діяльності малювання пов'язані з діагностичними, корекційно-розвивальними, арт-терапевтичними можливостями, потенціалом для сенсорного розвитку, соціалізації дитини, гармонізації її стосунків із соціумом. Розглянувши сучасні підходи було визначено наступні завдання:

1. навчити дітей нетрадиційних технік малювання (малювання пальцями, відбиток долоні, малювання саморобними пензликами з пташиного пір'я, листя, губкою і таке інше), поєднуючи різний матеріал і техніку зображення, самостійно визначати задум, способи та форми його втілення, технічно грамотно застосовувати нетрадиційні і традиційні способи малювання, розуміти значимість своєї роботи, відчувати радість і задоволення;

2. розвивати образне мислення, творчу уяву, навчати дітей споглядати та занурюватись у красу і творчість, вміння орієнтуватися на аркуші паперу.

3. виховувати у дітей естетичне ставлення до навколишнього світу за допомогою вміння розуміти і створювати художні образи;

4. забезпечити створення в групі сприятливих умов для творчої самореалізації кожної дитини [7, с.238-253].

Сприяючи творчому розвитку дошкільнят, ми побудували заняття з малювання так, щоб було цікаво і дітям, і педагогу. Створили психологічні умови, щоб сформувати у дитини почуття власної безпеки, розкнутості та свободи за рахунок підтримки дорослими їх творчих починань. Використали ігрові прийоми, казкові образи, ефект несподіванки та забезпечили додатковими матеріалами для творчості. Все це допомогло нам зацікавити дітей, налаштувати їх на творчу діяльність. Враховуючи дослідження науковців щодо розвитку дитячої творчості, зокрема, І.Я. Лернера та М.М. Скаткіна, ми застосували наступні методи навчання:

- 1) інформаційно-рецептивний метод, який включає в себе прийоми розглядання та показу зразка вихователя;
- 2) репродуктивний метод, спрямований на закріплення знань і навичок дітей;
- 3) евристичний метод, який спрямований на прояв самостійності;
- 4) дослідницький метод, що розвиває у дітей не тільки самостійність, але й фантазію і творчість [6, с.29-31].

Багато в чому результат роботи дітей залежав від їх зацікавленості, тому на заняттях ми намагалися активізувати увагу дошкільників, спонукали їх до діяльності за допомогою додаткових стимулів. Такими стимулами стали: гра, сюрпризний момент, прохання про допомогу, жива, емоційна мова вихователя. Дотримуючись різних варіантів прийомів нетрадиційного малювання, починали від простого і поступово переходили до більш складного [3, с.24].

Результати нашого дослідження дозволили сформулювати наступні висновки:

1. Дошкільний вік є сензитивним для розвитку творчих здібностей, але для їх розвитку недостатньо традиційного підходу, а потрібне систематичне використання нетрадиційних методів та прийомів.
2. Показники рівня розвитку творчих здібностей дітей після проведення фронтальних занять і в ході самостійної зображувальної діяльності з навчання нетрадиційних технік малювання змінилися якісно і кількісно.

3. Рівень розвитку творчих здібностей найбільш помітний у вільній образотворчої діяльності.

4. Застосування нетрадиційних матеріалів і технік сприяє розвитку у дитини дрібної моторики рук і тактильного сприйняття, просторового орієнтування на аркуші паперу, окоміру і зорового сприйняття, уваги і посидючості, образотворчих умінь і навичок, спостережливості, естетичного сприйняття, емоційної чутливості, навчає мислити сміливо та вільно.

Отже, на нашу думку, творчий процес – це справжнє диво – діти розкривають свої унікальні здібності та відчують радість, яку їм приносить створення. Тут вони починають відчувати користь творчості і вірять, що помилки – це всього лише кроки до досягнення мети, а не перешкода, як у творчості, так і у всіх аспектах їхнього життя. Дітям краще вселити: «У творчості немає правильного шляху, немає неправильного шляху, є тільки свій власний шлях», але дуже багато залежить від того, хто виявиться поруч з дитиною біля витоків у складний і різноманітний світ краси.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) // Дошкільне виховання. – 2012. – №7. – С.4-19
2. Державна національна програма «Освіта. Україна XXI ст.» // Освіта. – 1993. – №44. – С. 22
3. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років / Наук. кер. О. В. Проскура, Л. П. Кочина, В. У. Кузьменко, Н. В. Кудикіна. – К. : Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2012. – 492 с.
4. Концепція Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року // Дошкільне виховання. – 2010. – №9. – С. 3-4
5. Лернер И. Я. Проблемное обучение / И.Я. Лернер. – М. : Знание, 1974. – 64 с.
6. Назарова Т. Виховаймо майбутніх винахідників! / Т. Назарова // Дитячий садок. – 2013. – №42-43. – С. 2-3

7. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво / Г.В. Сухорукова. – К. : «Слово», 2014. – С. 238-253.

МОВЛЕННЄВА ЗАРЯДКА ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Ірина Замишляк

*Педагогічний інститут Київського
університету імені Бориса Грінченка*

Науковий керівник – к. п. н., доцент **Кошарна Н. В.**

Сучасний стан освіти орієнтує вчителів на формування в учнів початкової школи певного рівня іншомовної комунікативної компетенції, тобто здатності спілкуватися іноземною мовою на міжкультурному рівні.

Розвиток комунікативної компетенції залежить від соціально-культурних і соціолінгвістичних знань, умінь і навичок, які забезпечують входження особистості в інший соціум і сприяють її соціалізації в новому суспільстві. І саме тому на уроках англійської мови в початкової школи вчитель повинен формувати в учнів уміння і навички іншомовного спілкування, передбачити досягнення ними такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування у певних комунікативних сферах, орієнтуватися у соціокультурних аспектах країни, мову якої вивчають [6].

Ефективне формування в учнів комунікативних умінь багато в чому залежить від вибору вчителем засобів, методів і прийомів роботи. Так одним з результативних засобів навчання іншомовних умінь є використання на уроках англійської мови мовленнєвих зарядок.

Проблему формування іншомовних комунікативних умінь у педагогіці та методиці навчання іноземних мов досліджувало дуже багато вчених, серед яких: Л. Біркун, Л. Брахман, С. Брумфіт, Ф. Буслаєва, Л. Виготський, О. Волобуєва, П. Гальперіна, Р. Джонсон, Г. Китайгородська,

С. Козак, С. Мельник, Е. Пассов, О. Потебня, С. Савіньон, М. Свейн, Д. Хаймс, Д. Шейлз.

Так основними комунікативними вміннями вчені називають:

- уміння здійснювати усномовленнєве спілкування (у монологічній і діалогічній формах);
- уміння розуміти зі слуху зміст автентичних текстів;
- уміння читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту, розглядаючи їх як джерело різноманітної інформації і як засіб оволодіння нею;
- уміння здійснювати спілкування у писемній формі відповідно до поставлених завдань;
- уміння адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови, розглядаючи його як засіб усвідомленого оволодіння мовою іноземною;
- уміння використовувати у разі необхідності невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів [3].

Натомість проблематика використання засобів, а особливо мовленнєвої зарядки у процесі навчання англійської мови, не є новою, проте недостатньо дослідженою темою. Розгляд питань цієї теми ми можемо зустріти у працях О.Ю Патрушевої, С. І. Архангельського, М. В. Ляховицького, Л. П. Пресмана.

Мета статті є визначення ефективності мовленнєвої зарядки для розвитку комунікативних умінь учнів початкової школи на уроках англійської мови.

Виклад основного матеріалу. За визначенням зарубіжних методистів мовленнєва зарядка (warm-up) є одним із найважливіших етапів року англійської мови. Це вміло організований початок уроку (зазвичай не більше 5 хвилин), який здатен ввести учнів в іншомовну атмосферу та стимулювати їх подальшу роботу:

- викликати в учнів бажання говорити по-англійськи;
- налаштувати слуховий та мовний апарат учнів на іноземну мову;
- актуалізувати у промові вивчений на попередніх уроках мовний матеріал;

- активізувати мовну діяльність з метою збереження образів в довготривалій пам'яті на основі нових ситуацій;
- розвивати спонтанну мову учнів [5, с.224].

Мовленнєва зарядка дозволяє найбільш ефективно використовувати урочний час і виступає:

- як засіб активізації уваги;
- як засіб закріплення граматичних навичок;
- як засіб розвитку пам'яті;
- як засіб розвитку пам'яті, уваги;
- як засіб розширення словникового запасу;
- як засіб контролю усного мовлення;
- як засіб навчання читання;
- як засіб розвитку уваги, навичок зіставлення, порівняння;
- як засіб тренування вимови;
- як засіб формування мовної здогадки [4, с. 5].

На даний час існує досить велике кількість її видів, що урізноманітнює урок. Так вчитель може ставити запитання, заохочувати учнів до парної або групової роботи, вивчати короткі вірші або пісні, складати діалоги, грати, використовувати надруковані завдання.

Переважно мовленнєва зарядка слугує як засіб розширення словникового запасу учнів і проводиться у формі діалогів без особливих зусиль і великих витрат часу. Тема зарядки зазвичай залежить від теми уроку. Наведемо декілька прикладів діалогів та віршів:

T: What day is it today?

P: It is Monday.

T: Was it Sunday yesterday?

P: Yes, it was.

T: What day was it the day before

T: What day is it today?

P: Today is Saturday.

T: What day will it be tomorrow?

P: It will be Sunday.

T: What will you do on Sunday?

yesterday?

P: I'll have a good time on Sunday.

P: It was Saturday.

I'll ...

Twinkle, twinkle, little star,

How I wonder what you are.

Up above the world so high,

Like a diamond in the sky.

Twinkle, twinkle, little star,

How I wonder what you are!

When the blazing sun has gone,

When he nothing shines upon,

Then you show your little light,

Twinkle, twinkle, all the night.

Twinkle, twinkle, little star,

How I wonder what you are! (2 рази)

Up above the world so high,

Like a diamond in the sky.

Twinkle, twinkle, little star,

How I wonder what you are [1]!

Мовленнєва бесіда на початку уроку в початковій школі дозволяє міцно закріпити граматичні структури з модальними дієсловами, а також ввідні слова, мовні звороти та фрази, характерні для розмовної англійської мови. Приклади вправ для тренування граматичних структур Present Continuous Tense:

1. Уявіть, що ви дивитесь у вікно. Розкажіть, що відбувається на вулиці.

a) It's a fine spring morning.

(Якщо виникають лексичні труднощі, учитель нагадує серію малюнків із зображеними діями.)

E.g. The sun is shining. Some children are playing. A man is going to the office.

A girl is walking a dog. Etc.

b) It's a winter afternoon.

E.g. It's snowing. Some children are skating on the skating-rink. The boys are playing snowballs. The girls are making a snowman. Etc.

2. Уявіть, що ви зараз знаходитесь:

- in the street (in summer, autumn, spring);
- in the self – service canteen;
- at the pioneer camp.

3. Скажіть, що роблять люди навколо вас. What are they doing?

4. Використовуючи малюнки можна придумати якогось героя, який помиляється (наприклад Незнайко чи Карлсон). Учитель у ролі Незнайки помиляється і просить його виправити, якщо це не так.

5. Усі члени родини займаються своїми справами, а маленький хлопчик хоче гратися. Він підходить до кожного, і вони відповідають, що роблять.

E.g. Nina is writing. Nina is not writing. She is listening to the music. Etc.

E.g. – Will you play with me?

- You see, I am reading.
- Will you read to me?
- You see, I am watching TV. Etc.

6. Розмови по телефону:

а) Ви дзвоните своїй подрузі. Трубку бере її брат і просить відгадати вас, що робить його сестра.

б) Ви дзвоните своїм друзям, цікавитесь, хто що робить, і пропонуєте пограти разом.

в) Мати дзвонить додому і питає, що зараз роблять її діти.

7. Для тренування структур майбутнього часу I shall..., you/ he/ she will... учні вчать напам'ять вірш:

I shall be a lion,

And you will be a bear.

I shall run after you,

And you'll hide under the chair [4, с. 16-17].

При визначенні змісту та виборі форм мовної зарядки автору свого уроку можна керуватися наступними правилами:

1. Намагатись придумати такий початок уроку, щоб викликати в учнів бажання говорити по-англійськи.
2. Зв'язати мовну зарядку із завданнями уроку.
3. Пам'ятати, що зарядка, абсолютно непідкріплена подальшим ходом уроку, просто втрачає сенс. І тому необхідно зробити так, щоб вона мала продовження.
4. Підготувати (бажано, але не обов'язково) кілька варіантів мовної зарядки. А обраний варіант буде залежати від обставин, з якими зіткнеться вчитель, входячи в клас, так як учні можуть бути втомленими, пасивними або, навпаки, надмірно збудженими [2, с. 9].

Висновок. Мовленнєва зарядка – це початок, який може прокласти шлях до будь-якої діяльності. Це універсальний і, безперечно, багатофункціональний засіб розвитку комунікативних умінь. Функціональні можливості мовленнєвої зарядки необмежені, що і дозволяє вчителю англійської мови в початковій школі зробити так, щоб учні фізично і морально готові були взяти участь у створенні цікавих уроків.

Література

1. Англійські скоромовки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukraine.filolingvia.com/publ/na_dopomogu_batkam/igri/anglijski_skoromovki/28-1-0-151
2. Бялоус Н. И. Warming-up как средство активизации учебного процесса/ Н. И. Бялоус // ИЯШ. – 2006. – № 1. – С. 7-11.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/average>
4. Демиденко І.В., Жерліцина О.М. Мовленнєва зарядка – акумулятор навчального заняття. Практико-орієнтований посібник для вчителів англійської мови/ І.В. Демиденко. – Харцизьк, 2013. – 31с.
5. Трибус Л.П. Речевая зарядка как активизирующее начало занятия при

обучении английскому языку в неязыковых вузах/ Л.П. Трибус // Сборник материалов X Международной научно-практической конференции студентов и молодых ученых. – Томск. – 2010. – Ч.1. – С.224-225.

6. Формування комунікативної компетентності на уроках англійської мови з теми «Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/proftech/33356/

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ОБРАЗУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАСОБАМИ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Катерина Зикіна

*Кіровоградський державний
педагогічний університет імені В.Винниченка*

Швидкоплинний розвиток та оновлення освітньої програми в суспільстві, актуалізують потребу професійно підготовленого вчителя, орієнтованого на постійне самовдосконалення. Виходячи з цього постає питання якості сучасної вищої педагогічної освіти, адже її представниками мають бути високопрофесійні, компетентні спеціалісти, спрямовані на неперервний розвиток та самоосвіту в інформатизованій освітній діяльності.

Пошук сприятливих умов для індивідуального розвитку самоосвітньої діяльності майбутнього вчителя, звертає увагу на організацію самоосвітньої діяльності у вищій школі. Ефективність успішності підготовки майбутнього вчителя в умовах вищої освіти обумовлюється спрямованістю її на особистість тих, хто обрав вчительську професію.

У цьому плані відомий інтерес викладають дослідження Л. Виготського, І. Зимньої, О. Лебедева, А. Леонтьєва, С. Рубинштейна, А. Тряпиціної, А. Хуторського, Г. Щукиної. У їх роботах обґрунтовувався технологічний аспект самоосвітньої діяльності, оцінка власних вчинків людини під час спілкування з іншими людьми, самоорганізація при виборі життєвої стратегії і стилю професійної діяльності. Питання можливостей самореалізації,

саморозвитку саморегуляції особистості досліджувались К. Абульхановой-Славской, Л. Анциферової, Л. Леонтьєвим, В. Століним та іншими.

Наукові дослідженням з організації самоосвіти та її сутності (В.Буряк, А.Громцева, О.Малихін, Л.Наумченко, Г.Сериков, Н.Сидорчук, В.Шпак та ін.) спрямовують орієнтацію майбутніх вчителів на творчий процес, оволодіння професійними знаннями за для свідомого інтересу пізнання індивідуальної стратегії розвитку професійних якостей власної особистості та досягнення освітньо-розвивальних цілей у власному професійному становленні.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що ефективність підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності більшість дослідників пов'язували з самоосвітньою діяльністю в університетській практиці.

Зібрані нами анкетні дані свідчать, що тільки 15% запитаних студентів розглядають самоосвітню діяльність як професійну цінність, але при цьому 39% не займаються роботою над собою, для розвитку власних професійних якостей, мотивуючи браком вільного часу. 11% студентів добросовісно виконують учбові обов'язки, але не займаються роботою по удосконаленню свого професійного. 9% - володіють основами професійної етики та нормами професійної поведінки, систематично займаються удосконаленням власних професійних якостей.

Аналіз зібраних даних свідчить про те, що рівень уявлень студентів про роль самоосвітньої діяльності як засобу професійного розвитку та становлення недостатній. Це дозволяє зробити висновок про недоліки в організації самоосвітньої діяльності у вищій школі, де сьогодні ще недооцінюється самоосвітня діяльність по формуванню професійного образу майбутнього вчителя.

Теорію успішності вузівського навчання більшість авторів (У. Буновер, Х. Уелс, І.Бобра, Д.Кенджлд) пов'язували з реалізацією Я-концепції. «Я - концепція, визначає не тільки те, що собою являє індивід, а й те, що він про себе думає, як дивиться на свій діяльний початок і можливості розвитку в майбутньому» Р.Бернс[1]. Ця теорія орієнтує організацію навчального процесу

вищої школи на облік основних ознак педагогічної суб'єктності. Підготовка майбутніх вчителів має бути зорієнтована на розвиток індивідуальності, творчої особистості, розвиток духовності, особистих цінностей, творчий характер професійних думок, гармонійне поєднання цілісності індивідуальних та групових елементів у структурі особистості, що основує професійний образ майбутнього вчителя. Сформованість професійного «Я» закладена у єдності соціального та психологічного «Я».

Самоосвітня діяльність на відміну від навчальної характеризується найбільш високим рівнем активності та самостійності в професійному саморозвитку особистості. Ця діяльність характеризується такими ж рисами, що й навчальна, вона спрямована на конкретну особистість студента, його професійний образ та професійний саморозвиток. Зміст самоосвітньої діяльності обумовлюється самовиховною стратегією самого індивіда, його мотивацією, установками, інтересами та потребами, які є механізмом професійного становлення та самоствердження.

Самоосвітня діяльність є системою органічно-пов'язаних між собою особистісних дій майбутнього вчителя, спрямованих на само змінення, саморозвиток власного професійного образу.

Продуктом самоосвітньої діяльності є особистісні новоутворення, які проявляються в психіці та поведінці, складають основу професійного образу сучасного вчителя. Новоутворення стимулюють накопичення професійно-індивідуального досвіду майбутнього вчителя, який детерміновано мотиваційно-потрібною діяльністю студента. Під впливом внутрішніх мотивів, умов навчального процесу студенти отримують уявлення про сутність самоосвітньої діяльності.

Нові потреби суспільства зумовлюють, і нову модель освіти, в системі якої значна роль відводиться самоосвітній діяльності майбутніх учителів по формуванню їх професійного образу, індивідуально-психологічними характеристиками, якого є індивідуальність, компетентність, толерантність, креативність.

При визначенні змісту самоосвітньої діяльності, ми виходили з того, що в його основі повинен бути досвід, яким необхідно оволодіти студентам для розвитку власних професійних якостей. Самоосвітня діяльність студентів була спрямована на пошук власного шляху професійного становлення, їх професійний ріст, особистісний саморозвиток та постійне самовдосконалення. Цей досвід накопичувався у процесі виконання ними завдань, спрямованих на аналіз, порівняння, узагальнення, моделювання і програвання рольових ситуацій та ділових ігор, створення порт фоліо досягнень. Важлива роль відводилась різним технологіям самоосвітньої діяльності: когнітивно-орієнтованим(діалогічні форми і методи, тренінги комунікації та рефлексії); діяльнісно-орієнтованим (метод проектів, імітаційно-ігрові, рольові, змодельовані комплексні завдання); особистісно-орієнтованим (інтерактивні та імітаційні ігри, тренінги розвитку, розвивальна психодіагностика); технології віртуальної мобільності (дискусійне форуми, електрона пошта, віртуальні консультації)та ін.

Дані технології нами розглядаються, як засіб самоосвітньої діяльності. Технології самоосвітньою діяльності є комбінованою системою елементів:1) планування індивідуальної стратегії розвитку професійних якостей студентів; 2) система методичного забезпечення процесу професійного самовиховання; 3) мотиваційні умови самоосвітньої діяльності студентів; 4) налагодження дієвого зворотного зв'язку і контроль за якістю здійснення самоосвітньої діяльності.

Параметри самоосвітньої діяльності в системі освітньої моделі представляють систему інтеграції психологічних та особистісних властивостей, мотивів та емоційно-професійних особистісних смислів майбутніх учителів.

Самоосвітня діяльність студентів нерозривно пов'язано з компетентністю викладача в організації самоосвітньої діяльності студентів. Ефективність її організації обумовлюється формами і методами організації і керівництва самоосвітньою діяльністю студентів: систематичне пояснення ролі самоосвітньої роботи; індивідуальні бесіди викладачів із студентами про основні напрями самоосвітньої діяльності; проведення циклів лекцій, групових

та індивідуальних консультацій, семінарів; систематичне підведення підсумків самоосвітньої роботи майбутніх учителів.

Таким чином, формування професійного образу у процесі самоосвітньої діяльності під керівництвом викладачів є ефективним засобом професійного саморозвитку, самовдосконалення та самоствердження майбутніх учителів, що позитивно впливає на якість підготовки педагогічних кадрів.

Література

1. Р.Бернс// Бёрнс Р. Б. Я-концепция и воспитание. — М., 1989. — 169 с.

РОЗВИТОК САМООЦІНКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ СПІЛКУВАННЯ З ДОРОСЛИМИ ТА ОДНОЛІТКАМИ

Ольга Зубач

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник – к. психол. н., *Гальченко В.М.*

Провідну роль у формуванні самосвідомості дошкільника відіграє позаситуативно -пізнавальна та позаситуативно-особистісна форма спілкування з дорослим, а також інтенсивний розвиток спілкування з однолітками. Спілкування стає тією сферою дійсності, яка акумулює всі психічні функції дитини: її увагу, сприймання, пам'ять, мислення, емоції. Психіка й особистість дитини набуває саме тих якостей, які необхідні їй для забезпечення спілкування з дорослими й ровесниками. У самосвідомості з'являються ті властивості, що відображають роль і місце дитини у спілкуванні та дозволяють регулювати його.

На основі знань і думок про себе у дошкільника розвивається найскладніший компонент самосвідомості - самооцінка. Вона багато в чому залежить від того, як дитину оцінює дорослий. Чим точніша й аргументованіша оцінка дія дорослого, тим сприятливіші умови формування самооцінки.

Спілкування з однолітками починає відігравати чим далі вагомішу роль у процесі розвитку самосвідомості дошкільника. У ранньому віці дитина бачила у дорослому, насамперед, партнера, тепер - дитина орієнтується на дорослого як на зразок, якого важко досягти.

Мета даної статті полягає у розкритті проблеми розвитку самооцінки дітей дошкільного віку у процесі спілкування з дорослими та однолітками, з'ясувати шляхи та умови формування адекватної, позитивної самооцінки у дошкільнят.

Самооцінка пов'язана з однією із центральних потреб людини – потребою в самоствердженні, із прагненням людини знайти своє місце в житті, ствердити себе як члена суспільства в очах навколишніх і у своїх власних. Під впливом оцінки навколишніх в особистості поступово складається власне ставлення до себе і самооцінка своєї особистості, а також окремих форм своєї активності: спілкування, поведінки, діяльності, переживань [1].

Вивчаючи розвиток самосвідомості в онтогенезі, вітчизняні дослідники приділяють переважну увагу самооцінці дітей шкільного віку (Боришевський, Л. М. Запругалова, А. І. Ліпкіна, Л.Г. Подоляк, Є. І. Савонько, Л. С. Сапожнікова, А. Л. Шнірман та інші).

У роботах, присвячених самооцінці дітей дошкільного віку, підкреслюється її залежність від рівня освоєння дитиною тієї діяльності, в якій вона проявляється (Н. Є. Анкундінова, А. М. Богуш, В. А. Горбачова, К. А. Архипова, Е. О. Смирнова, Г. Б. Тагієва).

На думку М.І. Лісіної самооцінка є механізмом переробки знань про себе на рівні афективного процесу, тобто, механізмом «обростання» знань про себе, відповідним ставленням до самого себе. Поняття самооцінка на погляд М.І. Лісіної, є більш вузьким, ніж поняття образ самого себе. Чітка самооцінка так само, як і самосвідомість виникає на більш пізніх етапах пізнання дитиною себе.

У роботах показано, що самооцінка виступає в якості необхідної передумови формування моральних почуттів дитини (Є. І. Кульчицька,

Р. М. Ібрагімова, Р. Х. Шакуров) і розвитку його моральної регуляції (Т. М. Титаренко) [2].

Самооцінка виявляється наскільки глобальною, глибинною проблемою кожної людини, що, як правило обумовлює безліч вторинних речей: вибір цілей, діяльності, кола спілкування, друзів, стилю і способу життя та вирішення інших, не менш важливих життєвих питань, не говорячи вже про любов, шлюб, сім'ю.

Відомо, що дитяча оцінка і самооцінка формується тільки при спілкуванні дитини з іншими людьми. Вже перші свідомі активні прояви дитини отримують з боку оточуючих дорослих оцінки у вигляді осуду або підбадьорення. Надалі здійснюючи будь-яку дію, дитина раз у раз чує: «це добре», «це погано», «цього не можна робити». Все психічне життя дитини розвивається під впливом оцінок оточуючих, кожен новий досвід, нове знання, вміння, набуте дитиною, оцінюється оточуючими. І скоро дитина сама починає шукати оцінку своїх дій, підкріплення правильності або не правильності пізнаваною ним дійсності. Діти, котрі виховуються у дитячому садку, мають досить високим рівнем оцінки і самооцінки. Це і зрозуміло: їх діяльність, їх вміння, їх вчинки спрямовуються і організовуються педагогом, який об'єктивно оцінює діяльність дітей, порівнює їх вчинки та вміння, на прикладах показуючи найкращі і найгірші зразки, тим самим, виховуючи у дітей прагнення порівнювати себе з іншими, оцінювати .

Звичайно оцінка вихователя якостей і умінь дітей, відіграє велику роль у формуванні дитячих оцінок та самооцінок. Проте, не можна не враховувати і інших чинників - оцінку дитини його рідними, а також однолітками [3].

Особливості дитячої оцінки чи самооцінки полягають в тому, що в оцінці своїх товаришів і самих себе діти дошкільного віку не виділяють будь-яких індивідуальних, характерних рис. Їх оцінка носить загальний, недиференційований характер: «поганий», «хороший», «розумний», «нерозумний». Багато дітей середнього, а іноді і старшого дошкільного віку вживають ці поняття неадекватно, оскільки вони ще не сформувалися. Поняттями «хороший», «розумний», «слухняний» діти користуються як

тотожними, також як і поняттями «поганий», «нерозумний» вкладають зміст поняття «неслухняний». Ось приклади жорсткої оцінки якостей своїх товаришів.

На основі досвіду оцінювання товаришів у дитини формується самооцінка. Характерною для дошкільника є завищена самооцінка, супроводжувана позитивними емоціями. Переважання позитивних самооцінок у дошкільників відіграє захисну функцію, оберігаючи незрілу особистість дитини від руйнівного впливу негативних емоцій [4].

Особливістю дитячих оцінок і самооцінок є їх емоційний характер. Дітям легко оцінити себе позитивно і важко оцінити себе негативно. Вони вдаються до невинних хитрощів, щоб не показати своїх недоліків, негативних якостей. Більшість дітей оцінює себе з позитивного боку непрямым шляхом.

У різних видах діяльності самооцінка різна. У образотворчої діяльності дитина оцінює частіше всього себе правильно, в грамоті - переоцінює, а в співі може недооцінювати себе. Для формування самооцінки, важлива та діяльність, в яку включений дитина і оцінки його досягнень дорослими і однолітками.

У результаті досліджень було виявлено, що діти, які прагнуть виділити себе через діяльність, частіше завищують свої самооцінки; якщо виділення відбувається через сферу відносин, самооцінка зазвичай буває заниженою.

Важливо відзначити, що в регулюванні поведінки самооцінці належить особлива роль, вона виступає «стрижнем» всього процесу саморегулювання поведінки на всіх етапах його здійснення. Разом з тим в процесі саморегулювання поведінки в різних видах соціальної взаємодії самооцінка безперервно розвивається, коригується, поглиблюється і диференціюється [5].

Отже, аналізуючи зазначене вище, можна зробити висновок про те, що у дітей дошкільного віку розвивається найбільш складний компонент самосвідомості - самооцінка, і виникає на основі знань і думок про себе, а становлення самооцінки відбувається протягом усього життя людини. Для формування самооцінки важлива та діяльність, в яку включена дитина, і оцінки

його досягнень дорослими і однолітками, тому що критерії самооцінки безпосередньо залежать від дорослого і прийнятої системи виховної роботи.

Провідну роль у формуванні самосвідомості дошкільника відіграє спілкування з дорослим, а також інтенсивний розвиток спілкування з однолітками, передумовою виникнення самооцінки є формування у дитини уявлень про себе на основі інформації, що надходить від партнерів по спілкуванню.

Спілкування з дорослими та однолітками починає відігравати чимдалі вагомішу роль у процесі розвитку самосвідомості дошкільника. Дошкільник у процесі спілкування отримує від інших значну кількість регулюючих впливів: оцінок, зауважень, схвалень.

Поступово у дошкільників зростає здатність мотивувати самооцінку, змінюється зміст аргументів. У 4-5 р. аргументом самооцінки виступає оцінка оточуючих, насамперед, дорослих: "я хороший, тому що мене вихователька хвалить". У 5-6 р. позитивну самооцінку діти пояснюють з погляду наявності у себе етичних якостей: "я хороший, бо ділюся іграшками з іншими". Старші дошкільники намагаються осмислити мотиви своїх і чужих вчинків. Вони починають пояснювати власну поведінку, спираючись на свої знання і досвід. Водночас навіть у 6-7 р. не всі діти можуть мотивувати самооцінку (Т. О. Репіна). Протягом дошкільного віку характерною є завищена самооцінка, яка слугує захисним фактором для незрілої особистості дитини.

Література

1. Дуткевич, Т.В. Дошкільна психологія: Навчальний посібник./ Т.В. Дуткевич. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – С. 392.
2. Кулачківська С. Э. Психічний розвиток дитини-дошкільника: Навчальний посібник./ С.Є Кулачківська, С.О.Ладивір, Т.О. Піроженко та ін. – К.: Світлич, 2004. – С. 5.

3. Лисина М.И. Формирование избирательных привязанностей у дошкольников/ М.И.Лисина, Р. А. Смирнова // Генетические проблемы социальной психологии. – Минск: 1985. – С. 207.
4. Сидоров К.Р. Самооцінка в психології / К.Р. Сидоров // Світ психології. - 2006. - № 2. - С. 224 - 234.
5. Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія: Навчальний посібник./ О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, В. В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – С. 416.

ВПЛИВ ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ШКОЛЯРА

Іванча Тетяна

НПУ ім. М. П. Драгоманова

Інститут розвитку дитини

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Дудка Т. Ю.*

Подорожі й екскурсії розширюють кругозір, дають можливість краще пізнати історію і географію вітчизни, побачити на власні очі природні явища й об'єкти рідного краю, пізнати його історію й економіку, пробуджують глибоку любов до природи, виховуючи дбайливе ставлення до неї.

Учні, що займаються туризмом, швидше набувають соціальної зрілості, одержують духовне і фізичне загартування, активно готуються до трудової діяльності. Через шкільні туристичні об'єднання, клуби, гуртки, секції пішогодного, водного, гірського, велосипедного і т.п. туризму школярі опановують багато видів діяльності [4 с.23-34].

Розвиток абстрактної думки спирається на конкретні уявлення. Оскільки першим ступенем пізнання є чуттєве сприйняття явищ навколишнього світу, то основне призначення туристично-краєзнавчої роботи полягає в тому, щоб пов'язати чуттєве сприйняття з абстрактною думкою. Коли діти вивчають, наприклад, яр або досліджують джерело і безпосередньо бачать об'єкти, що

вивчаються, можуть протягом певного часу спостерігати за руйнівною дією води і заглибленням і яру, то вони можуть встановити чинники, які сприяють утворенню яру. На основі власних спостережень діти роблять відповідні висновки та узагальнення.

Туристично-краєзнавча робота дає учням багато нових вражень: вони вчаться розкривати причинно-наслідкові зв'язки у природі, краще усвідомлювати та розуміти окремі явища і закони природи. Всебічні і тривалі спостереження над природними явищами сприяють формуванню в учнів матеріалістичного світогляду.

Наприклад, екскурсії і туристські походи відіграють важливу роль у формуванні дитячого колективу, виховують учнів самостійність, підвищують їх відповідальність за доручену справу. У сформованому в походах дитячому колективі слабкий стає сильнішим, боязкий – сміливішим, байдужий чуйнішим, ледар не може уникнути праці. У згуртованому єдиною метою колективі діти розкривають, свої душевні якості, в них викристалізуються найкращі риси характеру [3].

Туристсько-краєзнавчу роботу розглядали як засіб гармонійного розвитку підлітків і юнацтва, характерними структурними компонентами якого є похід, подорож, екскурсія. У сучасних дослідженнях її вважають інтегративною формою навчально-виховного процесу, що сприяє вибору оптимального комплексу психолого-педагогічних умов і засобів усебічного впливу на особистість [2].

Особливе значення в організації і розвитку туристично-краєзнавчої діяльності учнівської молоді відіграють принципи педагогіки.

Реалізація *принципу цілеспрямованості* має визначне значення в туристично-краєзнавчій діяльності. Дотримання цього принципу передбачає організацію туристично-краєзнавчої діяльності у відповідності до завдань виховання взагалі, формування позитивних якостей людини. Тобто, завдання визначають зміст, форми та методи туристично-краєзнавчій діяльності.

Дидактичний принцип науковості використовується перш за все у плануванні туристично-краєзнавчої роботи і реалізовується у системному підході до вирішення цього завдання. Цей принцип втілюється у життя також при підготовці учнів до виконання відповідної роботи у туристичних заходах, при попередньому вивченні району подорожі, при обробці зібраних матеріалів.

Принцип доступності в туристичній діяльності реалізується через її зміст. Демократичність туристично-краєзнавчої діяльності припускає успішну участь у ній школярів з будь-яким рівнем фізичного, інтелектуального й емоційного розвитку.

Одним з найважливіших принципів педагогіки, що особливо успішно здійснюється у процесі туристично-краєзнавчої діяльності, є *принцип цілісності виховного процесу і єдності педагогічного впливу*. Ця діяльність здатна одночасно впливати на інтелектуальну, емоційну і вольову сфери особистості учнів, здійснювати органічне злиття освітнього, виховного й оздоровчого процесів.

Принцип колективізму відіграє особливу роль в туристично-краєзнавчій діяльності, бо тільки згуртований колектив може подолати всі складності на маршруті, виконати поставлені завдання та досягти певних успіхів. В розвитку туристичного колективу важливе значення має спільна діяльність в поході, в процесі якої виникає взаємодія, взаємодопомога, взаємозалежність. Завдяки реалізації принципу колективізму туризм стає дієвим засобом різнобічного впливу на особистість.

Основою і орієнтиром у налагодженні відношень педагога з учнями є *принцип взаємозв'язку вимогливості з повагою до особистості*. Реалізація цього принципу в туризмі має свою специфіку. Відповідальність керівника за здоров'я та життя дітей зобов'язує його бути добре обізнаним про всі сфери життя дітей. Це досягається завдяки неформальності, довірі відношень. Чим більше походів та спільних заходів, тим більше, краще педагог може дізнатися про вихованців. Часто трапляється, що керівник туристичної групи усвідомлює внутрішній світ дитини набагато точніше, ніж рідні підлітка.

Важливу роль у туристично-краєзнавчій діяльності відіграє *принцип послідовності і систематичності*. Його реалізація передбачає побудову такої педагогічної системи, при якій всі складові частини утворюють цілісну єдність, При цьому важливі безперервність педагогічного процесу в туристичній роботі, поступовість і наступництво у виховній роботі [1].

Таким чином, можна стверджувати, що туристично-краєзнавча діяльність учнів регулюється усіма, без винятку, принципами педагогіки в їх своєрідній взаємодії. Істотною умовою ефективності реалізації принципів педагогіки в туристично-краєзнавчій діяльності учнів є їх посилення основними напрямками, законами, правилами і традиціями туризму.

Отже, застосовуючи різноманітні форми краєзнавчо-туристської роботи з учнями, потрібно пам'ятати, що краєзнавство не існує без туризму, а туризм – без краєзнавства. Адже тільки туризм надає шкільному краєзнавству дійового творчого, суспільного характеру.

Література

1. Грабовський Ю.А., Спортивний туризм: навчальний посібник/ Ю.А.Грабовський, О.В. Скалій, Т.В. Скалій//Тернопіль: Богдан, 2009. – 304 с.
2. Кричало М.П., Краєзнавство і туризм: Навчальний посібник/ М.П. Крачило// К.: «ВИЩА ШКОЛА», 1994.
3. Пангелов Б.П., Організація і проведення туристично-краєзнавчих подорожей: Навчальний посібник/ Б.П. Пангелов// К.: Академвидав, 2010. – 248 с.
4. Чорна К. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді/ І. Бех, К. Чорна // Світ виховання. – 2007. – № 1. – С.23-34.

ВПЛИВ МУЗИКОТЕРАПІЇ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Марія Кагаловська

КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж

ім. І.С. Нечуя-Левицького»

Науковий керівник – викладач *Прудіус О.С.*

Самовиховання, безперечно, має дуже велике значення в житті людини. Багато народних афоризмів з давніх давен доносять нам цю просту істину: «Хорошу справу роби в міру, погану не роби зовсім», «Батьки дали тобі життя-волю виховай сам», «Ввічливості учись у неввічливості», «Не будь голубом для двох дахів», «Не вчись ніжностей, а вчись труднощів», та ін. Народна мудрість наголошує: слід намагатися викликати в дитини здорові внутрішні почуття і прагнення позбавитися шкідливих та нездорових проявів у своєму характері, вчинках, допомогти їй поступово набувати життєвого досвіду, виробляти в собі благородство, ввічливість, працелюбність, скромність, справедливість, чесність і правдивість. Кожна дитина створена для того, щоб навчатися. Те, як вона навчається, якого досвіду набуває, який життєвий шлях проходить, і має ім'я Доля [3].

Новітні технології ультразвукового сканування показали, що ще до народження дитина вчиться плакати і сміятися, посміхатися і сумувати. Причому, як вважають вчені, це не просто емоції, а своєрідні рефлекси, що свідчать про реакцію організму на різні подразники. Співробітники приватної лондонської клініки "Create Health" ("Створюємо здоров'я") протягом двох років аналізували вираження осіб ще не народжених немовлят. Виявилось, що вже у віці 15 тижнів малюк починає ворухити пальцями, у 18 він вже позіхає, а на 26-му тижні він починає посміхатися, моргати і плакати. Причому перед пологами ці емоції виявляються найбільше. Фахівці поки не можуть пояснити причину подібних "емоційних сплесків". "Можливо, посмішки свідчать про спокій існування в комфортному середовищі, характерному для останніх

місяців вагітності, а емоційна активність перед пологами є наслідком реакції організму плода на гормональні зміни, що відбуваються в організмі матері, - вважає керівник цього дослідження доктор Стюарт Кемпбелл. Дослідження триває до повного обґрунтування цієї думки. Так чи інакше, але дитина починає вчитися не з народження, як вважає велика частка сучасного суспільства, а з зачаття! Її ніхто не змушує це робити, вона сама прагне цього, тому що бажання вчитися, в більшій чи меншій мірі, закладено в кожній людині, це її вроджена властивість [5].

Батьки нерідко зіштовхуються з проблемою: «Моя дитина не бажає вчитися». І в пошукових системах отримують різні поради, які сліпо застосовують в вихованні, роблячи з дитини щось на кшталт піддослідного кролика. «Так, цей метод не діє, ану спробую цей ... ні він довго діє, спробую інший, він не такий гуманний, але швидкодіючий» ... Але ж дитина не кролик, вона - особистість! А чи знаєте ви про педагогічні проблеми, які є наслідками в певній мірі такого ось типу «перевиховання дитини?» Дорослі – хитрі люди! Вони не тільки самі роблять роботу, яка є деколи марудною і нудною, але вміють заставити робити й інших. Та батьків теж можна зрозуміти...

Ви помічали, з чого саме починається розвиток малюка, через що дитина починає пізнавати світ? Так, саме через гру! Граючись діти вчаться спілкуватися і вирішувати конфлікти. Гра забезпечує повноцінний мовний, емоційний та моторний розвиток. Крім того, вона розвиває у малюків самостійність, самооцінку, творче мислення, дає вихід дитячої енергії! Саме у грі вони отримують такий необхідний для них "вільний час", і саме гра допомагає знімати у дітей стрес.

Через надмірне завантаження дитина може втрачати душевну рівновагу. Батьків здебільшого хвилює добробут і безпека їхніх дітей. 24 години на добу в новинах показують сцени насильства, розповідають про викрадення дітей, тероризм, війну, а діти нерідко все це бачать і чують. Сцени насильства негативно впливають на самопочуття та поведінку дітей. Тому важливо створити таке середовище, у якому малюки почувалися б у безпеці і не боялися

гратися, вчать будувати стосунки і долати конфлікти. Гра сприяє когнітивному, мовному і фізичному розвитку малюка, його винахідливості, концентрації уваги, впевненості у своїх силах і взаємовиручці. Вельми гарно застосовувати цей метод в шкільному процесі навчання. Того дріб'язкового часу, виділеного на гру системою освіти, недостатньо для дітей молодших класів, вони потребують більшого! Дітей треба зацікавити, дати їм зрозуміти, що навчання - це своєрідна гра, досвід від якої допоможе в подальшому житті.

Дитяча психіка - дуже пластичний, тендітний матеріал. Маленька дитина потребує постійної турботи та захисту оточуючих від шкідливих для її розвитку зовнішніх впливів. Особлива вразливість, пластичність дитячої психіки зумовлює підхід дорослого до дослідження внутрішнього світу дитини, побудований на основі принципу гуманізму і педагогічного оптимізму з вимогою «Не зашкодь». Та сучасне суспільство не зважає на цей принцип, під впливом ЗМІ, змін моралі, пріоритетів змінюється психіка цілих поколінь, і не в кращу сторону. Люди стали менш врівноваженими, більш вразливими та схильними до депресій. Причини є різноманітні: від вроджених особливостей, до невміння пристосуватися до шаленого ритму сучасного життя [2].

Система освіти, зважаючи на цю проблему, починає діяти. В школах з'являються різні методики релаксації та профілактики неврозів і депресій. Це мильні бульбашки, соляні мішечки, часникові намиста, іграшки, рухливі вправи, фізкультхвилинки, тощо. Та, на жаль, дуже мало уваги приділяють саме методиці музикотерапії.

Всі ми чудово знаємо, що музика здатна підняти настрій, розбудити або навпаки приспати. Вчені довели, що вплив музики на людину набагато більший, ніж ми могли б собі уявити.

Вплив музики на людину обумовлений, насамперед, її психоемоційним станом. Якщо музика гармонує з цим станом, то вона здатна позитивно на нього впливати. Якщо ж гармонії немає, то вплив музики на людину буде вкрай негативним. Фахівці стверджують, що має значення не тільки стиль музики, ритм і тональність, а й те, на якому музичному інструменті було виконано

твір. **Звучання кожного музичного інструменту впливає на певну систему організму людини.** Так, **гра на фортепіано** допомагає гармонізувати психіку, нормалізує роботу нирок і сечового міхура, очищає щитовидну залозу. **Звуки органа** стимулюють мозкову діяльність, сприяють нормалізації енергетичних потоків у хребті. **Струнні інструменти:** гітара, арфа, скрипка, віолончель - нормалізують роботу серцево-судинної системи. Крім того, звучання цієї групи інструментів викликає в людини співчуття, готовність до самопожертви. **Духові інструменти** сприяють роботі дихальної системи, очищають легені і бронхи. Позитивно впливають на кровообіг. **Ударні інструменти,** в свою чергу, допомагають відновити ритм серця, лікують печінку і кровоносну систему. Будь-яка музика знімає м'язову напругу і підвищує рухливість, сприяє більш чіткому і конкретному сприйняттю інформації. Вивчаючи вплив музики на людину, вчені встановили чудодійний ефект класичної музики. Особливо величезна кількість розмов точиться навколо творінь таких геніїв як В.А.Моцарт, А.Вівальді, Е.Гріг, Л.Бетховен, Ф.Шуберт, Р.Шуман, П.Чайковський та К.Дебюссі. Вважається, що музика В.А.Моцарта **активізує мозкову діяльність** і сприяє швидкому засвоєнню інформації. **Зняти головний біль** допоможуть «Фіделіо» Л.Бетховена, «Полонез» М.Огінського і «Угорська рапсодія» Ф.Ліста. Кращими ліками **від безсоння** можна вважати п'єси П.І.Чайковського, Е.Гріга і К.Сібеліуса. Регулярне прослуховування творів з циклу «Пори року» А. Вівальді **покращує пам'ять.** Крім того, **класична музика - найкращі ліки при ревматизмі.** Провівши ряд експериментів, вчені довели, що хворі, які слухали музику, видужували в два рази швидше, ніж ті, хто класику не слухав. Позитивний вплив музики на людину надають і народні композиції. **Етнічна музика допомагає розслабитися і заспокоїтися.** Повертаючи людину до її історичних коренів, народна музика сприяє відкриттю енергетичних центрів і нормалізації життєвих потоків. Очищає простір від негативного впливу, насичує енергією біополе людини.

Сучасному молодому поколінню необхідна музика, адже вона допомагає гармонізувати внутрішній стан дитини. Оскільки ця методика з'явилась

порівняно недавно, варто сподіватись, що незабаром вона посяде достойне місце в системі освіти.

Література

1. Амонашвили Ш.А. Как живете дети? Кн. Для учителя. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1991. – 175 с.
2. Маценко В. Індивідуальний розвиток дитини. – К.: Главник, 2007. – 128 с.
3. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка: Навч. посіб. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 176 с.
4. <http://estetica.etica.in.ua/muzika-ta-yiyi-vihovnij-etichnij-vpliv/>.
5. <http://td-yukas.com.ua/24685-diti-vchatsya-posmihatisya-shhe-do-narodz>.
6. <http://www.etica.in.ua/moral-u-suchasnomu-sviti/>.

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК ОСНОВА ЙОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Назар Карпало

*КЗ ЛОР «Бродівський педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»*

Науковий керівник – викладач-методист **Багай Б. М.**

В сьогоденні творча діяльність педагога має стати головною метою навчально-виховного процесу, а оволодіння знаннями та навичками – лише важливим засобом її особистісного зростання, свідомого вибору майбутньої професії та самореалізації у реальному житті. Одним із основних напрямків модернізації вищої педагогічної освіти є формування творчої особистості, здатної до постійного професійного самовдосконалення. З метою реалізації зазначеного напрямку необхідно «...посилити діяльну, процесуальну, практичну складові змісту професійної підготовки майбутніх учителів» [6]. Тому такою важливою стає проблема організації спеціально організованої діяльності, зокрема з педагогічної практики, як невід'ємної складової системи особистісного самовдосконалення майбутнього педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема становлення творчої особистості вчителя в тій чи іншій мірі висвітлюється в наукових дослідженнях філософій, психологів і педагогів. Велику увагу розробці даної проблеми приділяли Ю.П.Азаров, Ю. К. Бабанський, В. А. Кан-Калик, Л.М.Лузіна, М.Д. Нікандров, М.М. Поташник, Р.Х. Шакуров та інших. Проблеми творчої діяльності вчителя в Україні нині досліджують І.А.Зязюн, О.М.Пехота, М.І.Сметанський, С.О.Сисоєва, Н.В.Кічук, В.І.Загвязинський та інші.

Професійне самовдосконалення майбутніх учителів в контексті вирішення проблеми розвитку особистості щодо реалізації завдань професійної діяльності описували Л. С. Виготський, Г. С. Костюк, О. М. Леонт'єв, Л. С. Рубінштейн.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні значення творчої діяльності та системи роботи з самовдосконалення майбутнього вчителя трудового навчання під час проходження педагогічної практики «Пробні уроки та виховні заняття» в школі з метою самовдосконалення.

Сучасні психолого-педагогічні дослідження розглядають самовдосконалення як найважливішу умову безперервного розвитку особистості, що визначають її професійну успішність.

Професійне самовдосконалення особистості розглядається вченими як цілеспрямована, систематична, високоорганізована й творча діяльність, що полягає в самостійному поглибленні й розширенні фахових знань, розвитку умінь, здібностей, професійно значущих якостей особистості та передбачає безперервне формування її кваліфікації й особистісне зростання [4, с.6].

Будь-яка діяльність має дві складових: адаптивну і творчу. Творча складова є домінуючою у процесі самовдосконалення. Так, М. Бердяєв наголошував, що творчість людини є не її вимогою, а дарунком Бога, її (людини) правом і обов'язком. Із цього випливає, що до творчості здатна кожна людина, життя якої наповнене елементарними формами праці [1].

Поняття ж педагогічної творчості можна трактувати по-різному. Л.С.Виготський писав, що творчість - це діяльність людини, спрямована на

створення нового: чи то речей зовнішнього світу, чи умовиводів або почуттів, властивих самій людині [2, с.181].

За визначенням С.О.Сисоєвої, педагогічна творчість – це "цілісний процес професійної реалізації та самореалізації педагога в освітньому просторі"; це "не тільки сукупність послідовних і взаємопов'язаних дій учителя і учня, спрямованих на свідоме і міцне засвоєння системи знань, умінь, навичок, формування світогляду учня, культури поведінки тощо, а й сукупність послідовних і взаємопов'язаних "перетворень" у їх творчому розвитку: мотивації, характерологічних особливостей, творчих умінь, психологічних процесів, які сприяють успіху людини у творчій діяльності" [7, с. 15].

У педагогічному словнику педагогічна творчість трактується як «оригінальний і високоефективний підхід учителя до навчально-виховних завдань, збагачення теорії і практики виховання й навчання» [3, с. 326].

Учитель повинен трансформуватись у творчу індивідуальність, що означає здатність до творчого мислення і творчої діяльності.

Психологічний словник визначає, що творча особистість виникає лише внаслідок наявності у неї "...здібностей, мотивів, знань і вмінь, завдяки яким створюється продукт, який відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю" [5, с 351]. Таким продуктом для студента відділення «технологічна освіта» під час проходження різних видів педагогічної практики є проведення уроку трудового навчання та позакласного заняття з трудового навчання.

Результати проведених нами теоретичних досліджень доводять, що формування творчих умінь і навичок забезпечуються комплексним підходом. Тому і система роботи з самовдосконалення під час проходження педагогічної практики також є комплексною та охоплює такі етапи: підготовчий, адаптивний, діяльнісний та заключний.

На підготовчому етапі, що здійснюється до початку практики, студентам було запропоновано перелік відповідної літератури, опис оптимальних методів, прийомів та форм навчально-виховної роботи, самоаналіз яких сприяв

творчому налаштуванню на педагогічну діяльність. Та найдієвішим з точки зору професійного самовдосконалення майбутнього вчителя на цьому етапі виявились діагностика власної готовності до проходження педагогічної практики, в результаті якої майбутні практиканти мали можливість визначити наперед сильні та слабкі сторони своєї майбутньої діяльності. Ефективними були і рекомендації «На допомогу практиканту: самовдосконалення», які дозволили студентам-практикантам оцінити свої можливості щодо реалізації завдань педагогічної діяльності.

Під час початкового етапу практики, адаптивного, який полягає в ознайомленні майбутніх педагогів зі специфікою навчально-виховного процесу школи, самовдосконаленню студентів сприяли здійснення аналізу і визначення напрямів власної майбутньої роботи та складання програми особистісного самовдосконалення.

На діяльнісному етапі під час проведення уроків, виховних заходів та реалізації програми самовдосконалення, виконували ще й завдання на самоаналіз та самокорекцію. Використання практикантами проектної технології навчання, інтерактивних технологій навчання, технологій формування творчої особистості та інших, проведення нестандартних уроків та занять під час проходження практики, застосування творчих завдань проблемного характеру, моделювання навчальних ситуацій та їх аналіз з професійного погляду (ділові, рольові, імітаційні, дидактичні ігри) сприяли формуванню творчих умінь як у роботі з учнями, так і в діяльності з особистісного самовдосконалення.

Заключний етап відбувався після завершення практики і був спрямований на комплексний аналіз процесу та результатів діяльності майбутніх педагогів щодо реалізації програми особистісного самовдосконалення. Проведення підсумкової конференції сприяло визначенню адекватності самооцінки студентів досягнутих результатів, визначенню перспектив особистісного самовдосконалення майбутніх педагогів.

З метою перевірки ефективності системи роботи з самовдосконалення майбутнього вчителя трудового навчання під час проходження педагогічної

практики «Пробні уроки та виховні заняття» в школі для реалізації завдань самовдосконалення особистості, ми провели спостереження за особливостями прояву творчої діяльності студентів під час практики. Узагальнені результати даного дослідження показали, що система спеціально організованої творчої діяльності з самовдосконалення під час проходження педагогічної практики сприяє професійному самовдосконаленню.

Висновки. Проблема педагогічної творчості, професійного самовдосконалення майбутніх учителів в процесі творчої діяльності є важливою й актуальною й потребує у сучасних умовах вивчення та пошуку шляхів розв'язання. Професійне самовдосконалення педагога - це внутрішній процес якісних змін, який відбувається за рахунок усвідомлення особистістю необхідності самовдосконалення, самоаналізу, педагогічної рефлексії.

Результатом дослідження стало обґрунтування значення творчої діяльності майбутнього вчителя для власного самовдосконалення та зроблено висновки, що спеціально організована система роботи з самовдосконалення педагогів на підготовчому, адаптивному, діяльнісному та заключному етапах організації пробної практики у вищому навчальному закладі освіти сприяє виявленню у майбутніх педагогів показників високого рівня практичної спрямованості на особистісне самовдосконалення.

Література

1. Бердяєв Н.А. Про творчу свободу і фабрикації душ // На порозі нової епохи: Зб. статей. - СПб, 1996. – 287-296.
2. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский / под ред. В. В. Давыдова. – М. : Педагогика, 1991. – 480 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Дудікова Л. В. Формування готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх лікарів: автореф. дис. ... канд. пед. наук:13.00.04 / Лариса

Володимирівна Дудікова; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2011. – 22 с.

5. Краткий психологический словарь. – М, 1985. – С. 351.

6. Савченко О. Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів / О. Я. Савченко // Початкова школа. – 2001. – № 7. – С. 3–11.

7. Сисоева С. Теоретико-методологічне обґрунтування педагогічної творчості / С.Сисоева // Відкритий урок. – 2005. – №21. – С. 13-19.

КОРРЕКЦИЯ ДЕТСКОЙ ТРЕВОЖНОСТИ МЕТОДАМИ АРТ-ТЕРАПИИ

Карпович Екатерина

*Белорусский государственный педагогический
университет им. М. Танка*

Научный руководитель – к. психол. н., доцент **Леганькова О.В.**

Психика современного человека испытывает мощные негативные воздействия социального, природного, бытового и многих других характеров, что требует специальных мер для охраны и укрепления психического и психологического здоровья. В этих условиях особую актуальность приобретает вопрос о критериях самого психологического здоровья. В самой общей форме под ним, по-видимому, следует считать нормальное течение психических процессов (внимание, восприятие, память и т.д.) [3].

Психологическое здоровье – важная составная часть здоровья человека, поэтому нет ничего удивительного в том, что физическое и психологическое здоровье связаны самым тесным образом. В первую очередь это обусловлено тем, что организм человека – это система, в которой все элементы взаимосвязаны друг с другом и воздействуют друг на друга. Значительная часть этих взаимодействий опосредуется через нервную систему, поэтому психическое состояние воздействует на работу внутренних органов, а состояние последних, в свою очередь, сказывается на психике. Таким же

образом через нервную систему опосредуется тот комплекс влияний, который не связан с социальным окружением. Психологическое здоровье можно определить как динамическую совокупность психических свойств, обеспечивающих: а) гармонию между различными сторонами личности человека, а также между человеком и обществом; б) возможность полноценного функционирования человека в процессе жизнедеятельности. (И.В.Дубровина) [2].

Особое значение для становления личности человека и его психологического здоровья имеет дошкольный возраст, именно в дошкольном возрасте закладываются все основы и формируются предпосылки для дальнейшего развития ребенка. В этом возрасте дети очень восприимчивы к влиянию внешней среды и важно, чтобы окружающие ребенка взрослые создавали благоприятный психологический климат и способствовали развитию детской личности. Психологами и психотерапевтами отмечается, что у супругов раздражительных и беспокойных дети также раздражительны и нервны. И дело здесь не только в наследственности, а в той эмоциональной атмосфере, которая постоянно складывается в семье и затем закрепляется в психике ребёнка. Любые конфликты, которые возникают в семье между супругами на глазах у ребёнка, представляют для него травмирующую ситуацию, которая может быть источником повышенной возбудимости, тревожности, страха, источником различных неврозов и даже психических заболеваний.

Если ребёнок растёт и воспитывается в семье, для которой характерны конфликты, постоянные ссоры, скандалы, то он полагает, что тёплые, нормальные взаимоотношения между людьми невозможны. Первый, самый решающий опыт эмоционального общения между людьми у него отрицательный. В результате вырабатывается особый взгляд на мир человеческих взаимоотношений, который закрепляется в психике и который очень трудно изменить [1, с.156-197]. Особое значение для духовной атмосферы семьи и стиля семейного воспитания имеет психическая

уравновешенность родителей, которая в условиях психических и физических перегрузок, постоянной нехватки времени приобретает особую остроту даже при условии, если сами супруги не страдают какими-либо невротами. Психическая неуравновешенность родителей может иметь определяющее отрицательное влияние на становление психики ребёнка [1, с.58-64].

Не меньшее влияние на ребенка оказывает и учреждение дошкольного образования. Благоприятный микроклимат в группе детского сада и педагогическая и психологическая компетентность его работников способны восполнить недостаток семейного воспитания. Отсутствие выше перечисленного может создать травмирующие условия для развития ребенка.

В ходе проведенного эмпирического исследования нами была выявлена взаимосвязь психологического здоровья детей и психологического здоровья и уровня стрессоустойчивости их родителей. Родители, имеющие высокий уровень психологического здоровья, обладали низкими показателями по уровню стресса. Их дети, как правило, имели аналогичные показатели. И наоборот, дети родителей со средними или высокими показателями стресса обладали низким или средним уровнем психологического здоровья и ярко выраженной тревожностью. Высокие показатели тревожности и низкий уровень психологического здоровья сказываются на усвоении ребенком каких-либо знаний и на межличностных отношениях с другими людьми. С детской тревожностью нужно работать и действенным методом её коррекции является арт-терапия [1, с.9-25].

Арт-терапия – это вид психотерапии и психологической коррекции, основанный на искусстве и творчестве. В узком смысле слова под арт-терапией обычно подразумевается терапия изобразительным творчеством с целью воздействия на психоэмоциональное состояние ребенка. Основная цель арт-терапии – это создание гармонично развивающейся личности посредством формирования способностей самовыражения и познания. С позиции последователей классического самоанализа стержневым инструментом психокоррекционного воздействия в арт-терапии считается механизм

сублимации. К. Юнг внес идею о ведущей роли искусства для облегчения процессов индивидуализации формирования личности, которое базируется на установлении баланса между сознательным и бессознательным. Важнейшим приемом в арт-терапии К. Юнг считал технику активного воображения, которая направлена на столкновение друг с другом сознания и подсознания, а затем примирения между собой при помощи аффективного взаимодействия.

Искусство помогает воссоздать травмирующую ситуацию в специфически-символической форме и позволяет найти путь ее разрешения, используя свои творческие способности. Так же оно способствует возникновению эстетической реакции, которая позволяет видоизменять действие аффекта с отрицательного на положительное. К методам арт-терапии относят рисование, ваяние, музыку, моделирование с бумагой, лепку, работу по дереву или камню, литературное творчество, пение, танцы и тд. Активное использование искусства как терапевтического фактора и тренинга эмоциональной сферы дает мощный толчок для творчества ребенка. Дети на таких занятиях в созданном воображаемом сюжете активно играют с различными предметами – песком, цветной манкой, волшебными красками и тестом, мелкими бусинками и камешками. Их не учат рисовать, брать «нужную» краску, лепить по образцу, им дают возможность создавать уникальное личное произведение. Арт-терапевтические занятия помогают детям выражать свои мысли, чувства, настроения в процессе творчества. Дети могут делать то, что в обычной жизни строго запрещено, либо не принято, и они позволяют себе расслабиться. Удовлетворяется желание и интерес к разрушительным действиям, выплескиваются отрицательные эмоции, и дети становятся спокойнее.

Для детей характерна особенность: образы художественного творчества отражают все виды подсознательных процессов (страхи, внутренние конфликты, психические травмы, воспоминания детства, сновидения). При их словесном описании у детей могут возникать затруднения. Поэтому невербальные средства зачастую становятся основными для выражения и прояснения сильных переживаний. Дети «передвигаются» от исследования

своих внутренних переживаний и ощущений к рассмотрению себя в пространстве, во времени и в отношениях с другими.

Можно выделить особенности арт-терапевтического подхода:

1. Безоценочное восприятие всех работ: ведь в арт-терапии нет «правильного» или «неправильного», и это нужно четко объяснить. Детям нужно чувствовать себя в безопасности, знать, что создание образов – это способ передачи своего опыта, мыслей и чувств и что их не будут оценивать.

2. Дети являются своего рода экспертами. Работу лучше строить таким образом, чтобы отправной точкой был опыт каждого ребенка. В этом смысле дети – сами «эксперты» в отношении своих работ.

3. Важен и уникален вклад каждого из детей. Все работы нужно рассматривать с равным уважением, вне зависимости от профессионализма.

4. Сохранение тайны необходимо, поскольку произведения, возможно, задействуют личный уровень. Детские тайны нужно охранять.

5. Важен рассказ о своей работе. Условия для рассказа и обсуждения работы ребенка не должны быть директивными. Нельзя интерпретировать работу ребенка, заставляя раскрывать больше, чем они того желают.

6. При работе с группой желательно установить основные правила. Их нужно выполнять с взаимным уважением, ценя вклад каждого, чтобы окружающая среда была безопасной, чтобы все дети хорошо себя чувствовали.

Для того что бы ребенок рос психологически здоровым человеком необходимо для этого создать благоприятную среду. Об этом нужно позаботиться окружающим его взрослым людям. Применение арт-терапии в работе с детской тревожностью хорошо способствует ее коррекции, повышает самооценку ребенка, развивает мелкую моторику и все психические процессы.

Литература

1. Олифирова, Н.И. Психология семейных кризисов / Н.И.Олифирова, Т.А.Зинкевич-Куземкина, Т.Ф.Велента. – СПб.: Речь, 2008. – 360 с.

2. Панько, Е.А. Психологическое здоровье ребенка: о путях и способах его укрепления в семье / Е.А. Панько, Е.П. Чеснокова, Т.М. Недвецкая; под общ. ред. Е.А. Панько. – СПб.: Речь, 2014. – 176 с.
3. Хухлаева, О.В. Классификация нарушений психологического здоровья дошкольников и младших школьников / О.В.Хухлаева // Психологическая наука и образование. – 2013. – № 5. – С. 81-90.

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ольга Кедич

Институт розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник – старший викладач **Поліщук К. М.**

Пріоритетним завданням освіти у ХХІ столітті є виховання гуманної особистості, яка б могла будувати свої стосунки з навколишнім світом на ґрунті взаєморозуміння, співробітництва й толерантності. Визначальними рисами такої особистості є доброта, людяність, відповідальність, щирість, почуття власної гідності. У зв'язку з цим зростає роль морального виховання у формуванні гуманної особистості.

Традиційно виховання в Україні спрямовувалося передусім на формування моральних якостей молодих поколінь. Однак у сучасному суспільстві традиції виховання в дітей моральних чеснот почали втрачатися під впливом різноманітних чинників. Це пов'язано насамперед з політичною, економічною, соціальною нестабільністю, що спричиняє виникнення песимістичного настрою, пониження системи загальнолюдських цінностей і, як наслідок, посилення бездуховності, падіння загальнокультурного рівня покоління, яке зростає. Озлобленість, агресивність, грубість, байдужість до проблем ближнього, ненависть до людей іншої національності є характерними рисами досить значної частини сучасної молоді.

У зв'язку з цим виникає потреба утвердження в сучасному українському суспільстві гуманістичних цінностей, посилення виховної функції освітніх закладів, розширення кола суб'єктів виховання, налагодження взаємодії сім'ї, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів для вироблення спільної виховної позиції та стратегії її реалізації у моральному вихованні нових поколінь.

Характеристика процесу морального виховання молодших школярів здійснена в працях І. Бега, А. Бойко, Т. Гуменникової, О. Матвієнко, А. Ліпкіної, О. Сідлецької, О. Сухомлинської, Г. Тарасенко, І. Холковської, А. Шемшуріної та ін.

Моральні засади особистості з'являються у ранньому дитинстві. Перші елементарні уявлення про те, що добре, а що погано, діти отримують ще до школи – вдома, в сім'ї і в дитячому садку. Батьки знайомлять дитину з найпростішими моральними нормами в повсякденному спілкуванні. На думку видатного психолога Д. Ельконіна уже в дошкільному віці виникають «моральні інстанції» – прагнення поводитися згідно з моральними нормами не тому, що цього вимагають дорослі (батьки, вихователі), а тому, що це приємно для себе та інших. Д. Ельконін пов'язує виникнення «моральних інстанцій» з формуванням нового типу відносин між дитиною та дорослим, які розвиваються протягом всього дошкільного дитинства і є характерними для дітей молодшого шкільного віку [5, с. 59].

Результати досліджень сучасних науковців О. Кононко, Т. Поніманської показують, що на етапі дошкільного дитинства зароджуються і розвиваються такі внутрішні моральні якості як почуття власної гідності, почуття сорому, почуття обов'язку. Зокрема останнє впливає на поведінку, спонукає до вияву турботи про товаришів, чуйності, відповідальності, сприяє подоланню егоїстичних тенденцій у поведінці. У цьому віці починають формуватися начала совісті як внутрішньої етичної інстанції, розвивається вміння поводитись згідно з моральними нормами не лише під наглядом дорослого, а й

поза ним. Виникає новий тип мотивації, що зумовлює новий тип поведінки, створюються передумови формування самосвідомості дитини.

Молодший шкільний вік психологи називають найсприятливішим для засвоєння моральних норм і правил поведінки. Саме на цьому етапі закладаються підвалини моральності в особистості. Передумови морального розвитку більше не повторяться, і те, що буде упущено тут, надолужити в наступних вікових періодах виявиться важким чи зовсім неможливим [1, с. 22].

З приходом учня до школи від нього вимагається більше самостійності, в нього більше коло обов'язків. Тому часто буває, що в перші дні перебування дитини в школі їй страшно. І вчитель повинен зняти цю напругу своєю привітністю, увагою до кожного, створенням повсякденного радісного життя. Лише за таких умов зникне страх перед школою. В стані страху людина не може морально зростати. Вчителю початкової школи необхідно пам'ятати, що великий потік інформації, різні розваги можуть інколи розвивати поверхневність поглядів у дітей, незадоволення тим, що є. В таких умовах у молодших школярів часто знижується допитливість, дитину важко чимось здивувати, а це небезпечно: зникають емоції, почуття (сором, совість), що негативно впливає на моральний розвиток. У моральному вихованні школярів треба дотримуватися міри. Це питання не завжди вирішується тим, скільки зроблено, не завжди чим більше, тим краще. Головне – у силі впливу на свідомість, почуття і поведінку дітей [2, с. 8-9].

Розвиток моральної свідомості розпочинається з накопичення знань моральних норм, усвідомлення їх значення для особистості. Учні молодших класів схильні до інтенсивного засвоєння моральних знань. З класу в клас зростає обсяг моральних знань, їх усвідомленість та міцність. В уяві дітей формується цілісний образ морально вихованої людини [1, с. 23].

Під керівництвом дорослих діти вчаться спостерігати за суспільним життям людей, за їх трудовою діяльністю, за моральною стороною взаємин. Учні початкових класів не одразу сприймають моральний аспект предметної

діяльності людей. Їм легше засвоювати зв'язки між предметами, ніж стосунки між людьми. Тому варто на цьому акцентувати увагу молодших школярів.

Прекрасне завжди здатне пробудити в дитині добре, переплавити грубість у гуманність, жорстокість у чуйність і турботу про інших. В.О. Сухомлинський підкреслював, що виховувати в дітей любов до всього живого – це означає посіяти зерна гуманізму, людяності, моральної краси. Спілкування учнів з мистецтвом дуже допомагає в їх моральному вихованні. Народна педагогіка стверджує: якщо дитина тримає в руках скрипку, вона не здатна на злочин, поганий вчинок.

Велике значення для морального виховання молодших школярів має систематична моральна освіта, озброєння їх знаннями моральних норм і правил, адже це є важливою передумовою здійснення правильних дій, формування високих мотивів поведінки. В шкільній практиці повідомлення і роз'яснення моральних норм і правил проходить у процесі навчання, повсякденному житті та діяльності дітей і в спеціально запланованих бесідах. Етичні бесіди необхідні для молодших школярів, тому що в цей період розвитку діти особливо вразливі, найбільш сприйнятливі до зовнішніх впливів, вірять у непохитність моральних норм.

Джерелом моральних знань на уроці є не лише зміст матеріалу, що вивчається, але й методи навчання, організація навчального процесу. Тривалі спостереження переконують нас у тому, що формуванню моральних знань, понять і уявлень на уроках у початковій школі приділяється ще недостатньо уваги, не завжди ведеться цілеспрямована робота в цьому плані. Учитель повинен бути переконаним, що однаково важливо вчити на уроці дітей читати, писати, рахувати і виховувати їх морально [4, с. 32].

На нашу думку, потрібно виховувати дітей своєю любов'ю, вірити їм, допомагати стати добрими і великодушними. Ні в якому разі не зневажати, не пригнічувати, а, навпаки, підносити власну гідність кожного. Не потрібно боятися бути добрим, ніжним, ласкавим. Часто, не бажаючи поступитися, ми протиставляємо свою волю волі учня і тим самим втрачаємо духовний зв'язок з

ним. Багато ситуацій можна вирішити за допомогою ласки, жарту, казки. Без ласкавих слів дитині все одно, що без сонячного світла. Потрібно любити дітей такими, якими вони є, бережно ставитися до кожного з них, спиратися лише на позитивне і вести боротьбу зі слабкостями. Нехай зрозуміють, що любов, доброта, великодушність сильніше від усього недоброго, злого.

Вивчення моральної вихованості кожного школяра – постійний і невід’ємний елемент роботи вчителя. Воно повинно бути регулярним і простим. Саме така робота дає можливість виявити тенденції морального формування особистості. Раннє виявлення небажаних тенденцій запобігає їх подальший розвиток, а виявлення позитивних – допоможе педагогу зміцнити їх.

Література

1. Басюк Н. Орієнтири вчителя у моральному вихованні молодших школярів / Н. Басюк // Рідна школа. – 2007. – № 3. – С. 21-25.
2. Бойко А. Парадигмальні напрями виховання: варіанти вибору / А. Бойко // Рідна школа. – 2001. – № 3. – С. 7-10.
3. Бойко А. Виховання суб’єкт – суб’єктних відносин вчителів і учнів як основа модернізації освітньої галузі в Україні / А. Бойко // Початкова школа. – 2004. – № 4. – С. 4-8.
4. Будзей С. Родинне виховання як важливий чинник в управлінні формуванням моральних якостей молодших школярів / С. Будзей // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2008. – № 2. – С 30-33.
5. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2004. – 456 с.

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ І САМОВИХОВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Оксана Киценька

*КВНЗ «Корсунь-Шевченківський
педагогічний коледж ім. Т.Г. Шевченка
Черкаської обласної ради»*

Науковий керівник – *Чечель С.М.*

Сучасну ситуацію професійної підготовки педагогів у вищих навчальних закладах і розвитку особистості студента можна охарактеризувати як перебудову свідомості й особистісного самопізнання, формування спрямованості на успішну професійну діяльність, пошук нових шляхів самореалізації та самоствердження. В таких умовах актуальною є проблема включення майбутніх педагогів в творчу діяльність, оскільки саме вона дозволяє сформувати риси та якості, що зумовлюють здійснення успішної професійної діяльності, забезпечує процес професійного становлення.

Метою нашого дослідження є проаналізувати основні критерії творчої діяльності вчителя, види і форми творчого розвитку майбутніх педагогів, роль творчої діяльності в професійному становленні.

Професійне самовиховання дозволяє сформувати риси та якості особистості, необхідні для здійснення успішної професійної діяльності, забезпечує процеси соціалізації та професійного становлення молоді. Важливе місце в цьому процесі посідає період навчання у вищому навчальному закладі. Мета навчання та виховання у вищій школі – допомогти майбутньому фахівцеві знайти місце в житті, побачити власну самоцінність, своє призначення, стимулювати прагнення до самовдосконалення. Одним із найважливіших завдань професійного самовиховання є включення студентів в творчу діяльність [1, с.40]

Творчий учитель – це особистість, яка характеризується високим рівнем педагогічної креативності, відповідним рівнем знань предмета, який викладає,

набутими психолого-педагогічними знаннями, які за сприятливих для педагогічної творчості учителя умов забезпечують його ефективну педагогічну діяльність. Працю учителя можна вважати творчою, якщо в процесі його діяльності реалізується та модернізується зміст, форми, методи та засоби навчально-виховного процесу; розробляються принципово нові підходи до навчання, виховання та розвитку учнів; проводиться постійний самоаналіз професійної діяльності, наукові дослідження та творче узагальнення досвіду вчителя; реалізуються на практиці принципи педагогіки співробітництва; проявляється гнучкість у вирішенні нестандартних ситуацій; використовуються оригінальні конструювання навчально-виховного процесу [2, с.25]

В.О.Сухомлинський підкреслював, що лише творчий учитель здатен запалити в учнях жагу до знань, тому кожному педагогу необхідно розвивати креативність, яка є незаперечним показником його професійної компетентності. Будь-яка діяльність вважається творчою, якщо її продукт характеризується новизною, що може мати як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. У педагогіці таким продуктом можуть бути нові навчальні технології, форми, методи навчання і виховання, зростання педагогічної майстерності вчителя [1, с.21]

Для творчої особистості характерними є оригінальність, ініціативність, висока працездатність, задоволеність від самого процесу праці більше, ніж від її результатів. Творчість має вагоме значення у діяльності вчителя і виконує дидактичну, формуючу, психологічну, варіативну та показникову функції. Вона є незамінною умовою для самореалізації особистості вчителя. Прагнення до професійного саморозвитку лежить в основі щоденної самоосвітньої та практичної діяльності майбутніх фахівців з розкриття власного творчого потенціалу [2,с.27]

В Корсунь-Шевченківському педагогічному коледжі студентів знайомлять з різними технологічними та виховними системами, досвідом діяльності творчо працюючих педагогів. При цьому переважає питома вага самостійної діяльності студентів у вивченні інноваційних підходів до професійної діяльності.

Майбутні вчителі під керівництвом викладачів цілеспрямовано накопичують базу даних про форми, методи, прийоми, засоби роботи з дітьми шляхом ознайомлення з методичними розробками, діагностичними методиками, методичною літературою, вивченням та створенням власних наочних засобів. Під час педагогічної практики студентам надається можливість вибору тих методів і засобів навчання і тих педагогічних технологій, видів та форм роботи, які найбільше відповідають їх індивідуальним особливостям. Перед проведенням чергового пробного уроку кожному студенту обов'язково надається методична допомога з боку викладачів. Кожне проведене заняття обов'язково аналізується самим студентом та іншими учасниками навчального процесу, оцінюється як майбутніми учителями, так і присутніми викладачами. Під час такого спілкування та знайомства з педагогічною творчістю з'являється величезне бажання творити самому.

У процесі підготовки до конкурсу „Кращий за професією” студенти, ознайомившись із методами роботи кращих учителів під час педагогічної практики, у ході конкурсу використовують їх педагогічні ідеї, технології. Провівши певну роботу з дітьми, студенти записують заняття на відео, ілюструючи свої дії відповідними коментарями. Записи демонструються під час конкурсу, що викликає позитивну реакцію аудиторії. Це надихає інших студентів на пошук нових шляхів реалізації своїх задумів та творчого підходу до виконання навчальних завдань викладачів.

Особлива увага під час проведення занять приділяється такій організації процесу навчання, яка б постійно стимулювала майбутніх учителів до фантазування, конструювання, необхідності проявляти ініціативу, вигадувати, винаходити щось нове. Всі запрошення, нагороди, оздоблення приміщення, рекламні реквізити, газети, експонати виготовляються виключно руками самих студентів. Викладачі намагаються ознайомити майбутніх учителів з найновішими концепціями розвитку школи, ідеями педагогів-новаторів, навчають студентів самостійно проектувати та конструювати навчальні заняття, створювати наукові проекти, захищати їх, відстоювати свої думки. Серед

найбільш ефективних і цікавих для студентів форм організації і проведення занять можна назвати лекції-діалоги, лекції-інсценізації, різноманітні тренінги, мікрОВикладання фрагментів уроків, моделювання виховних проєктів, розв'язування педагогічних задач, характерних для шкільного навчально-виховного процесу, виготовлення наочності з демонстрацією її застосування для досягнення відповідних цілей, творчі звіти, захист рефератів, педагогічні конкурси тощо. Основний сенс такої побудови навчальної діяльності полягає у підвищенні пізнавальної активності студентів, стимулюванні інтересу до навчальних занять; розвитку ініціативи, творчого потенціалу особистості студента; допомагає створити у майбутніх учителів установку на творчу професійну діяльність, на постійний пошук.

На основі розв'язування наведених вище творчих завдань студентами засвоюється досвід творчої діяльності, і особистість стає здатною творчо вирішувати професійні завдання із об'єктивною новизною. Прекрасним педагогом може стати той, чий педагогічний талант буде доповнений спеціальною педагогічною освітою і розвинений у практичній педагогічній діяльності. Справжнім педагогом може і не стати той, хто сподівається тільки на свій педагогічний талант або ж тільки на отриману ним педагогічну освіту.

Не можна очікувати закінчення вищого педагогічного навчального закладу, щоб потім у практичній діяльності стати справжнім творцем і майстром своєї справи. Потрібно саме у студентські роки набувати професіоналізму. Потрібна щоденна і наполеглива праця над розвитком своїх здібностей до педагогічної діяльності, формуванням професійної позиції, виховуванням уміння спілкуватися з людьми, у процесі органічної взаємодії розв'язувати завдання навчання та виховання. Тому поняття навчання у педагогічному навчальному закладі означає не лише засвоєння знань, а й розвиток творчих здібностей, формування професійних якостей і вмінь, що допоможуть самореалізуватися особистості майбутнього педагога.

Творча діяльність стимулює майбутніх вчителів до саморозвитку, формує активність і самостійність, наполегливість у досягненні поставленої мети,

впевненість в успішному результаті, сприяє отриманню задоволення від процесу власного професійного розвитку та здобуття необхідних професійних знань, умінь та навичок.

Література

1. Педагогічна майстерність: Підручник /І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та інші; За ред. І.А. Зязюна, - 2-ге вид., доповнене і перероблене. – К.: Вища школа, 2004. – 422 с.
2. Сисоева С.О. Основи педагогічної творчості: Навчальний посібник. – К.: 1994. – 110 с.

САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ ЛІТЕРАТУРИ

Ірина Клименко

старший викладач

ВКНЗ «Коростишівський педагогічний

коледж ім. І.Я. Франка»

Житомирської обласної ради

Виховання - та особлива сфера практичної життєдіяльності людини, де об'єктний підхід є недостатнім. Відповідно не люди служать соціальним і педагогічним канонам і конструкціям, а навпаки. Варто відмовитися від бажання втиснути людину у рамки абстрактного ідеалу. Слід визнати, що є єдиний ідеал - вільний, творчий саморозвиток особистості.

Найголовніше завдання суспільства і педагогіки - не підкоряти, не деформувати, а вчити особистість саморозвитку, самоудосконаленню, вмінню бути собою, завжди і у всьому робити свій свідомий вибір.

Людина творить власне життя, керуючись певними світоглядними принципами. Саме світогляд виконує у системі внутрішнього світу особистості роль інтегрального регулятора особистісного розвитку. Світогляд моделює світ і особистість в їх зв'язку і взаємодії, відтворюючи їх як в реальному, так і в

майбутньому розвитку. Саме у світогляді міститься ідея саморозвитку особистості.

Формування гуманного, добротворчого, вільного від тенденційності і заданості світогляду - актуальна проблема сьогодення.

В людині дуже багато запрограмовано мудрою природою. І важливо знати, зрозуміти задатки, нахили, здібності кожної особистості, щоб допомогти її самовизначенню, самореалізації.

Розглядаючи проблему саморозвитку особистості, акцентуємо увагу на наступних положеннях:

- саморозвиток - це процес, який сприяє самоудосконаленню, самореалізації особистості;

- саморозвиток особистості має діяльний характер: поза її власною активною діяльністю, бажанням і власним зусиллям в роботі над собою її особистісне формування неможливе;

- внутрішніми стимулами розвитку особистості є її потреби, мотиви, інтереси та установки;

- основою формування потреб, мотивів, інтересів та установок особистості є внутрішні суперечності, які стимулюють активність особистості, сприяють її саморозвитку;

- зовнішніми факторами саморозвитку особистості є впливи середовища та цілеспрямоване виховання;

- зовнішні умови впливають на розвиток особистості не безпосередньо, не прямо, а лише проходячи через її внутрішню сферу і породжуючи у неї відповідні потреби, що зумовлює несхожість, різноманітність і неповторність особистісного розвитку кожної людини, її індивідуальну, своєрідність;

- саморозвиток особистості - це не самовільний, спонтанний процес;

- визначальну роль виховання може виконувати лише за умови, якщо буде будуватись на ідеях саморозвитку і самоудосконалення особистості;

- ідея саморозвитку особистості повинна стати провідною в практичній діяльності коледжу, викладача.

Педагогічними та методичними основами процесу саморозвитку, на нашу думку, є:

1. Утвердження в педагогічній теорії на практиці думки про студента як суб'єкта виховного процесу та ідеї про вирішальну роль власної активності в роботі над собою.

2. Відмова від авторитаризму, примітивізму в навчально-виховній діяльності.

3. Розуміння педагогами особистісної неповторності студента, вивчення його індивідуальних інтересів, нахилів, здібностей.

4. Стимулювання особистості до саморозвитку. Це можливо, за умови, коли зовнішні впливи і дії викликають у неї переживання внутрішніх суперечностей між досягнутим і необхідним рівнем в оволодінні знаннями, практичними вміннями і навичками, способами творчої діяльності і сприяють формуванню відповідних потреб.

Виділяємо такі способи створення педагогічних умов, за яких в студентів виникає переживання внутрішніх суперечностей і відбувається формування потребо-мотиваційної сфери:

У навчанні:

- новизна матеріалу, який вивчається;
- створення проблемно-пізнавальних ситуацій;
- використання яскравих прикладів і фактів;
- застосування евристично-пошукових та дослідницьких прийомів навчальної роботи;
- різноманітність методів оволодіння знаннями, практичними вміннями і навичками;
- доцільний педагогічний контроль.

У системі позаурочної виховної роботи:

- висока змістовність виховної діяльності;
- різноманітність форм і постійне їх оновлення;
- опора на самодіяльність і самостійність студентів;

- розширення соціально значущої діяльності і позанавчальних зв'язків;
- романтична спрямованість, дискусійність, привабливість заходів,

5. Сприяння розв'язанню внутрішніх суперечностей підлітка і задоволенню їх потреб. Коли це відбувається, особистість відчуває емоційне піднесення, що стимулює діяльність самоудосконалення. В протилежному випадку емоційна напруга набуває негативного характеру, тонус діяльності значно знижується.

6. Створення гуманної, психологічно комфортної атмосфери в первинному колективі, що стимулює прагнення до саморозвитку.

Головна проблема реформування сучасної освіти: озброєння студентів вміннями і навичками саморозвитку особистості вирішується шляхом впровадження інноваційних технологій організації процесу навчання. Це вимога сьогодення. Основними принципами інноваційної освіти є креативність, засвоєння знань в системі, нетрадиційні формизанять, використання наочності.

Метою сучасного заняття стає вже не нагромадження знань, а пошукова діяльність, спрямована на формування умінь та навичок щодо орієнтації в інформаційному просторі.

Завдання, які стоять перед сучасним учителем-словесником:

- формування особистості, здатної ефективно реалізувати свої знання і вміння на практиці;
- отримання студентами компетентних, інтелектуальних і комунікативних навичок в умовах модернізації освіти;
- створення оптимальних умов для розвитку особистості студента через надання якісної гуманітарної освіти

Реалізація інноваційного підходу до навчання студентів дозволяє підняти на якісно новий рівень педагогічний процес, підвищити рівень навчальних досягнень, забезпечує психолого-емоційну комфортність і подальшу соціальну адаптованість школярів, готовність реалізувати особисті якості в індивідуальній чи колективній діяльності. Свою діяльність на заняттях намагаюь побудувати так, щоб кожен студент міг найбільш повно розкрити здібності й талант, розвивати ініціативу та творчий пошук.

Діяльність назаняттях української літератури будується так, щоб кожен студент міг найбільш повно розкрити здібності й талант, розвивати ініціативу та творчий пошук. З цією метою впроваджуються різноманітні інноваційні технології.

Інноваційний урок - це динамічна, варіативна модель організації навчання студентів на певний період часу. Діяльність викладача на інноваційному занятті розкривається в різноманітних, незвичайних завданнях, неординарних діях, конструктивних пропозиціях, цікавих вправах, створенні навчальних ситуацій, дидактичному матеріалі, організації творчої роботи.

Виділяють такі види інноваційних уроків:

- самостійної діяльності;
- дослідницькі;
- на основі групової технології;
- проблемні;
- диференційованого навчання;
- на основі проектної діяльності;
- уроки-тренінги та ін.

У своїй роботі практикую саме групові форми роботи. А вже під час такої роботи відбувається постійна взаємодія всіх студентів, де кожен стає активним учасником пізнавального процесу. Саме робота в групах забезпечує високорезультативне співробітництво, самореалізацію, розвиток комунікативних здібностей, можливість моделювання життєвих ситуацій, приймати самостійні рішення і застосовувати їх у конкретних умовах. Психологи відзначають позитивний вплив навчальної співпраці студентів на розвиток їхніх комунікативних і моральних якостей, самосвідомості, самостійності.

Групова діяльність приваблює студентів тим, що дає можливість:

- здобувати більше інформації;
- активніше працювати;
- бути впевненим у своїх знаннях і вміннях;

- спілкуватись з товаришами, діставати від них допомогу;
- переконуватись у правильності своїх міркувань.

Найчастіше вдаюся до роботи з рольовими групами, що, як правило, виконують випереджувальні домашні завдання. Найдієвіші з них – групи «істориків», «біографів», «літературних критиків», «філософів», «краєзнавців». Саме таке спрямування спонукає студентів шукати інформацію, формує інтелект, сприяє розширенню світогляду, забезпечує ситуацію успіху. Скажімо під час розгляду проблеми відповідальності за долю Батьківщини у драмі Лесі Українки «Бояриня» група (біографів) розповідає не лише історію створення п'єси, а й про трагічний шлях її до читача, а «літературознавці» розкривають мотиви вчинків головних героїв.

Часто групова робота закінчується творчою діяльністю: складання оповідань, віршів, сенкенів, листів до автора художнього твору або літературного героя. Ознайомившись із драмою – феєрією Лесі Українки «Лісова пісня», обміркують питання: «Чим Мавка заслужила безсмертя?»; студенти після аналізу твору О. Довженка «Зачарована Десна» можуть створити поетичну замальовку або етюд «Зачарова Десна».

Прикладами дослідницьких завдань можуть бути такі:

- Скласти словничок мисливця за «Мисливськими усмішками» Остапа Вишні.
- Життєве кредо Григорія Многогрішного (за романом І.Багряного «Тигролови»).
- Хто з українських та зарубіжних письменників звертався до теми влади землі над селянином.

Невід'ємним елементом заняття літератури – ігри. Вони розвивають асоціативне мислення, стимулюють пошукову і творчу діяльність, актуалізують читацький досвід, виявляють приховані емоції, вносять у навчальний процес почуття радості, задоволення.

Технологія альтернатива допомагає зосередити увагу студентів на головних проблемах твору і вчить робити правильний вибір. Приклад завдання для роботи над проблематикою п'єси О. Коломійця «Дикий Ангел»: чи може бути образ Платона Ангела взірцем для наслідування?

Впровадження інноваційних технологій передбачає комплексне використання сучасних технічних засобів навчання, аудіо та відеоматеріалів, комп'ютерної техніки.

І це зрозуміло, тому що наш час - час інформаційний. Саме тому використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі є актуальною проблемою сучасної освіти. Комп'ютер - це джерело інформації, наочний посібник, індивідуальний інформаційний простір, тренажер, засіб діагностики і контролю. Основні напрямки використання комп'ютерних технологій на заняттях:

- візуальна інформація (ілюстративний, наочний матеріал);
- інтерактивний демонстраційний матеріал (вправи, опорні схеми, таблиці, поняття);
- тренажер;
- контроль за вміннями і навичками учнів;
- самостійна пошукова, творча робота школярів.

Використовуючи програму Windows Movie Maker, готуємо відеокліпи до поетичних творів, на які композитори написали музику, наприклад, за творами О. Олеся, Лесі Українки, І. Франка.

Надзвичайно цікава робота з використанням програми Power Point. Вона призводить до цілого ряду позитивних ефектів:

- збагачує заняття емоційною забарвленістю;
- психологічно полегшує процес засвоєння;
- збуджує живий інтерес до предмета пізнання;
- розширює загальний кругозір;

Найважливішим напрямком використання інформаційних технологій в навчальному процесі є проектна діяльність учнів.

Виконання робіт у вигляді презентацій, газет, доповідей за допомогою комп'ютерних програм - нова форма завдань, яка дозволяє формувати та розвивати навички самоосвіти студентів, відповідає методиці наукового пізнання, забезпечує засвоєння знань не на репродуктивному, а на творчому рівні.

Прикладом таких завдань є:

- створити літературний колаж: Образи- символи у новелі «Intermezzo» М. Коцюбинського;
- доля дітей у творах С. Васильченка;
- новаторство образного світу українського роману к. ХІХ -ХХст.

Технологія критичного мислення теж є досить найбільш вдалою для занять літератури, адже допомагає формувати здатність аналізувати отриману інформацію, перевіряти і переосмислювати її, самостійно встановлювати істину, приймати рішення і аргументовано захищати свою позицію.

Технологія критичного мислення пропонує такий підхід до навчання, який привчає студентів до критичного аналізу, формує власну думку, навчає коректному скептицизму, зіставленню інформації з протилежних точок зору, розробці системи доказів на підтримку певної точки зору, вчить ретельно досліджувати нову інформацію, просіювати її, оцінювати нові ідеї, вирішувати, що важливо, а що ні, визначати загальну цінність нових знань на основі власних потреб і цілей.

Отже, навчання треба організовувати таким чином, щоб джерелом знань виступав не тільки викладач, а й комп'ютер, телевізор, відео. Студенти повинні вміти осмислювати отриману інформацію, трактувати її, застосовувати в конкретних умовах, водночас думати, розуміти суть речей, вміти висловити особисту думку. Реалізація інноваційного підходу до навчання дозволяє підняти на якісно новий рівень педагогічний процес, підвищити рівень навчальних досягнень, забезпечує психолого-емоційну комфортність і подальшу соціальну адаптованість студентів, готовність реалізувати особисті

якості в індивідуальній чи колективній діяльності. Свою діяльність на заняттях намагаюся побудувати так, щоб кожен учень міг найбільш повно розкрити здібності й талант, розвивати ініціативу та творчий пошук.

Література

1. Адамський М., Яновська О. Нова дидактика і 1000 дрібниць. – К. : Редакції загальноосвітніх газет, 2005.
2. Головаха Є. І. Структура групової діяльності. – К. :Наукова думка, 1989.
3. Єрмаков І. Г., Пузіков Д. О. Проектне бачення компетентісно спрямованої 12-річної середньої школи. – Запоріжжя, 2005.
4. Коломинський Я. Л. Психологія взаємовідносин в малих групах. – Київ, 2000.
5. Корсакова О., Трубачова С. Дидактичні підходи до оновлення змісту освіти // Відкритий урок. – 2006.
6. Падалка О. С. Педагогічні технології. – К. : Українська енциклопедія, 1995.
7. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання; теорія, практика, досвід. – К., 2002.

СЕНСОРНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ П'ЯТОГО РОКУ ЖИТТЯ – ОСНОВА ЇХ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

Ліна Клименко

Прилуцький гуманітарно-педагогічний

коледж ім. І.Я.Франка

Науковий керівник - к.пед.н., голова циклової комісії

викладачів педагогіки та психології ***О.М. Кочерга***

Створення умов для своєчасного повноцінного фізичного, психічного та духовного розвитку кожної дитини, формування її життєвих компетентностей є однією з основних проблем сьогодення. У зв'язку важливим завданням

педагога є необхідність створення умов для самостійного розвитку дитини, прояву її особистісного потенціалу.

Актуальність досліджуваної проблеми полягає в тому, що сенсорний розвиток, з одного боку, є фундаментом загального розумового розвитку дитини, з іншого, – має самостійне значення, оскільки повноцінне сприймання необхідне і для успішного навчання дитини у дитячому садку, у школі, і для багатьох видів праці. Зі сприймання предметів і явищ оточуючого світу починається пізнання. Всі інші форми пізнання – запам'ятовування, мислення, уява – будуються на основі образів сприймання, є результатом їх переробки. Тому нормальний розумовий розвиток неможливий без опори на повноцінне сприймання.

Проблемі сенсорного розвитку та виховання дітей приділяли увагу як зарубіжні так і вітчизняні педагоги, такі як Ф. Фребель, М. Монтесорі, Є. Водовозова, Є. Тихеева.

Поняття «сенсорна культура» увійшло в дошкільну педагогіку завдяки роботам М. Монтесорі [1, с. 66-70].

Метою статті є аналіз особливостей сенсорного виховання дітей 5-го року життя як основи їх розумового розвитку.

Сенсорне виховання – цілеспрямований педагогічний вплив, що забезпечує формування чуттєвого пізнання, удосконалення відчуттів і сприймання. Відповідно дитина повинна оволодіти загальним суспільним досвідом, який включає найраціональніші способи обстеження предметів, сенсорні еталони. За допомогою перцептивних дій дитина сприймає в предметі нові якості та властивості.

Завдання сенсорного виховання – своєчасно навчити дитину означеним діям. Узагальнені способи обстеження предметів мають важливе значення для формування операцій порівняння, узагальнення, для розгортання мислительних процесів.

Сенсорні еталони – це узагальнені сенсорні знання, сенсорний досвід, що накопичений людством за всю історію його розвитку. Кожний сенсорний

еталон має своє словесне позначення: міра ваги, міра довжини, кольоровий спектр, розташування нот на нотному стані, плоскі та об'ємні геометричні фігури та ін. Засвоєння сенсорних еталонів – тривалий і складний процес, що проходить передусім у дошкільному дитинстві [3, 121-125].

Вітчизняна система сенсорного виховання будується на визнанні необхідності розвивати сприймання дитини в процесі змістовної діяльності не тільки на заняттях, а й у повсякденному житті. Для сенсорного розвитку дитини використовують такі види діяльності: ігрова, трудова, конструктивна, образотворча. В кожному з них своя сенсорна основа. Удосконалення будь-якої діяльності залежить від рівня сенсорного розвитку дитини.

Слід зазначити, що у розвитку чуттєвого пізнання велика роль належить мові: слово допомагає позначити нову ознаку. Словесне визначення ознак і властивостей предметів сприяє осмисленому їх сприйняттю, чіткому розрізненню. Зміст сенсорного виховання включає широкий об'єм ознак і властивостей предметів, які дитина повинна досягнути в дошкільному дитинстві: знайомство з кольором, величиною, формою, смаком, запахом, фактурою, масою, звучанням предметів навколишнього світу, орієнтування в просторі, а також орієнтування у часі, розвиток мовного і музичного слуху [4].

Методика сенсорного виховання передбачає навчання дітей обстеженню предметів, формуванню у них уявлень про сенсорні еталони. Навчання обстеженню проводиться як спеціально організоване сприйняття предмета з метою виявлення тих його властивостей, про які треба знати, щоб успішно справитись із наступною діяльністю. Предмет обстежується по-різному, залежно від мети обстеження і обстежувальних якостей.

Особлива роль в сенсорному вихованні дітей належить природі. Пізнання природного оточення спочатку здійснюється чуттєвим шляхом, за допомогою зору, слуху, нюху. Чим більше органів чуття задіяно у пізнанні, тим більше ознак і властивостей виділяє дитина в досліджуваному об'єкті, явищі, а це означає, що збагачуються уявлення дитини. На основі таких уявлень виникають мислительні процеси, уява, формуються естетичні почуття.

Розумове виховання дошкільників здійснюється в ігровій діяльності (рухливі, дидактичні, творчі ігри, в яких діти відображають свої враження про навколишній світ). Велике значення мають продуктивні види діяльності (трудова, зображувальна, конструкторська). Саме в них включається така функція мислення як планування: дитина повинна передбачати результат зробленого, визначати етапи виконання роботи, способи її організації і т.п.

Розум – одна із найкращих людських якостей, що передбачає здатність людини мислити, відображати і пізнавати об'єктивну дійсність. Це найдосконаліша форма теоретичного осягнення дійсності, свідоме оперування поняттями, синтез знань на найвищому рівні теорій та ідей [2, с.121].

Зміст розумового виховання полягає у формуванні в дітей певного обсягу знань про навколишній світ про закономірності його розвитку, у збагаченні мислительної діяльності, удосконаленні уміння порівнювати і спостерігати. Включення у цей процес усіх органів чуття дитини, керівництво її пізнавальною діяльністю з боку вихователя – важливий шлях вирішення складних завдань розумового виховання особистості дошкільника.

Література

1. Плеханов А. Педагогічна теорія і практика Марії Монтессорі / А.Плеханов // Дошкільне виховання. –1989. – № 10. – С. 66-70.
2. Трикоз С.В. Теоретичні засади сенсорного розвитку дошкільників / С.В.Трикоз // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Слов'янськ, 2000. – Вип.7. – С.121-125.
3. Мухина В.С. Сенсорное развитие дошкольника. Детская психология: учебное пособие для студентов пед. ин-тов под ред. Л.А. Венгер. - 2-е изд. перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1985. – 350 с.
4. Ніколенко Д. Ф. Дошкільна педагогічна психологія / за ред. Д. Ф. Ніколенка – К.: «Вища школа», 1987. – 246 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УЯВИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК МАЛЮВАННЯ

Вікторія Коваленко

НПУ ім. Драгоманова

Науковий керівник – к.юрид.н., доцент *Жмур Ю.М.*

Пріоритетним напрямком навчання і виховання дитини на дошкільному етапі є розвиток у неї творчих здібностей, від рівня яких залежить гармонійність розвитку особистості.

Останнім часом у психолого-педагогічній літературі всі частіше ставиться питання про роль уяви в розумовому розвитку дитині, про визначення сутності механізмів уяви дошкільників, зазначається сенситивність дошкільного дитинства для формування творчих здібностей дітей. За даними досліджень Л. Виготського, Д. Ельконіна, Є. Ігнат'єва, В. Крутецького, С. Рубінштейна та інших психологів, уява виступає не тільки передумовою ефективного засвоєння дітьми нових знань, але і є умовою творчого перетворення наявних у дітей знань, сприяє саморозвитку особистості, тобто в значній мірі визначає ефективність навчально-виховної діяльності в дошкільних закладах.

Роль уяви у продуктивних видах діяльності та можливості розвитку творчості дітей у художній діяльності зазначали у своїх роботах психологи Л. Виготський, Д. Ельконін, В. Мухіна, а також педагоги Н. Ветлугіна, Т. Казакова, Т. Комарова, Н. Сакуліна, Л. Фесюкова, Є. Фльоріна.

Дослідженню художньо-творчих здібностей та особливостей розвитку уяви дітей в образотворчій діяльності присвятили свої праці психологи Т. Артем'єва, В. Дружинін, О. Музика, Р. Павелків та інші.

Разом з тим дослідження останніх років показали, що художньо-творчому розвитку дошкільників сприяє використання не лише усталених способів, а й нетрадиційних форм і методів зображувальної діяльності, нетрадиційних технік малювання (кляксографія, малювання пальцем, долонею тощо) (Т. Гаврилюк,

Є. Кузик, М. Коваленко, Н. Г. Марчук Н. Марчук, Н. Поліщук, М. Скоромислей, Л. Шульга, В. Ухіна, О. Цехмістер та ін.).

Однак в практиці роботи дошкільного навчального закладу недостатньо розглянута проблема розвитку уяви дошкільниками засобами нетрадиційних технік образотворчої діяльності, що й обумовлює актуальність даної проблеми дослідження. Відповідно до вказаного **метою даної статті** є розкриття психолого-педагогічних особливостей розвитку уяви дітей старшого дошкільного віку за допомогою нетрадиційних технік малювання.

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство, у якості одного з пріоритетних завдань освіти в Україні, і, зокрема, системи дошкільного виховання, висуває розвиток творчої особистості дитини. Засвоюючи суспільно-історичний досвід, діти виявляють при цьому творчі здібності, самостійно здобувають знання, відкривають для себе нові можливості мислительних дій. Саме тому розвиток уяви, творчих здібностей і креативності як якості особистості дошкільника має стати одним з основних завдань у системі виховання дитини.

Доцільним у даному процесі є використання значного потенціалу образотворчої діяльності у розвитку уяви та творчих здібностей дітей дошкільного віку. Як стверджує М. Скоромислей, для того, щоб образотворча діяльність була засобом всебічного розвитку дітей, їхніх творчих здібностей, необхідно навчити малюків способам і прийомам передачі вражень від оточуючого середовища, що передбачає перехід розвитку уяви дітей на якісно новий рівень [5].

За ствердженням В. Ухіної, навчання та виховання дітей у ході образотворчого процесу треба здійснювати не через передачу готових знань та вмінь і навичок, а через постановку тих проблемних завдань, у процесі рішення яких формуються творчі здібності. Займаючись розвитком креативних здібностей у дітей, треба мати на увазі такі цілі: розвиток естетичного сприйняття; розвиток художньо-творчих здібностей та творчості у дітей;

навчання дітей прийомам та способам виконання робіт із різних матеріалів; розвиток уяви, мислення та творчої діяльності [6, с. 241].

Зважаючи на те, що саме за допомогою малювання у дитини дошкільного віку розвивається інтерес до освоєння нового, до творчого перетворення дійсності, доцільним вважаємо розглянути особливості нетрадиційних технік малювання, що сприяють розвитку уяви та творчості дітей.

Нетрадиційні техніки малювання – це спосіб створення нового, оригінального витвору мистецтва, у якому гармонують все: і колір, і лінія, і сюжет. Саме нетрадиційні техніки малювання створюють атмосферу розкритості, відкритості, розвиток самостійності дітей, створюють емоційно – позитивне відношення до діяльності. Результат зображувальної діяльності не може бути поганим чи хорошим, робота кожної дитини індивідуальна, неповторна [4, с. 4].

Як вказує Т. Гаврилук, малювання нетрадиційними техніками допомагає прищепити любов до зображувального мистецтва, викликає цікавість до малювання, бажання малювати ще більше. Нетрадиційні техніки малювання викликають у дітей безліч позитивних емоцій, відкривають можливості використовувати добре знайомі їм предмети в якості художніх матеріалів. Незвичні техніки малювання зацікавлюють дітей, сприяють розвитку творчості у всіх, без винятку [3, с. 17].

За свідченням Н. Поліщук, малювання нетрадиційними матеріалами дозволяє дитині: отримувати незабутні позитивні емоції; активізувати художній потенціал; привчитися до творчості; розвивати думки (як ще можна зобразити? як інакше?); розвивати самостійність; розвивати уявлення; розвивати дрібну моторику рук; проявити індивідуальність (немає однакових робіт); позбутися психологічних меж, страхів (раптом не вийде так, як потрібно) [4, с. 4].

Дослідниця Т. Гаврилук уточнює, що малювати можна чим завгодно і як завгодно. Різні матеріали ставлять нові завдання і змушують весь час щось придумувати, фантазувати. А із каракуль в кінці кінців вимальовується

знайомий об'єкт, і дитина радіє від того, що саме вона сама це зробила, це її заслуга [3, с. 16].

До нетрадиційних технік малювання, що сприяють розвитку уяви дошкільників, відносяться: малювання відкритою долонькою та пальчиками; техніка набризкування; малювання восковою свічкою; кляксографія; методика продряпування; малювання ниткою (ниткографія); малювання зім'ятим папером; малювання на зволоженому аркуші паперу; малювання зубною щіткою; малюємо квачиком квіти, тварин; набивання фарби; техніка малювання відбитками – друкування, штампування, малювання у техніці видування, малювання картопляними штампами та інші.

У праці М. Скоромислей [5] пропонуються наступні варіанти прийомів та технік нетрадиційного малювання для старших дошкільників:

1. *«Дмухавка»*. *Порядок роботи*: спочатку пензликом у потрібному місці поставити велику ляпку, трохи відхилити аркуш від себе, щоб зручніше було дмухати на нього, набрати в легені якнайбільше повітря, подути через трубочку знизу вгору й убік.

2. *«Друкуємо пробками»*. Використання непридатного матеріалу в художньо- творчій діяльності дітей, різноманітне. До великого списку доступних матеріалів – пристосувань для образотворчої діяльності можна віднести й пробки від пластикових пляшок, тубиків зубної пасти, кремів. Застосування таких помічників у малюванні дуже подобається дошкільникам. Адже так швидко можна намалювати і кульку, і сонечко, і курчатко, і колесо, і м'ячик – варто тільки, розфарбувати верхню частину пробки від лимонаду й віддрукувати її на аркуш. Рівне коло, що вийшло, доповнюється уявою дитини. З'являються ніжки, дзьоб, домальовані пензликом, очі – і курча оживає. Різнобарвні ниточки, проведені кінчиком кисті, допомагають маленькому художникові правильно підібрати кольори для повітряної кулі, що з'явиться після відбитка. Сонечко може з'явитися на траві, якщо відбиток пробки із червоною фарбою домалювати косметичною паличкою із чорною фарбою

(крапки на спині), і кінчиком кисті домалювавши дрібні частини (голова, вусики) [5].

3. *Використання пробок різного розміру.* Необхідні матеріали й інструменти: Пробки від пластикових пляшок, від тюбиків крему, зубної пасти (різних розмірів), гуаш, кисть. *Порядок роботи:* Намазуємо кистю з фарбою верхню частину пробки (від пластикової пляшки) і друкуємо на поверхню приготовленого аркуша. Зображення, яке вийшло, доповнюється елементами, деталями із застосуванням інших непридатних образотворчих інструментів (капельюшок шурупа, запонка, ланцюжок і т.д.). Якщо пробку перевернути й вмочити в гуаш, то відбиток на папері схожий на легку повітряну кульку, колечко, мильну бульку й багато чого іншого, що може побачити дитяча фантазія [5].

У роботі Н. Поліщук наводиться техніка малювання відбитками (листочками), для якої вона радить виконувати ряд послідовних організаційних етапів діяльності: «Зображення з відбитків листочків створюйте так:

1. Назбирайте під час прогулянки різних листочків. Намагайтеся знайти якомога більше листочків різної форми.

2. Приготуйте кілька білих чи різнокольорових аркушів, гуашеві фарби, пензлики.

3. Обміркуйте, які тварини, рослини зображуватимете, з яких листочків можна буде скласти їхні силуети.

4. Відберіть потрібні листочки, покладіть їх на клейонку або аркуш, що її замінить, та зафарбуйте гуашшю відповідних кольорів. Намащуйте фарбу від середини до країв листочка.

5. Обережно підніміть перший листочок за «хвостик» - черешок, покладіть його на чистий аркуш і добре притисніть. Так само зробіть решту необхідних відбитків.

6. Тепер пензликом намалюйте дрібні деталі: очі й носики звірятам, стебла до квітів, орнаменти на вазах тощо» [4, с. 7].

За свідченням Т. Гаврилук, нетрадиційними техніками малювання діти оволодівають на заняттях, під час самостійно-художньої діяльності. У формі захоплюючої гри малеча вчиться створювати малюнки простої форми з наданням їм образної виразності. Від заняття до заняття рухи вихованців стають дедалі вправнішими, діти вчать деталізувати створене зображення, знаходити способи його поліпшення, збагачення. На думку дослідниці, удосконалення рухів, зміцнення дрібних м'язів рук позитивно впливає на підготовку руки до письма. Крім того, опис створених дітьми малюнків, складання за ними казок, оповідок розвиває мовлення дошкільнят [3, с. 13-14].

Т. Гаврилук свідчить: малювання незвичайними матеріалами та оригінальними техніками дозволяє дітям відчувати незабутні позитивні емоції. Буває, що коли у дитини не виходить щось з першого разу, вона втрачає інтерес до діяльності, просить дорослого допомогти намалювати.

Вихователь саме допомагає малюку, а не робить це за нього. З допомогою дорослого дитина досягає мети сама. Дорослий зацікавлює дитину: «Не хоче сьогодні твій пензлик малювати квіти? Відклади його в сторону. А пальчики в тебе слухняні? Давай спробуємо малювати без пензлика.» І ось у малюка заблищали оченята, і він з цікавістю погоджується. Та й ніяким пензликом не намалюєш таких ягідок калини, як пальчиком [3, с. 16].

Таким чином, використання нетрадиційних технік у процесі малювання дошкільників не тільки сприяє розвитку їх уяви, а й активізує їх творчий потенціал, захоплює дитину самим процесом та стимулює до отримання якісного та яскравого результату, формує інтерес до пізнання навколишнього світу.

Застосування вказаних нетрадиційних технік малювання та розробленої програми занять у ході образотворчої діяльності дошкільників сприяє розвитку їх уяви та загальній підготовці до школи, активізує творчий потенціал та допомагає гармонійному становленню пізнавальної сфери дітей. Відповідно до вказаного важливим є використання нетрадиційних технік малювання у ході навчально-виховної роботи ДНЗ з вихованцями.

Література

1. Кузик Є. М. Програма гуртка образотворчого мистецтва / Є. М. Кузик / Збірник навчальних програм гуртків образотворчого та декоративно-вжиткового мистецтва / Упоряд.: Н. В. Ганько, В. В. Синичка, М. А. Черленяк. – Ужгород, 2014. – С. 53–73.
2. Марчук Н. Г. План роботи гуртка «Маленькі умільці» [Електронний ресурс] / Н. Г. Марчук. – Режим доступу : http://dnz-8-dyvocvit.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=51:-qq&catid=36:featured-news&Itemid=1.
3. Нетрадиційні техніки малювання та їх вплив на художньо-естетичний розвиток дошкільників / З досвіду роботи Т. В. Гаврилук. – Сквиря, 2008. – 87 с.
4. Поліщук Н. О. Використання нетрадиційних технік зображувальної діяльності у формуванні творчих здібностей дітей дошкільного віку / Н. О. Поліщук, Р. Ю. Панченко // Дошкільна палітра. – 2013. – Вип. 3. – 20 с.
5. Скоромислей М. І. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку у зображувальній діяльності засобами нетрадиційного малювання [Електронний ресурс] / М. І. Скоромислей. – Режим доступу : <http://sadok310.dnepredu.com/ru/article/rozvitok-tvorchikh-zdibnostei-ditei-doshkilnogo-vi.html>.
6. Ухіна В. В. Розвиток творчості старших дошкільників у роботі з різними матеріалами / В. В. Ухіна // Таврійський вісник освіти. – 2013. – №3(43). – С. 238–244

ДЕКОРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ольга Козуть

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник - к. пед. наук, доцент **Корень А.М.**

Декоративно-прикладне мистецтво є однією з важливих галузей художньої культури українського народу. Воно виникло в процесі трудової діяльності і нерозривно пов'язане з нею. Його назва походить від лат. *deso* - прикрашаю, а у визначенні "прикладне" міститься думка про те, що воно обслуговує практичні потреби людини, одночасно задовольняючи його основні естетичні потреби. Декоративно-прикладне мистецтво - це вид образотворчого мистецтва відповідає побутовим потребам людини і одночасно задовольняє його естетичні потреби, несучи його красу в життя.

Вчені доводять, що за своєю естетичною специфікою декоративне мистецтво близьке дітям, воно відповідає характерному для дошкільного віку естетичному сприйманню предметів, людей та інтер'єру. Період дошкільня є першою сходинкою на шляху досягання дитиною естетичних закономірностей довкілля.

Декоративна діяльність містить значні можливості для розвитку творчого потенціалу, фантазії та інтуїції, для відчування і переживання дитиною ручної праці як творчої.

На початку ХХ ст. відомий педагог і громадський діяч С. Русова в роботі "Дошкільне виховання" писала: "Крім тої праці, яка відповідає найбільше інстинктам дітей, ідуть праці з різного матеріалу, які гаразд розвивають силу і спритність дитячої руки й корисні задля вироблення усяких життєвих речей,

але й у цих працях необхідно, щоб фантазія дитяча, самостійний інтерес виявлялися якнайкраще”.

Знайомство дитини з народним декоративно-прикладним мистецтвом спирається на принцип загальної дидактики - зв'язки з життям, систематичності і послідовності, індивідуального підходу в навчанні і художньому розвитку дітей, наочності.

Декоративно-прикладне мистецтво є одним з чинників гармонійного розвитку особистості. За допомогою спілкування з народним мистецтвом відбувається збагачення душі дитини, прищеплюється любов до свого краю. Народне мистецтво зберігає і передає новим поколінням національні традиції і вироблені народом форми естетичного ставлення до світу. Мистецтво народних майстрів допомагає розкрити дітям світ прекрасного, розвивати в них художній смак.

Сьогодні декоративно-прикладне мистецтво розглядається як важлива художня цінність, що виконує численні функції - пізнавальну, комунікаційну, естетичну та ін.

Життя підтверджує, що декоративно-прикладне мистецтво збагачується новими аспектами філософсько-естетичного звучання, його змістовна краса потрібна людині, в наш час зростає його художньо-культурна цінність.

Метою декоративної діяльності є створення краси у предметній формі.

Декоративна діяльність є одним з факторів гармонійного розвитку особистості. За допомогою декоративної діяльності відбувається збагачення душі дитини, прищеплюється любов до свого краю. Народна декоративна діяльність зберігає й передає новим поколінням національні традиції й вироблені народом форми певних відносин до світу. Мистецтво декоративної діяльності допомагає розкрити дітям світ прекрасного, розвивати в них художній смак. Зіткнення з народним декоративним мистецтвом збагачує дитину, виховує гордість за свій народ, підтримує інтерес до його історії й культури.

Пізнаючи красу народної творчості, дитина випробовує позитивні емоції, на основі яких виникають більш глибокі почуття: радості, замилювання, захвату. Утворюються образні уявлення, мислення, уява. Все це викликає в дітей прагнення передати сприйнятту красу, запам'ятати ті предмети народно-декоративного мистецтва, які їм сподобалися, у них пробуджується й розвивається творча активність, формуються естетичні почуття й художній смак, естетична оцінка до предметів українського декоративного мистецтва. У дітей формуються різноманітні здібності - як художні, так й інтелектуальні.

Знайомство дитини з українською декоративною діяльністю опирається на принцип загальної дидактики - зв'язку з життям, систематичності й послідовності, індивідуального підходу в навчанні й художнього розвитку дітей, наочності.

Основними напрямками роботи по декоративній діяльності дошкільників за мотивами українських народних промислів в дитячому садку є:

- знайомство дітей з виробами народних художніх промислів;
- знайомство дошкільників із символікою українського декоративного мистецтва і її значенням;
- самостійне створення дітьми декоративних виробів.

Педагогічна цінність декоративно - прикладного мистецтва має велике значення у всебічному, гармонійному розвитку дітей дошкільного віку. Народне декоративне мистецтво як невід'ємна частина культури народу здійснює виховний вплив на дитину, сприяє формуванню таких рис у дошкільників, як повага до людей праці, любов до Батьківщини й народів, що її населяють. Успішність у цій діяльності забезпечує розвиток художнього мислення, смаку та фантазії дошкільників, сприяє формуванню цілісної естетичної культури дитини.

Саме ознайомлення з українським народним мистецтвом є однією з перших сходинок до пізнання дитиною традицій свого народу, поштовхом до формування в неї позитивно – цілісного ставлення до декоративного мистецтва,

до розвитку особистості дитини, допоможе її навчити створювати красу власноруч.

Декоративно-прикладне мистецтво є складовою частиною традиційної народної культури. Багатство, колоритність, високий рівень розвитку української традиційної культури та народного мистецтва є справді вражаючими. За своїм походженням воно є народним: народ створює речі, всі свої досягнення передає нам народ надає їм необхідної форми і змісту, народ зберігає знайдену в них красу у спадок.

Художник-педагог Б. Йєменський підкреслював, що найважливіші можливості для педагогіки розкривають зображувальна, конструктивна і декоративна діяльності. Домінантою декоративного мистецтва є його ужитковий характер, здатність додавати нових художньо-естетичних рис предмету, об'єкту, середовищу, робити їх виразнішими, красивішими.

Сьогодні існує понад 100 технік і технологій художньої обробки. Усе це дає вагомі підстави стверджувати, що художні ремесла і промисли є найбільшою і найбагатшою галуззю художньої творчості. Декоративно - прикладне мистецтво розглядається як важлива художня цінність, що виконує численні функції: пізнавальну, комунікативну, естетичну та ряд інших.

Отже, декоративна аплікації відкриває нові можливості для розвитку усіх сфер особистості, насамперед художнього смаку, винахідливості, творчості. Інтенсивно збільшується креативний простір пошукової діяльності дітей, що уможлиблюють експериментування з матеріалами для створення нових оригінальних виробів декоративного характеру.

Література

1. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному закладі / Г. В. Сухорукова, О. О. Дронова, Н. М. Голота, Л. А. Янцур. – К. : Слово, 2014. – 376 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. Посіб. / І. М. Дичківська. – К., 2004. – 352 с.

3. Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва. – Львів, 1979.
4. Луцан Н.І. Декоративно-прикладне мистецтво та основи дизайну / Н. І. Луцан. – К., 2009. – 172 с.

ОСНОВНІ ОРІЄНТИРИ ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ В УКРАЇНІ

Катерина Колеснік

Вінницький державний педагогічний

Університет імені Михайла Коцюбинського

Виховання є надзвичайно складним і багатовимірним процесом, у якому розрізняють філософський, соціальний, педагогічний, психологічний, культурологічний аспекти. У вихованні різних народів і епох чітко віддзеркалюються стан і вимоги держави, різних верств суспільства до мети, змісту та методів підготовки підрастаючих поколінь до життя.

У сучасній педагогічній літературі відображено значні й різнопланові напрацювання вчених щодо розуміння сутності виховання, концепцій, підходів і технологій виховного процесу. Співіснування різних підходів є позитивним явищем. З одного боку, воно засвідчує надзвичайну складність і багатовимірність самої категорії «виховання», а з іншого – активний розвиток теорії, прагнення вчених відійти від спрощеного, лінійного розуміння виховного процесу.

Водночас така різноманітність і певна необґрунтованість нової термінології утруднює практичний вибір концепцій, які можуть слугувати теоретичним підґрунтям побудови конкретних виховних систем у школі.

В українській педагогіці та психології ще напередодні 90-х років ХХ ст. проблеми виховання школярів були в зоні посиленої уваги науковців і практиків. Зокрема, у «Концепції виховання підрастаючих поколінь суверенної України», розробленій О. В. Киричуком, мета і сутність виховання

визначається як саморозвивальна відкрита система, яка має полісуб'єктний характер. Тобто, в педагогічному процесі розвиваються не лише вихованці та всі суб'єкти виховного впливу, а й система особистісної взаємодії, що є дещо більшим утворенням, ніж сукупність окремих компонентів. У виховному процесі ядром виступає педагогічна взаємодія, обґрунтовується роль педагогічної діагностики в реалізації цілей виховання й самовиховання.

Суть «Концепції виховання творчої особистості», розробленої В. О. Моляко, полягає у визначенні цінності виховання, невід'ємною складовою якого є систематичне розв'язання учнями творчих завдань у естетично збагаченому середовищі. Узгоджена з віком творча діяльність учнів мала б сприяти підвищенню мотивації до праці, розвитку інтелекту, максимальному розкриттю здібностей. Важливо, що у концепції автор розглядає цілісний підхід, який передбачає організацію різних виховних впливів, у тому числі й середовища.

У першій половині 90-х рр. ХХ ст. на шпальтах фахових періодичних видань гостро обговорювались цілі й сутність національного виховання, вплив соціуму, роль особистості й колективу, вибір цінностей, їх ієрархія у виховному процесі, мета і зміст українознавства і народознавства у відродженні національної свідомості, вихованні духовності й моральності дітей та молоді.

Оновлена парадигма виховання, на думку А. М. Бойко, має містити принаймні три ціннісні складові. Перша – сприйняття педагогом дитини як суб'єкта і мети виховання на засадах співробітництва і співтворчості. Друга – усвідомлення виховання як соціально-особистісного феномена. Третя передбачає проектування і розвиток філософії виховання, формування національної культури і полікультури, національного менталітету громадянина України, гуманізацію освіти як умову і засіб піднесення результативності виховання.

За переконанням І. Д. Бега, метою освіти має бути моральне самоусвідомлення учнів та розвиток в них духовних якостей. «Про духовну цінність можна говорити лише тоді, – вважає вчений, – коли ставимо питання,

заради чого здійснюється діяльність людини, чи в чому сенс досягнення тих або інших цілей, прагнень, сенс загальних моральних категорій... Лише особистісно-орієнтована освіта може досягти цієї мети. Вона має будуватися на таких засадах: 1) свобода, відповідальність, справедливість, творчість, співпраця; 2) дитяча самодіяльність, її активний характер; 3) вільна творча продуктивна праця як основа виховання; 4) розвиток творчої індивідуальності (при цьому індивідуальність не суперечить колективізму й культурі, а навпаки, справжній колективізм і справжня культура пов'язані з розвитком індивідуальності); 5) виховна полісистемність (індивідуально-типологічна диференціація вихованців вимагає відповідних виховних систем). Отже, особистісно-орієнтована освіта виходить із самоцінності особистості, її духовності й суверенності... Відповідне технологічне забезпечення має ґрунтуватися на діалогічному підході, що визнає суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників педагогічного процесу, їх самоактуалізацію і самоорганізацію» [1, с. 22].

У середині 90-х рр. ХХ ст. склалась достатня теоретична база для створення «Концепції національної системи виховання» (1996), яка була розроблена під егідою МОН України (наук. керівник В. Андрущенко). У ній виховання визначалось як науково обґрунтований, належним чином організований процес, що відображає духовний пошук народу, прогрес збереження і збагачення національної культури. Водночас молодь має прилучатися і до світової культури й загальнолюдських цінностей.

Ідеалом виховання розробники вважають гармонійно розвинену, високоосвічену, соціально активну й національно свідому людину, що наділена громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими, фізичними і духовними якостями, родинними і патріотичними почуттями, працьовитістю, господарською кмітливістю, підприємливістю й ініціативою.

Головною метою виховання є набуття соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування в молоді, незалежно від національної

приналежності, особистих рис громадянина Української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури.

Принципи виховання: народність, природовідповідність, активність, самодіяльність і творча ініціатива, гуманізація і демократизація, зв'язок виховання з життям, трудовою діяльністю народу і продуктивною працею; безперервність і наступність; диференціація й індивідуалізація виховного процесу, культуровідповідність, гармонізація родинно-шкільного виховання.

Основні напрями національного виховання: патріотичне, правове, засвоєння загальнолюдських цінностей, художньо-естетична освіченість і вихованість; трудова активність, фізична культура й утвердження здорового способу життя; розвиток індивідуальних здібностей і таланту молоді.

У Концепції розкрито, яким чином ці позиції необхідно реалізувати на різних рівнях освіти і в соціально-родинному вихованні. З погляду наступних напрацювань з теорії виховання, проаналізована Концепція справляє враження всеохоплюючого документа, в якому відомі принципи, напрями виховання термінологічно осучаснено відповідно до вимог саме того періоду, де є переобтяження виховними завданнями для всіх рівнів освіти. Тому в наступні роки тривали концептуальні розробки. Так, учені АПН України оприлюднили «Концепцію громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» (наук. керівники О. В. Сухомлинська і М. Й. Боришевський).

Значні напрацювання з теорії виховання школярів здійснено науковцями Інституту проблем виховання АПН України, який було створено в 1997 році. Важливим доробком є «Концепція і Програма національного виховання» (2003 р.), (наук. керівник І. Д. Бех). У ній окреслено сучасні теоретичні засади виховання (мета, принципи, основні напрями, зміст, технології та інші умови організації виховного процесу). Ще не менш важливою є «Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (2015 р.), в якій найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є

формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації [6, с. 3].

Дослідники структурують виховний процес на такі вікові етапи: 1-4 класи – поступове занурення дітей у світ етичних категорій, постійне ініціювання усвідомлення дитиною зв'язку свого особистісного «Я» з навколишнім світом, здатності здійснення вибору добра на протипагу злу; 5-6 класи – розширення ціннісного спектра життєвих явищ, розвиток здатності сприймати себе, своє «Я», усвідомлення своєї індивідуальності та неповторності як носія української ментальності; 7-8 класи – розвиток і утвердження почуття дорослості, формування особистісної автономії, власної гідності, внутрішніх критеріїв самооцінки, культури морального вчинку і відповідальності перед собою та суспільством; 9-12 класи – освоєння критичного способу мислення, динамічності та багатовимірності сприйняття навколишнього світу, виявлення своєї особистої позиції громадянина, патріота, гуманіста, активного суб'єкта розбудови громадянського суспільства та правової демократичної України.

Отже, загальну мету виховання людини можна визначити як становлення громадянина України, патріота своєї держави, здатного самовіддано розбудовувати її як суверенну, незалежну, демократичну, правову і соціальну державу, виявляти національну гідність, знати свої обов'язки і права, цивілізовано відстоювати їх, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, поводитись компетентно, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізовуватися в соціумі, у родині, у професійній діяльності, бути носієм культури.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід : науково практичні засади : навч.-метод. посібник / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.

2. Концепція національного виховання // Освіта. – 1994. – 26.10. – С.5-10.
3. Макаренко А. С. Деякі висновки з мого педагогічного досвіду // Вибрані твори в 8-ми томах / А. С. Макаренко. – Т.5. – М.: Педагогіка, 1958. – С. 230 – 248.
4. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання / М. Г. Стельмахович. – Івано-Франківськ, 1996. – 180 с.
5. Черкашенко В.О. Формування виховної системи школи / В. О. Черкашенко. – Харків: Основа, 2004. – 112с.
6. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/06/16/naczialno-patriotichne-vixovannya/>

САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ЇЇ ФОРМУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ДІЯЛЬНОСТІ

Наталія Копитко

*КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж
імені І. С. Нечуя – Левицького»*

Науковий керівник – викладач *Колесніченко С. В.*

Сучасна гуманістична педагогіка і психологія висуває на перший план внутрішню активність особистості, її потреби і здібності до саморозвитку. Ідея саморозвитку активізувала світову педагогічну свідомість. Сьогодні вона впроваджується і в українську освіту. У процесі спільної діяльності та спілкування в соціокультурному середовищі людина набуває особливої якості, яку позначають терміном «особистість».

У гуманістичних, філософських та психологічних концепціях особистість – це людина як цінність, заради якої здійснюється розвиток суспільства. Людина з'являється на світ повноправним членом суспільства і з народження, на відміну від тварин, яких іменують особинами, називається індивідом, тобто одиничним представником роду людського, виду «*Homo sapiens*» (людина

розумна), продуктом тривалого розвитку і носієм індивідуально – своєрідних рис [1].

Людська діяльність за сутністю є соціальною. Вона сформувалася історично, у процесі праці. Людина не лише пристосовується до умов життя, а й активно змінює їх відповідно до своїх потреб, що виникли й розвинулися історично. Діяльність людини характеризується свідомістю і цілеспрямованістю. Особистість як суб'єкт діяльності, задовольняючи свої потреби, взаємодіє із середовищем, ставить перед собою певну мету, мотивує її, добирає засоби для її здійснення, виявляє фізичну й розумову активність у досягненні поставленої мети.

Свідомий характер людської діяльності виявляється в її плануванні, передбаченні результатів, регуляції дій, прагненні до вдосконалення [3].

Поняття «розвиток» - досить складне і неоднозначне. Найбільш загальне поняття розвитку можна визначити так: розвиток – специфічний процес зміни, результатом якого є виникнення якісно нового, поступальний процес сходження від нижчого до вищого, від простого до складного.

Відомий український психолог Г. С. Костюк, підкреслюючи складність механізму розвитку, писав: «Розвиток – безперервний процес, що виявляється у кількісних змінах людської істоти, тобто збільшення одних і зменшення інших ознак. Однак він не зводиться до кількісних змін, до зростання того, що вже є, а включає «перерви безперервності», тобто якісні зміни. Кількісні зміни зумовлюють виникнення нових якостей, тобто ознак, властивостей, які утворюються в ході самого розвитку, і зникнення старих.

Розвиток людини – процес надзвичайно складний, багатогранний. Він підпорядкований певною мірою дії рушійної сили як результат суперечності.

Саморозвиток особистості можливий тільки за умови особистої свободи. Вільне становище особистості у виховній системі: сім'ї, потім школі, клубі, об'єднанні, секціях, гуртках стає основою активної цілеспрямованості до саморозвитку, до духовно-морального самовизрівання.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що дослідженню проблеми становлення особистості, активності до саморозвитку завжди приділялась належна увага, зокрема таким її аспектам, як індивідуально-диференційований, особистісно-орієнтований підходи у вихованні (І.Д.Бех, І.І.Єрмаков, І.А.Зязюн, А.І.Гувінський та ін.); розкриттю сутності духовного розвитку (А.С.Макаренко, Є.О.Помиткін, О.П.Рудницька, В.О.Сухомлинський та ін.); активності суб'єкта самовиховання (О.Арет, О.Кочетов, С.Єлнаков); ідеї розвиваючого навчання (С.Л.Рубінштейн, А.Н.Монт'єва, Д.Б.Ельконін, Е.В.Занков, В.В.Давидова, А.С.Менчинська); адекватність процесів саморозвитку і творчості (О.Арет, В.Семиченко, Я.Пономар'єв та ін.). Але на практиці недооцінюється роль саморозвитку у формуванні особистості учнів, бракує умінь і навичок його організації. Розвивати учнів потрібно в такому напрямку, щоб викликати у них потребу в саморозвитку, активному самотворенні. Тільки той розвиток вважається ефективним, який передбачає в особистості потребу самовдосконалюватися. Саморозвиток учнів тільки тоді стає важливим фактором їхнього формування, коли здійснюється правильна педагогічна організація цього процесу. Набуваючи в процесі діяльності певного досвіду, особистість починає вільно і самостійно вибирати цілі і засоби цієї діяльності, керувати нею, одночасно вдосконалюючи і розвиваючи свої здібності.

Саморозвиток – сукупність якостей, що характеризують внутрішній суб'єктивний світ особистості, основні риси інтелектуальної спрямованості, її життєві інтереси, переконання, погляди, ставлення до життя, до інших людей, до своїх обов'язків і до самої себе, її осмислення вчинків, бажань, волю, естетичні і моральні почуття.

Розвивати себе – сприяти особистісному ставленню, розвитку творчих здібностей, виробляти потребу в самопізнанні, саморозумінні, самореалізації в різних видах творчої діяльності. Особистість розвивається не тільки за закладеною в ній біологічною програмою і під впливом навколишнього середовища, але і в залежності від досвіду, потреб, інтересів, здібностей, що

формується в її психіці. Це означає, що необхідно забезпечити останнім такий напрямок, який вів би до самовдосконалення особистості, покращення і розвитку її природних даних [4].

У педагогічному процесі поняття особистісний саморозвиток включає такі процеси, як самозмінювання, самоуправління, самовиховання і самонавчання.

Педагогічне завдання полягає в тому, щоб допомогти учневі усвідомити процеси розвитку, що відбуваються в його психіці, навчити його свідомо керувати ними, ставити цілі свого розвитку. Саморозвиток – інтелектуальний процес, тому що він передбачає певну усвідомленість особистістю себе, своєї діяльності. Одночасно це і вольовий процес, що охоплює всю життєдіяльність від конкретної ситуації до всього способу життя людини. Інтелектуальний і вольовий процеси тісно переплітаються з емоційно-моральним і становлять складний процес самозмінення особистості. Таким чином, в процесі саморозвитку проявляється духовний світ учня: його моральність, інтелект, воля, емоції.

Саморозвиток передбачає в першу чергу активність самої особистості у роботі над собою, емоційно-психологічні переживання і самоспонування у власному розвитку. Внутрішні протиріччя між прагненням до діяльності і бездіяльністю, між прагненням пізнання і виникненням все нових питань лежать в основі потреб учня в пізнавальній, трудовій, суспільно-політичній, моральній та різних видах творчої діяльності і таким чином сприяють його саморозвитку. Умови середовища впливають на розвиток особистості учня не безпосередньо, а проходячи через його внутрішню сферу і породжуючи в нього відповідні потреби.

Потреби – основа, що визначає інтенсивність і напрямок розвитку особистості. Особливо виділяються вищі людські потреби, соціальні і духовні, що являють собою джерела саморозвитку учня. До внутрішніх стимулів розвитку особистості відносять мотиви, що формуються на основі потреб. Мотив як стимул діяльності містить в собі не тільки відповідну потребу, але і певне її обґрунтування.

Поняття “потреби”, “мотиви” і “розвиток” мають тісний взаємозв’язок: потреби викликають мотиви, які ведуть до дії, взаємодії з навколишнім середовищем, у процесі якої відбувається засвоєння особистістю соціального досвіду та її розвиток. Формування в учнів стійкої потреби в будь-якій діяльності залежить від можливості відчувати соціальну цінність своєї праці, радість творчості, щастя долати труднощі. В цьому закладено глибокий соціальний і психологічний зміст: навіть наймолодша особистість як соціальна істота, постійно прагне знайти себе, виразити своє “Я” і завдяки цьому бути визнаною людьми, самій повірити у власні сили [4].

В початковій школі закладається основа самостійних дій і вчинків. Для молодшого школяра характерна увага до моральної оцінки вчинку, прагнення бути гарним, добрим в оцінці оточуючих. Тому дитині потрібно допомагати визначити свою моральну позицію, відчувати і збагнути можливість дотримання етичних правил. Інші характеристики розвитку – це відчуття часу, індивідуальна культура поведінки з часом, виділення предмета пізнання, з’явлення інтересів і нахилів.

Основна мета установ педагогічної діяльності – вивести особистість учня в режим саморозвитку, формувати віру в себе. Саморозвиток учнів тільки тоді стає важливим фактором їхнього формування, коли здійснюється правильна організація цього процесу [4].

Дослідження показують, що навіть одноразове переживання успіху часто докорінно змінює психологічне самопочуття учня, ритм і стиль його діяльності, взаємини з навколишніми. Таким чином, правильно організована діяльність повинна розвивати в учнів ініціативу, творчість, працелюбність, свободу волі, здібність, чесність, совість і цим сприяти їх особистісному саморозвитку.

Література

1. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огородній та ін. – К.: Каравела, 2011. – 464 с.

2. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л., Педагогіка: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 447 с.
3. Максименко С. Д., Соловієнко В. О., Загальна психологія: Навч. Посіб. – 2 – ге вид., стереотип. – К.: МАУП, 2001. – 256 с.
4. http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/5/visnuk_20.pdf

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анжела Корнієнко

Прилуцький гуманітарно-педагогічний

коледж ім. І.Я. Франка

Науковий керівник - к.пед.н., голова циклової комісії

викладачів педагогіки та психології ***О.М. Кочерга***

У наш час в системі дошкільної освіти виникають серйозні проблеми з питань гендерного виховання. На наш погляд, це пов'язано з тим, що в програмно-методичному забезпеченні дошкільних освітніх установ не повною мірою враховуються гендерні особливості. В основному зміст виховання і освіти зорієнтовано на вікові та психологічні особливості дітей, а не на хлопчиків і дівчаток того чи іншого віку, які, на думку вчених відрізняються у фізичному розвитку і соціальній поведінці, в інтелектуальних і візуально-просторових здібностях і рівні досягнень, в прояві агресії і багато чому іншому.

Проблема гендерного виховання хвилює сьогодні багатьох педагогів, психологів (С.Марутян, Н.Лисенко, Т.Рєпіна, Л.Таранікова, С.Шаповалова, Л.Булатова, В.Кравець, Л.Штильова та ін.).

Слід зазначити, що Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», одним із авторів якої є О. Кононко, орієнтована на виховання особистості з усіма притаманними їй рисами та особливостями. У цій програмі вперше йдеться про необхідність орієнтуватися на особистість як на

представника певної статі [1, с. 151]. Позитивним є те, що в Базовій програмі «Я у Світі» вперше започатковано роботу зі статевого виховання.

Сім'я – перше і найважливіше середовище, в якому дитина отримує відомості про свою стать, про те, що є ще протилежна стать, про взаємини цих статей. Культурні стереотипи і власний досвід підказують батькам, яким має бути хлопчик і якою – дівчинка. Батьки більш визначено ототожнюють себе з дитиною своєї статі і хочуть стати моделлю для неї. При цьому ставлення татусів до доньок – це завжди дещо ставлення як до маленьких жінок, а матусь до синів – як до маленьких чоловіків. Так, у повних сім'ях дитина вже на ранньому етапі розвитку отримує відомості про власну стать. Дослідники доводять, що в спокійних, врівноважених сім'ях, де позиція будь-якого члена сім'ї не ставала диктатом для інших, дитина легко і природно сприймає свою стать і статеvu поведінку [4, с. 115].

Сьогодні виділяють ряд напрямків роботи з дітьми з доповнення й розширення можливостей їх соціалізації, альтернативні суто гендерному підходу: доповнення зон самореалізації дітей (наприклад, заохочення дівчат до занять спортом, а хлопчиків – до самообслуговування); організація досвіду рівноправного співробітництва хлопчиків і дівчаток у спільній діяльності; зняття традиційних культурних заборон на емоційне самовираження хлопчиків, заохочення їх до вираження почуттів; створення з дівчатками досвіду самозаохочення й підвищення самооцінки (наприклад, технологія щоденника з фіксуванням успіхів); створення умов для тренування міжстатевої чутливості (наприклад, через театралізацію, обмін ролями); залучення обох батьків (а не лише матерів) до виховання дітей.

Гендерний підхід у педагогіці й освіті – це індивідуальний підхід до прояву дитиною своєї ідентичності. Цей підхід дає людині більшу свободу вибору і самореалізації, допомагає бути достатньо гнучкою і вміти використовувати різні можливості поведінки

Гендерне виховання необхідно здійснювати з використанням усіх традиційних засобів педагогічного впливу. Це такі: своєчасна реакція дорослих

на ті чи інші особливості поведінки дітей чи підлітків, їх взаємини з однолітками протилежної статі, емоційна оцінка цих особливостей; адекватна реакція на ті чи інші прояви сексуального розвитку дитини чи підлітка, що ґрунтується на розумінні того, що в їх розвитку є нормальним, а що – відхиленням від норми; приклади правильного ставлення дорослих до представників іншої статі. Дорослі не повинні доводити до дітей свої конфлікти, не варто з'ясовувати в їх присутності свої стосунки і т. п. Приклади можуть бути взяті також з творів художньої літератури, кіно тощо.

Гендерне виховання пов'язане з моральним, фізичним, естетичним, розумовим і трудовим. Наприклад, у процесі трудового виховання створюються уявлення дітей про те, що праця людей різної статі має свою специфіку, яка пов'язана з фізіологічними особливостями та історичним аспектом розвитку людини: праця чоловіків традиційно передбачає більші фізичні навантаження, ніж праця жінок. Зв'язок гендерного виховання з фізичним аналогічний: на заняттях фізкультури підбирають такі вправи, які розвивають різні фізичні якості і формують певне ставлення до стилю поведінки (фігура, постава, хода, динаміка рухів). Гендерне виховання пов'язане з естетичним, наприклад, в організації дозвілля, де враховуються надання переваги дітьми, залежно від статевих відмінностей. Зв'язок гендерного виховання з моральним виявляється в ознайомленні дітей з елементарними поняттями про мораль, роллю в суспільстві людей різної статі, орієнтації дітей на майбутню соціальну функцію.

Специфіка гендерного виховання полягає в тому, що людина як суб'єкт діяльності не може виступати як безстатева істота [3, с. 93]. З одного боку, це означає, що для виховання можуть бути використані будь-які види діяльності, з іншого – складно знайти якийсь особливий вид діяльності, який слід було б спеціально організувати чи стимулювати в інтересах гендерного виховання. Тому той чи інший вид діяльності вихованців – праця, спілкування, гра, навчання – може служити інтересам виховання, якщо педагоги враховують у процесі їх організації загальні закономірності і, крім того, оцінюють дії дітей з

позицій гендеру, беруть до уваги характер відмінностей між ними, ступінь їх важливості і суспільної цінності.

Способом прояву гендерних особливостей дітей і відображенням рівня сформованості їх гендеру є гра. В ній діти через виконання певних ролей засвоюють уявлення про гендерну поведінку. Хлопчики частіше вибирають для гри „силові сюжети” й у зв'язку з цим – відповідні ролі. Дівчаткам більше імпонують ігри з традиційними жіночими ролями. Гра дає змогу засвоїти не лише соціальні ролі, але й набути навички спілкування й взаємодії з однолітками протилежної статі. Традиційні ігри спрямовані на засвоєння дитиною її гендерної ролі, яка набувається саме в ролевій грі (у дочки-матері, війну).

У процесі гендерної соціалізації велику роль відіграють дитячі іграшки. Наші дослідження засвідчили, що іграшки та ігри допомагають дівчаткам вправлятися в тих видах діяльності, які стосуються підготовки до материнства і ведення домашнього господарства, розвивають уміння спілкуватися й навички співпраці. У хлопчиків все інакше: іграшки та ігри спонукають їх до винахідництва, перетворення оточуючого світу, допомагають розвинути навички, які пізніше ляжуть в основу просторових і математичних здібностей, заохочують незалежну, змагальну і лідерську поведінку.

У магазинах більшість іграшок призначені конкретно для хлопчиків або для дівчаток. Іграшки для дівчат видно відразу – вони пов'язані або з доглядом за собою (іграшкова косметика), або з турботою про дитину (ляльки), або з домашніми справами (іграшкові меблі, плити, посуд, побутова техніка). Іграшки для хлопчиків пов'язані з будівництвом (різні конструктори, кубики) або технікою (різні машинки) або з активною діяльністю (зброя, спортивний інвентар, м'ячі). Тобто іграшки розділялись за гендерною ознакою.

З метою збагачення змісту ігор сімейної тематики ефективними виявляються такі сюжетні лінії, як „В сім'ї народилась дитина”, „Приїзд бабусі”, „Сім'я на дачі” та інші. В процесі таких ігор уточнюються уявлення дітей про особливості сімейного життя, про взаємодію поколінь, про дозвілля.

В ігрових діях діти відтворюють поведінку, почуття, переживання своїх батьків так, як вони їх собі уявляють, відображають різні життєві ситуації. Діти грають в іграшки, допомагають батькам, читають історії з життя різних соціальних груп, слухають сімейні розмови та пасивно беруть участь у сімейних інцидентах. З такого повсякденного досвіду вони виносять уявлення про дії чоловіка й жінки в різних ситуаціях, про те, як чоловік і дружина мають ставитися один до одного. В діагностичній і психотерапевтичній практиці така техніка відома під назвою „психодрама” (Дж. Морено).

Сутність рольових ігор полягає не в акторській майстерності. Сценки (ігри) допомагають дітям поставити себе в конкретну ситуацію й відчувати на собі не свої почуття, а почуття й установки людини, особливо іншої статі, в заданій ситуації. Корисно уявити себе в становищі людини, яка сильно відрізняється від тебе. Наприклад, якщо молода людина розіграє роль одного з батьків, вона може зрозуміти позицію й точку зору батьків.

У дівчаток з перших років життя проявляється спрямованість грати роль матері і хазяйки у створюваній нею ляльковій сім'ї. Вона досить серйозно моделює і „програє” роль виховательки своїх майбутніх дітей. На жаль, її ігри в ляльки нерідко надто рано висміюються раціонально налаштованими батьками й дорослими, а часом вихователями ДНЗ чи учителями школи, якщо їм про це стає відомо. І з цієї причини трапляється так, що дівчинка ще задовго до реального вступу в роль нареченої і матері припиняє гратися в дочки-матері, тим самим придушуючи в собі те, що є умовою розвитку жіночності.

Отже, виховання хлопчиків і виховання дівчаток має свою специфіку. Специфіка чоловічого виховання виявляє себе, коли ми спостерігаємо за тим, як спілкуються батько з сином. Їх діалоги небагатослівні, по-чоловічому сухі. Батько ставиться до сина не як до дитини, а як до чоловіка і підносить його до висоти такого звання, і в цьому, мабуть, полягає відмінність чоловічого виховання від жіночого, оскільки для матері ми завжди залишаємося дітьми. На жаль, педагоги не докладають особливих зусиль для того, щоб формувати не просто особистість людини, а особистість чоловіка і особистість жінки. У

дошкільному житті дитині досить часто трапляються такі суперечності: від неї вимагають виконання ролі чоловіка чи жінки і, в той же час, педагог ігнорує її статеву належність у виховному процесі. І як результат: у майбутньому багато юнаків і дівчат виходять в доросле життя з достатньо туманними уявленнями про роль Чоловіка і Жінки в суспільстві.

З точки зору сучасної культури для гендерних ролей чоловіка і жінки властиві наступні характеристики. Чоловікові відводиться роль „сильного”, жінці – „слабкого”. Чоловік через свої психологічні особливості – завжди „лідер”, а протилежна роль – „веденого” – належить жінці. Нарешті, сучасний чоловік, що розуміє високе призначення жінки бути прародичкою людського роду – „прихильник”, його роль можлива, коли жінка виконує роль тієї, що приймає пошану – роль кумира. Три істотні характеристики визначають риси поведінки чоловіка і жінки в різних сферах життя. Ці риси стають показниками „сучасного чоловіка”, „сучасної жінки”.

Якщо в роботі з дітьми педагогу вдасться звернути увагу на ці статеві відмінності і особливості, то йому буде легше впливати на формування особистості чоловіка і особистості жінки, успішно вирішувати питання гендерного виховання дітей.

Література

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у світі" / за ред. О.Л.Кононко. – 3-тє вид., випр.. – К.: Світоч, 2009. – 430 с.
2. Коломинский Я.Л. О взаимоотношениях в группе детей / Я.Л. Коломинский // Дошкольное воспитание. – 1986. – 134 с.
3. Статеве виховання дітей дошкільного віку /уклад., О.С. Чернова, Т.І. Фіяло. – К.: 2012. – 146 с.
4. Штылева Л.В. Почему учителю XXI века необходимо знать про "гендер" и обладать гендерным измерением в работе с детьми? / Л.В.Штылева //

Внедрение гендерных курсов в систему среднего образования: Методическое пособие. - Иваново, 2000. - 165 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДАПТАЦІЇ МОЛОДИХ ПРАЦІВНИКІВ У ДПТСУ

Д.В. Коробко

Інститут кримінально-виконавчої служби

Науковий керівник – к. психол. н.,
старший викладач *Левенець А.Є.*

Професійна діяльність - невід'ємна частина життя сучасної людини. Від того, наскільки успішно складається професійна кар'єра, залежить не тільки задоволеність особистості своїм життям, але і її гармонійний розвиток. На професійний розвиток особистості в значній мірі впливають перші роки роботи, оскільки саме цей період вважається свого роду тим "випробним терміном", що надалі визначає позиції фахівця в соціальному й професійному середовищі. А також є фундаментом для його майбутньої професійної кар'єри, що багато в чому буде визначати її успішність.

За даними Державної Пенітенціарної служби України (далі – ДПтСУ) відзначається значна плинність кадрів молодих фахівців. Основною причиною їхнього звільнення є утруднення процесу адаптації до службової діяльності, а також недоліки в роботі зі створення умов для прискорення професійної адаптації молодих співробітників.

Професійну адаптацію фахівців можна визначити як процес входження в нову трудову ситуацію, у якій особистість і робітниче середовище взаємно впливають один на одного, формуючи нову систему взаємодій і відносин усередині колективу. Тому для молодого співробітника важливо, щоб його особистісні особливості максимально відповідали тим організаційним умовам, які для нього пропонуються на новому місці роботи.

Психологи відзначають, що становлення людини як професіонала безпосередньо пов'язане з її розвитком як особистості. З одного боку, індивідуальні характеристики людини (установки, потреби, інтереси, рівень домагань, особливості інтелекту й ін.) значно впливають на вибір професії й хід професійної адаптації. Вони можуть, як сприяти формуванню професійної майстерності й творчому підходу до трудової діяльності, так і перешкоджати професійному становленню (наприклад, у випадку відсутності загальних професійних здатностей, активності, навичок саморегуляції, стресостійкості й ін.), призводити до більш швидкого професійного старіння й деформації (В.С. Медведєв). З іншого боку, професійна діяльність впливає на особистісний онтогенез, наприклад на формування самооцінки, самовідносини й т.п.

Коли людина поступає на роботу до установи виконання покарань, вона включається в систему внутрішньоорганізаційних відносин, займаючи в ній одночасно кілька позицій. Кожній позиції відповідає сукупність вимог, норм, правил поведінки, що визначають соціальну роль людини в колективі як працівника, колеги, підлеглого, керівника, члена колективного органу громадської організації, тощо. Від людини, що займає кожен з названих позицій, очікується відповідна поведінка. Приходячи на роботу в пенітенціарну установу молодий працівник має певні цілі, потреби, норми поведінки [1]. Відповідно до них він пред'являє певні вимоги до організації: до умов праці та її мотивації.

Процес взаємного пристосування, чи трудової адаптації, працівника та організації буде тим успішніше, чим більшою мірою норми і цінності колективу стають нормами і цінностями окремого співробітника, чим швидше і краще він приймає, засвоює свої соціальні ролі в колективі.

Виділяються два напрямки адаптації:

- первинна, тобто пристосування молодих співробітників, які не мають досвіду професійної діяльності (випускники навчальних закладів);

- вторинна, тобто пристосування співробітників, що мають досвід професійної діяльності (як правило, змінюють об'єкт діяльності або свою професійну роль, наприклад, переходять у ранг керівника).

У теоретичному та практичному плані виділяється кілька видів адаптації [2]:

1. Психофізіологічна - пристосування до нових фізичних і психологічних навантажень, фізіологічних умов праці (рівень монотонності праці, санітарно-гігієнічні норми виробничої обстановки, ритм праці, зручність робочого місця, шум, освітленість, вібрація тощо).

2. Соціально-психологічна - пристосування до відносно нового соціуму, норм поведінки і взаємин у новому колективі. У ході такої адаптації співробітник отримує інформацію про систему ділових і особистісних взаємин у колективі та окремих формальних і неформальних груп, соціальні позиції окремих членів групи. При прийнятті співробітником групових норм відбувається процес ідентифікації особистості або з колективом у цілому, або з будь-якої формальною або неформальною групою.

3. Професійна - поступове доопрацювання трудових здібностей (професійних навичок, додаткових знань, навичок співпраці тощо). Як правило, задоволеність працею настає при досягненні певних результатів, а останні приходять по мірі засвоєння співробітником специфіки роботи на конкретному робочому місці.

4. Організаційна - засвоєння ролі та організаційного статусу робочого місця і підрозділу в загальній організаційній структурі, а також розуміння особливостей організаційного механізму управління установою.

Незважаючи на відмінність між аспектами адаптації, всі вони знаходяться в постійній взаємодії, тому процес управління потребує наявності єдиної системи інструментів впливу, які забезпечують швидкість і успішність адаптації нових працівників.

Як правило, новачок в організації стикається з великою кількістю труднощів, основна маса яких породжується саме відсутністю інформації про

порядок роботи, місце розташування, особливості колег і т.п. Розроблені процедури адаптації персоналу установи виконання покарань покликані полегшити входження нових співробітників у життя організації, серед яких можуть бути й такі заходи психологічної служби установ як тренінги, семінари, психокорекційні програми, психологічні консультації, покликані гармонізувати мотиваційні, когнітивні, комунікативні, емоційно-вольові аспекти особистості молодих працівників.

Отже спеціальна процедура введення нового співробітника в організацію може сприяти зняттю значної кількості проблем, що виникають на початку роботи молодого фахівця.

Література

1. Медведєв В.С. Професійна деформація співробітників пенітенціарних установ / В.С. Медведєв // Українська академія внутрішніх справ, Київський ін-т внутрішніх справ. Кафедра психології. - К. : [б.в.], 1996. - 80 с.
2. Мескон М.Х. Основи менеджменту / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. - М.: Дело, 2000. - 704 с.

МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ДУХОВНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Кравченко Анастасія

*Красноградський коледж Комунального
закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»*

Харківської обласної ради

Науковий керівник – викладач психології *Абасалієва О.М.*

Сучасний розвиток новітньої парадигми освіти відбувається на основі всеохоплюючого відродження духовності, багатовікової української та світової культур. Без духовного зростання неможливий особистісний розвиток людини, реалізація її природного потенціалу. Науковці вбачають причину дефіциту

духовності у відчуженні культури від особистості, коли та перестає ефективно впливати на її духовний, моральний розвиток, у відсутності потреби відчувати справжню, істинну культуру й бажання оволодіти її цінностями. Проблема культури є на часі. Науковці вказують на значення культури в духовному збагаченні буття особистості. Вона створена людиною, тобто суспільне явище є накопиченням матеріальних і духовних цінностей, що слугує розвитку творчого потенціалу особистості та суспільства, існує задля особистісного самовираження.

Для сучасного суспільства проблема формування духовності, духовної культури особливо актуальна. Відчуженість від культури, знецінення престижу освіченості та інтелектуальної діяльності, заниження моральних критеріїв своєї та чужої поведінки складають невирішені проблеми при формуванні життєвої позиції підростаючого покоління.

На думку культурологів, рівень духовності особистості, її естетична культура формується в процесі навчання і виховання. Естетичне як найбільш емоційна форма духовності здатне пробудити в кожного «душі прекрасні поривання». Але питання естетичного виховання молоді (в школі, вищому навчальному закладі) продовжують залишатися справою другорядною. Освіченість ще не гарантує високого рівня духовності, культурності, вихованості. На думку вчених, у нас виник суспільний прошарок, що засвоїв зовнішні ознаки цивілізації, але позбавлений елементарних уявлень про справжню культуру.

З моменту народження дитина потрапляє у світ із певним рівнем матеріальної і духовної культури, у процесі спілкування, в спільній діяльності відбувається засвоєння духовно-культурного досвіду суспільства. Духовне життя є життєдіяльністю людини, яка пов'язана з її свідомістю, мисленням і спрямована на вивіщення свого «Я», по суті, духовність є роботою розуму та волі з власного самовдосконалення, зауважує О. Кононко. Передумови духовності закладаються у період дошкільного дитинства. Саме в цей період готується підґрунтя для подальшого духовного розвитку особистості.

Культивуючи у дитини душевність як важливу якість особистості, наголошує науковець, важливо виховувати інтерес до себе, «внутрішній погляд», вміння спостерігати за власними вчинками, діями, контролювати й оцінювати їх, свідомо приймати рішення, робити вибір. Розвинений внутрішній світ є основою для становлення самосвідомості, розвитку вміння регулювати власну поведінку, поважати й цінувати інших так, як самого себе. Як інтегральна якість особистості, духовність формується під впливом низки об'єктивних чинників, серед яких можна виділити мистецтво [1].

Вітчизняні вчені, досліджуючи проблему формування духовної особистості, спрямування її на самовдосконалення, ціннісне ставлення до навколишнього світу, культури, слушно зауважують, що духовність якнайкраще розвивається в спілкуванні з мистецтвом, найповніше розкривається в естетичних і моральних аспектах усіх сфер життєдіяльності. Мистецтво як вічна цінність спрямоване на духовне становлення зростання особистості, що формує її творчий досвід, індивідуальність, дає змогу поринути в емоційно-чуттєву сферу інших людей, завдяки чому навчається їх зрозуміти. Взаємодія почуттєвої та інтелектуальної сфер під час сприймання творів мистецтва надає враженню особливої сили. На думку Л. Виготського [3], мистецтво є «сукупність естетичних знаків, що спрямовані на збудження в людині емоцій», називаючи ці емоції «розумними». Вони несумісні із «сухим» раціоналізмом, насичені вищими духовними прагненнями, а передусім прагненням до прекрасного. Особлива активізація свідомості засобами мистецтва зумовлена тим, що художній твір і віддзеркалює дійсність й оцінює зображуване, прагнучи виявити його сутність. Під впливом художніх образів безпосередні почуття переходять в естетичні уявлення суб'єкта як ціннісний акт осягнення світу та самопізнання власної ідеальної сутності. Звернутися до мистецтва, означає отримати в освітньому процесі своєрідний камертон, що дозволяє визначити на різних вікових сходах ступінь і повноту звучання сформованості емоційної культури людини, розвитку емоційно-чуттєвої сфери, її сенсорного досвіду, духовно-моральних цінностей, без яких

гармонія розвитку творчої особистості неможлива. Духовні цінності мистецтва, зазначає Р. Чумічева [4], посідають особливе місце в системі ставлень. У процесі спілкування вони слугують образно-естетичним посередником між соціальною дійсністю і внутрішнім світом людини, вказуючи у такий спосіб на значення загальнолюдських цінностей, відображених у мистецтві. Завдяки цьому мистецтво допомагає дитині стати суб'єктом пізнання, суб'єктом творчості та культури, демонструючи особистості, котра зростає, цілісність, духовність, гармонію, що виступає в якості внутрішнього мотиву пізнання, творчості та входження в культуру.

Не може людина стати дійсно культурною, тільки опанувавши культуру науки попередніх поколінь і залишаючись на дикому, первісному рівні в емоційно-ціннісній сфері пізнання світу, де досвід, здобутий діяльністю тих самих поколінь, для неї не пріоритетний. Але саме така людина сьогодні виходить із наших загальноосвітніх шкіл [2].

На жаль, роль мистецтва у розвитку суспільства і в житті кожної людини наша школа ще не зовсім розуміє і тому не планує передавати цей досвід молодим поколінням. І тим самим свідомо перериває, руйнує передачу духовного. Людство, втративши віру в Бога, як за соломинку, хапається за будь-яку іншу велич – чи то всезнання вождя, чи то всезнання комп'ютера», – вважає Б.М. Йєменський [1].

Особливо сприятливою для духовного розвитку особистості є атмосфера доброзичливості, натхнення. В цьому плані саме творчість є міцною основою, що сприяє формуванню духовності. Пробуджувати в людині творця, який бажає і вміє творити за законами краси, – ця функція мистецтва буде зростати з розвитком суспільства. Людина майбутнього не буде примушуватись до праці ні прямими економічними, ні позаекономічними стимулами; єдиним стимулом буде розвинуте творче начало. А його й формує мистецтво.

Людина, яка оволоділа лише одним фрагментом культури і свідомо або несвідомо відгородившись від інших сфер, не може вважати себе духовно багатою. Бо духовний потенціал особистості – це ступінь могутності,

прихованих можливостей всього інтелекту, який живиться як матеріальною, так і духовною сферами. При цьому вирішальну роль відіграє не стільки кількісна сторона, нагромадження потенціалу, скільки якісна – внутрішня потреба в засвоєнні культурних цінностей, реалізації потенційних можливостей. Духовний потенціал здійснює безпосередній вплив на потенціал творчий, на моральні параметри особистості. Чітко виділяється і зворотна дія: чим сучасніші естетичні смаки і почуття людини, чим активніша її творча діяльність, тим коротший шлях до усвідомлення ідейно-моральних проблем, духовних цінностей.

Постійне спілкування з мистецтвом сприяє розширенню кола інтересів людини, допомагає їй глибше розумітися на явищах дійсності і в самій собі, морально і естетично оцінювати свої дії і вчинки, почуття та емоції. Спілкування з мистецтвом у процесі навчання і виховання виступає як могутній засіб «олюднення» людини, формування її духовності.

Література

1. Бех І.Д. Психологія виховання / БД. Бех. - У 2 кн.. - К.. 2004
2. Заброцький М.М. Вікова психологія / М.М. Заброцький. - К.: МАУП, 2002
3. М'ясоїд П.А. Загальна психологія / П.А. М'ясоїд. - Київ, «Вища школа», 2000
4. Немов Р.С. Психологія. – В 3-х кн. – Кн.. 1.- М.: Владос, 2000.

**ШЛЯХИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОНФЛІКТНИХ
СИТУАЦІЙ У ВЗАЄМИНАХ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Інна Крикун

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. псих. н., доцент *Гальченко В. М.*

Напружена соціальна, економічна, демографічна, екологічна ситуація зумовлює зростання негативних тенденцій у становленні особистості підростаючого покоління. Особливу тривогу викликають прогресуюча відчуженість, підвищена тривожність, зростання дитячої жорстокості, агресивності, потенційної конфліктності. Саме в дошкільному віці формуються уявлення про конфлікт і конфліктні ситуації, характер яких багато в чому визначає реальну поведінку дошкільника в конфлікті.

Проблематика конфлікту і конфліктної взаємодії добре висвітлена в педагогіці та психології. До проблеми конфлікту в дошкільному віці зверталися багато вітчизняних і зарубіжних дослідників: Л.С. Виготський, Д. Б. Ельконін, Я.Л. Коломинський, М.І. Лісіна, В.М. Мясіщев, В.С. Мухіна та ін.

Конфлікт – зіткнення протилежно спрямованих, несумісних один з одним тенденцій у свідомості окремо взятого індивіда, у міжособистісних взаємодіях або міжособистісних стосунках індивідів чи груп людей, що пов'язане з гострими негативними емоційними переживаннями [1, с.32].

Конфліктна ситуація переростає в конфлікт тільки у процесі спільних ігрових дій дитини і однолітків. Подібна ситуація виникає і у випадках, коли є протиріччя: між вимогами однолітків і об'єктивними можливостями дитини в грі (останні виявляються нижче вимог) або між провідними потребами дитини і однолітків (потреби знаходяться за межами гри). В обох випадках мова йде про не сформованість провідної ігрової діяльності дошкільнят, яка сприяє розвитку конфлікту [5, с.56].

Причинами може бути недостатня ініціативність дитини у встановленні контактів з ровесниками, відсутність між граючими емоційних устремлінь, коли, наприклад, бажання командувати спонукає дитину залишити гру з улюбленим товаришем і вступити в гру з менш приємним, але податливим однолітком; відсутність навичок спілкування. У результаті таких взаємодій можуть виникнути два види протиріч: неузгодженість між вимогами однолітків і об'єктивними можливостями дитини в грі і неузгодженість у мотивах гри дитини і однолітків [5, с.58].

Відомо, що в дитячому віці конфліктних ситуацій безліч і в багатьох з них часом буває важко розібратися. Всі дитячі конфлікти зазвичай вирішуються самі собою, і тому до них треба ставитися як до природних явищ в житті. Невеликі конфлікти можна розцінювати як перші життєві уроки взаємодії з людьми, момент взаємодії з навколишнім світом, етап навчання методом проб і помилок, без якого дитина не може обійтися.

Завдання вихователів полягає в тому, щоб навчити дітей деяким правилам життя серед інших людей, до яких входить уміння висловити своє бажання, вислухати бажання іншого, домовитися. При цьому дитина повинна бути рівноправним учасником цього процесу, а не просто підкорятися вимогам педагога або більш сильного партнера. Тому головне завдання педагога – допомогти дітям побачити в кожному людину, яка має свої бажання і переживання, разом знайти вихід з конфліктної ситуації, пропонуючи їм варіанти вирішення конфлікту [6, с.21].

У будь-якому конфлікті педагог повинен висловити дитині своє ставлення до неї через «Я-повідомлення» приблизно так: «Мені не подобається, коли в групі діти сваряться і б'ються». Немає сумніву в тому, що спокійне обговорення проблеми разом з дітьми, в кінці кінців, приведе до мирного її вирішення. І тут педагогу важливо стежити за тим, щоб дошкільнята вчилися пояснювати один одному, що вони хочуть, а потім пропонувати їм обдумати вихід з положення.

Педагогу при вирішенні конфлікту необхідно, по-перше, визнати наявність протилежних цілей в учасників конфлікту, визначити самих цих

учасників. Практично ці питання досить просто вирішити за зовнішніми проявами, оскільки в конфлікті дошкільники дуже емоційно реагують на події та самі повідомляють про конфлікт. По-друге, виявити коло питань, що становлять предмет конфлікту. Основна проблема полягає в тому, щоб визначити в спільно використовуваних термінах, що є предметом конфлікту, а що – ні. На цьому етапі виробляються підходи до конфлікту, виявляються позиції сторін, визначаються точки найбільшої розбіжності і точки можливого зближення позицій.

Після визнання наявності конфлікту і неможливості вирішити його «з ходу» доцільно перенести розбір конфлікту на більш відповідний час і визначити необхідність участі в розборі конфлікту педагога. Розробити варіанти розв'язань конфлікту і методи педагогічних впливів.

Діяльність педагога має бути спрямована на переорієнтацію дій сторін для створення атмосфери позитивної уваги, яка, у свою чергу, є умовою можливої угоди сторін конфлікту як передумови його вирішення. Професійна компетентність педагога полягає в тому, щоб ретельно розрізняти матеріал втягнутого у конфлікт протиріччя і форму його утримання, яка цілком може в свідомості учасників конфлікту трансформуватися в самостійний предмет конфлікту.

Стаючи посередником у вирішенні дитячих конфліктів, педагог повинен враховувати їх характерні особливості [4, с.78].

Під час вирішення конфлікту педагог несе професійну відповідальність за правильне вирішення ситуації конфлікту: дитячий садок – модель суспільства, де вихованці засвоюють соціальні норми відносин між людьми. Різне розуміння подій та їх причин учасниками, конфлікт очима педагога і дітей бачиться по-різному. Присутність інших дошкільнят при конфлікті перетворює їх зі свідків у учасників, а конфлікт набуває виховного змісту.

Професійна позиція педагога – взяти на себе ініціативу вирішення конфлікту і на перше місце поставити інтереси особистості, що формується.

Але все-таки дитячі конфлікти легше попередити, ніж успішно розв'язати [4, с.80].

З цією метою у педагогічній діяльності під час профілактики конфліктів у дошкільнят використовуються різні методи, прийоми і засоби.

У теорії та практиці дошкільної педагогіки все більше значення надається дитячій колективній діяльності на заняттях як способу профілактики конфліктів дошкільнят. Спільна діяльність об'єднує дітей загальною метою, завданням, радіщами, переживаннями за спільну справу. У ній має місце розподіл обов'язків, узгодженість дій. Беручи участь у спільній діяльності, дошкільник вчиться поступатися бажанням однолітків чи переконувати їх у своїй правоті, докладати зусилля для досягнення загального результату [3, с.62]. Особливе значення для розвитку особистості дитини, для засвоєння нею елементарних норм мають відносини з приводу гри, оскільки саме тут складаються і реально проявляються засвоєні норми і правила поведінки, які становлять основу морального розвитку дошкільника, формують уміння спілкуватися в колективі однолітків [2, с. 11].

Головним у цілеспрямованій виховній діяльності педагога на щаблі старшого дошкільного віку залишається організація життя і діяльності дитини, що відповідає досвіду змістовного спілкування, формування доброзичливого ставлення до однолітків і оточуючих, творчої активності та пізнавальної діяльності.

Отже, конфлікти у дошкільнят пов'язані з порушенням дитиною правил поведінки в дитячому садку, що виникають у процесі спілкування з однолітками і проявляються у формі зіткнень, сутичок, суперечок і сварок. Конфлікти у дошкільнят виникають переважно в ігровій діяльності. Причинами виникнення конфліктів можуть бути недостатня ініціативність дитини у встановленні контактів з ровесниками, відсутність між граючими емоційних устремлінь, різні вміння і можливості. У результаті кожен по-своєму відповідає вимогам педагога і однолітків і створює відповідне ставлення до себе.

Особливу роль у виникненні конфліктів відіграють міжособистісні відносини, а саме, вміння спілкуватися.

При виборі методів профілактики конфліктів у дошкільнят педагогу, в першу чергу, необхідно враховувати психологічні особливості дошкільнят, а так само проаналізувати можливі причини конфліктів. Педагогу відводиться роль спостерігача-посередника, тож його головна мета – цілеспрямований вплив щодо усунення причин, що породили конфлікт, профілактика поведінки учасників конфлікту, забезпечення нормального обміну переважно вербальними діями учасників конфлікту, щоб вони слухали і чули один одного за допомогою того, хто знаходиться між ними. Тому для педагога в конфлікті важливий не сам предмет і матеріал конфлікту, а формальна сторона взаємодії, тобто його організованість.

Таким чином, ми вважаємо, що у процесі виховання дітей не можна забувати про дитячу самостійність та ініціативу, треба лише спрямовувати їх, навчати правильній поведінці. Виховання і розвиток дітей за допомогою гри сприймається дітьми як ігрова діяльність, діти в цьому випадку не підозрюють, що їх виховують, тому їм не будуть нудні нотації, жорсткі й незрозумілі дітям вимоги, а поведінкова регламентація легко увійде в життя маленької людини, яка усвідомила у ході гри її розумність і необхідність.

Література

1. Анцупов А. Я. Введення до конфліктології / А. Анцупов, А. Малишев. – М. : МАУП, 2006. – 551 с.
2. Бондаренко А. К. Виховання дітей у грі / А. Бондаренко, А. Матусін. – М.: Просвіта, 2003. – 123 с.
3. Лисецький М. С. Психологія міжособистісного конфлікту в старшому дошкільному віці / М. С. Лисецький. – М. : Самара, 2006. – 315 с.
4. Лозоцева В. М. Роль педагога в подоланні конфліктів / В. М. Лозоцева // Питання психології. – 2001. – №1. – С. 79-87.

5. Матусик А. И. Воспитание детей в игре: Пособие для педагога / А. Матусик, А. Бондаренко. – М. : Просвещение, 2003. – 210 с.
6. Шумилін А. П. Міжособистісні конфлікти в дошкільному віці / А. П. Шумилін. – М. : МГУ, 2006. – 121 с.

САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРОЦЕС ПОДОЛАННЯ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ

Ліна Куцокінь

*КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж
імені І. С. Нечуя – Левицького»*

Науковий керівник – викладач **Берегеля Л. М.**

Основою саморозвитку особистості, безперечно, є її діяльність. Все починається з діяльності і постійної безперервної праці над собою. Коли народжується дитина, то спочатку їх допомагають батьки, вони всьому її навчають, але не без участі дитини. Тобто прищеплювати любов до праці, навчати, виховувати, дитину потрібно ще з самого народження. Недарма кажуть: «Вчи дитя, поки поперек лавки лежить, а витягнеться вздовж - пізно вчити». Закладати основу саморозвитку потрібно ще з самого дитинства. Батьки навчають своїх дітей, передають їм свої знання, привчають дітей до постійної праці над собою, до безперервної діяльності, що й становить їх саморозвиток. А далі, діти, які привчені з дитинства до праці, дисципліни, самі контролюють свою діяльність і прагнуть до саморозвитку.

Саморозвиток становить і трудова діяльність особистості і її захоплення, що розширюють кругозір, сприяють виробленню і удосконаленню вмінь і навичок людини. Наприклад, дуже цікавим у корисним хобі є пазли. На думку психологів, складання пазлів є надзвичайно корисним. Складанки сприяють розвитку уваги, образного й логічного мислення, вчать правильно сприймати зв'язок між частиною та цілим, розвивають дрібну моторику. Купуючи пазли,

слід керуватися віком і рівнем розвитку дитини. Вони різняться за розміром і кількістю елементів, матеріалами, складністю і розміром кінцевого зображення. Спочатку дитина складає пазли, відповідні її віку, з батьками, потім сама. І поступово завдання ускладнюється, збільшується кількість та розміри пазлів, тобто діяльність людини удосконалюється і переходить на інший вищий рівень. Діяльність – це життя. Говорять: «Вік живи – вік учись», адже тільки постійна практика сприяє саморозвитку. Людина все життя навчається, але нікому не дано осягнути всі знання світу. Ідеалу немає, але кожна людина повинна постійно вдосконалюватись, тому «Люди подібні вину - якщо з роками вони стають краще, значить, вони дуже високої якості» [1].

Звісно, у справі виховання молодого покоління чимало суперечностей, колізій, негараздів. Стереотипними стали думки про причини їх виникнення: незадовільні умови середовища, неефективність виховних зусиль педагогів та батьків, вікові психофізіологічні особливості вихованців, згубний вплив кінопродукції і т.д. Все правильно, але і спрощено. Жодна найдосконаліша зовнішня система впливів не досягне поставленої мети, якщо не знайде у самої особистості підтримки, перетворюючись із зовнішніх умов у внутрішні фактори її саморозвитку. Позитивні якості особистості з'являються не тільки в результаті певних цілеспрямованих виховних зусиль, а й як підсумок самовідчуття сучасної молодої людини.

Людина творить власне життя, керуючись певними світоглядними принципами. Саме світогляд виконує роль регулятора особистісного розвитку у системі внутрішнього світу людини. Світогляд моделює світ і особистість в їх зв'язку і взаємодії, відтворюючи їх як в реальному, так і в майбутньому розвитку. Саме у світогляді міститься ідея саморозвитку особистості. Формування гуманного, добротворчого, вільного від тенденційності і заданості світогляду - актуальна проблема сьогодення [2].

Головний зміст життя людини - творчий саморозвиток, творення себе. Розглядаючи проблему саморозвитку особистості, слід враховувати його

біологічний, психологічний та соціальний аспекти, пам'ятати про сутнісну суперечливість людини.

Саморозвиток - це усвідомлений і керований особистістю процес, в результаті якого відбувається удосконалення фізичних, розумових і моральних потенцій людини, розгортання її індивідуальності. Процес саморозвитку не має меж, як немає меж досконалості людини.

Важливою умовою, первинною сходинкою саморозвитку особистості є внутрішня потреба у його здійсненні та самопізнання себе. Самопізнання - це вивчення себе як частини природи, виявлення своїх біологічних особливостей і потреб, це розуміння себе як частини соціуму, це усвідомлення себе і як морального та духовного феномену. Адекватно пізнати себе, вгадати свою силу - справа непросте.

В людині дуже багато запрограмовано мудрою природою. І важливо знати, зрозуміти задатки, нахили, здібності кожної особистості, щоб допомогти її самовизначенню, самореалізації. Хибна думка про можливості людини спричиняє труднощі, страждання, непорозуміння. Кожен знає, якщо людина звикла до думки про власну незвичайну роль в майбутньому, їй не завжди просто адаптуватися до ролі, виконувати яку вона повинна насправді. Однак, людина здатна впливати на свої психічні особливості, вона компенсує свої недоліки, коригує їх дію в потрібному напрямку, пристосовує природні нахили до соціальних норм поведінки. Відносна свобода, незалежність людини від природи, здатність до саморегуляції якраз і є однією із найважливіших характеристик людської особистості.

Виходячи з розуміння суперечностей як рушійної сили розвитку, ми даємо визначення саморозвитку особистості як процесу подолання нею суперечностей, як проектування власної особистості у відповідності із своїми потребами та вимогами суспільства [3].

Людина здатна впливати на свої психічні особливості, вона компенсує свої недоліки, коригує їх дію в потрібному напрямку, пристосовує природні нахили до соціальних норм поведінки. Відносна свобода, незалежність людини

від природи, здатність до саморегуляції якраз і є однією із найважливіших характеристик людської особистості.

Проблема саморозвитку особистості у практичній педагогічній діяльності ще не зайняла належного місця. Про це свідчить і недостатня увага педагогів до даної проблеми, їх бажання підпорядкувати процес само-творення особистості абстрактній педагогічній ідеї, байдужість вихователів до невід'ємного прагнення учня само-реалізуватися. Відповідно проблема саморозвитку особистості залишається неусвідомленою підлітками і незрозумілою для них.

Вся історія передового педагогічного досвіду свідчить, що найістотнішою закономірністю становлення людини виступає її здатність до самовдосконалення й саморозвитку. Однак не завжди самовдосконалення й саморозвиток особистості як мета освіти відповідали суспільним інтересам і потребам. Ще зовсім недавно наше суспільство (а точніше – держава, яка узурпувала право монополюно виражати інтереси суспільства) було не дуже зацікавлене в тому, щоб із стін вищої школи виходили молоді фахівці, здатні критично мислити й самостійно вирішувати свої життєві проблеми. Навіть сьогодні не можна сказати, що суспільство повністю готове до ідеї реалізації саморозвитку особистості. На рівні методологічного забезпечення досі залишається не вирішеним питання: яка мета освіти є для нас прийнятнішою – формування з людини грамотного, дисциплінованого виконавця заданих програм дій і чужих рішень чи становлення незалежної, вільної особистості, здатної до самостійного прийняття рішень, готової нести відповідальність за їх результат. Показовим у цьому плані є ставлення студента до власного розвитку, до себе як до 252 суб'єкта власної життєдіяльності. Якщо його не треба спонукати навчатися, розвивати свої потенційні можливості, прилучатися до соціально-культурних цінностей людства; якщо він, незалежно від вказівок ззовні, робить все це з бажанням, яке не згасає з часом, виявляє все більшу самостійність, не уникаючи труднощів, а намагаючись подолати їх; якщо студент охоче обговорює з викладачем, батьками, друзями свої удачі й невдачі, щоб докопатися до їх причин, – все це показник того, що він є (або стає)

суб'єктом власної життєдіяльності. Але така поведінка можлива в тому випадку, якщо в людини проявляються такі властивості особистості, такі психологічні механізми регуляції поведінки, які й дають їй можливість стати суб'єктом життєдіяльності. Ці зміни, що охоплюють інтелект, свідомість, здібності, емоційно-вольову сферу, ціннісно-сміслові орієнтації, виступають найважливішим результатом педагогічного процесу разом з вільним розвитком студента як суб'єкта даного процесу, як особистості. Вільний розвиток особистості передбачає не підпорядкованість заздалегідь визначеній нормі чи еталону, а відчутні позитивні зрушення в розвитку кожного студента на певному етапі навчально-виховного процесу. При оцінці результату розвитку кожного студента не можуть бути застосовані загальні мірки і критерії: оцінювання позитивних (негативних) зрушень особистості вимагає індивідуального підходу, врахування початкового рівня розвитку інтелекту, свідомості, здібностей тощо і тих зусиль, що були прикладені студентом для отримання кращих результатів у навчанні й саморозвитку [4].

Література

1. http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/r_mowa/strony_ukr01/psych_luck.htm
2. <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/pedagogichni-ta-metodichni-osnovi-protsesu-samoroz.html>
3. <http://osvita.ua/vnz/reports/psychology/27615/>.
4. Кобзар Б. Саморозвиток особистості – основа розбудови національної школи. – К.: Педагогічна газета. – 2000. – №1.

РОЛЬ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА У РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Анна Кучковська

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник – к. психол. н., доцент *Гальченко В.М*

Світ постійно змінюється. Кожного дня щось відбувається: робляться великі відкриття, створюються нові речі, предмети побуту, змінюються певні установлені правила, норми. Але ж хто є творцем цих нововведень? Це не просто якийсь пересічний громадянин із стандартним мисленням та купою дрібних побутових і меркантильних проблем. Напевне, це неординарна, багатогранна особистість, натура творча, емоційна, яскрава та напрочуд здібна. А можливо, навпаки, це ніким не помітна особа, скромна, тиха, не говірка, така собі «сіра миша», але з купою геніальних ідей у голові, високим інтелектом та добрим серцем. Одним словом, наш новатор повинен бути талановитим, творити щось нове та незвичайне.

Потреба сучасного суспільства у творчій особистості є надзвичайно великою. Успіх українського державотворення залежить передусім від рівня духовного розвитку людини. У Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ ст.)» відмічено, зокрема, що одним з пріоритетних напрямів реформування дошкільної освіти є своєчасне виявлення ранньої обдарованості, а також забезпечення умов для розвитку талановитих дітей. Однією із таких важливих умов, ми вважаємо, є природне середовище. Адже саме воно є первинним засобом надання сильних емоційних та естетичних вражень, і в результаті, поштовхом до творчої діяльності.

Природа щоденно впливає на дитину. Це нескінченне джерело емоцій, яке надихає дитину до пізнання. Світ природи дивовижний та прекрасний. Але малюк багато не помічає, іноді його сприйняття буває дуже поверхневим. І все таки, у процесі спілкування з природою, він має перший чуттєвий досвід,

накопичує відчуття, що йдуть від самого життя. Тут він – першовідкривач, дослідник, а іноді і невдаха. Весь здобутий ним досвід потім усе життя буде слугувати творчості. Але, як важко, коли у пам'яті залишаються лише якісь окремі сумні, тривіальні кадри. З таким багажем знань дуже важко бути творчою і неординарною особистістю. Майбутнє покоління ми вбачаємо талановитими, креативними, ініціативними громадянами. Саме тому дана тема є актуальною у наш час.

Мета нашого дослідження полягає у висвітленні проблеми впливу природного середовища на розвиток творчої особистості дитини.

Творчість як людський феномен є предметом аналізу багатьох сучасних наук. Питання необхідності керівництва творчою діяльністю привертає увагу все більшої кількості науковців різних галузей: філософів, мистецтвознавців, соціологів, психологів, педагогів. Виховання здатності насолоджуватися красою природного оточення в усьому його розмаїтті має пов'язуватися з потребою самому творити цю красу. Вже з дошкільного віку необхідно прищеплювати дітям відчуття краси. Це не раз відмічали вітчизняні та зарубіжні психологи та педагоги (Л.А. Венгер, Н.А. Ветлугіна, Л.С.Виготський, О.В. Запорожець, Т.С.Комарова, Д.Б. Ельконін).

Творча діяльність – це така діяльність людини, у процесі якої створюється щось нове, не важливо чи буде це створення якихось речей зовнішнього світу чи удосконалення та перетворення розумової або емоційної сфери, що знаходиться тільки в самій людині. Відомо, що дошкільний вік є сензитивним для оволодіння цим видом діяльності. Як відмічав Л.С Виготський, тільки творча діяльність збагачує людину, і тому творчість як розвиток є необхідною умовою людського існування. Творчий розвиток особистості передбачає нестандартність мислення, винахідливість, оригінальність у розв'язанні життєво важливих завдань [1].

Сучасні дослідники дошкільного дитинства переконують, що воно суттєво відрізняється від наступних етапів життя, насамперед, відносно свободою у творчості. Вона полягає в тому, що діяльність, якою займається дитина

переважно обирається за її власним бажанням, емоційно насичена, дає простір для уяви, творчості.

Для творчості особливо небезпечною є емоційна глухота, яку треба попереджувати розвитком емоційної чутливості. Справедливо стверджували стародавні індійці, що мистецтво виникає тоді, коли душа людини переповнюється почуттями. А основою для таких почуттів є саме природне середовище. Саме з нього людина черпає ті перші невинні, безхмарні враження абсолютного щастя. Дитина радіє травичці, захоплюється незвичайними барвами крил метелика, насторожується при звукові грому, стрибає і плескає в долоні побачивши веселку. Перші прогулянки до лісу, поля приносять безліч задоволень дитині. Хто з батьків не спостерігав тієї безкінечної радості, щастя? Дорослий відкриває дитині багато властивостей речей і явищ, уточнює уявлення. Однак, на нашу думку, направляючи дитяче сприйняття, уточнюючи властивості предметів живої і неживої природи в повсякденному житті, не варто робити спілкування з малюком занадто дидактичним. Головне навчити помічати незвичайне у звичайному, супроводжувати чуттєве пізнання словом.

Важливим завданням у розвитку творчих здібностей засобами природи є пробудження у дітей емоційного ставлення до неї. Емоційне ставлення до природи допомагає зробити людину багатшою, уважнішою. Природа – це один із факторів, що впливає на розвиток і формування творчих здібностей. Вона невичерпне джерело вражень і емоційних впливів на людину. В житті дитини природа займає вагоме місце, сприяє формуванню і розвитку творчих навичок.

Спостереження у природі є основним засобом забезпечення дітей естетичними враженнями, а відтак, і певною сукупністю знань, що потім трансформуються у якусь чудову ідею чи витвір мистецтва.

Вінцем гармонії фізичних і духовних сил дитини В.Сухомлинський вважав радість творчості, переконував, якщо дитина, зачарована красою природи, складає пісню, казку, вірш, це означає, що вона знаходиться на вершині гармонії тіла і духу [5].

Отже, прекрасне в природі безкрає і невичерпне. Саме тому природа – джерело для творчості. Багатства природи завжди були і будуть предметом художнього осяяння. Тому великі творці – це завжди першовідкривачі прекрасного в оточуючому світі. Процес розвитку творчої особистості включає в себе не тільки психологічні та соціально-естетичні проблеми художньої творчості, але й становлення особистості творця, джерел і стимулів його активності, ставлення до своєї праці.

Уміння «дивитися» і «бачити», «слухати» і «почути» не розвиваються самі по собі, не даються від народження в готовому вигляді, а виховуються. Щоб спонукати дитину до проявів творчої активності, слід з довірою ставитись до її природної схильності діяти на власний розсуд, самостійно перетворювати власні враження, покладатися на власний досвід. Ми пересвідчилися у тому, що успішність навчально-виховного процесу також залежить від особистості дорослого та його ставлення до роботи з дітьми, спрямованої на розвиток творчої активності вихованців. Лише дорослий-творець, а не дорослий ремісник, здатен пробудити в дитині бажання творити красу.

Література

1. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л.С.Выготский. – СПб. : СОЮЗ, 1997. – 96 с.
2. Павлова Л. Природа в познавательном, речевом и эстетическом развитие ребенка / Л.Павлова // Дошкольное воспитание. – 2005. – №12. – С. 98-100.
3. Половіна О. Сприймати природу розумом і серцем / О. Половіна // Дошкільне виховання – 2006. – №11. – С. 10-13.
4. Половіна О.А. Художня творчість старших дошкільників як вияв естетичного ставлення до природи / О.А. Половіна – К. : Вид. НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2008 – 95 с.
5. Сухомлинский В. Сердце отдаю детям / В. Сухомлинский. – Кишинёв. : Лумина, 1978. – 238 с.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ІГРОВОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ ЗБАГАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ ДИТИНИ-ДОШКІЛЬНИКА

Анастасія Линник

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент **Шулигіна Р.А.**

В умовах розбудови української державності надзвичайно актуальною є проблема соціалізації особистості дітей, оволодіння ними соціальним досвідом, що зумовлено пошуком оптимальних шляхів підготовки їх до життя у оновленому соціально-економічному середовищі. На жаль сьогодні в Україні спостерігаються негативні тенденції в усіх сферах життєдіяльності людини, а саме: деградація моральних цінностей, соціальна дезадаптація, низька правова захищеність дітей. Усе це викликає необхідність формування успішної соціальної адаптації, вміння реально, адекватно і відповідно реагувати на стрімкі соціальні зміни.

Особливо важливим є дошкільний вік, адже саме в цей період у дитини формуються уявлення про навколишній світ, явища суспільного життя, взаємини між людьми. Вступаючи у життя, малюки мають засвоїти багато правил, які склалися в суспільстві. Все це зазнає змін завдяки соціальному розвитку. Полегшити збагачення соціального досвіду в цьому віці покликані елементи ігрової культури, оскільки саме гра є провідним видом діяльності дошкільника.

Сучасні науковці Л. Артемова, І. Бех, Н. Гавриш, А. Іванова, С. Ладивір, І. Коган, Н. Короткова, Н. Кудикіна, Т. Поніманська та інші присвячують свої роботи проблемі гри, адже змістове наповнення, джерела розвитку та способи організації ігрової діяльності є досить цікавими та актуальними питаннями. Науковці розглядають виховання дитини в контексті гри як процес педагогічного сприяння входженню в соціум та набуття особистістю соціального досвіду.

Виклад основного матеріалу. Беззаперечними факторами впливу гри на особистість дитини виявляються зміст гри, ігрові правила, характер міжособистісного спілкування дітей, рольова поведінка особистості. Набуваючи у грі індивідуального морально-емоційного досвіду, дитина самовдосконалюється як людина творча, активна, здатна долати різні життєві перешкоди, конструктивно діяти в соціальному оточенні.

Сучасне дитинство характеризується такими особливостями: зменшення часу на вільну гру; зменшення кількості учасників ігор; зменшення тривалості ігор; обмеженість змісту сюжетно-рольових ігор дітей.

Це вимагає посиленої уваги до питань дитячої гри, адже філософи (К. Гроос, Г. Спенсер), психологи (Л. Виготський, Є. Кузьмін), педагоги (С. Абрамова, Л. Белінова) вважають гру феноменальною формою людської діяльності, яка має необмежений потенціал щодо самореалізації особистістю своїх потреб. Гра – це така діяльність, яка сприяє максимальній реалізації не лише актуальних, але й потенційних можливостей дитини.

Структура гри як діяльності передбачає: цілепокладання (уміння поставити мету, завдання); планування (уміння передбачити розвиток подій, процесів, операцій); реалізацію цілей (уміння реалізувати ігровий задум); аналіз отриманих результатів (уміння проаналізувати набутий ігровий досвід). Мотивація ігрової діяльності забезпечується добровільністю участі, можливістю вибору її елементами змагальності, що сприяє задоволенню потреб у самоствердженні та самореалізації дітей як суб'єктів навчання [4, с. 61].

З точки зору Д.Б. Ельконіна, гра – це спосіб освоєння соціальної дійсності, в якому виражається зв'язок дитини з суспільством. Крім того, гра є засобом освоєння соціальних і культурних цінностей, ролей і моделей поведінки, засобом формування соціального досвіду.

Протікання процесу соціалізації дітей дошкільного віку розкривається через показники: статево рольова поведінка; здатність вирішення конфліктів; самосвідомість; самооцінка; засвоєння соціальної інформації, що є змістовою частиною соціального досвіду [2, с. 53].

Зміст навчання має виводити дитину за межі її безпосереднього особистого досвіду у сферу досвіду людського і тим самим давати дитині нову форму життя в суспільстві – взаємодія з узагальненими, загальнолюдськими знаннями.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що загальноприйнятого єдиного визначення гри як вихідного і особливо чіткого виокремленого явища ще не встановлено. І все-таки головним її визначенням є фіксація специфіки гри як особливого виду діяльності, побудованої на спілкуванні, взаємній діяльності. Отже, гра – це взаємодія людей за заздалегідь встановленими правилами, причому така взаємна діяльність викликана самоціллю.

У науковій літературі гра розглядається як складне соціальне, педагогічне та психологічне явище, роль якого в розвитку особистості важко переоцінити. Ігрова взаємодія включає в себе елементи змагання, співробітництва, боротьби, конфлікту, перемоги і т.д. Тому гра виступає як засіб соціалізації особистості, оволодіння елементами ігрової культури, формування навичок спілкування, згуртування колективу, впливу на кожного з його членів тощо.

Процес набуття соціального досвіду передбачає пристосування дитини до навколишнього світу, суспільного середовища, засвоєння, привласнення нею знань, норм певного угруповання. І відбувається він у трьох основних сферах: ігрова діяльність, спілкування, свідомість. Соціальний розвиток здійснюється в соціокультурному просторі в ході залучення людини до культурних цінностей, їх засвоєння та створення.

Саме на дошкільний заклад покладається виконання замовлення сім'ї щодо формування соціального досвіду вихованців: з одного боку, діти мають набути навичок та практичних умінь для соціальної адаптації, з іншого – навчитися вирізняти себе з-поміж інших, відстоювати свою індивідуальність, «не розчинятись» у групі однолітків [3, с. 48].

Організуючи роботу в підгрупах, дошкільнята мають можливість орієнтуватися одне на одного, зазирнути в роботу товариша, набуваючи навичок взаємодопомоги. У таких «співдружностях» кожний знаходить максимально вигідні умови для колективного спілкування, де лідери

активізують більш пасивних дітей і, таким чином, кожна дитина може виразити своє ставлення до товаришів, об'єктивно оцінити власні невдачі та успіхи. Той, хто раніше виконав своє завдання, має можливість подивитися, як із ним справилися діти в інших підгрупах, порівняти з власними результатами. Командні змагання між собою мотивуються фішками-нагородами, якими вихователь нагороджує кожную команду, незалежно від того, хто з дітей її заробив. Вихованцям подобаються ситуації спільного пошуку, за яких водночас кожний з учасників може здійснити пробні дії з власної ініціативи (*за спостереженнями Є.Є. Шуленко*).

Існує величезний масив наукової літератури, в якій представлені характеристики, аналіз і пояснення історичного розвитку ігрової діяльності. Самостійний пласт представляють проблеми типів і видів гри: рольові та сюжетні, спортивні, драматичні; розкриті проблеми символіки ігор; об'єктивні та суб'єктивні чинники формування різних видів ігор в різних галузях знань, кількість яких в наш час постійно зростає.

Задля ефективного використання ігор, варто дотримуватися певних принципів науково-методичного підходу до організації ігрової діяльності:

- ретельно уникати поспішності у виборі та доцільності використання гри в конкретній педагогічній ситуації;
- ділити кожную програму проведення ігор на окремі частини, щоб їх краще засвоїли діти;
- починати проведення ігор з більш простих, які легко сприймаються і закінчувати найбільш складними;
- намагатися не упустити найбільш важливі й значні ігри за змістом та ефективністю.

Такий підхід дозволяє використовувати різноманітні форми ігрової поведінки на кожному віковому етапі життєвого шляху людини, вивчати ігрові традиції з майбутньою передачею їх подальшим поколінням, зберігаючи, таким чином, ігрову культуру, що є однією з найпоширеніших культурологічних концепцій сьогодення [1, с. 126].

Досвід фахівців переконує, що задля успішної ігрової діяльності варто:

- створювати спеціальні ситуації для спілкування дітей або використовувати ті, які виникають спонтанно;
- пропонувати дітям для гри однакові іграшки, щоб не виникало бажання відбирати їх одне в одного;
- навчати дітей турботливо ставитися один до одного – дивитися у вічі, посміхатися, обійматися);
- гратися дорослому разом з дітьми, організовуючи і спрямовуючи їх у грі;
- надавати дітям відносну свободу у грі, використовувати метод спільної дії лише тоді, якщо хтось із дітей дійсно потребує такої допомоги.

Висновуючи зазначимо, що невід’ємною умовою всебічного розвитку дитини є набуття нею соціально-емоційного досвіду в перші шість років життя. Оволодіння соціальним досвідом – основний шлях до інтеграції індивіда в суспільство, у різноманітні типи соціальних спільнот (група, соціальний інститут, соціальна організація), шляхом засвоєння ним елементів культури, соціальних норм і цінностей, на основі яких формуються соціально значущі риси особистості.

Література

1. Білик Я.М. Дослідження ігрового феномену в культурі / Я.М. Білик. – Х. : Константа, 1998. – 143 с.
2. Піроженко Т.О. Ігрова діяльність дошкільника. Старший дошкільний вік : навч.-метод. посібник / Т.О. Піроженко, К.В. Карасьова. – К. : Генеза, 2014. – 95 с.
3. Приходченко К.І. Процес соціалізації навчаючих через гру у творчому освітньо-виховному середовищі / К.І. Приходченко // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2010. – № 1 (6). – С. 46-50.

4. Харитоновна Н.В. Ігрові елементи у розважальній діяльності сучасної людини / Н.В. Харитоновна // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2014. – № 2 (21). – С. 58-65.

НАУКОВА РОБОТА ЯК ЧИННИК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ В ПЕРІОД НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Марія Литовченко

*КВНЗ «Корсунь-Шевченківський
педагогічний коледж ім. Т.Г. Шевченка
Черкаської обласної ради»*

Науковий керівник – *Чечель С.М.*

Метою української системи виховання є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, формування поколінь, здатних навчатися впродовж життя. Особливого значення такий підхід набуває під час формування особистості майбутнього педагога, який в подальшому буде впливати на формування особистості вихованців. Тому сучасна вища освіта поряд з якісною професійною підготовкою передбачає всебічний розвиток особистості кожного студента, безперервне особистісне самовдосконалення. Важливим є включення студентів в активну діяльність з самовиховання та саморозвитку, пов'язану з обраним фахом – професійне самовиховання. Науково-дослідна робота є складовою професійної підготовки, професійного самовиховання. Вищі навчальні заклади, виконуючи соціальне замовлення суспільства та йдучи шляхом задоволення соціально-психологічних потреб людини в її прагненні до творчої діяльності на наукових засадах, мають сформувати у молодих фахівців інтерес до наукових досліджень, навчити володіти ефективними методами цієї роботи.

Метою нашого дослідження є розкрити основи та значення організації науково-дослідної роботи студентів як важливого чинника ефективності

професійної підготовки фахівців з вищою освітою та основного напрямку діяльності студентів з професійного самовиховання.

Сучасна школа потребує педагогічних кадрів, які характеризувалися б високою освіченістю і культурою, кваліфікованих спеціалістів, здатних до самореалізації у громадській, науковій, творчій діяльності, професійного саморозвитку, мобільності в освоєнні й впровадженні новітніх технологій. Школа потребує творчо мислячих педагогів, адже в умовах стрімкого розвитку суспільства стає необхідним пошук нових підходів, що забезпечують ефективність навчання, і цей пошук просто неможливий без дослідницької та експериментальної діяльності вчителів.

Без науково-дослідницької та творчої діяльності на уроках вчитель не може сформувати свій власний метод викладання, а лише йтиме протореною дорогою. Зважаючи на все вище викладене, у Корсунь-Шевченківському педагогічному коледжі розроблено й впроваджено у навчально-виховний процес технологію навчання, що дозволяє по-новому організувати навчальну діяльність майбутніх учителів. Основною ідеєю даної концепції є положення про те, що майбутні вчителі у процесі навчання у вищому навчальному закладі реалізують свій власний творчий потенціал, долучаються до науково-дослідної роботи. Майбутні педагоги в коледжі залучаються до різноманітності відносин, пов'язаних із професійною діяльністю. Цьому сприяє використання таких форм та методів організації навчальної діяльності як ділові та рольові ігри, методи мікрвикладання та моделювання фрагментів виховних проектів, навчальні конференції, методичні семінари, лекції-діалоги, виставки творчих робіт, аукціон педагогічних ідей, захист творчих проектів, самостійна робота студентів з написання рефератів, доповідей, наукових статей, педагогічна практика тощо. Така діяльність спонукає студентів до щоденної цілеспрямованої роботи над собою, вдосконалення власних професійних умінь та навичок.

Сухомлинський у багатьох своїх працях відзначав, що педагогічна діяльність неможлива без елементу дослідження, бо вже за своєю логікою та

філософською основою вона має творчий характер. А це потребує передусім загальної культури та високої фахової підготовки, певного досвіду навчально-виховної роботи й спеціальних знань і вмінь, притаманних саме дослідницькій роботі. Зокрема, треба вміти спостерігати й аналізувати явища; узагальнювати результати спостережень, виділивши найголовніше; за певними ознаками передбачати розвиток явищ у перспективі; поєднувати точний розрахунок із уявою й інтуїцією та багато іншого. [1, с.60] Велика увага в навчальному закладі приділяється науковій роботі. Економічні та соціальні реформи, які здійснюються в Україні, вимагають підготовки в стінах вищого навчального закладу творчого, ініціативного фахівця, який володіє умінням впроваджувати в практику своєї діяльності нові досягнення наукової думки, здатний постійно поглиблювати свої знання, безперервно вчитися і інтелектуально розвиватися. Причому важливою є не стільки та її частина, яка є обов'язковою складовою навчального процесу і виконується при вивченні дисциплін навчального плану, а і науково-дослідна робота, що здійснюється поза навчальним процесом і навчальних програм, зокрема, індивідуально або в наукових гуртках. З цією метою в коледжі створена науково-методична лабораторія. Завданням лабораторії є надання студентам методичної та практичної допомоги у науково-дослідницькій діяльності. В роботу наукової лабораторії коледжу включаються студенти, які дійсно шукають можливості самореалізації і подальшого розвитку творчих сил, що люблять майбутню професію і здатні творчо застосувати у практичній діяльності новітні досягнення науки. До наукової роботи залучаються навіть студенти-першокурсники, які в рамках наукової роботи спочатку набувають теоретичні знання з дослідницької роботи (у нас для них створені проблемні групи) - це перший рівень науково-дослідної роботи. Далі «включається» другий її рівень, коли студенти починають втілювати набуті теоретичні знання в дослідженнях, так чи інакше пов'язаних з практикою. Наприкінці цього тривалого поступального процесу студенти беруть участь у науково-практичних конференціях, конкурсах (третій рівень), на яких проводиться апробація робіт студентів.

На базі лабораторії проводяться студентські науково-практичні конференції, педагогічні читання з вивчення передового педагогічного досвіду. Студенти традиційно вивчають та презентують систему навчально-виховної роботи Авторської школи О.А.Захаренка с. Сахнівки. Підтримується традиція відвідин школи кожною академічною групою. Відвідини Авторської школи майбутніми вчителями стають уроками «живої педагогіки». Знайомство з плідною і багаторічною діяльністю Олександра Антоновича Захаренка стає для майбутніх педагогів взірцем служіння українській освіті. Студенти знайомляться, як практично реалізується в Авторській школі О.А.Захаренка виховний процес на засадах добротворення, на ідеї цінності людини та необхідності всебічного розвитку особистості школяра. Подвижницька праця, багатогранна громадська діяльність самобутнього педагога спонукає майбутніх вчителів до самовиховання, практичного залучення до добротворення, досягнення поставленої мети, активної громадянської позиції, повноцінного особистісного саморозвитку через певну діяльність. Науково-методична лабораторія коледжу залучає кращих студентів до участі у районних, обласних, всеукраїнських заходах, присвячених вшануванню пам'яті О.А. Захаренка, проводить дослідження з метою поширення унікального досвіду Авторської О.А.Захаренка ЗОШ с. Сахнівки, знайомить майбутніх вчителів із навчальними закладами, які активно впроваджують навчально-виховну концепцію Авторської школи О.А. Захаренка.

Творча група студентів та викладачів коледжу займаються вивченням творчої педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського, яка є золотою скарбницею народної і класичної педагогіки, сучасної педагогічної теорії і практики. З результатами досліджень студенти виступають на щорічній науково-практичній психолого-педагогічній конференції. Педагогічна спадщина славетного вчителя, його ідеї та напрацювання стимулюють випускників педколеджу активно використовувати творчі досягнення В.О. Сухомлинського у своїй діяльності, оволодівати педагогічною майстерністю, займатися самовихованням.

Як показує практика, науково-дослідницька робота студентів є важливим фактором при підготовці молодого фахівця і вченого. Виграють всі - і студенти, і викладачі. Залучення перших до наукової роботи стимулює засвоєння ними теоретичних знань, адже студенти не тільки отримують новітню наукову практичну інформацію від викладачів на лекційних та практичних заняттях, але і самі беруть участь у наукових дослідженнях. Крім того, якщо в рамках наукових конференцій проводиться творче обговорення прослуханих доповідей, то з запитань і виступів кожен доповідач може почерпнути оригінальні ідеї, про розвиток яких в рамках обраної ним теми він навіть не замислювався. Участь у наукових дослідженнях сприятливо впливає на якість навчального процесу, підвищуючи ступінь підготовленості майбутніх фахівців, розширює їх творчий практичний кругозір, що і є однією з цілей вищої школи. [2, с.388]

Таким чином, науково-дослідна робота студентів є важливим фактором при підготовці молодого фахівця. Залучення студентів до наукової роботи має здійснюватися системно, мати чітку спрямованість, плановість, наукову координацію, належне методичне забезпечення. Вона сприяє створенню творчо-розвивального навчального середовища, яке зорієнтоване не просто на випуск з вищого навчального закладу педагога, конкурентоспроможного на ринку праці, а на формування сучасного фахівця з великим професійним та творчим потенціалом.

Література

1. Практикум з педагогіки: Навчальний посібник: Видання 3-тє, перероблене і доповнене /За заг. ред. О.А. Дубасенюк. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. – 464 с.
2. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник. – Київ: Знання, 2005. – 486 с.

ПРОВЕДЕННЯ МИСТЕЦЬКИХ ЗАХОДІВ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Олена Лифар

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М.П.Драгоманова

Науковий керівник – д. філос. н., професор **Крилова С. А.**

Патріотизм як основа сучасного виховання дітей включає в себе формування національної свідомості та самосвідомості, тобто виховання любові до рідної землі, до свого народу, готовності до праці в ім'я України, освоєння національних цінностей (мови, території, культури), відчуття своєї причетності до розбудови національної державності, формування почуття гідності й гордості за свою Батьківщину. Саме плекання національної свідомості й самосвідомості, прищеплення моральних ідеалів та ціннісних орієнтирів починається з раннього дитинства, з перших років життя дитини.

Цілеспрямоване патріотичне виховання повинно поєднувати любов до найближчих людей з формуванням такого ж ставлення і до певних феноменів суспільного буття. З цією метою факти життя країни, з якими ознайомлюють дошкільнят, ілюструють прикладами з діяльності близьких їм дорослих, батьків залучають до оцінки суспільних явищ, спільної участі з дітьми у громадських справах.

Спеціальними наказами визначається нормативно-правова база проведення саме мистецьких заходів для дітей та молоді з метою формування їх патріотичної свідомості, а саме:

- Наказ управління освіти і науки від 31.12.2013 № 593 «Про вдосконалення роботи з патріотичного виховання у навчальних закладах»;
- Наказу департаменту освіти і науки від 13 грудня 2013 року № 405 «Про вдосконалення роботи з патріотичного виховання в навчальних закладах».
- Концепція дошкільного виховання в Україні [2], сповідуючи історичний підхід до патріотичного виховання дітей дошкільного віку,

актуалізує його народознавчі, українознавчі та краєзнавчі напрями. На це орієнтують і різноманітні програми дошкільного виховання.

Базовий компонент дошкільної освіти, як державний стандарт, визначає ознайомлення дітей з поняттями «держава», «народ», «людство», з правами та обов'язками громадян України [1]. Згідно Концепції дошкільного виховання, її програмою передбачається розвиток у дітей національної культури, яка є внеском у загальнолюдські надбання демократичності, честі, совісті, гуманізму, гідності, громадянськості; виховання дітей на історичному минулому, яке формує у них патріотизм та інтернаціоналізм.

До ефективних методів і форм реалізації мистецьких заходів патріотичного спрямування належать: екскурсії вулицями рідного міста, до історичних пам'яток, визначних місць; розповіді вихователя; бесіди з цікавими людьми; узагальнюючі бесіди; розгляд ілюстративних матеріалів; читання та інсценування творів художньої літератури; запрошення членів родин у дитячий садок; спільні з родинами виховні заходи (День сім'ї, Свято бабусь тощо); зустрічі з батьками за межами дошкільного закладу, за місцем роботи та ін.

Вихователі, плануючи роботу з дошкільниками, намагаються використовувати різноманітні форми роботи: заняття з патріотичного виховання та народознавства; також це можуть бути комбіновані, комплексні заняття (наприклад, «Народознавство + малювання», «Дитина у довкіллі + ліплення» та ін.); також використовують читання та обговорення творів художньої літератури (оповідань, казок, легенд, віршів); бесіди; екскурсії; ігри та вправи; вікторини; інсценізації; обговорення і розучування прислів'їв та приказок тощо.

Ефективність патріотичного виховання в навчальній діяльності значною мірою залежить від спрямованості виховного процесу, форм та методів його організації. Серед методів і форм патріотичного виховання пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. До таких методів належать:

соціально-проектна діяльність, ситуаційно-рольові ігри, соціодрама, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, «мозкові атаки», метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером, ігри-драматизації, створення проблемних ситуацій, ситуацій успіху, аналіз конфліктів, моделей, стилів поведінки, прийняття рішень, демократичний діалог; педагогічне керівництво лідером і культивування його авторитету, використання засобів масової комунікації, методики колективних творчих справ, традицій, символіки, ритуалів, засобів народної педагогіки. Крім названих можна застосовувати також традиційні методи: бесіди, лекції, семінари, різні форми роботи з книгою тощо. А саме:

- засоби, які виховують любов до української мови — «Свято рідної мови», «Мужай прекрасна наша мово», «Шевченківське слово», «Літературні вечорниці», «Тиждень української мови» - конкурс на кращу розповідь української народної казки, вечір українських загадок, прислів'їв, приказок, повір'їв, легенд, народних прикмет; екскурсії до країни Мови із зупинками на станціях Лексики, Фразеології, Етимології; зустрічі з письменниками, поетами; філологічні мікроекспедиції - записати назви окремих предметів давнини, зібрати прислів'я, приказки, загадки, поширені в даній місцевості з наступним обговоренням їх в групі, або на засіданнях гуртка; мовні екскурсії, завдання яких виявити неграмотні вислови в об'явах, рекламах, вивісках, тощо; стенди для батьків «Як ми говоримо»;

- форми роботи, пов'язані з вивченням історії рідного краю і народу — історичне краєзнавство: відвідання місць історичних подій, вивчення літератури, збирання документів та матеріальних пам'яток, замальовування чи фотографування історично цінних об'єктів, виготовлення схем, макетів, щомісячного історичного календаря, влаштування виставок, заочна подорож «Україно ти моя прекрасна», складання історії свого роду, участь в роботі шкільних гуртків, етнографічного та фольклорного ансамблів, оформлення кімнат народознавства, святкування Дня Конституції, Дня незалежності України.

Застосування наведених мистецьких заходів, спрямованих на формування патріотичних почуттів, покликане створювати в особистості когнітивні, емоційні та поведінкові компоненти, що передбачають вироблення вмінь міркувати, аналізувати, ставити питання, шукати власні відповіді, критично розглядати проблему, робити власні висновки, брати участь у громадському житті, набувати вмінь та навичок адаптації до нових суспільних відносин, адекватної орієнтації, захищати свої інтереси, поважати інтереси і права інших, самореалізовуватися тощо.

Отже, педагогічна робота з патріотичного виховання поєднує ознайомлення дітей з явищами суспільного життя, народознавство, засоби мистецтва, практичну діяльність дітей (праця, спостереження, ігри, творча діяльність та ін.), національні, державні свята.

Результативність патріотичного виховання великою мірою залежить від того, наскільки ті чи інші заходи мистецької діяльності стимулюють розвиток самоорганізації, самоуправління дітей. Чим доросліші вихованці, тим більші їхні можливості до критично-творчого мислення, самоактивності, творчості, самостійності, до усвідомлення власних світоглядних орієнтацій, які є основою життєвого вибору, громадянського самовизначення.

Література

1. Кононко О.Л., Корміліцина Л.Ю. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / О.Л. Кононко, Л.Ю. Корміліцина / Дошкільне виховання. - 1999. - № 1. - 12 с.
2. Концепція дошкільного виховання в Україні / за ред.. О. В. Ушакова. - Х.: Ранок, 2003. - 86 с.

ДИТЯЧА АГРЕСИВНІСТЬ

Юлія Майстер

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник – к. психол. н., доцент **В.М. Гальченко**

З дитячими неадекватними вчинками дорослим не рідко доводиться стикатися, адже, ймовірно, у всіх батьків у житті був такий момент, коли від відчаю опускалися руки, коли крихітка, така мила і слухняна, іноді перетворювалася на некерованого «монстра». І багато батьків не можуть зрозуміти – чому так відбувається? І чому покарання та погрози зовсім не діють на дитину, яка раптом почала ставати агресивною?

В першу чергу, варто з'ясувати те, чому дитина почала проявляти агресію? Звичайно, крім того, що діти, ще не навчені проявляти співчуття і розуміти чужий біль, можуть проявляти жорстокість по незнанню, але ж бувають і інші причини, в яких батькам варто розібратися. На думку психологів, дитяча агресія може мати місце в тих випадках, коли дитина намагається привернути до себе увагу і не знає, як це зробити по-іншому.

Причиною цього може бути те, що у малюків ще погано розвинені комунікативні навички, а саме – вони не вміють гарно розмовляти і не можуть висловити словами те, що відчувають, але ж потреба в увазі дорослого може бути дуже гострою.

Дитяча агресія виявляється вже в ранньому віці. Агресія – це певна модель поведінки яку, в даному випадку, дитина демонструє оточуючим. У перші роки життя малюка агресія виявляється імпульсивними діями: криком, упертістю, бійками або киданням речей. Такою поведінкою дитина "говорить", що відчуває себе дискомфортно або безпорадно. Проте слід пам'ятати, що в даному стані агресивна поведінка може вважатися агресивною лише умовно, адже у дитини немає намірів заподіяти кому-небудь шкоду.

Ознаки агресивності: впертість, дратівливість, напади гніву, вибух злості, обурення, намагання образити іншу людину, принизити гідність, владолюбність, наполягання на своєму, егоцентризм (нерозуміння інтересів інших людей), самовпевненість, завищена самооцінка.

До причин агресивної поведінки належать наступні: 1) Реакція на приниження гідності дитини, осміювання, знуцання. 2) Наслідок обмеження самостійності людини, надмірна опіка. 3) Прояв суперництва між дітьми у сім'ї (особливо багатодітних). 4) Результат гнітючого переживання невдач. 5) Взаємостосунки в сім'ї між батьками. 6) Результат "едіпового" комплексу (агресивність до однієї статі – дівчата до жіночої, хлопці – до чоловічої).

У вітчизняній педагогіці та психології проблемою агресії займалися: Л.І. Божович, Л.С. Виготський, П.Я. Гальперін, М.М. Кольцова, Т.А. Комісаренко, Н.Д. Левітон, С.Я. Мухіна, С.Л. Рубінштейн та ін.

Також цією проблемою займалися зарубіжні науковці: О. Бандура, Р. Берон, А.Берковіц, Г.Корнадт, Д. Річардсон З. Фрейд, Е. Фромм та інші.

Дослідники агресії мають різні точки зору на те, що вона собою уявляє, і чи слід її розцінювати як позитивне чи як негативне явище [1].

В основі поведінки дитини, зокрема й агресивної, лежать певні мотиви і потреби, які і визначають активність особистості. Л. Божович (1972) у своїх працях вказує, що під потребами розуміється нужда дитини в чомусь, яка відображається у формі переживань і яка є необхідною для підтримки сталості організму і спрямованості його розвитку. У разі, коли нужда не задоволена, зростає напруженість потреби, спрямованість і зміст якої зберігається та визначає оптимум мотивації. Саме оптимум мотивації і визначає емоційну спрямованість поведінки при задоволенні потреби: адекватність чи неадекватність реакції на ситуацію. Відсутність предмета, можливостей чи перешкод для задоволення потреби викликає додаткове емоційне напруження: страх, гнів, агресію, тривожність.

Стан тривожності, на думку І. Фурманова, лежить в основі агресивної поведінки, але А. Фрейд визнає, що прояв тривожності і страху в дитини є основою агресії – захисного механізму внутрішнього стрижня особистості [2].

Е. Фромм визначає агресію як заподіяння шкоди не тільки живому, але і будь-якому неживому об'єкту. Агресивна поведінка людини є, насамперед, реакцією на фізичний і психічний дискомфорт, стреси, фрустрації. Крім того, агресивна поведінка може виступати в якості засобу досягнення якоїсь мети, в тому числі підвищення власного статусу за рахунок самоствердження. Це загальний підхід до розуміння агресії, однак, для більш об'єктивного розуміння проблеми потрібно розглянути її детально [1].

К. Лоренц вважає, що потяг до агресії вбудовано у психіку людини, і для свого прояву вона не потребує зовнішньої загрози або внутрішньої фрустрації. Вона виникає спонтанно і потребує розрядки. Біологічну природу агресивності, на його думку, підкреслюють успіхи селекціонерів, які виводять як агресивні породи собак, півнів та інше, так і неагресивні (такі як сенбернар, ньюфаундленд).

У теорії, запропонованої А. Бандурою, агресія розглядається як якість специфічне, соціальне, яке засвоюється і підтримується в основному точно так само, як і багато інших форм соціальної поведінки. Згідно Бандури, вичерпний аналіз агресивної поведінки вимагає врахування трьох моментів: 1) способів засвоєння подібних дій, 2) факторів, що провокують їх появу і 3) умов, за яких вони закріплюються [4].

Тому, істотне значення тут приділяється навчанню, впливу первинних посередників соціалізації, а саме батьків, на формування у дітей агресивної поведінки. Зокрема, було доведено, що поведінка батьків може виступати в якості моделі агресії і, що в агресивних батьків зазвичай бувають агресивні діти.

Г. Корнадт відзначає, що агресія пов'язана з гнівом, викликаним перешкодою на шляху до досягнення мети, загрозою або заподіянням болю, а гальмування агресії – з очікуванням негативних наслідків її прояву. Він вважає,

що процес соціалізації полягає у розвитку відповідних реакцій, прийнятих у суспільстві, в якому живе індивід.

Виділяють дві форми прояву агресії: інструментальну (**недеструктивну**) та ворожу (**деструктивну**). І, якщо інструментальна агресія має позитивну спрямованість, оскільки спрямована на досягнення мети і задоволення бажання, є здатністю до адаптації та замінюється конструктивними способами досягнення мети, збуджує дитину до здорової конкуренції в оточуючому світі, захисту своїх прав та інтересів, сприяє розвитку пізнання і здатності покладатися на самого себе, то деструктивна агресія носить негативну спрямованість, оскільки в основі її лежить бажання завдати опоненту шкоди і отримати від цього емоційне задоволення. Результатом деструктивної агресії є конфлікти, зниження адаптивних можливостей дитини, зниження вербального спілкування, настороженість та вороже ставлення до оточуючих.

Зважаючи на вищезазначене, вважаємо за необхідне надати деякі рекомендації батькам щодо подолання дитячої агресивності. Оскільки однією з основних причин дитячої агресії є сімейне оточення, сімейні ситуації, тому лише у співпраці з батьками можна досягти позитивних результатів щодо попередження дитячої агресивності та агресії. Тому в роботі з батьками можна використати такі поради для батьків:

1. Поважати і розуміти потребу дитини в самостійності, створити умови для нормального розвитку її активності. Дозволити дитині бути в розумних межах незалежною.

2. Допомогти дитині перебороти ситуацію надмірного незадоволення, яка в багатьох випадках призводить до афективних реакцій. Якщо приступ люті викликаний заборонаю, то її не треба зразу відміняти. Поясніть дитині, що ви розумієте, чому вона так себе веде, але не відмінняйте заборону, якщо вважаєте її розумною, справедливою, корисною.

3. Розкажіть, що всі люди іноді зляться і сердяться. Це нормально. Навчіть, як можна висловити свій гнів, не заподіявши шкоди іншій людині і навколишнім предметам. Для цього можна використовувати такі прийоми:

«Подушка злості». Можна взяти подушку, килимок, боксерську грушу. Пояснити дитині, що коли вона дуже сердита і їй хочеться побитися, вона може побити цю подушку, віддавши їй всю свою злість.

«Папірець в кишені». Якщо дитина постійно грубіянить, б'ється, то можна домовитися з нею, що наступного разу, як тільки їй захочеться на перерві з кимось побитися, вона порве на дрібні шматочки зім'ятий папір, який завжди лежить у кишені.

4. Допомогти дитині в пошуку шляхів і способів подолання почуття ворожості.

5. Щоб допомогти дитині засвоїти поведінку, характерну для сім'ї, в якій вона живе, батькам потрібно встановлювати для дитини межі дозволеного, котрі мають відповідати її віковим особливостям, почуттям у конкретній ситуації та залежати від міри її активності [5].

Отже, для попередження агресивної поведінки дітей дуже важливо педагогам і батькам навчитися відчувати стан дитини, ставитися до неї з розумінням і повагою. Пам'ятайте, якщо вона сердиться – у неї щось негаразд, це своєрідний сигнал про допомогу. При цьому дорослі повинні не карати, не залишати в біді дитину, а допомогти та підтримати її. Адже саме у такі моменти життя вона найбільше потребує підтримки дорослого, оскільки нездатна впоратися самотужки зі своїми проблемами.

Література

1. Паренс Г. Агрессия наших детей. / Г. Паренс. – М. : Форум, 1998. – 152с.
2. Платонова Н.М. Агрессия у детей и подростков : Учебное пособие / [Под ред. Н.М.Платоновой]. – СПб. : Речь, 2006. – 336 с.
3. Фрейд З. Теория и практика детского психоанализа / З.Фрейд – М. : Апрель Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 1999. – 400 с.
4. <http://kovtuny.net.ua/dosckillja/batkam/dityacha-agresiya-shho-ce/>
5. http://metalist.ptu.org.ua/wp.../2015/.../porad_batk.do.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ ВЗАЄМОДОПОМОГИ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Валерія Максименко

*Глухівський національний педагогічний
університет імені О. Довженка*

Науковий керівник – к. п. н., доцент *Титаренко С.А.*

Проблема формування в дитини з перших років її життя таких взаємовідносин з оточуючими людьми, які походили б з моральних принципів гуманізму – актуальна сьогодні як в теорії, так і на практиці виховання підростаючого покоління. У нашому суспільстві ці відносини, характеризуються дружнім співробітництвом, взаємоповагою, піклуванням людей один про одного, взаємодопомогою.

Значні зміни, що відбуваються у житті всього нашого суспільства, пов'язані з багатьма труднощами не лише в економічній, політичній, соціальній сферах, а й в сфері виховання підростаючого покоління. Серед багатьох чинників, що визначають формування особистості дитини дошкільного віку, чільне місце посідають взаємини з іншими людьми. А одна з найбільш емоційно насичених, довірливих і плідних форм таких взаємин – це взаємини між однолітками [5, с. 162-171].

У взаємодії з однолітками дитина приходять до певного знання про себе й навколишній світ, що у результаті породжує потребу в ціннісному ставленні до себе, до інших, до навколишнього середовища [4]. Ці та інші положення є базовими у Законі України «Про дошкільну освіту», Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні та інших документах.

Таким чином, для повноцінного розвитку дитині потрібен реальний освітній простір – розвивальне середовище, яке має задовольняти її прагнення рухатися, грати, досліджувати довкілля, активно проявляти себе, спілкуватися й взаємодіяти з однолітками [1, с. 75]. Групова гра, а потім й інші види спільної діяльності, виробляють у дитини необхідні навички соціальної взаємодії,

уміння підкорюватися колективній дисципліні й водночас відстоювати власні права, співвідносити особисті інтереси із суспільними.

Формування у дітей з ранніх років взаємин, які ґрунтуються на моральних цінностях демократичного суспільства – важливе завдання сучасного дошкільного виховання. Спілкування дітей, що засноване на співробітництві, взаємній приязні, доброзичливості, сприяє становленню особистості кожного вихованця й водночас впливає на психологічну атмосферу в групі дошкільного навчального закладу [6, с. 107-108].

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що дана проблема представлена у філософському, психологічному, педагогічному аспектах. Праці В. Котирло, С. Кулачківської, Г. Лаврентьевої, Ю. Приходько та інших науковців доводять, що ціннісне ставлення дитини до себе і оточуючих та її суспільна поведінка формуються на основі емпатії, гуманних почуттів, позитивного сприйняття навколишнього світу. Відповідні переживання виникають у ході взаємодії з однолітками і обумовлюються оцінними впливами дорослих [3].

Педагоги і психологи стверджують, що взаємодопомога формується вже у дошкільні роки, тоді, коли дитина починає впорядковувати свою поведінку під безпосереднім впливом дорослих і соціального оточення (З. Борисова, Р. Буре, Я. Неверович, В. Шур, С. Якобсон та ін.).

Ряд науковців вивчали прояви дружби між однолітками, їх вибіркового ставлення один до одного на різних етапах дошкільного дитинства (Л. Артемова, О. Булатова, Л. Князева, Т. Колесіна, Л. Крайнова, Н. Лисенко, В. Павленчик), інші розглядали означену проблему в зв'язку з формуванням колективних взаємин (Р. Жуковська, Т. Маркова, В. Нечаєва, Л. Пеньєвська).

Психологами встановлено, що позитивне емоційне ставлення дітей дошкільного віку один до одного обумовлюється характером їх спільної діяльності (О. Запорожець, Г. Лаврентьева, Я. Неверович, Ю. Приходько та інші), яка, на думку науковців, є підґрунтям співробітництва. Виконання завдань, поставлених перед дітьми в процесі діяльності, потребує від них

узгодження дій, об'єднання зусиль, турботи про партнера, про якість не лише своєї частини роботи, а й про спільний результат і своєчасне його досягнення. Це сприяє виникненню у дітей співпереживання, співчуття, дружби, почуття взаємної відповідальності [3, с. 84].

Метою наукового дослідження є обґрунтування педагогічних умов виховання взаємодопомоги у дітей старшого дошкільного віку у процесі ігрової діяльності.

Гра є одним із найцікавіших видів людської діяльності, засобом усебічного розвитку дошкільника, важливим методом виховання. Гру назвали «супутником дитинства», хоча у житті граються не тільки діти, але й дорослі. Дитяча гра – це діяльність, що спрямована на орієнтування в предметній і соціальній дійсності, у якій дитина відображає враження від їх пізнання. Мати дитинство – це передусім мати право на розвиток власної ігрової діяльності, що є важливою складовою дитячої субкультури. Водночас гра є могутнім виховним засобом, у якій, за словами К. Ушинського, реалізується потреба людської природи [2, с. 5].

Саме гра як провідний вид діяльності дитини поєднує в собі як загальні для будь-якої соціальної діяльності ознаки (цілеспрямованість, усвідомленість, активна участь), так і специфічні (свобода і самостійність, самоорганізація, наявність творчої основи, почуття радості й задоволення).

Саме тому одним з найефективніших засобів морального виховання, і отже міжособистісних стосунків у дітей, є гра, оскільки вона відповідає потребам та інтересам дітей, сприяє вияву їхньої самостійності, ініціативи, творчості, імпровізації, перевірці себе. У грі дитина активно пізнає навколишній світ, стосунки між людьми, правила і норми поведінки, себе, свої можливості, усвідомлює свої зв'язки з іншими. Цілеспрямований характер гри дає їй змогу добирати потрібні засоби, іграшки, товаришів по грі, здійснювати ігровий задум, вступати в стосунки з однолітками, а її творчий характер допомагає реалізувати свої уявлення про оточення, ставлення до нього тощо.

Тому гра у педагогічному процесі дошкільного навчального закладу використовується як засіб не тільки формування певних знань, а й для виховання моральних уявлень і почуттів, розвитку самостійності, ініціативи, відповідальності. Адже дитина у своїх іграх демонструє власне духовне життя.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури нами виокремлено важливі педагогічні умови виховання взаємодопомоги у старших дошкільників у процесі ігрової діяльності:

- створення умов для вільної самостійної ігрової діяльності дітей;
- стимулювання і заохочення прагнення дітей допомагати один одному в грі;
- створення передумов розвитку моральних якостей в ході ігрової діяльності;
- активізація уяви дитини і стимулювання творчості шляхом включення в один сюжет реальних і вигаданих персонажів в процесі ігрової діяльності;
- спонукання дітей до ігор-фантазій, під час яких вони можуть активно «діяти» у мовному плані, схвально ставитися до залучення у гру;
- сприяння виникненню в грі дружніх, партнерських взаємин та ігрових об'єднань за інтересами;
- створення позитивної емоційної атмосфери в процесі ігрової діяльності;
- формування позитивних моральних якостей особистості старшого дошкільника, які сприяють розвитку дружніх взаємин;
- навчання дітей прийомам взаємодії та взаємодопомоги в процесі гри та спілкуванні.

Таким чином, дитяча гра має виняткове значення для розв'язання багатьох виховних завдань, насамперед для становлення дитячого колективу та розвитку в ньому доброзичливих взаємин. Навички суспільної поведінки, набуті в ігровій діяльності з ровесниками спонукають дошкільників до позитивних форм спілкування не лише в грі, а й у повсякденному житті. Реалізація вищезазначених педагогічних умов в навчально-виховному процесі

дошкільного навчального закладу сприятиме вихованню взаємодопомоги у старших дошкільників у процесі ігрової діяльності.

Література

1. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / А. М. Богуш, Л. О. Варениця, Н. В. Гавриш та ін. – Луганськ. – Альма-матер, 2006. – 368 с.
2. Ігрова діяльність старших дошкільників / Упор, Н. Ф. Юрченко – Х. : Вид. група «Основа», 2011. – 304 с.
3. Формирование взаимоотношений дошкольников в детском саду и семье / В. К. Котырло, Т. М. Титаренко, Ю. А. Приходько. – М. : Педагогика, 1987. – 144 с.
4. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні // Освіта України. – 2004. – 3 грудня.
5. Шулигіна Р. А. Педагогічні передумови оптимізації комунікативної культури особистості у соціокультурному розвитку / Р. А. Шулигіна // Вісник Львівського національного університету: Серія педагогічна. – 2005. – Вип. 20. – С. 162-171.
6. Шулигіна Р. А. Проблема комунікативної культури у процесі виховання: психолого-педагогічний аспект / Р. А. Шулигіна // Мовна освіта в контексті Болонських реалій : тези доповідей наукової конференції кафедри ЮНЕСКО КНЛУ, 24-25 лютого 2005 р. / Відп. ред. А. М. Чернуха. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2005. – С. 107-108.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ЦІЛІСНОЇ КАРТИНИ СВІТУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Інна Мартинюк

*Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського*

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Грошовенко О.П.*

Одне з пріоритетних завдань сучасної початкової освіти – формування елементарного світогляду особистості, цілісної наукової картини світу. Картина світу - це впорядкована система уявлень людини про себе, інших людей, природу й культуру. Цілісність картини світу - це, з одного боку, можливість бачити зв'язки і залежності між об'єктами та явищами навколишньої дійсності, а з другого - можливість бачити світ в різних його аспектах, з різних позицій: через пізнання наукових фактів, через образи, через ставлення та відношення.

Проблема формування цілісної картини світу підростаючого покоління є актуальною в сучасних умовах дисциплінарного підходу в освіті. Науковий фонд є свідченням особливої винятковості та важливості категорії “картина світу” як багаторівневої системи. Картина світу є одним із базових особистісних утворень, адже вона акумулює досвід, ціннісні, світоглядні системи багатьох поколінь.

Питання цілісного сприйняття природи у педагогічній літературі знаходять своє яскраве висвітлення у працях класиків - Я.А. Коменського, Й.Г. Песталоцці, К.Д. Ушинського, В.О. Сухомлинського. Організація чуттєвого сприйняття навколишньої дійсності, на думку педагогів, забезпечить активну роботу аналізаторів, надходження інформації по різним каналам, що дозволить активізувати інтерес дітей та бажання пізнавати навколишній. Проблему формування картини світу досліджують з різних аспектів педагоги, психологи, методисти. Процес формування цілісної картини світу молодших

школярів є складним, проте необхідним, оскільки відсутність системної роботи з даної проблеми негативно впливає на якість навчання й виховання.

Картина світу – модель дійсності. Результати аналізу філософських та психолого-педагогічних досліджень дають змогу констатувати, що різні наукові картини світу з'являлися на основі узагальнених, теоретичних й емпіричних знань певної епохи. Картина світу формується на основі уявлень людини про навколишній світ. На нашу думку, цілісне сприйняття природи забезпечується взаємодією дитини з природою та визначається системою уявлень про навколишній світ, що формують світосприйняття, світорозуміння й світовідчуття особистості.

На сьогодні природа в освітніх закладах представлена, насамперед, як об'єкт наукового вивчення, що й обумовлює відповідні форми й методи навчально-виховної роботи. Предмет “Природознавство” передбачає формування у молодших школярів природознавчих компетентностей шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу і людину, основ екологічних знань, опанування способів навчально-пізнавальної і природоохоронної діяльності, розвиток ціннісних орієнтацій у ставленні до природи [1, с.186]. В той же час майже не акцентується увага на тому, що природа є соціальною цінністю, яка визначається моральними та естетичними імперативами, виробленими людською культурою.

Стає очевидним, що початкова школа стоїть на межі змін, запровадження ефективних технологій, які допоможуть змінити існуючу модель природничої освіти та звернути увагу на формування етики відповідальності щодо довкілля. Однією із вітчизняних педагогічних інновацій розвитку творчої особистості та формування цілісної картини світу громадянина України є естетико-екологічна технологія (автор доктор педагогічних наук, проф. Тарасенко Г.С.).

Метою авторської естетико-екологічної технології є - на основі гуманітаризації, інтеграції, екологізації та естетизації змісту освіти створити психологічні умови для всебічного розвитку творчого потенціалу учнів, становлення духовної, культурної особистості громадянина України і

європейської спільноти, для чого зосередити увагу на гармонійному розвитку учнів, формуванні цілісної картини світу та уявлення про місце людини у природі, формування загальнолюдських цінностей у гармонії з національним самоусвідомленням. У технології основна увага звертається на формування ціннісного, цілісного розуміння природи на основі саморозвитку дитини, природо і культуро відповідності, послідовного світоглядного зростання внутрішньоособистісної активності, спрямованої на єднання з усім світом, природою. Автор концептуалізує алгоритм інтеграції природознавства у формування етики відповідальності щодо довкілля, що знайшло своє відображення у технологіях “Паросток”, “Дивосвіт”, “Росинка” [2;3;4].

Організовуючи сприймання дітьми природи, В.О. Сухомлинський радив пам’ятати, що розглядати кожную квітку і кожную пелюстку, крильце метелика і пушинку, що впала з тополі, – це теж бачення природи, дуже важливе і необхідне для того, щоб думати про неї, правильно розуміти її і правильно ставитися до неї. Але є в понятті “природа” і щось значніше: вона єдине ціле. У цьому цілому – своя гармонія і постійність, взаємозв’язки і залежність... Великий педагог радив вчити дітей розуміти природу як єдине ціле, бачити єдність людини і природи. Тому, в контексті останнього, особливо важливого значення у формуванні цілісної картини світу молодших школярів мають методи, які допомагають організувати процес сприймання, накопичення яскравих вражень про об’єкт, предмет, явище навколишньої дійсності.

Сприйняття природи розглядається і в рамках вияву внутрішньої сутності об’єктів природи через своєрідність їх зовнішніх характеристик. Так, Г.С.Тарасенко зазначає, що естетичне народжується із зовнішнього образу, що сприймається чуттєво - зором, слухом, дотиком, нюхом - як цілісна форма в її гармонійному співвідношенні зі змістом. Це - сукупність інформативно насичених ознак, серед яких можна виокремити такі вагомні структурні компоненти краси і виразності природи, як розмаїття форм, звуків і запахів, світло і колір, пропорцію, симетрію, ритм та ін. [4]. Такі ознаки природи, на думку Г.С. Тарасенко, змістово інформують про зв’язки в природі, характерні

особливості існування та розвитку природних об'єктів. Науковець вказує на те, що відчуття виразності природи (будь-якого об'єкта, явища, істоти) є відчуттям цінності життя, унікальності кожної форми його вияву [4].

За технологією Г.С. Тарасенко у роботі з дітьми реалізується основний принцип навчання – природовідповідність (зміст навчання і виховання відповідає віковим потребам дітей у пізнанні, спілкуванні, різноманітній продуктивній діяльності). Ознайомлення дітей з навколишнім світом ґрунтується на наданні пріоритету наочно-образному та наочно-дієвому мисленню. Естетико-екологічна технологія передбачає активне використання найближчого природного середовища, поглиблене ознайомлення дітей з тими рослинами і тваринами, з якими вони знаходяться в контакті протягом всього навчального року.

У дослідженнях Г.С.Тарасенко активно доводиться думка про виняткову роль молодшого шкільного віку у формуванні уявлень про цілісність світу. Так, діти цього віку здатні активно засвоювати знання про елементарні взаємозв'язки в природі, аналізувати та робити висновки. Не випадково автор в основі технології пропонує використання різноманітної діяльності дітей: пізнавальної (проведення циклів спостережень), практичної (створення і підтримка необхідних умов для живих істот), природоохоронної (зимова підгодівля птахів, акції на захист природних об'єктів).

У контексті нашого дослідження особливо цінними є думки, у яких наголошується на необхідності запровадження міжпредметних зв'язків та інтегрованого викладання природознавства у початковій школі (Н.М. Бібік, М.С. Вашуленко, К.Ж. Гуз, В.Р. Ільченко, Д.М. Кітяжева, Л.П. Кочина, Д.І. Струннікова та ін.). Усі об'єкти, явища, процеси навколишньої дійсності сприйняті дитиною під час спостережень в природі мають знаходити своє відображення в образотворчій та мовній діяльності учнів (Н.М.Бібік, М.С.Вашуленко, В.Р. Ільченко, К.Ж. Гуз, Л.П.Кочина). Почуте й побачене учнями в природі доцільно використовувати на уроках розвитку мови та мовлення, художньої праці. Технологія естетико-екологічного виховання

цілком відповідає на цей виклик та широко використовує різні види спілкування (емоційно-доброзичливої взаємодії з живими істотами), зображувальної діяльності (ізо діяльність, гра, конструювання), що допоможе дитині зіставити новий об'єкт з відомими речами, зробити певні висновки та узагальнення, зрозуміти зв'язки між об'єктами довкілля, стимулюватиме самостійні спостереження. Інтеграція дає можливість формувати в учнів якісно нові знання про природу, що характеризуються вищим рівнем осмислення, динамічністю застосування в нових ситуаціях, підвищенням їх дієвості й системності.

Естетико-екологічна технологія передбачає широке використання спеціально підібраної дитячої художньо-пізнавальної літератури, зміст якої поєднується із змістом інших видів діяльності і поглиблене знайомство дітей (протягом року) з творами окремих авторів, які яскраво відображають події в природі, служать прикладом любові до природи, глибокого її пізнання і творчого відображення. В авторських технологіях передбачено: цикли спостережень за рослинами, птахами, тваринами, детальний методичний опис заходів (має бути мета, матеріали, спосіб організації дітей, детальний сценарій). Така побудова педагогічної технології забезпечує правильне розуміння її вчителями і масове відтворення в практиці навчальних закладів.

Зміст технології не суперечить основним принципам вивчення природознавства та особливостям дітей молодшого шкільного віку. Центральне місце в реалізації авторського підходу до гуманітаризації освітнього процесу відведено природі як універсальному фактору гармонізації людської особистості. Як приклад, пропонуємо фрагмент уроку природознавства з урахуванням основних параметрів естетико-екологічної технології на тему: «Весна в природі. Рослини навесні».

Уч.: Ось і скінчилась зима. Настала довгоочікувана весна.

Що з весною настає?

Сніг у полі розтає.

А чому то так буває?

Сонце його пригріває.

Що ж синіє на землі?

Ніжні проліски малі.

А що пнеться з-під листа?

То травичка вироста.

А над полем що бринить?

Любий жайворон дзвенить (К. Перелісна)

Уч.: Весна – найпрекрасніша пора року. Вона вступає в свої права після холодної, морозної зими. Тому навіть перші незначні зміни у природі, що несе із собою ця пора, сприймаються надзвичайно гостро. Діти, пропоную вам подумки перенестися на весняну галявину (малюнок на дошці: галявина без суттєвих ознак приходу весни). Чи можемо ми із впевненістю сказати, що тут художник відобразив весняний пейзаж? Чому? Аукціон. “Ознаки весни” (хто назве найбільше ознак весни). (На дошці вчитель вносить ознаки до свого малюнка).

Уч.: Діти, як на вашу думку, про що співає весна? (Прийом “Весняна симфонія”). Прислухайтесь. Чуєте весну? Вона дзвенить струмками, джерельною водою, вона багата на дощі, теплий вітерець, який ось-ось торкнеться до гілочок дерев та свіжого листя. А ось курличуть веселики, повертаються з вирію перелітні птахи. Вони несуть на крилах тепло. Весна багатоголоса! Давайте спробуємо відтворити весняну симфонію. (Відтворення звуків дощу, весняного вітру, пташиного співу).

Застосування прийомів порівняння, зіставлення об’єктів природи, пошук найвиразніших ознак, перетворення сприйнятого у слово, занурення в образ природи дозволяє не лише формувати цілісну картину світу, а й високий рівень культури. Процес освоєння природи за естетико-екологічною технологією супроводжується створенням комфортного, емоційно сприятливого, творчого середовища. Кожна дитина відчуває себе захищеною, а свою працю потрібною.

Природа – це невичерпне джерело всебічного розвитку дитини, ефективний засіб формування її світогляду, виховання почуттів. Естетико-

екологічна технологія дозволяє вчителю забезпечити процес сприймання дітьми об'єктів природи як суб'єктів, розкриття взаємозв'язків між людиною і природою відбувається на рівні відношень “суб'єкт -суб'єкт”, що характеризує сучасний процес вивчення живої природи. Це дає змогу учням переконатися, що людина є частиною природи.

Література

1. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Вид. дім “Освіта”, 2011. – 392 с.
2. Тарасенко Г.С. Дивосвіт: уроки естетико-екологічної культури на матеріалах українознавства / Г.С.Тарасенко. – К.: МПП “Київ”, 1995. – 204 с.
3. Тарасенко Г.С. Паросток: Методика гуманістичного виховання дітей засобами природи / Г.С.Тарасенко. - Вінниця: РВВ ВАТ “Віноблдрукарня”, 2000. – 192 с.
4. Тарасенко Г. С. Взаємозв'язок естетичної та екологічної підготовки вчителя в системі професійної освіти : монографія / Г. С. Тарасенко. – Черкаси : Вертикаль, вид. ПП Кандич С.Г., 2006. – 308 с.

ОСОБЛИВОСТІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСУДЖЕНИХ У ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВАХ

Євдокія Марчук

Інститут кримінально-виконавчої служби

Науковий керівник – к. психол. н.,

старший викладач *Левенець А.Є.*

В умовах демократизації та гуманізації суспільства державна політика України має бути спрямована на забезпечення прав і свобод людини, а її законодавство приведено відповідно до міжнародних норм, стандартів і

направлене на диференціацію виконання покарань та індивідуальний підхід як до засуджених, так і до осіб, які звільнились з місць позбавлення волі.

Нині пенітенціарна система України перебуває на шляху кардинальних перетворень. Головні напрями роботи персоналу кримінально-виконавчої системи переорієнтовуються на гуманне ставлення до засуджених осіб, забезпечення їх основних прав і свобод, соціальну реабілітацію та сприяння соціальній адаптації після звільнення. Реальне забезпечення цих прав і свобод багато в чому залежить від персоналу установ виконання покарань, виконання ним своїх службових функцій не лише згідно з чинним законодавством України, а й загальноприйнятими міжнародними документами про права людини.

Відповідні перетворення у політичному й економічному житті держави, насамперед, позначаються на неповнолітніх, на захисті їх прав і законних інтересів. Значна кількість дітей в Україні понині живуть в особливо важких умовах. Неповнолітні потребують значної уваги, захисту і допомоги як з боку держави, сім'ї, так і всього суспільства. Вони мають бути об'єктом зусиль як на національному рівні, так і на рівні міжнародного співробітництва.

З урахуванням цього та на виконання основних напрямів державної молодіжної політики Державною пенітенціарною службою України (далі ДПтСУ) постійно вживаються заходи щодо забезпечення прав неповнолітніх, які перебувають у виховних колоніях, поліпшення умов їх утримання, підвищення соціальної захищеності й вдосконалення процесу ресоціалізації.

У структурі ДПтСУ функціонує 11 виховних колоній (10 – для утримання неповнолітніх чоловічої статі й одна – жіночої), на які покладено функцію виконання кримінальних покарань стосовно неповнолітніх віком від 14 до 18 років. Станом на 1 лютого 2015 р. у виховних колоніях утримувалось 443 неповнолітніх, що на 366 осіб менше, порівнюючи з статистикою на 1 травня 2014 р.

Питання забезпечення та захисту прав указаної категорії підлітків, нейтралізації негативного впливу умов позбавлення волі на їх особистість,

фізичний і психічний стан нині є об'єктом постійного контролю з боку працівників ДПтСУ. Головним результатом перебування підлітка у місцях позбавлення волі має бути попередження криміналізації його особистості і відновлення соціальних функцій після звільнення від покарання. Важливою складовою виправлення і ресоціалізації неповнолітніх засуджених є підготовка їх до звільнення і допомога повернення у суспільство. Це непросте завдання, оскільки криміногенний і соціально-демографічний склад засуджених досить складний.

Соціально-педагогічна занедбаність, що притаманна значній частині неповнолітніх засуджених, частково зумовлена тим, що до засудження понад 40 % неповнолітніх не працювали і не вчилися, майже 50 % виховувались у неповній сім'ї, а 10 % взагалі є дітьми-сиротами.

Основними засобами виправлення та перевиховання засуджених є встановлений порядок виконання і відбування покарання, соціально-виховна робота, суспільно корисна праця, загальноосвітнє та професійно-технічне навчання, а також громадський вплив.

Визначені засоби виправлення покликані забезпечувати збереження їх фізичного і психічного здоров'я, людської гідності, формування у них почуття суспільної відповідальності й навичок, які сприятимуть їх успішному поверненню у суспільство, виконанню вимог законів і задоволенню своїх життєвих потреб після звільнення власними силами. Ці складові знаходять своє відображення у процесі ресоціалізації.

У статті 6 Кримінально-виконавчого кодексу України, ресоціалізація визначається як свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві.

Збагаченню змісту педагогічних засобів ресоціалізації неповнолітніх засуджених присвячено праці І. П. Башкатова, В. Г. Деєва, І. Д. Зверєвої, А. С. Макаренка, Н. Ю. Максимова, В. М. Оржеховської, В. М. Синьова, А. І. Ушатікова, М. М. Фіцули та ін.

У процесі ресоціалізації неповнолітніх засуджених методично дієвою, і це підтверджено історичним досвідом, є виховна система засновника вітчизняної пенітенціарної педагогіки А. С. Макаренка. Ця система, що реалізовувалася ще в 20–30-х р. ХХ ст., базується на розумному ставленні до питань поведінки школярів, вироблення у них позитивних звичок з формуванням свідомого відношення до права і дисципліни. А. С. Макаренко наголошує на тому, що: “Главные основы воспитания закладываются до пяти лет, – это 90 % всего воспитательного процесса, а затем воспитание человека продолжается”.

Позбавлення свободи певною мірою впливає на долю засудженого після звільнення. Вплив покарання на подальший процес соціальної реабілітації є неоднозначним і суперечливим.

До проведення виховної роботи із засудженими залучається весь персонал виховної колонії, але насамперед фахівці соціально-психологічної служби, педагоги і психологи. Комплексна система заходів у виховній колонії передбачає забезпечення процесу ресоціалізації неповнолітніх шляхом:

- системи контактів і методів керування, які сприяють встановленню позитивних стосунків між персоналом і засудженими;
- створення та втілення індивідуальних програм із соціально-психологічної роботи;
- організації загальноосвітнього та професійно-технічного навчання засуджених;
- надання засудженим можливості займатися фізкультурою та спортом;
- організації дозвілля та культурно-масових заходів;
- надання духовної підтримки та допомоги;
- залучення представників релігійних організацій для духовної підтримки і допомоги;
- надання порад і консультацій;
- надання психологічного забезпечення процесу відбування покарання;

- утілення заходів для полегшення соціальної реабілітації засуджених після звільнення.

Забезпечення процесу ресоціалізації засуджених розпочинається із складання індивідуальних програм соціально-психологічної роботи, які становлять собою комплексний план заходів, спрямованих на корекцію негативних рис особистості неповнолітніх осіб, вивчення та максимальне зменшення чинників, що впливають на асоціальну поведінку, розвиток позитивних нахилів і здібностей. Такі програми складаються із перших днів перебування засудженого у виховній колонії з урахуванням індивідуальних особливостей неповнолітніх, їх поведінки, психічного стану, ступеню соціальної занедбаності та строку покарання.

Нормативні документи, які регламентують діяльність ДПтСУ, зобов'язують персонал виховних колоній забезпечити організацією виховної та соціальної роботи з особами, які утримуються в установах.

Таким чином, ресоціалізація неповнолітнього засудженого в пенітенціарному закладі – це складний процес повторної соціалізації неповнолітнього на основі нейтралізації отриманих ним в результаті десоціалізації асоціальних норм, цінностей, негативних ролей, стереотипів поведінки та подальшого відновлення, збереження (або засвоєння вперше) та розвитку позитивних, за оцінкою суспільства, соціальних норм, цінностей, ролей, зв'язків, зразків поведінки з метою реінтеграції (повторної інтеграції) в суспільство після звільнення.

Тільки спільна напружена праця всіх зацікавлених державних структур і недержавних громадських організацій надасть можливість подолати наявні негативні моменти у роботі з неповнолітніми. Суспільство має бути зацікавлене у створенні, розробленні й упровадженні спеціальних програм, що передбачатимуть різнопланову і поетапну роботу щодо впливу на їх особистість, ураховуючи комплекс превентивних заходів, ефективною корекції і, врешті, планомірної соціальної реабілітації.

Література

1. Пенитенциарная психология, педагогика и совершенствование организации воспитательной работы с осужденными в ВТК; под ред. В. Н. Синева, В. И. Кривуши. – К. : РИО Института УАВД, 1993. – С. 37 – 38.
2. Янчук О. Ресоціалізація неповнолітніх, які відбувають покарання / О. Янчук // Соціальна політика і соціальна робота. – К., 2002. – № 1. –С. 75 – 83.
3. Неживець О. М. Ресоціалізація засуджених та осіб звільнених з місць позбавлення волі / О. М. Неживець, Л. А. Жук, І. Л. Жук. - К. : Кондор - 2009.

ВИКОРИСТАННЯ ХРОМОТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ-АУТИСТАМИ

Ірина Матляк

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Шулигіна Р. А.*

Проблема інтеграції в єдине соціальне середовище дітей з розладами спектру аутизм (далі в тексті – РСА) є дуже актуальною, адже таких дітей є більше, ніж разом узятих незрячих і нечуючих дітей. Ранній дитячий аутизм зумовлений глибокими порушеннями психофізичного розвитку, яке проглядається як єдина закономірність дизонтогенезу, що охоплює практично весь психічний розвиток дитини. Діти з розладами спектру аутизму мають порушення у емоційно-вольовій сфері. Незрілість емоційно-вольової сфери проявляється у цих дітей в емоційній лабільності, в поверховості емоцій, недостатності вольових процесів, а також у порушенні поведінки, неадекватності афективних реакцій, труднощах побудови взаємин з однолітками та з дорослими, відсутності мотивації до навчання, низьких учбових досягненнях, соціальній дезадаптації [5, с. 11]. Звичайно, базовими в роботі з дітьми зі спектром аутичних порушень залишаються традиційні

методики з доведеною ефективністю, проте результатів вдається досягти і нетрадиційними методами, зокрема, хромотерапією.

Колір має дуже важливе значення для кожної людини. Велике коло науковців стверджують, що 80 % всієї інформації мозок сприймає з допомогою зору. Народжуючись малюк одразу ж потрапляє в нове середовище насичене кольорами та формами. Колір служить потужним стимулятором емоційного та інтелектуального розвитку дітей. Необхідно враховувати, що дитинство є ще й періодом інтенсивного сенсорного розвитку. Дитина і колір – речі взаємопов'язані. Адже діти за своєю природою більш сприйнятливі до різнобарвності нашого світу і особливо гостро його потребують.

При нормальному розумовому та психоемоційному розвитку діти дуже рано починають звертати увагу на різнобарвність предметів. Але кольори відкриваються малюку не одразу, а в конкретній послідовності. Спочатку дитина бачить тільки теплі кольори – червоний, оранжевий, жовтий, а з розвитком психічних реакцій до них додаються зелений, синій, фіолетовий, і поступово відкриваються інші кольори. Діти аутисти відчують труднощі при визначенні кольору предмета. Вони набагато пізніше звертають увагу на забарвлення предметів і співвідношення кольорів, важко даються їм їх назви, та диференціація [3, с. 2].

Хромотерапія (кольоротерапія) – це спосіб коригування психоемоційного стану дитини за допомогою певних кольорів [5, с. 21]. Це особлива методика, заснована на впливі фотонів кольору різної довжини хвилі на мозок дитини. Колір – забарвлений світловий потік різної інтенсивності, а світло – енергія. Учені (Ч. Даун, О. Панков, Х. Шигл) встановили, що під дією певних кольорів у людському організмі відбуваються фізіологічні зміни. Кольори можуть стимулювати, заспокоювати, підвищувати або пригнічувати апетит, покращувати зір, створювати відчуття холоду чи тепла. Завдяки такій простій методиці, впливу певного кольору на дитину, можна домогтися значних результатів у лікуванні апатії, дратівливості, надмірної активності і, навіть, якщо починається дитяча агресія, керувати своїми емоціями. Застосовуючи

елементи кольоротерапії у роботі з дітьми-аутистами для корекції їх психологічного стану (зняття страху, інертності, замкнутості, перезбудливості), а також для відновлення фізичного та емоційного стану дитини. Завдяки кольоровому зору значно розширюється індивідуальна сфера, переважно підсилюється художня насолода і значно збагачується світосприйняття.

Дію різних кольорів на осіб з різним характером описано в працях Е. Беббіта, В. Бехтерева, Е. Гейла, Л. Яньшина та ін. Вчені дослідили, що колористика активно впливає на наше самопочуття, психічне і фізичне, а також здатна лікувати різні хвороби. Хромотерапія в країнах Європи вже понад століття є одним із найбільш популярних напрямів альтернативної медицини. Для вітчизняних фахівців цей спосіб оздоровлення поки що цілком новий. Вважається, що терапевтичний ефект кольорів був відомий ще Авіценні, а масово застосовувати їх вплив на організм людей почала Церква. В часи Середньовіччя храми будували так, щоб сонячне світло розбивалося всередині на сім кольорів веселки і люди могли піддавати себе впливу потоків різного кольору. З тієї ж причини набули поширення вітражі у церковній архітектурі [2, с. 32].

Цілеспрямовано вивчати цілющі властивості кольору почали в середині XIX століття. Наука кольоротерапія бере початок з відкриття англійських вчених Ч. Дауна та Л. Блунта (1877 рік). Була відкрита властивість ультрафіолетових променів лікувати шкірні захворювання і рахіт у дітей. Важливим кроком у розвитку хромотерапії стали праці американських вчених Бабіти і Плізанта, які в 1878 році описали лікувальний вплив кожного кольору світлового спектру [3, с. 35]. Сучасна кольоротерапія прослідковується в роботах Х. Шигла, який в 1897 опублікував книгу «Кольоротерапія». Відомий у наукових колах лікар О. Панков вважає що кольорові промені можуть замінити майже всі ліки.

Вплив кольору на людей індивідуальний, він носить вибіркового характер. Окрім сприйняття зорових образів очі виконують важливу функцію сприйняття

світлової енергії та кольорових ефектів. Крізь рецептори зорового нерву здійснюється проведення енергії кольору та кольорових відчуттів із зовнішнього світу до різних відділів центральної нервової системи [4, с. 17]. Науковці (Н. Азовська, Є. Рабкін) довели, що, змінюючи світловий та кольоровий режими, можливо впливати на функції вегетативної нервової системи інших життєво важливих органів і процесів в організмі.

Хромотерапія налаштовує наш годинник, відновлює імунну, статеву, ендокринну й нервову системи. Існує два типи хромотерапії: люмінесцентна і молекулярна. Люмінесцентна хромотерапія (світлотерапія) – метод дії кольоровими світловими променями, здобутими при проходженні білого світла через колірні фільтри. Люмінесцентна хромотерапія сприяє зменшенню травматичного болю, покращує зір і пам'ять, знімає тривожність, стрес і депресію. При молекулярній хромотерапії використовуються хвилі такої самої довжини, що і при люмінесцентній, але колірні фільтри представлені не світлом, а речовиною. Наукові дослідження останніх років доводять, що кольори впливають на всіх без винятку людей однаково, незалежно від сприйняття конкретним індивідумом. З точки зору фізіології та медицини особливе біологічне значення мають окремі кольори сонячного спектра. За даними Є. Рабкіна, всі кольори діляться на дві групи – пасивні й активні. У першу групу входять монохромні кольори – білий, сірий, чорний. Активних кольорів значно більше, вони відрізняються тоном, насиченістю, відтінками, які обумовлені довжиною світлових хвиль (червоний колір має довгу хвилю, блакитний – середню, синій і фіолетовий – коротку) .

Метою кольоротерапії у корекційній роботі з дітьми, що мають порушення спектра аутизму є: корекція психоемоційного стану дітей; розвиток слухової та зорової увагу; знижування емоційно-психічного та тілесного напруження; підвищування рівня емоційної чуйності та комунікативності дітей; формування навичок самоконтролю через знайомство з прийомами управління почуттями.

Кольоротерапія у роботі з дітьми з РСА використовується в двох напрямках, як самостійне лікування кольором (за допомогою спеціально залучених

спеціалістів з кольоротерапії та необхідного обладнання), та як складова інших методик. Лікування кольором призначається після обстеження, на основі точного медичного діагнозу. Спеціаліст з кольоротерапії застосовує професійне обладнання, яке випромінює сім різних кольірних потоків. При лікуванні використовують потоки променів одного відтінку [1, с. 3]. Один сеанс цілеспрямованої дії джерелом світла триває від 10 хвилин до години два-три рази на тиждень. Курс – від одного до кількох тижнів. Обмеження в часі та кольорі є дуже важливим. Оскільки надмір може дати зворотній ефект [1, с. 4].

Зазвичай сеанс кольоротерапії проводиться в комфортній обстановці, з використанням приємної тихої музики. Окрім лікування в медичних клініках та оздоровчих центрах, сеанси легкої хромотерапії можна приймати і в домашніх умовах. Наприклад, кольорові ванни з різнобарвної морської солі, дію якої посилює ароматерапія (червоний колір поєднується з ароматом іланг-ілангу, оранжевий – меліси, жовтий – розмарину, зелений – сосни, блакитний – герані).

Елементи хромотерапії присутні в майже всіх корекційних методиках. Тому його практичне застосування в роботі з маленькими дітьми-аутистами є науково підтвердженим та необхідним. Безліч фахівців в усьому світі активно працюють над вивченням та впровадженням кольоротерапії в сучасну практичну педагогіку, психологію і медицину. Проте у вітчизняній науці порушена проблема не набуває широкого розголосу та застосування. А для дітей з розладами спектру аутизму дана методика є незамінною, адже її використання підтверджується позитивними динамічними змінами у виправленні багатьох патологічних відхилень в їхньому розвитку.

Література

1. Азовська Н.В. Використання нетрадиційних методів навчання в логопедичній роботі з учнями-логопатами 1-х класів із загальним недорозвитком мовлення / Н.В. Азовська // Інтеграція науки і практики в умовах модернізації корекційної освіти України / Збірник наукових праць. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2014. – С. 7-11.

2. Заулина А. Кольоротерапія / Анастасія Заулина // Вчитель-логопед. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://anastasia-logoped.blogspot.com/2014/05/blog-post.html>.4.
3. Полушина Н.Ю. Хромотерапія в корекційній роботі / Н.Ю. Полушина // Соціальна мережа працівників освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nsportal.ru/detskiysad/logopediya/2013/02/24/khromoterapiya-v-korreksionnoy-pedagogike>.
4. Кушніренко Н. Спектр здоров'я / Наталія Кушніренко // Галицький кореспондент. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gk-press.if.ua/node/6291>.
5. Чуприков А.П. Розлади спектра аутизму: медична та психолого-педагогічна допомога / А.П. Чуприков, Г.М. Хворова. – Львів: Мс, 2012. – 184 с.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДО ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Тамара Мельник

*Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського*

Науковий керівник - к. пед. н, доцент *Голук О.А.*

Організація взаємодії з сім'єю – робота важка, що не має готових технологій та рецептів. Її успіх визначається інтуїцією, ініціативою і терпінням педагога, його вмінням стати професійним помічником у родині. Сучасні діти розвиваються в багатонаціональному культурному середовищі. Виховання терпимості до інших, чії смаки, звички, погляди, відмінні від власних, допоможе дошкільникам знайти спільну мову не тільки з однолітками, педагогами, батьками, але і з представниками інших культур. Виховання поваги до себе й інших у дошкільному дитинстві буде сприяти толерантному ставленню до людей різних національностей.

Модернізація освітнього процесу в сучасному дошкільному закладі, вимагає поглиблення теоретичної та практико зорієнтованої підготовки студентів, майбутніх педагогів дошкільних установ. Теоретична і практична підготовка студентів повинна бути зорієнтована на випуск високоосвічених, мотивованих фахівців, що володіють як загальними, так і професійними компетенціями, серед яких особливої актуальності сьогодні набуває готовність до взаємодії з батьками в умовах полікультурного освітнього середовища. Полікультурне середовище – це не тільки його багатонаціональність, але і взаємодія культурних образів діяльності в різних сферах життя соціуму (В.Новічков). А відтак, сучасний вихователь дошкільного навчального закладу має стати новою людиною з аксіологічно зорієнтованим гуманістичним мисленням, здатним забезпечувати відтворення та трансляцію духовних і культурних цінностей, здійснювати духовний зв'язок поколінь і духовного досвіду людства в умовах полікультурного простору.

Теоретичне обґрунтування значущості виховання духовних цінностей у студентської молоді ВНЗ здійснили І.Бех, Є.Бондаревська, М.Боришевський, І.Зязюн, А.Капська, О.Олексюк, Г.Сагач, О.Сухомлинська та ін. Проблеми виховних аспектів освіти, культурологічних засад освітньо-виховного процесу, духовно-моральних основ виховання студентської молоді вивчалися О.Андрєєвою, Є.Бондаревською, О.Данилюком, В.Серебряком, Н.Шапрановою та ін.

Міжетнічне спілкування являє собою цілеспрямований, планомірно організований процес, який передбачає: оволодіння майбутніми педагогами знаннями про народи світу, їх співдружність, основні права і свободи народів; організацію безпосереднього досвіду спілкування з представниками різних етносів, етнічних груп; вироблення вмінь та навичок подолання особистісно психологічних бар'єрів у міжетнічному спілкуванні, конфліктних ситуаціях; формування високоморальної мотивації, позитивних дій і вчинків під час спілкування з представниками різних етносів, етнічних груп [1, с. 26].

О. Грива, враховуючи результати вивчення проблем дітей і молоді в сучасному полікультурному суспільстві України, стверджує, що головними технологіями в полікультурному середовищі повинні стати технології, присвячені вихованню толерантності особистості. Науковцем було розроблено й випробувано технологію підтримки молодих сімей різних національностей, яка реалізувалася на базі мережі Центрів соціальних служб для молоді [2, с. 46].

Полікультурне виховання, на думку В. Компанійця, має допомогти молоді краще зрозуміти власну культуру, глибше зрозуміти її місце та роль у розвитку світової культури в цілому. Україна обрала для себе європейський шлях розвитку з його гуманістично-демократичними цінностями. Полікультурне виховання робить акцент на взаємозв'язку культур, передбачає перш за все засвоєння культурно-виховних цінностей, орієнтується на співіснування культур у єдиному соціальному просторі [3, с. 64].

Однією з недостатньо розроблених проблем сучасної професійної освіти є готовність майбутніх педагогів до роботи з батьками в умовах полікультурного освітнього середовища. Дошкільна освіта орієнтує педагогів на взаємодію з батьками, а саме: батьки повинні брати участь у реалізації освітньої програми навчального закладу, у створенні умов для повноцінного і своєчасного розвитку дитини, щоб не упустити найважливіший період у розвитку особистості. Батьки мають бути активними учасниками освітнього процесу, учасниками всіх проектів, а не просто сторонніми спостерігачами.

На основі аналізу психолого-педагогічних наукових джерел можна виділити наступні компоненти готовності майбутнього педагога до роботи з батьками в полікультурному просторі.

Когнітивний компонент – знання основних нормативних документів, що регламентують здійснення полікультурної освіти та громадянського виховання, знання міжнародних і вітчизняних документів, що регламентують захист прав національних меншин; знання про етимологію термінів, зміст і співвідношення понять «етнос» і «нація», «етнічний» і «національний», знання основних характеристик етносу, знання психолого-педагогічної і методичної літератури

по сімейному вихованню, його проблем і помилок, їх причини та шляхи запобігання, особливості життєдіяльності сімей різного типу, знання і прийняття загальнолюдських норм моралі і правил міжособистісних стосунків на різних рівнях людської життєдіяльності, зіставлення з ними своїх переконань і поведінки, знання правил культури поведінки і культури спілкування в багатонаціональному регіоні, особливостей їх прояву, знання і розуміння рідної культури, культури міжкультурного спілкування, розуміння необхідності по-сучасному вирішувати практичні завдання, правильно поєднувати відомі прийоми і засоби взаємодії з батьками у багатонаціональному середовищі.

Емоційно-мотиваційний компонент передбачає позитивне ставлення до роботи з батьками в багатонаціональному регіоні, усвідомлення її значущості та активність у її здійсненні; умінні вислуховувати інших, проявляти інтерес до їх турбот, потреб, розуміти радість і горе, відгукуватися на душевний стан батьків дошкільнят, вчасно приходити їм на допомогу, розуміти почуття й думки іншої людини, морально підтримувати її прагнення, готовність сприяти їх здійсненню; знаходити в кожному конкретному випадку потрібну форму звернення, розуміння внутрішнього стану людини, правильне оцінювання своїх слів, вчинків, усвідомлення того, як їх сприймає інша людина, як реагує на них, бажання спілкуватися з представниками інших етносів; усвідомлення себе носієм національних цінностей; розуміння взаємозалежності між собою та всіма людьми, повага і толерантне ставлення до мови, релігії, культури різних націй; виступати представником національної культури, усвідомлюючи себе полікультурним суб'єктом, і активно діяти у багатонаціональному середовищі.

Процесуально-діяльнісний компонент передбачає визначення професійно-педагогічних умінь взаємодії вихователя з батьками у багатонаціональному середовищі, до яких відносяться: уміння встановлювати з батьками дітей доцільні взаємини, налагоджувати стосунки з різними типами сімей, працювати в умовах неформального спілкування з позиції радника, застосовувати для цього різноманітний арсенал педагогічних методів і прийомів; спільно

регулювати конфлікти, допомагати батькам оволодівати різними прийомами і способами спілкування, орієнтуватися в ситуаціях, пов'язаних з проблемами сімейного виховання, керувати емоціями, поведінкою в процесі співпраці з батьками дошкільнят, допомагати їм враховувати при спілкуванні вікові та індивідуальні особливості дітей, сприяти створенню в родині сприятливої атмосфери щодо виховання дітей, будувати спілкування як діалог на рівних, здійснювати обмін інформацією, проводити індивідуальне, групове і колективне спілкування з батьками, вміти складати план роботи з батьками, визначати цілі, моделювати завдання, засоби, методи, прийоми роботи з різними типами сімей, передбачати можливі наслідки застосування системи педагогічних завдань, допомагати батькам передбачати ситуації в процесі взаємодії зі своїми дітьми, враховувати труднощі у вихованні їх дітей, планувати вдосконалення власної педагогічної майстерності у роботі з батьками в багатонаціональному регіоні, визначати оптимальні технології співробітництва; вміти пояснити і проаналізувати власне ставлення до своєї та інших етнічних груп; уміння планувати і вибирати конкретні форми, методи, прийоми щоденної та поточної роботи з батьками дошкільнят; уміння проводити родинні свята, батьківські збори, конференції, клуби вихідного дня для батьків і дітей, бабусь та дідусів.

Оціночно-коригуючий компонент не менш важливий, ніж перелічені вище, оскільки дає можливість педагогу оцінити свою професійну діяльність, від якої буде залежати подальше вдосконалення його професійної майстерності. Педагог сам коригує свою діяльність, оновлює знання у відповідності з вимогами часу. Від об'єктивної самооцінки залежатиме рівень готовності майбутнього педагога до роботи з батьками в багатонаціональному регіоні [4, с. 146].

Сім'я і дошкільний заклад – два важливих інститути соціалізації дітей. Їх виховні функції різні, але для всебічного розвитку дитини необхідно їх взаємодія. Дошкільний заклад відіграє важливу роль у розвитку дитини. Тут вона отримує освіту, набуває навички спілкування з іншими дітьми і

дорослими, вчиться організовувати власну діяльність. Однак наскільки ефективно дитина буде оволодівати цими навичками, залежить від ставлення сім'ї до дошкільного закладу. Гармонійний розвиток дошкільника без активної участі батьків в освітньому процесі ДНЗ неможливий.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогічні комунікації: навч. посіб. / Н.П.Волкова. – Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2002. – 92 с.
2. Грива О.А. Соціально-педагогічна модель формування толерантності у дітей та молоді в полікультурному середовищі / О.А.Грива // Теоретико- методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. – Київ – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. – Вип. 6. – Кн. 1. – С. 46-52.
3. Компанієць В.О. Сутність і особливості сучасного полікультурного виховання / В.О.Компанієць // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Зб. наук. праць. – Київ – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. – Вип. 6. – Кн. 1. – С. 62-67.
4. Гасанов З.Т. Воспитание культуры межнационального общения: методология, теория, практика / З.Т.Гасанов. – Махачкала, 1998. – 338 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

Інна Микитенко

викладач вищої категорії, старший викладач

ВКНЗ Коростишівський педагогічний

коледж ім. І. Я. Франка

Як відомо, основною метою навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах є формування і розвиток комунікативної культури студентів, навчання

їх практичного оволодіння іноземною мовою. Тому завдання викладача полягає тому, щоб створити відповідні умови для практичного оволодіння мовою, вибрати такі методи та засоби навчання, які дозволили б кожному студенту виявити свою активність, ініціативність і творчість.

Невисокі результати з вивчення англійської мови в деяких навчальних закладах виникають через те, що викладання мови базується на підручнику. Учителі не мають постійного комплексу засобів для викладання, а де вони є, не відповідають вимогам і є застарілими [1, с. 81].

Використання різноманітних інноваційних педагогічних технологій навчання для формування комунікативної компетенції стало сьогодні необхідністю та вимогою часу. Інноваційна (лат. *innovatio* – оновлення, зміна) педагогічна технологія – цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів [2, с. 338].

Основною метою інноваційної освіти є формування і розвиток інноваційної здатності людини. Перш за все це означає озброєння студентів методологією інноваційної діяльності, зваженого впровадження нововведень у практику [3, с. 40]. Однією з головних інновацій освіти є впровадження нових педагогічних та інформаційних технологій навчання, що передбачає широке застосування комп'ютерних технологій, технічних засобів, які суттєво впливають на зміст і методику викладання. Застосування цих потужних електронних ресурсів – носіїв інформації дозволяє значною мірою інтенсифікувати й урізноманітнити процес навчання [3, с. 41]. Такі інноваційні технології, як проектна методика, метод-кейс, кооперативне навчання, використання нових інформаційних технологій (комп'ютерні телекомунікації, електронні бази даних, факс, віртуальні бібліотеки, відео-, мультимедійні й педагогічні програмні засоби), Інтернет-ресурсів та інші інноваційні технології сприяють реалізації індивідуально-орієнтованого підходу в навчанні. У студента виробляється досвід використання інноваційних технологій. Оскільки

навчальна діяльність носить наочно орієнтований характер, вона стає цікавішою, доступнішою та ефективнішою. Зростає роль самостійної роботи студента.

Викладач має пам'ятати, що розум того, кого він навчає, ніколи не буде статичним, він розвивається і завжди змінюється. Але якою б не була методика вчителя, викладання має орієнтуватись на того, хто навчається [4, с. 62].

У педагогічному коледжі створюються предметно орієнтовані навчально-інформаційні середовища для студентів, які дають їм можливість використовувати мультимедійні засоби навчання: електронні підручники, інформаційно-довідкові посібники, навчальні та контролюючі електронні програми та ін. Для обміну інформацією студенти мають змогу використовувати такі засоби масової комунікації як телефонний, супутниковий зв'язок та комп'ютерні мережі.

Використання комп'ютерів у системі навчання іноземної мови для отримання інформаційної та технічної підтримки є ефективним засобом, який допомагає зробити процес навчання сучасним та цікавим, створити позитивний емоційний клімат на уроках та заняттях. Вони також сприяють підвищенню індивідуалізації та мотивації навчання, розвитку творчих та пізнавальних здібностей студентів.

Комп'ютерні технології дають змогу зміцнити підходи до методів та форм організації навчального процесу [5, с. 7].

При формуванні компетенцій студентів у різних видах мовленнєвої діяльності використання комп'ютерних засобів навчання є достатньо виправданим. За допомогою комп'ютера можна формувати компетенцію студентів у читанні, письмі та аудіюванні; а також лексичну та граматичну мовні компетенції. Студентам пропонується широкий вибір видів і форм роботи з текстами, лексичним та граматичним матеріалом на електронних носіях.

Комп'ютер є сучасним універсальним засобом і інструментом навчання, який дає змогу студентам сприймати графічні образи (англійські слова, речення, тексти) в електронному режимі одночасно зі сприйманням інформації

на слух і виконанням завдання. Він також дає змогу студентам працювати індивідуально та колективно (в парах, групах), швидко обмінюючись інформацією. Технічний комплекс комп'ютер-інтерактивна дошка-проектор створює широкі можливості для фронтальної та індивідуальної форм роботи. Мультимедійна дошка, зокрема, є сучасним засобом, який використовується для розвитку компетенції студентів у читанні (студенти читають текст на мультимедійній дошці, а потім виконують завдання, які записані на ній або читають їх на моніторі комп'ютера) та письмі. Наприклад, при вивченні теми "Australia's Cities" студенти одночасно в аудіорежимі та візуально сприймають інформацію про найбільші міста Австралії (City. State/Territory. Population), записують її на своєму комп'ютері, озвучують, називаючи кількість населення, вживаючи складені числівники, а потім складають порівняльні діаграми і роблять повідомлення на основі отриманих даних; після цього на мультимедійній дошці отримують дані про українські міста чи самостійно шукають їх в Інтернеті, знову складають демографічні діаграми, порівнюють отриману інформацію про українські міста з австралійськими і озвучують отримані дані. Для розвитку компетенції студентів у письмі після прослуховування і одночасного читання короткої інформації про європейських відкривачів Австралії троє студентів одночасно на мультимедійній дошці записують основні відомості про одного з відкривачів країни (The Discoverer's Name. The Country of Origin. His Nationality. The Date of the Discovery), а потім роблять короткі повідомлення на основі своїх записів, поєднавши письмо з говорінням.

Технічний комплекс комп'ютер-інтерактивна дошка (або екран)-проектор постійно використовується студентами для демонстрації проектів та результатів науково-пошукового кейсу.

За допомогою комп'ютера студенти засвоюють новий вокабуляр набагато швидше. Такі види роботи з новою лексикою як: matching a word, its transcription and translation or a word and its picture, finding the proper definition of a word, using morphological analysis of a word, defining words by drawing pictures, doing

crossword puzzles, finding synonyms, antonyms and homonyms for the new words, inserting words which are often confused, making spidergrams, etc.) студенти набагато охочіше виконують у електронному режимі, а потім активно застосовують під час проведення пробних уроків та занять на практиці в школі.

Електронні навчальні програми ефективно застосовуються для формування граматичної мовної компетенції студентів (тренується вживання різних граматичних форм та конструкцій). Студентам пропонуються різні форми роботи з граматичним матеріалом. Наприклад, виявити правильний порядок слів у стверджувальному та питальному реченнях, заповнити пропуски в реченнях дієсловами даними у різних часових формах активного та пасивного стану (множинний вибір), згрупувати слова за формально-смісловими категоріями, утворити нові слова за допомогою префіксів та суфіксів та віднести їх до різних частин мови. Тестові програми дають змогу контролювати рівень сформованості граматичної мовної компетенції.

Комп'ютер також надає довідково-інформаційну допомогу студентам. Вони активно використовують його в процесі підготовки домашніх завдань, а також самостійної роботи, якщо мають бажання вивчати й вдосконалювати мову самостійно. З цією метою розроблені навчальні та тренувальні завдання. Працюючи самостійно з навчальною програмою, студенти можуть отримати навчальне завдання, зробити запит додаткової інформації, зрозуміти спосіб виконання завдання, ввести відповідь та отримати її аналіз та оцінку.

Викладач також може ефективно використовувати комп'ютер як інструмент у своїй професійній діяльності з методичною метою. Адже він може зберігати та передавати великий об'єм інформації, точно реєструвати факти, групувати та статистично опрацьовувати дані. Ці можливості дозволяють використовувати комп'ютер для оптимізації управління навчанням, підвищення ефективності та об'єктивності навчального процесу, а також економити час на уроках та заняттях. Комп'ютер здатний об'єктивно й неупереджено оцінювати знання студентів, здійснювати зворотний зв'язок, здійснюючи контроль рівня знань студентів.

Отже, як бачимо, нові технічні технології навчання, новий підхід до процесу навчання сприяють активному розвитку комунікативної культури студентів, оптимізують процес практичного оволодіння іноземною мовою. Ефективне впровадження та застосування інноваційних технологій є запорукою формування якісної комунікативної компетенції студентів.

Література

1. Chirag M Patel Sanskar Institute of Technology Innovative Methods of Teaching English Language to School Students Using Teaching Aids October 1, 2014. The IUP Journal of English Studies, Vol. IX, No. 1, March 2014 pp 81-86.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник: - К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Інноваційні процеси в освіті: загальна характеристика і тенденції розвитку. Шкільна бібліотека 6'2008, с. 40-44.
4. Mr. G. Anburaj, G. Christopher, Ms. Ni Ming Date posted: October 7, 2014 Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS) Volume 19, Issue 8, Ver. IV (Aug. 2014), pp 62-65.
5. Лідія Бодько. Метод проектів як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання. Початкова школа науково-методичний журнал № 10 2013, с. 1-4.

ВИХОВАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ПОВАГИ ДО ПРАЦІ ДОРΟΣЛИХ У ПРОЦЕСІ ЧИТАННЯ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Ірина Мороз

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. псих. н., доцент *Гальченко В. М.*

«Саме виховання, – коли воно бажає щастя людині, повинне виховувати її не для щастя, а готувати для праці життя...» (К. Д. Ушинський) [5].

Не випадково саме на важливості праці у нашому житті наголошує великий педагог. Саме праця дисциплінує, виховує, привчає до відповідальності усіх – від маленької дитини до дорослої людини. Тому, любов до праці ми повинні прищеплювати дітям із самого малку. І ця відповідальність лягає на плечі батькам, вихователям, педагогам.

Проблема виховання у старших дошкільників поваги до праці, зокрема у процесі читання художньої літератури є актуальною у сучасному світі та вимагає детального вивчення. Як раніше, так і у наш час дослідженням цього питання займаються багато вчених. Зокрема, В. В. Введенська, В. К. Котирло, Г. Беленька, З. Н. Борисова, К. Д. Ушинський, Л. В. Артемова, М. А. Машовець, Н. Б. Кривошея, Н. В. Кудикіна, Н. М. Кот, Я. А. Коменський.

У дошкільному віці складаються сприятливі умови для формування у дитини необхідних для включення у працю дорослих якостей, для вироблення початкових трудових умінь та навичок. Для дорослих стоїть важливе завдання: повною мірою використати можливості віку для максимально ефективного розвитку в неї трудової діяльності. Дитина засвоює найкраще саме те, що викликає в неї позитивні переживання, тому дитячу працю слід організовувати так, щоб дитина переживала радість праці, задоволення процесом та результатом її виконання. «Радість праці — могутня виховна сила», — писав В. О. Сухомлинський [6, с. 94].

Праця розвиває фізичні, розумові та моральні якості дітей. Досягнення результату, успішність спільної діяльності, розуміння користі своїх зусиль викликає радісне переживання, сприяє формуванню позитивного ставлення до праці, розвиває у дітей працелюбність, упевненість у своїх силах.

У колективній діяльності дітей формуються високі мотиви трудової діяльності. Вони починають ставити інтереси інших людей вище за свої; прагнуть добре виконувати роботу, доводити її до кінця; за необхідності допомагають товаришам, беруться за роботу, яку їм не доручали. Усе це свідчить про глибокі зміни у їх психології.

Трудова діяльність є потужним джерелом загального розвитку дитини: у праці формується моральна вихованість особистості, розвивається стійкість поведінки, зібраність, дисциплінованість, ініціативність, уміння переборювати труднощі, прагнення добре виконати роботу. Тому особливе значення має формування у дошкільників соціально-психологічної готовності до праці – це така характеристика особистості, яка охоплює мотиваційні, когнітивні, емоційно-вольові, поведінкові якості, що забезпечують оптимальне функціонування її у певному трудовому колективі. Різноманітні компоненти соціальної готовності до праці неоднаково виявляються у різні вікові періоди, однак більшість з них закладаються у дошкільному дитинстві.

Дітям старшого дошкільного віку вже доступне розуміння суспільної значущості праці дорослих, способів досягнення її результатів. Вони виявляють цікавість до праці поза межами дитячого садка. Під час спостереження за працею дорослих вихователю слід звертати увагу дітей на її організованість, узгодженість дій, відповідальність та ін. У цьому віці розширюються можливості для виховання трудових навичок і вмінь. Діти оволодівають навичками самообслуговування, самостійно виконують елементарні обов'язки. Приклад трудової діяльності дорослих впливає на них значно сильніше, ніж на дітей молодшого і середнього дошкільного віку.

Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» визначає працелюбність як одну з базових якостей особистості, що стоїть поряд з такими, як самостійність, людяність, розсудливість, справедливість, самовладання, спостережливість, відповідальність і креативність [1].

За умови цілеспрямованої роботи з дітьми у них формується бережливе ставлення до створеного людьми, виховується повага до працюючих, бажання бути схожими на них.

Система роботи щодо виховання у старших дошкільників поваги до праці дорослих містить такий важливий аспект як читання художньої літератури. Серед переліку творів, які рекомендує Г. Беленька, особливої уваги

заслугують такі: С. Маршак «Пошта», М. Слабошпицький «Обід для батька» тощо [3].

Перед безпосереднім читанням творів необхідно провести з дитиною бесіду. Запитати, ким працюють її батьки, які ще професії вона знає. Ким мріє стати у майбутньому. Така бесіда суттєво допоможе дитині зрозуміти прочитане, згадавши все, що вона раніше чула про світ професій та їхнє значення.

Читаючи разом з дітьми ці твори, зокрема казки, необхідно обговорювати з дитиною все почуте. Наприклад, обговорити назву професії про яку читали, яке значення ця професія має для довкілля та суспільства, які трудові дії виконує людина цієї професії, який спеціальний одяг та обладнання, які професійні навички має людина цієї професії.

Будучи дуже уважною, дитина зрозуміє, що не існує не важливих професій, а тому всі професії потребують поваги.

Отже, ми прийшли до висновку, що різноманітні особливості праці дорослих відкривають дітям саме художні твори, завдяки яким вони пізнають не лише її зовнішні вияви, а й внутрішню суть. Використання педагогами художніх творів активізує емоційну сферу дітей, спонукає їх до співпереживання з тими, хто працює, переконує, що навіть у найскладніших умовах цілеспрямована і працююча людина зможе досягти своєї мети.

Література

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / Наук. ред. та упорядник О. Л. Кононко. – К. : Світич, 2008. – 430 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К. : Дошкільне виховання, 1999. – 63 с.
3. Беленька Г. Зростання дошкільника в праці / Г. Беленька. – К. : Шкільний світ, 2010. – 112с.
4. Беленька Г. Як ставляться діти до наших професій? / Г. Беленька // Дошкільне виховання. – 2010. – №: 6. – с. 24-26.

5. Виховання дошкільника в праці / авт. кол.: З. Н. Борисова, Г. В. Беленька, Н. М. Кот, Н. Б. Кривошея, М. А. Машовець. – Київ : Віпол, 1997. – 112 с.
6. Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія : Навч. пос. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 392 с.

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Тетяна Морозюк

ВКНЗ « Володимир- Волинський

педагогічний коледж імені А. Ю. Кримського»

Науковий керівник – викладач – методист **Катинська Л.Л.**

З огляду на проблеми економічного та соціального розвитку, на сьогодні гостро постала проблема про розвиток талантів і здібностей, обдарувань студентської молоді. Практика шкільного навчання переконує нас в тому, що за роки шкільництва ми втрачаємо творчий потенціал дитини, не розвиваємо можливостей кожної з них, а процес диференційованого підходу у навчально – виховному процесі не здійснюється у повній мірі. Дана проблема є актуальною, тому що навчаючись у педагогічному вузі студенти оволодівають системою професійних знань про саму професію, виробляють уміння та навички, але недостатнім є розвиток їх творчої активності.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сьогодні є потреба говорити про умови, які повинні забезпечувати вищі навчальні заклади для належного та повноцінного інтелектуального розвитку особистості. Виховати таких особистостей можна за умови розвитку сучасної системи освіти, залучення і створення належних умов для функціонування студентських клубів, організації пошукової роботи, діяльності студентських добровільних товариств, наукових об'єднань молоді. Адже їхня роль є незамінною у формуванні всебічно розвиненої особистості, її соціалізацію, становлення в колективі та вплив на подальшу сферу діяльності індивіда [1, с. 25].

Мета статті: розкрити важливу роль СНТ у здійсненні наукової роботи студентів, їх мету діяльності, завдання, та в цілому процес функціонування даних об'єднань.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» стверджується, що наукова діяльність - інтелектуальна творча діяльність молоді, спрямована на одержання і використання нових знань. Основними її формами є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Науковий пошук сьогодні стає необхідним компонентом формування високоосвіченого фахівця, невід'ємною умовою інтеграції України в Європейський освітній простір. Адже, основним завданням навчання у вищій школі є не просто передача знань, а створення сприятливих умов для їх творчого переосмислення, що є підґрунтям для зародження нових ідей. Завданнями студентської науки є: реалізація наукової складової підготовки фахівця певного напрямку відповідно до принципів Болонської декларації; пошук обдарованої молоді, здатної генерувати наукові ідеї; забезпечення розвитку наукових шкіл та безперервності наукового пошуку; формування внутрішніх та міжвузівських комунікативних наукових зв'язків; розширення світогляду молоді людини; забезпечення іміджу закладу. Програмна наука включає виконання індивідуальних науково-дослідних завдань, написання курсових, дипломних робіт, передбачених навчальними планами. Елітна наука – це результативна участь студентів в олімпіадах, конкурсах наукових робіт, наукових конференціях, конкурсах, круглих столах, різних формах організації студентської наукової роботи – студентському науковому товаристві, наукових гуртках, проблемних групах.

Мета діяльності наукового товариства нашого коледжу – відродження і розвиток високого інтелекту української нації, формування еліти шляхом організації підготовки кадрів, сприяння залученню інвестицій для реалізації проектів навчання обдарованої молоді. **Ми ставимо перед собою такі завдання:** інформування студентів коледжу про всі наукові студентські

заходи, що проводяться, організація студентських конференцій, круглих столів та семінарів, проведення конкурсів, олімпіад для виявлення науково - здібної молоді, співпраця з Радою молодих вчених Східноєвропейського університету імені Лесі Українки, розвиток зв'язків та співпраця студентів з ВНЗ України та зарубіжжя. **Студентське наукове товариство дає можливість:** навчитися грамотно формулювати наукову думку, успішно виступати перед аудиторією, правильно характеризувати науковий матеріал, брати участь у численних наукових заходах, друкувати свої тези та статті у наукових виданнях, отримати можливість спілкування з фахівцями – практиками, познайомитись з однодумцями із різних вузів. Навчання у ВНЗ є етапом у досягненні мети саморозвитку особистості. Але крім планового поглиблення знань майбутніх кваліфікованих працівників, їх збагачення науковими поняттями, термінами та концепціями, повинен паралельно здійснюватись повноцінний розвиток у науковій сфері діяльності. Вона ж у свою чергу є досить актуальною, особливо у сучасних умовах. Скрізь потрібні професіонали та висококваліфіковані робітники. Роль студентських наукових об'єднань у формуванні таких особистостей є незамінною як і для подальшого кар'єрного росту так і для саморозвитку людини [3, с. 48]. **Студентське наукове товариство** - добровільне студентське об'єднання, що організовується у вищих навчальних закладах із метою залучення студентів до науково-дослідної роботи, поширення й узагальнення досвіду цієї роботи, підвищення якості підготовки та виховання майбутніх фахівців. Студентське наукове товариство є добровільним, самоврядним, неприбутковим формуванням, створеним на основі вільного волевиявлення студентів і молодих науковців. Також воно створюється для вирішення питань наукової діяльності, підтримки наукоємних ідей та обміну знаннями та досвідом. Основною метою діяльності студентського наукового товариства нашого коледжу є створення умов для виявлення і розвитку молодими особами своїх науково-дослідних здібностей та інтересів, підтримка в їх реалізації, а також участь у виконанні науково-дослідних робіт, програм, що виконуються у ВНЗ та інших спільних інтересів

[5, с. 65]. Для досягнення поставленої мети студентське наукове товариство ставить перед собою такі завдання: приріст і популяризація наукового знання; створення умов для реалізації прав усіх членів СНТ; залучення до роботи активних та зацікавлених у науково-дослідній діяльності студентів; пошук та реалізація нових форм науково-дослідної діяльності; стимулювання створення творчих колективів у процесі реалізації науково-дослідних інтересів у різноманітних галузях; організація і проведення наукових конференцій, семінарів, круглих столів; забезпечення інформаційної підтримки членів СНТ стосовно наукових і науково-дослідних заходів; участь у міжнародних, загальноукраїнських, регіональних та інших наукових проектах, конкурсах, конференціях. СНТ є традиційною формою організації студентської наукової роботи, що широко використовується для залучення студентів до вивчення спеціальних, загальнонаукових та суспільних дисциплінах у ВНЗ[4, с. 34]. До СНТ входять молоді ентузіасти, які вивчають принципи, методи та прийоми проведення наукової роботи. Зміст роботи та форми підведення її підсумків полягає у написанні рефератів та доповідей, їх активне обговорення, винесення кращих доповідей на студентські університетські та міжвузівські конференції, участь у студентських конкурсах. Саме на засіданні НСТ обговорюються наукові доповіді, разом з тим, студенти можуть зустрічатись з провідними вченими, досвідченими практиками і обговорювати обрану тематику, проводити дискусію з питань, які їх цікавлять. Для виявлення рівня обізнаності і зацікавленості студентів дослідницькою діяльністю СНТ, було проведено наукове дослідження на базі педагогічного та агротехнічного коледжів і було опитано 30 респондентів. Усі вони є студентами 1 – 4 курсів.

Результати дослідження засвідчили, що 60 % опитаних знають про те, що таке СНТ, а 80 % опитаних знають про СНТ які функціонують у їхньому ВНЗ. На жаль, 76 % опитаних не бажають бути членами СНТ, мотивуючи це тим, що сьогодні не популярно займатись такою діяльністю, адже «нічого нового вже не відкриєш». Ми пропонуємо наступні методи стимулювання студентської наукової роботи: зарахування наукових робіт студентів як курсових чи

рефератів з відповідних дисциплін, студенти, які брали активну участь у науково – дослідній роботі отримують певні пільги у час екзаменаційно – залікової сесії, студентська наукова робота є одним із критеріїв у відборі до подальшого навчання, активним студентам-науковцям, при закінченні ними навчання надаються рекомендаційні листи для роботодавців. Тут кожен студент може самореалізувати себе, в першу чергу, як особистість, проявити свої найкращі розумові здібності. Для цього коледж створив найбільш сприятливі умови.

Ми живемо в часи змін. І на нас, на молодих студентах-науковцях, лежить особливе завдання: зробити все для того, щоб процвітала Україна.

Висновки : отже, аналізуючи ситуацію, яка склалась на сьогодні, є потреба створювати комфортні умови для функціонування студентських наукових товариств, популяризувати досвід кращої дослідницької діяльності, проводити обмін результатами досліджень, що сприяє не лише високому рівню розвитку особистості, а й підвищенню престижу ВНЗ.

Література

1. Глинська М., Семенова В. Самостійна навчальна діяльність студентів на сучасному етапі інформатизації освіти / М. Глинська, В.Семенова. – Тернопіль.: Вісник наукових досліджень, 2000. - №3. – С.52-56
2. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково – дослідницької діяльності / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. – К.: Знання. – 2002. – 295с.
3. Чорнєнкий Я.Я., Чорнєнка Н.В., Рибак С.Б. Основи наукових досліджень. – К.: Професіонал. – 2006. – 198с.

АПЛІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наталія Нікутіна

*Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка*

Науковий керівник – к. пед. н., доцент **Корякіна І.В.**

Постановка проблеми. Важливим завданням сьогодення є становлення активної особистості, здатної вносити прогресивні зміни в життя суспільства, здійснювати вибір, ставити й розв'язувати проблеми, бути винахідливою, мати творчу уяву. Цей процес, на основі вікових особливостей та за сприятливих психолого-педагогічних умов розпочинається вже на першій стадії освіти, тобто з раннього дошкільного віку.

На сучасному етапі розвитку дошкільної педагогіки проблему дитячої творчості неможливо розглядати окремо від питань навчання зображувальної діяльності. У зв'язку з цим процес малювання, ліплення, аплікації потрібно розуміти не тільки, як засвоєння дітьми тих чи інших знань і вмінь, а виховання в них уміння естетично сприймати навколишній світ і передавати його у творчих роботах.

Аналіз публікацій та досліджень. Проблема творчості багатоаспектна, тому привертає увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних психологів. Так, природу творчості вивчали В. Моляко, Я. Пономарьов, В. Котляр, Т. Комарова, Н. Сакуліна, Н. Ветлугіна та інші, бар'єри творчості вивчали Н. Хрящева, В. Моляко, В. Котляр, Б. Теплов, Н. Сакуліна, Н. Ветлугіна, Б. Яворський та інші науковці. Проблемою розвитку дитячої образотворчої творчості займалися А. Бакушинський, Д. Богоявленська, Л. Венгер, Н. Ветлугіна, Т. Казакова, В. Кирєєнко, Т. Комарова та інші.

У працях О. Запорожця, В. Давидова, М. Поддякова встановлено, що дошкільнята здатні в процесі предметно чуттєвої діяльності, зокрема і аплікації, виділяти суттєві властивості предметів і явищ, встановлювати зв'язки між ними

і відбивати їх в образній формі. Цей процес відбувається особливо у різних видах практичної діяльності: формуються узагальнені способи аналізу, синтезу, порівняння і зіставлення, розвивається вміння самостійно знаходити шляхи вирішення творчих завдань, вміння планувати свою діяльність. Звідси випливає необхідність занять образотворчим мистецтвом.

С. Рубінштейн визначає творчість як діяльність, в якій створюється щось нове, оригінальне, що потім входить не тільки в історію розвитку самого творця, але і в історію розвитку науки, мистецтва [1]. На думку психолога М. Ярошевського, творчість означає бачення нового, під яким розуміється як утворення у свідомості і поведінці суб'єкта, так і наслідуване ним, але і відлучених від нього продуктів[2]. Найбільш глибоке визначення творчості належить В.Бехтереву: Творчість як бачення чогось нового в ситуації, коли проблема – подразник викликає утворення домінанти, навколо якої концентрується необхідні закони минулого досвіду[3].

Американський дослідник К. Роджер розумію під творчим процесом створення за допомогою дії нового продукту, який виростає, з одного боку, із унікальності індивіда, а з іншого – зумовлений матеріалом, подіями, людьми і обставинами життя[4].

Але і сьогодні проблема творчості, зокрема дитячої, все ще залишається до кінця не вивченою.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей впливу різних видів аплікації на розвиток творчості дітей.

Виклад основного матеріалу. Художня творчість – необхідний елемент розвитку дитини. Вона впливає на розвиток дрібної моторики, мислення, фантазії, сприйняття світу, вчить дитину акуратності, посидючості, сприяє технічним навичкам. Починати творчий розвиток необхідно з дошкільного віку. Одним із видів образотворчої діяльності під час якого розвиваються творчі здібності є аплікація.

Аплікація - це спосіб створення художніх зображень з різних форм, фігур, вирізаних з будь – якого матеріалу і наклеєних або нашитих на відповідний фон.

Це один з улюблених дітьми видів зображувальної діяльності : дітей радує яскравий колір паперу, вдале ритмічне розташування фігур, великий інтерес у них викликає техніка вирізання і наклеювання. Аплікація вчить дитину вибирати потрібний колір, розвиває логіку і пошукову діяльність. За допомогою паперу можна робити і об'ємні композиції. Це розвине просторове мислення дитини. Робота з різними матеріалами, в різних художніх техніках розширює можливості дитини, гармонію, простір, уяву, образне мислення, творчі здібності, почуття до прекрасного. Створюючи красиві аплікації своїми руками, дивлячись на результат своєї роботи, діти відчують позитивні емоції.

Нетрадиційні техніки дуже прості в технічному плані, діти легко їх засвоюють і отримують задоволення від результатів. Вони також дають дітям унікальні можливості, пошук образів, сміливих втілень на папері незвичайних фантазій, вражень, думок. Нетрадиційні техніки аплікації в дошкільному закладі – один з найбільш рідко використовуваних видів образотворчої діяльності. Разом з тим в нетрадиційних техніках аплікації закладені виховні резерви і великі педагогічні можливості, які впливають на художньо – естетичне та образно – просторове сприйняття навколишнього світу дітьми дошкільного віку, на розвиток творчості дошкільників[6,7].

Дослідження проводилось на базі ДНЗ « Сонечко» міста Мени Чернігівської області.

На констатувальному етапі дослідження діти проявили інтерес до змісту нетрадиційного матеріалу. Але у дітей простежується досить низький рівень виконання роботи з нетрадиційних матеріалів, вони не вміють користуватися їхніми можливостями. У роботах не відображається прояв творчості та самостійності, оскільки діти діяли за показом вихователя.

Високий рівень показали – 20 % дітей.

Достатній – 40 %.

Низький – 40%.

На формувальному етапі дослідження проводили заняття « Рибки в акваріумі», « Море хвилюється» (з використанням кольорового скотчу), « У

баранчика тепла шубка» (з використанням бавовняного волокна, вати), «Ялинки», «Їжачок», «Провісники весни», «Весняне дерево», «Лісові друзі», «Ходить осінь у гаю», «Семеро козенят» та інші.

На контрольному етапі дослідження було проведено заняття на тему «Райська пташка». У ході заняття діти проявили інтерес до змісту нетрадиційної техніки аплікації, показали досить високий рівень володіння нетрадиційними матеріалами та вільно користувалися їхніми можливостями. Під час заняття діти проявили творчість в підборі кольорової гами, доповнили зображення «Райської пташки» знайомою технікою з використанням кольорового скотчу, тим самим проявили самостійність у виборі матеріала, техніки, в продумуванні змісту.

Отже, в результаті проведення контрольного етапу дослідження ми виявили, що **високий рівень має 60 % дітей, достатній рівень має 40% дітей.**

ВИСНОВОК. Творчість розглядається вченими як людська діяльність вищого рівня щодо пізнання і перетворення навколишнього природного та соціального світу. У процесі творчої діяльності, що особливо важливо, змінюється і сама людина (форми та способи її мислення, особистісні якості): вона стає творчою особистістю. Система нетрадиційних технік ефективно впливає на розвиток творчої особистості і має широке впровадження в практику роботи дошкільних навчальних закладів.

Література

1. Рубінштейн С.Л. Основи загальної психології. 2-е вид./ С.Л. Рубінштейн - М., 1946. – 682 с.
2. Ярошевский М.Г. Психология творчества и творчество в психологии / М.Г. Ярошевский // Вопросы психологии.- 1985.- №6. – 6-12 с.
3. Бехтерев В.М. Общие основы рефлексологии человека / В.М. Бехтерев. – изд.- М ; Л. :Гос. изд-во, 1928. – 544 с.

4. Роджер К. Творчество как усиление себя/ К. Роджер // Вопросы психологии. – 1980.- №3. – 65 с.
5. Богатеева, З. А. Заняття аплікацією в дитячому саду / З. А. Богатеева. – М: Просвітництво, 1998. – 224 с.
6. Ликова І.О. Образотворча діяльність в дитячому садку: Планування, конспекти занять, методичні рекомендації. Старша група: Методичний посібник для спеціалістів дошкільних навчальних закладів / І.О. Ликова. –Х.: Ранок, 2007. -207 с.
7. Дубровская Н.В. Приглашение к творчеству: обучение дошкольников техники аппликации та коллажи. - СПб: «ДЕТСТВО-ПРЕСС», 2004. – 128 с.

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА УСПІШНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ДНЗ

Ірина Огородник

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М.П.Драгоманова

Науковий керівник – к.пед.н., доцент *Дудка Т.Ю.*

Розвиток сучасної освіти вимагає докорінних змін, нових підходів до навчання та виховання підростаючого покоління, визначення цілей, методів та прийомів організації навчально-виховного процесу відповідно до потреб суспільства. На даний час, однією з основних інноваційних парадигм в освітньому просторі є особистісно-орієнтований підхід у навчанні та вихованні дітей. Даний підхід має реалізуватися не лише у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах, але й в системі дошкільної освіти, як основа гармонійного розвитку особистості. Це основний елемент системи гуманізації освіти.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки в Україні в працях І.Беха, О.Кононко, З.Плохій, С.Подмазіна, О.Проскури, О.Савченко, О.Сухомлинської, В.Сухомлинського та ін. сформульована цілісна концепція особистісно-орієнтованого виховання й навчання [5]. Аналіз праць цих авторів свідчить про

те, що виховання й навчання дітей дошкільного віку обов'язково повинно бути особистісно-орієнтованим.

Сучасні педагоги та психологи головним завданням освіти в Україні вважають забезпечення гармонійного розвитку дитини та її особистості. У зв'язку з цим дані фахівці все помітніше усвідомлюють гостру потребу у створенні та реалізації особистісно-орієнтованого підходу до дітей як одного з принципів організації навчально-виховної роботи, що обґрунтовується сучасною психологією і педагогікою. Такий підхід має сприяти більш цілеспрямованому розвитку, навчанню та вихованню дитини.

Положення про особистісно-орієнтований підхід ґрунтується на низці програмних документів, що координують роботу дошкільних навчальних закладів. Зокрема, в Законі України «Про дошкільну освіту» у розділ I статті 6 зазначено, що поряд з такими принципами як доступність дошкільної освіти, рівність, єдність навчання, виховання й розвитку, наступність та перспективність, виділяють не менш важливий, а саме особистісно-орієнтований підхід до розвитку особистості дитини [3].

Особистісно-орієнтований навчально-виховний процес як складова особистісно-орієнтованої освіти розуміється науковцями як органічне поєднання навчання і виховання - індивідуально значущої діяльності дитини (А.Балл, І.Бех, С.Подмазін, В.Серіков), як один із варіантів розвиваючого навчання, що забезпечує розвиток і саморозвиток особистості дитини на основі виявлення його індивідуальності, унікальності, неповторності (І.Якиманська) [1]. Це таке навчання, в основі якого є особистість дитини, його самобутність, самоцінність, суб'єктний досвід кожного спочатку розкривається і лише потім узгоджується зі змістом освіти.

Особистісно-орієнтоване навчання та виховання, як зазначає О.Савченко, – це організація навчання на засадах всебічного врахування індивідуальних потреб і можливостей дитини, глибокої поваги до його особистості, ставлення до нього як до свідомого і відповідального суб'єкта навчально-виховної взаємодії з педагогом і ровесниками. Метою даного типу освіти є створення

умов (змісту, методів, середовища) для індивідуальної самореалізації дошкільника чи учня, розвитку та саморозвитку його особистісних якостей [2].

Відтак, особистісно-орієнтована освіта – цілеспрямований, планомірний, безперервний, спеціально організований педагогічний процес, спрямований на розвиток і саморозвиток дитини, становлення її як особистості з урахуванням індивідуальних особливостей, інтересів, здібностей. Е. Полат наголошує, що «відповідно до особистісно-орієнтованого підходу зусилля педагога мають бути спрямовані на організацію продуктивної діяльності, створення найбільш сприятливих умов для такої діяльності» [6].

Основою особистісно-орієнтованого підходу є індивідуальний підхід до дитини, що полягає у наявності і гнучкому використанні педагогом інтегрованої системи виховної і навчальної роботи, забезпечує ефективний особистісний розвиток та саморозвиток дитини, ставлення до кожної дитини як до своєї неповторної особистості; усвідомлення того, що кожна дитина не краща і не гірша за іншу [4].

Доцільно організована діяльність вихователя спрямована на створення умов для особистісно-орієнтованого виховання, організації розвивального середовища — комплексу психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життєдіяльності дітей у дошкільному закладі. Середовища, яке не гальмує природних, життєвих проявів дитини, а сприяє їх реалізації, становленню, вдосконаленню. Основні складники розвивального середовища: природне, предметно-ігрове, соціальне та середовище власного «Я» дитини [4].

Отже, впровадження особистісно-орієнтованого підходу в навчально-виховний процес в дошкільних навчальних закладах є значним кроком до покращення умов розвитку особистості дошкільника, оптимальної організації педагогічної взаємодії, що в свою чергу, забезпечить гармонійний, всебічний розвиток дітей, їх здібностей та індивідуальності.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості. У двох книгах. – Кн.1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засад/І.Д.Бех. К.: Либідь, 2003. – С.278.
2. Енциклопедія освіти /Акад. пед.. наук України ; головний ред.. В.Г.Кремень. – К.:Юрінком Інтер, 2008. – С.626.
3. Закон України «Про дошкільну освіту»/Верховна Рада України; від 11.07.2001 № 2628-III. К., 2015 – С. 162.
4. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: науково-методичний посібник / Наук. ред. О. Л. Кононко. К., 2003 – С.74.
5. Подмазин С.И. Личностно-ореинтированное образование. Социально-философское исследование/ Сергей Иванович Подмазин. – Запорожье: Просвіта, 2000. – С.250 .
6. Полат Е.С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования: учебное пособие для студентов вузов Текст. / Е.С.Полат, М.Ю. Бухаркина. М.: Академия, 2007. – С.365.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ У ШКОЛІ І СТУПЕНЯ

Марина Оленюк

*Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського*

Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. ***Кривошея Т.М.***

Соціальні зміни в українському суспільстві докорінно змінили погляди в галузі освіти. Для того, щоб розв'язати актуальні освітянські проблеми, необхідне широке впровадження таких технологій, які були б спрямовані на підготовку всебічно розвиненої, активної особистості, що здатна до самостійних рішень і відкриттів, яка б могла вирішувати складні проблемні

ситуації, знаходити раціональні шляхи їх розв'язку. У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що "освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації, держави, запорука майбутнього України. Освіта відтворює, нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства" [7, с.2]. Таким чином можемо визначити найголовніше завдання школи – забезпечення умов для інтелектуального, соціального, морального, фізичного розвитку і саморозвитку кожного учня.

Сьогодні науковці, методисти та вчителі часто сходяться на тому, що традиційні форми навчання застаріли, вони не можуть оволодіти увагою сучасних школярів, яких потрібно зацікавити та здивувати. Сучасна школа повинна застосовувати такі моделі навчання, які б забезпечили взаємодію і діалог між учителями та учнями. Ми вважаємо, що такою моделлю навчання може бути проблемне навчання.

В педагогічному словнику С.У.Гончаренка проблемне навчання визначається як один з типів розвиваючого навчання, істотною рисою якого є зближення психології мислення людини з психологією навчання. Суть проблемного навчання полягає в пошуковій діяльності учнів, яка починається з постановки питань, розв'язання проблем та проблемних завдань, закладених у навчальних програмах і підручниках, у проблемному викладі й поясненні знань учителем, у різноманітній самостійній роботі учнів. У проблемному запитанні, на відміну від неproblemного, завжди є прихована суперечливість – одна сторона проблемної ситуації. Велике значення має також мотиваційна сторона проблемної ситуації, наявність в учнів такого рівня знань, умінь і навичок, який був би достатнім, щоб почати пошук невідомого результату або способу виконання завдання. Інакше учень не "прийме" проблеми й вона втратить значення навчальної [2, с.271-272].

Слід зауважити, що найбільші можливості для впровадження елементів проблемного навчання в практику роботи школи I ступеня мають предмети природничо-математичного циклу, оскільки сама специфіка цих дисциплін, зокрема математики, спонукає молодших школярів до активного включення у

вирішення різноманітних за рівнем складності завдань: з логічним навантаженням, підвищеної трудності, математичних головоломок та ін. Математика в системі дисциплін початкової освіти покликана найбільшою мірою сприяти розвитку логічного мислення, інтелектуальних умінь учнів, здатності міркувати, обґрунтовувати власну думку, визначати раціональний спосіб розв'язування завдань, висувати елементарні гіпотези, спростовувати судження тощо.

Історично проблемне навчання бере початок ще із сократівських бесід. Давньогрецький філософ Сократ проводив різноманітні бесіди з питань моралі на площах, змушував своїх слухачів шляхом запитань і відповідей знаходити "істину", не пропонуючи при цьому готових положень і висновків, адже "в суперечці народжується істина" [5, с.99]. До ідей проблемного навчання звертались також Платон, Аристотель, Епікур, Лукрецій та ін. Окремі аспекти проблемного навчання розглядались в працях М.Монтеня, Я.А.Коменського, Ж.Ж.Руссо, Й.Г.Песталоцці, К.Д.Ушинського та ін.

На початку ХХ століття розвиток концепції розпочинається з уведення дослідницького методу, більшість правил якого були розроблені Дж. Дьюї. Він запропонував усе навчання побудувати як самостійне вирішення проблем. У 70-80 рр. ХХ ст. концепцію проблемного навчання розвивали А.М.Алексюк, Л.С.Айзерман, С.Ф.Жуйков, М.І.Кругляк, І.Я.Лернер, О.М.Матюшкін, М.І.Махмутов, М.М.Скаткін та інші, в Польщі – В.Оконь, Ч.Куписевич. Сутність цієї концепції, на думку одного з видатних теоретиків і практиків проблемного навчання В.Оконя, полягає в тому, що "проблемне навчання ґрунтується не на передачі готової інформації, а на отриманні учнями певних знань і умінь шляхом вирішення теоретичних і практичних проблем" [6, с.231].

Особливості використання проблемного навчання на уроках математики досліджувалися в роботах сучасних науковців В.Г.Коваленко, І.Ф.Тесленко, С.О.Скворцової, М.А.Бантової, Г.С.Мартінової, О.М.Топузова, Л.М.Мироновської, Г.І.Борисенко.

Проблемне навчання трактують і як принцип навчання, і як новий тип навчального процесу, і як метод навчання, і як нову дидактичну систему. Це така організація процесу навчання, в основі якої лежить створенням викладачем самостійної пошукової діяльності учнів із розв'язання навчальних проблем, у ході якої формується нове знання, уміння, навички та розвиваються здібності, активність, зацікавленість, ерудиція, творче мислення та інші особисто значущі якості. Проблемне навчання розглядається як технологія розвиваючої освіти, що спрямована на активне одержання учнями знань, формування прийомів дослідницької пізнавальної діяльності, залучення до наукового пошуку, творчості, виховання соціально значимих рис особистості. Проблемне навчання засноване на конструюванні творчих навчальних завдань, що стимулюють навчальний процес і підвищують загальну активність учнів. Воно формує пізнавальну спрямованість особистості, сприяє виробленню психологічної установки на подолання пізнавальних труднощів.

Проблемне навчання організовується на основі проблемних питань, задач, завдань і ситуацій. Зупинимось детальніше на проблемних ситуаціях. Як зазначає С.Гончаренко, проблемна ситуація – ситуація, для оволодіння якою суб'єкт (або колектив) має знайти й застосувати нові для себе знання чи способи дій. У проблемних ситуаціях слід розрізняти її об'єктивний бік (суперечність між складністю, яку треба подолати, і недостатністю наявних засобів для досягнення цієї мети) та її суб'єктивний бік (усвідомлення суб'єктом цієї суперечності й прийняття або постановка ним відповідного проблемного завдання). Створення системи проблемної ситуації у навчальних цілях є сутністю проблемного навчання [2, с.271].

Залежно від властивості невідомих, які потрібно розкрити в проблемній ситуації, вони бувають: основними і допоміжними. За способом подачі інформації проблемні ситуації бувають: текстовими (виникають під час осмислення учнями інформації, що міститься у тексті або графічному матеріалі (у схемах, кресленнях); безтекстовими (створюються усно, через матеріалізовану ситуацію – демонстрацію за допомогою пристрою чи

природного явища). За часом вирішення: короткочасними (використовуються для оперативної активізації діяльності учнів); тривалими (розв'язуються не на одному занятті, а на двох-трьох). Різноманітність типів проблемних ситуацій свідчить про важливість їх використання в навчальному процесі, зумовлює різні способи їх створення [3, с.43].

Слід відмітити способи створення проблемних ситуацій на уроках математики, запропоновані В.Коваленко та І.Тесленко:

1. Підведення учнів до обґрунтування неочевидних залежностей.
2. Пропедевтичні завдання. Такі завдання пропонують перед вивченням нового матеріалу і на уроці, і як домашні. Вони активізують увагу учнів, служать базою для створення проблемних ситуацій і самостійного розв'язування навчальної проблеми.
3. Підведення учнів до самостійних індуктивних висновків
4. Розв'язання підготовчих вправ та задач.
5. Створення ситуації вибору.
6. Підведення учнів до висновків, що суперечать їхнім попереднім уявленням.
7. Організація дискусії. Проблемні ситуації виникають тоді, коли вчитель ставить перед учнями проблемне питання і організовує його обговорення.
8. Порівняння нового поняття з вивченим раніше [4, с.27- 42].

Пропонуємо кілька проблемних ситуацій, які можна використовувати на уроках математики:

1. О шостій годині ранку в неділю гусениця почала підніматися по дереву. Протягом дня, тобто до 18 години, вона піднімалася на висоту 5 м, а протягом ночі опускалася на 2 м. У який день і годину вона підніметься на висоту 9 м? [1, с.14].

2. Катруся, Соня, Галя і Тамара народилися 2 березня, 17 травня, 22 липня, 20 березня. Соня і Галя народилися в одному місяці, а в Галі і Катрусі день народження позначаються однаковими числами. Хто якого числа й у якому місяці народився?

3. З одного берега річки на другий треба перевезти вовка, козу і капусту. Одночасно не можна ні перевозити, ні залишати разом вовка і козу, козу і капусту. Можна перевозити тільки вовка з капустою або ж кожного «пасажира» окремо. Кількість рейсів не обмежується. Як перевезти вовка, козу і капусту, щоб все обійшлося благополучно? [3, с.146].

4. Петрусь не вищий Сашка. Сашко не вищий Петруся. Сашко має ріст 142 см. Який ріст у Петруся?

5. Селянка принесла на ринок кошик яблук. Першому покупцеві вона продала половину всіх своїх яблук і ще пів'яблука, другому – половину решти й ще пів'яблука, третьому – половину решти та ще пів'яблука і т. д. Коли ж прийшов шостий покупець і купив у неї половину решти яблук і пів'яблука, то виявилось, що в нього, як і в інших покупців, усі яблука цілі і що селянка продала всі свої яблука. Скільки яблук вона принесла на ринок? [1, с.14].

Розв'язуючи такі, чи подібні завдання, спочатку з учителем, а потім самотужки, молодші школярі вчать самостійно мислити, логічно думати. Завдяки подібним завданням гнучкість їхнього мислення зростає. Такі завдання потрібно використовувати поступово, систематично, не перевантажуючи учнів. Спочатку вчитель ставить перед дітьми проблему, потім показує, як правильно її розв'язати. Наступним кроком вчитель разом з дітьми знаходить вихід з проблеми, після цього дає учням аналогічні завдання, в яких необхідно школярам самостійно знайти відповідь на поставлене запитання. Ця система має тривати довгий час, поки вчитель не побачить, що наступний крок учням під силу.

Досліджуючи ефективність використання проблемного навчання на уроках математики в початковій школі, нами було виявлено, що проблемні запитання та завдання, розв'язання проблемних ситуацій, вирішення проблемних завдань підвищують інтерес учнів до предмету, сприяють розвитку гнучкості та критичності мислення, успішному розумовому розвитку молодшого школяра.

Отже, впровадження елементів проблемного навчання в освітній процес школи I ступеня є ознакою сучасності, одним з напрямків модернізації вітчизняної освіти та необхідною умовою забезпечення освітніх потреб.

Література

1. Богданович М.В. Методика викладання математики в початкових класах: Навч. Пос. – 3-тє вид., переробл. I доп. / М.В. Богданович, М.В. Козак, Я.А. Король. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. - 336 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник. / І.М. Дичківська. - Київ: Академвидав, 2004. - 352 с.
4. Коваленко В.Г. Проблемный подход к обучению математики: методическое пособие / В.Г. Коваленко, И.Ф. Тесленко. – К.: Рад. школа, 1985. – 88 с.
5. Кравець В.П. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва: навч. посіб. для студ. пед. закладів / В.П Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
6. Оконь В. Введение в общую дидактику / Пер. с польс. Л.Г.Кашкуровича, Н.Г.Горина. – М.: Высш.шк., 1990. – 382 с.
7. Указ президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» // Київ, 2002. - 17 квітня (№ 347/2002). – 18 с.

АДАПТАЦІЯ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

Оксана Остапчук

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник – старший викладач *Поліщук К. М.*

Успішна адаптація першокласника до шкільного життя є предметом дослідження багатьох авторів завдяки багатогранності сутності даного

феномену. Проблемі готовності до шкільного навчання приділяється значна увага в методологічних, теоретичних, експериментальних і прикладних дослідженнях педагогів, психологів, фізіологів: Л.І. Божович, Л.С. Виготський, Н.І. Уткіної, З.І. Калмикової, Г.Г. Кравцової, Р.В. Овчарової, Н.Г. Салміної, Д.Б.Ельконіна та інших. На їх думку дитина, що вступає до школи повинна бути у фізіологічному і соціальному відношеннях, вона повинна досягнути певного рівня розумового і емоційно-вольового розвитку.

Початок навчання в школі – один з найскладніших і відповідальних моментів в житті дітей. Це етап, на якому відбувається дуже багато змін. Змінюється соціальна позиція: був дитиною – тепер школяр. Зазнає змін соціальний інститут виховання і навчання: не садочок чи бабуся, яка була поруч, а школа, де навчальна діяльність стає провідною, обов'язковою, соціально значущою та оцінюваною, такою, що розширює права й обов'язки дитини, її взаємини з навколишнім середовищем. Школа – це новий світ для дитини, який вимагає кардинальної психологічної перебудови у діяльності, місце, у якому приймають і сприймають дитину такою якою вона є, з усіма її думками, знаннями, почуттями та проблемами. У значимих дорослих закономірно виникає питання як допомогти дитині в процесі адаптації до школи, що зробити, щоб перехід від дошкільного навчального закладу до школи був безболісним, без труднощів для адаптування.

Процес адаптації першокласників відбувається на всіх її рівнях:

- біологічному (пристосування до нового режиму навчання й життя);
- психологічному (входження до нової системи вимог, пов'язаних з виконанням навчальної діяльності);
- соціальному (входження до учнівського колективу).

Все це означає суттєву перебудову життя, фізіологічних та психічних станів першокласників, що супроводжується неприємними відчуттями дискомфорту (пов'язаними, в основному, з втратою звичних й улюблених занять, зміною соціального оточення), швидким накопиченням нової інформації та особистісними змінами [1, с. 36].

Пристосування дитини до школи відбувається не відразу. Це тривалий процес, що пов'язаний зі значним напруженням усіх систем організму. Лише через 5-6 тижнів поступово підвищуються та стають більш стійкими показники працездатності, спадає напруження та тривожність [4, с. 17]. Безумовно, першокласники, що відвідували дитячі заклади, значно легше адаптуються до школи, ніж «домашні», які не звикли до тривалого перебування в дитячому колективі, до певного сталого режиму. Легше проходить період пристосування до школи і краще вправляються з розумовими та фізичними навантаженнями здорові діти. Але на жаль, сьогодні лише 20-25 % дітей ідуть до школи здоровими. Решта ж мають різноманітні порушення та відхилення в стані здоров'я, що зумовлює певні труднощі та подовжує термін адаптації.

Також важливим є особистісне прийняття учнями і вчителем одне одного, пошук оптимальної для кожного з них позиції в новій ситуації. Учитель завжди має пам'ятати, що духовне здоров'я та емоційне благополуччя є необхідними умовами успішного навчання. Специфічним завданням для вчителів у період адаптації дитини до школи є створення умов, що допоможуть дітям вибудувати для себе образ «справжнього школяра» на початку шкільного життя і здійснити входження в нову систему взаємин з дорослими та однолітками [2, с. 28]. Якщо вчитель своєчасно не зуміє надати таким дітям відповідну допомогу, постійно робитиме зауваження, виявлятиме свою невдоволеність, то труднощі, з якими стикаються діти, можуть стати для них тривалими, іноді навіть вони їх самотужки подолати не зможуть. Все це призведе до негативних наслідків. Отже, завдання вчителя — підтримати бажання дітей вчитися, ознайомлюючи з реальною ситуацією, вимогами школи, їхньою відмінністю від дошкільного дитинства.

Перебуваючи в шкільному колективі, учні отримують перший досвід учбової співпраці з окремими ровесниками в колективі, в групах ровесників. Дитячий колектив в даному випадку працюватиме, перш за все як механізм підтримки дитини в новій ситуації.

Життєвий досвід приходить через соціум, а в даному випадку через дитячий колектив в якому дитина соціалізується, засвоює правила та норми поведінки з однолітками, дорослими. У згуртованому колективі, який живе змістовним та повноцінним життям, діти набувають позитивного соціального досвіду взаємодії, проймаються спільними почуттями і переживаннями ще задовго до того, як починають усвідомлювати високі моральні принципи. Це допоможе зменшити та зробити безболісною адаптацію у новому середовищі, входження в колектив та сприяти покращенню подальшому розвитку інтелектуальних здібностей.

Критерієм нормальної адаптованості дитини до шкільного навчання є її позитивне ставлення до школи, розуміння пояснюваного вчителем навчального матеріалу, самостійність, здатність зосереджувати увагу при виконанні завдань, охоче виконання громадських обов'язків і доброзичливе ставлення до однокласників. Усе це засвідчує належну ефективність процесу соціально-психологічної адаптації до школи — активного пристосування дитини до класу, вчителя, свого місця у школі.

На нашу думку, перш за все дитина має адаптуватись до самостійності у групі, до тривалого перебування у незвичній і неприродній позі за партою, до втрати спілкування з батьками і друзями на протязі дня, до самоти, безпорадності і єдиного способу вижити: підкоритись долі, вчителю і законам сили. Створення сприятливого середовища для адаптації дитини до навчання забезпечуватиме їй благополучний розвиток, успішне навчання та виховання.

Сучасна школа повинна бути розвивальною, особистісно орієнтованою. Початкова школа – це світ гри, прогулянок, розмов, творчості, колективних справ. Головне завдання педагога – турбуватися, щоб кожному учневі у класі було добре, щоб кожна дитина хотіла йти до школи.

Підготовка дитини до школи забезпечує безперервність освітнього простору дошкільників і молодших школярів, цілісний особистісний розвиток кожної дитини. Створює середовище для повної соціальної і особистісної життєдіяльності дитини до її творчого і розумового розвитку, навчання,

виховання, реалізації пізнавальних потреб протягом дошкільного дитинства і планового переходу вищих освітніх ступенів [3, с. 12].

Література

1. Гончаренко С.А., Богуславська Л.О., Кондратенко Н.О. Визначення готовності дитини до шкільного навчання: Методичні рекомендації. – К.: 2000 – 69 с.
2. Покроєва Л. Проблеми підготовки до навчання шестилітніх першокласників // Початкова школа. – 2003. — № 1. – С. 7.
3. Проблеми дошкільної підготовки та адаптації 6-річних дітей до навчання в школі//Початкове навчання та виховання. – 2007. – № 22-24.
4. Я – першокласник. Адаптація дитини до школи//Початкове навчання та виховання. – 2011. - № 22-23.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З ЗНМ

Павленко Васирина

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – д. пед. н., професор *Луценко І. О.*

Мова – найважливіша психічна функція , властива тільки людині. Завдяки мовному спілкуванню відбиття світу у свідомості дитини постійно поповнюється й збагачується тим, що відображається в суспільній свідомості, зв'язується з досягненнями всієї суспільно - виробничої й культурної діяльності людства. Таким чином, мова – є основою комунікативної функції.

Мова формується в процесі загального психофізичного розвитку дитини. До умов формування правильної мови, відносяться не порушена центральна нервова система, наявність гарного слуху й зору, та достатній рівень активного мовного спілкування дорослих з дитиною. У тих випадках, коли в дитини збережений слух та непорушений інтелект, але значні мовні порушення , які не

можуть не позначитися на формуванні всієї його психіки, говорять про особливу категорію аномальних дітей з мовними порушеннями.

Порушення мовлення у дітей із ЗНМ зумовлені несформованістю або розладом на ранніх етапах онтогенезу власне мовленнєвих, психологічних і нейрофізіологічних механізмів при первинно збереженому слухові й інтелекті.

Незважаючи на різні причини виникнення дефектів у дітей із ЗНМ спостерігаються такі типові прояви як: перші слова з'являються ближче до 3-4 років; мова малозрозуміла, аграмматична; недостатньо фонетична. Дитина розуміє мову оточуючих, але не може сам сформулювати свої думки. У дітей із ЗНМ відзначається недостатньо стійка увага, а також зниження вербальної пам'яті. В цілому, володіючи повноцінними можливостями освоєння розумових операцій, відповідних віку, у дітей із ЗНМ спостерігається відставання у розвиток логічного мислення. Такі діти помітно відстають у набутті рухових навичок.

Виділяють чотири рівні ЗНМ

1 рівень - у дітей повністю відсутня мова, їх словниковий запас складається з «белькотних» слів, звуконаслідування, міміки і жестів;

2 рівень - до «белькотливих» виразів додаються спотворені, проте досить зрозумілі загальноживані слова. При цьому у дітей помітно порушена складова структура, а вимовні можливості відстають від вікової норми;

3 рівень - вже з'являється розгорнута мова, дитина може вимовляти цілі фрази, однак присутні порушення фонетико-фонематичного та лексико-граматичного характеру. Вільне спілкування з оточуючими ускладнене, діти можуть вступати в контакт тільки в присутності близьких людей, які вносять пояснення в їхню мову;

4 рівень - спостерігається відсутність порушень звуковимови, але при цьому діти не мають виразну дикцію, часто плутають місцями склади і звуки. На перший погляд ці недоліки здаються несуттєвими, але в підсумку ускладнюють у дитини процес навчання читання та письма.

В етіології ЗНМ виділяються різні фактори біологічного і соціального характеру. До біологічних факторів відносять: інфекції або інтоксикації матері під час вагітності, несумісність крові матері та дитини за резус-фактором або груповій приналежності, патологія натального періода, постнатальні захворювання ЦНС і травми мозку в перші роки життя дитини. Разом з тим, ЗНМ може бути обумовлене несприятливими умовами виховання і навчання, пов'язане з психічною депривацією в сензитивні періоди розвитку мовлення. У багатьох випадках ЗНМ є наслідком комплексної взаємодії різних факторів, наприклад, обтяженої спадковості, органічної недостатності ЦНС, несприятливого соціального оточення. Найбільш важким і стійким варіантом вважається ЗНМ, обумовлене раннім органічним ураженням мозку (лобних, скроневих, тім'яно-потиличних ділянок домінантної півкулі).

Психологічними засадами розвитку мовлення є вчення українських психологів про розвиток і становлення у дітей внутрішнього мовлення (Б. Баєв); розвиток усного мовлення (І. Синиця); формування граматичної правильності мовлення у дітей раннього віку (Д. Ніколенко); розвиток мовленнєвого спілкування і комунікації (Т. Пироженко); психологія процесу розуміння і його вплив на розвиток мовлення (Г. Костюк).

О. Гвоздєв зазначав, що дитина двох-трьох років уже починає усвідомлювати свою вимову і навіть виступає «борцем» за правильну вимову інших. Досить рано у дітей з'являються здібності до звукового аналізу мовлення. Ю. Фаусек зауважувала, що дитина чотирьох років легко виконує завдання на звуковий аналіз мовлення. Це підтвердили також дослідження А. Детцовой і Н. Хохлової, проведені під керівництвом Д. Ельконіна. У процесі навчання дитина легко виокремлює звуки у словах, визначає їх кількість і характер.

За даними психологів, розвиток усвідомлення звукової будови мовлення є центральним моментом засвоєння мови у дошкільному віці. Воно є основою засвоєння граматичної сторони рідної мови, а також виступає передумовою нового етапу засвоєння звукової сторони мови - навчання грамоти.

На умку психологів проблема мовлення дошкільників розглядається без урахування психолінгвістичних факторів. У зв'язку з цим предметом формування стають не спонтанні процеси мовленнєвого розвитку й спонтанна рефлексія дитини над мовленням, що об'єктивно виникає в ході цього, а лише навчальна діяльність дитини.

На погляд Нечипорук Л.В. у науці, оминається психологічний аспект засвоєння рідної мови: розвиток довільності, неусвідомленості, навмисності в мовленні, який можливий лише при опануванні експліцитними знаннями про мову.[1; 21]

Намагання реалізувати психологічний та лінгвістичний зміст навчання метамови способами, передбаченими для розвитку усного мовлення дошкільників, має риси прямого й некритичного переносу моделі неусвідомленого, мимовільного засвоєння рідної мови й моделі породження мовлення шляхом неусвідомленої операції на модель усвідомленого, довільного, цілеспрямованого і навмисного оволодіння рідною мовою і модель породження мовлення шляхом усвідомленої дії. Такий перенос недоцільний не тільки тому, що при цьому практично ототожнюються механізми неусвідомленого, імпліцитного й свідомого експліцитного засвоєння мови. Подібний процес недоречний ще й тому, що він обумовлює нерозрізнення в психолінгвістичних дослідженнях мовленнєвих операцій та мовленнєвих дій, а відповідно в психології навчання, дидактиці й методиці мови – мовленнєвих навичок (операцій) і мовленнєвих умінь (дій).

Психолого-методичний аспект мовленнєвої діяльності дітей залишається відірваним від аналізу їх навчання: предметом формування в процесі вивчення рідної мови виступає лише навчальна діяльність дітей; поза увагою науки залишається розвиток у дітей спонтанних процесів мовленнєвого розвитку та спонтанної рефлексії.

Робота практичного психолога в умовах логопедичної групи для дітей четвертого року життя із ЗНМ є дуже важливою та відповідальною, адже саме від кваліфікованої допомоги психолога у налагодженні дитиною перших

контактів з педагогами та ровесниками залежить подальша результативність усієї навчально-виховної педагогіко-психологічної роботи на протязі року. Тільки тісна співпраця психолога, вихователів, логопеда і батьків дозволить у повній мірі зробити навчання та виховання молодших дошкільників із ЗНМ високоякісним і продуктивним.

Література

1. Нечипорук Л.В. «Розвиток лексичної системи мовлення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення» (методичні рекомендації) 2014р
2. Виготський Л. С. Розвиток усного мовлення // Дитяче мовлення. 1996. Ч. 1
3. Гвоздев А.Н. Вопросы изучения детской речи. — М.: АПН РСФСР, 1961. — 218 с. С.59-121.
4. Дубова Н.В. Об особенностях навыков общения дошкольников с ОНР// Логопед в детском саду. — 2006. - №3. — С.36-38.
5. Дувалова С.Н. Речевая готовность старшего дошкольника как ведущий фактор психологической готовности к школе / С.П. Дувалова, Н.В.Халанская// Практическая психология и логопедия. — 2004. - №3. — С.17-51.
6. Дудьев В.П. Невербальная коммуникация и её развитие у дошкольников с общим недоразвитием речи в системе коррекционно-педагогического воздействия// Практическая психология и логопедия. — 2007.- №1. — С.17-21.
7. Ерёмина В.Н. Формирование семантики многозначного слова у детей с общим недоразвитием речи// Практическая психология и логопедия. — 2006. - №6. — С.26-31.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ СВЯТ ТА РОЗВАГ

Патинко Олена

ДВНЗ «Державний педагогічний університет

імені Григорія Сковороди»

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Харченко Н. В.*

Постановка проблеми і актуальність дослідження. Дошкільний вік – важливий етап у формуванні особистості дитини. Виняткове значення в цей період відіграє створення оптимальних педагогічних умов для розвитку мовлення дошкільника, адже оволодіння рідною мовою й навичками спілкування є одним із найважливіших надбань у дошкільному дитинстві.

Тому процес мовленнєвого розвитку розглядається в сучасній дошкільній освіті як загальна основа виховання і навчання. Психологи і лінгводидакти відзначають, що дитина засвоює рідну мову, перш за все, наслідуючи мовлення дорослих (Д.Б.Ельконін, Н.О.Левіна, О.П.Усова).

Відомі вчені (А.М.Богущ,Н.В.Водолага) довели, що свята та розваги, зокрема театралізована діяльність – один із найефективніших засобів розвитку мовлення дошкільників. Саме в театралізованій діяльності повно і яскраво проявляється принцип навчання: навчати граючи [3].

Отже, виходячи із вищесказаного ми припустили, що актуальність даної проблеми полягає в наступному: діти отримують зразки правильного, красивого, емоційно забарвленого зв'язного мовлення, насиченого влучними образними виразами, фразеологізмами, вживають різні типи зв'язних висловлювань для вирішення конкретних ігрових комунікативних ситуацій (міркування, пояснення, відтворення казкових діалогів тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні проблему розвитку мовлення в театралізованій діяльності досліджувала Н.Водолага, яка зазначала, що артистичні здібності – це особливий рівень прояву спеціальних здібностей дітей, що забезпечує їм успіх у виконанні творів мистецтва різних видів та жанрів.

Театралізована діяльність дітей збагачує дитину естетичними враженнями, формує виразну, влучну, повноцінну мову, розвиває відчуття краси рідної мови (Н.Карпинська)

Вітчизняний педагог С. Русова однією з перших систематизувала різні види театралізованої діяльності та вбачала в ній ефективний засіб розвитку мови і творчих здібностей. На думку вченої, якщо діти спеціально готують ролі заздалегідь, дослівно вивчають репліки літературних героїв, це сприяє збагаченню словника дошкільників образними літературними виразами та «має характер вправи навчання мові» [10, с. 56].

Позитивний вплив театралізованої діяльності на різні аспекти розвитку особистості доведено в численних дослідженнях Л.В.Артемової, присвячених вивченню ігрової, мовленнєвої діяльності та становленню емоційної сфери дошкільників [3, с. 91].

Театралізована діяльність – один з компонентів художньо-мовленнєвої діяльності, засіб розвитку гарного, образного, літературного мовлення. На думку А.М. Богуш, О.П. Аматьєвої, вона дає дитині змогу виразити свої емоції, ставлення до літературного образу, увійти в роль казкового персонажа, самостійно побудувати зв'язне висловлювання; є засобом сприяння глибшому засвоєнню художніх образів, усвідомленню змісту, ідеї художнього твору через сприймання його засобами театру [1; 4].

Під час роботи над виразністю мови персонажів театральної вистави, підкреслює Р.Й. Жуковська, активізується словник дитини, вдосконалюється звукова культура мовлення, інтонація. Виконуючи роль, дитина зрозуміло, чітко промовляє текст, оволодіває літературною мовою. У неї покращується діалогічне мовлення, його граматична будова [8, с. 52].

Театралізація відіграє особливу роль у житті дитини. Л.П. Стрелкова вважає, що через театралізовану діяльність діти ознайомлюються з навколишнім світом, навчаються правильній звуковимові, виконують різні ігрові завдання, що сприяють інтелектуальному розвитку. Дитина співчуває героям, розділяє їх почуття, живе разом з ними у світі казки [7].

Мета написання статті. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури та результатів власного дослідження визначити доцільність використання театралізованої діяльності для мовленнєвого розвитку дітей

дошкільного віку, тому що вона, на нашу думку, є перспективним напрямом, як у вихованні в дошкільників морально-етичних якостей особистості, формуванні світогляду, так і розвитку мовлення дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Отже, починали з того, що склали план навчально-мовленнєвої роботи. Визначили основні напрями діяльності: поступовий перехід дитини від спостереження театралізованої постановки дорослого до самостійної ігрової діяльності; від індивідуальної гри і «гри поруч» – до гри в групі з 3-5 однолітків, які виконують ролі; від імітації мовленнєвих дій і поєднанні з передачею основних емоцій героя до освоєння ролі як створеного простого «типового» образу в театралізованій грі.

Було поставлено такі завдання:

1. Розвивати стійкий інтерес до театральної-ігрової діяльності.
2. Збагачувати словник дітей та звукову культуру мовлення.
3. Удосконалювати діалогічну мову, її граматичний лад.
4. Спонукаючи дітей відгукуватися на ігри-дії зі звуками природи, наслідувати рухи тварин і птахів під музику чи словесний супровід.

Для ефективною реалізації виокремлених завдань було розроблено систему роботи з розвитку мовлення дітей засобами театралізованої діяльності яка складалася з трьох етапів

Перший етап – підготовчий (мовленнєвий) передбачав формування у старших дошкільників мовленнєвих навичок і вмінь через використання різних видів мовленнєвих вправ, пальчикових ігор, імітаційних вправ, ігор-медитацій, дидактичних ігор, артикуляційних та голосових вправ, вправ на розвиток комунікативного мовлення, рухливих ігор на закріплення граматичних категорій, ігор з музичним супроводом. Наведемо приклади використання ігор та вправ. Наведемо приклади:

Пальчикові ігри:

1. «Обручка» - цю вправу добре виконувати під вальс (музику в розмірі 3/4). По черзі перебирати пальці рук, поєднуючи в кільце з великим пальцем плавно і по черзі послідовно вказівний, середній і т. д. Проба виконується в

прямому (від вказівного пальця до мізинця) і в зворотному (від мізинця до вказівного пальця) порядку. Спочатку гра виконується кожною рукою окремо, потім разом, потім з переходом від однієї руки до іншої - в цьому випадку починаємо з лівого мізинця, доходимо до вказівного пальця, переходимо на праву руку з вказівного пальця, доходимо до мізинця і повертаємося назад до лівого мізинця.

2. **«Кулак-ребро-долоня»** - цю вправу добре виконувати під бадьору маршову музику, наприклад під усім відому пісеньку «Гуси у бабусі». Дитині показують три положення руки на площині столу, послідовно змінюють один одного. Долоню на площині столу; долоня, стиснута в кулак; долоню ребром на площині столу. (Можна ці жести умовно назвати «камінь», «ніж», «папір» або як завгодно по-іншому.) Спочатку вчимося виконувати ці рухи окремими руками, потім разом, потім з переходом від лівої руки до правої.

3. **«Дзеркальне малювання»**. Покладіть на стіл чистий аркуш паперу, (він повинен бути досить великого розміру, щоб уникнути ковзання), або закріпіть його скотчем до поверхні. Вкладіть в обидві руки маляти по олівцю. Обхопіть своїми руками його пензля і починайте малювати одночасно обома руками дзеркально-симетричні малюнки. Малювати добре під будь-яку спокійну, плавну музику. Не забудьте, потім зробити на малюнку підпису і прочитати їх.

4. **«Симетричні малюнки»** - малювати в повітрі обома руками дзеркально симетричні малюнки (починати краще з круглого предмету: яблуко, кавун і т. д.) Головне, щоб дитина дивилася під час «малювання» на свою руку.

5. **«Горизонтальна вісімка»** - намалювати в повітрі в горизонтальній площині цифру вісім три рази – спочатку однією рукою, потім іншою, потім обома руками.

Рухливі ігри зі словами та звуками для дітей дошкільного віку мали свої особливості. Діти повинні паралельно виконувати два завдання: рухатися (ловити, бігати, водити хоровод) і промовляти слова, звуки. Їхню увагу передусім привертають рухи, звуки ж вони промовляють механічно, іноді й зовсім

забуваючи про них. Краще до початку гри показати, як треба промовляти текст, закріпити його шляхом вправляння. Після такої підготовчої роботи, роз'яснень, повторень діти, усвідомивши текст, виразно вимовляють кожне слово чи звук у таких іграх як «Гуси-лебеді», «Поїзд», «У ведмедя у бору», «Пташки і кіт», «Два Морози», «Мишоловка».

Артикуляційні вправи направлені на діяльність мовних органів, пов'язаних із вимовою звуків мовлення, різних його компонентів, що є складовими складів, слів:

1. **Вправа "Жабки"** Рот трохи відкрити. Посміхнутись, губи розтягнути так, щоб було видно верхні зуби. Утримати таке положення під лічбу 10-15 секунд.

2. **Вправа "Ослик"**. Рот трохи відкритий. Губи у посмішці. Кінчик язика за нижніми зубами. Протяжно вимовляти звук І-і-і.

3. **Вправа "Хоботок"**. Витягнути губи сильно вперед, напружити, як при вимовлянні звука У.

4. **Вправа "Бублик"**. Витягнути губи вперед, округлити, як при вимовлянні звука О.

5. **Вправа "Трактор"**. З силою, і протяжно видувати повітря через зімкнені губи так, щоб вони вібрували (чутно звук, схожий на "бр-р-р"). Якщо повітря виходить, не спричиняючи вібрації губ, можна злегенька підштовхнути нижню губу пальцем. Цю саму вправу можна виконувати з просунутим між губами язиком.

Другий етап (художньо-продуктивний, творчий) включав в себе: читання художніх творів; вивчення текстів; робота з іграшками, ляльками; різні способи роботи пальчиків; виготовлення атрибутів та декорацій; розподіл сценічних ролей.

Третій етап (театральньо-естетичний, сценічний) передбачає показ: вистав, ігор-драматизацій, п'єс, інсценівок. Діти реалізують потребу у самовираженні, спілкуванні, пізнанні себе через відтворення різних образів під час **ігор-драматизацій**: «Лисичка і журавель» (за методикою Карла Орфа), «Пан

Коцький», «Кривенька качечка»; імпровізацій; інсценівок за художніми творами Василя Сухомлинського («Зайчик і місяць»); ігор за сюжетами літературних творів, розігрування потішок, забавлянок, – де дитина і актор, і сценарист, і режисер; під час самостійної театральної діяльності, режисерських ігор та показу вистав: «Солом'яний бичок», «Сперечались овочі»; інсценування п'єси «Що буває, коли пісеньку образять».

З метою розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку мовленнєві навички і вміння розвивали під час проведення таких **свят**: «Звірята лікують книгу», «Без верби і калини нема України», «Дід Мороз на гостинах у дітей», «Стрілися Зима з Весною» та ін., та **розваг**: «Українська мова – мова злагоди й добра», «Як Зайчик-Білявчик знову Русявчиком став», «Візок книжок», «Пори року», «Пригоди гарбузового роду».

Зазначимо, що на кожному організованому етапі проводилася цілеспрямована робота з розвитку мовлення дітей, їх театральної діяльності. Театралізована діяльність у різних її проявах мала виняткові можливості щодо вирішення завдань мовленнєвого розвитку дошкільників. Причому, кожен із видів театралізованої діяльності дозволяв розв'язувати конкретні мовленнєві завдання, водночас забезпечуючи величезний позитивний вплив на загальний мовленнєвий розвиток дошкільників.

Отже, система роботи над розвитком мовлення засобами театралізованої діяльності, застосовані методи і прийоми ефективно впливали на позитивну динаміку росту рівня мовленнєвої компетенції дитини-дошкільника. Під час роботи з пальчиковими та артикуляційними вправами у дітей розвивався фонематичний слух і мовне дихання. Діти регулювали мовлення та гучність голосу залежно від ситуації, вміли практично використовувати мовні, інтонаційні та немовні засоби виразності. Володіли активним словниковим запасом, навичками неусвідомлюваної рефлексії над мовленням, формулами мовленнєвого етикету, утворювали різні за складністю типи речень. Невимушено вступали в розмову із співбесідником, підтримували та будували

запропонований діалог відповідно до теми, володіли навичками монологічного зв'язного мовлення, вільно спілкувалися залежно від ситуації.

Література

1. Аматьєва О.П. Театрально-ігрова діяльність як засіб розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку / О.П. Аматьєва, Л.М. Макарова. – К.: Освіта, 1994. - 146 с.
2. Артемова Л.В. Театр і гра / Л.В. Артемова. – К., 2002. – 148 с.
3. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до семи років / А.М. Богуш. – К.: ВД «Слово», 2004. – 376 с.
4. Гавриш Н. Художнє слово і дитяче мовлення / Н. Гавриш. – Донецьк: ТОВ «Лебідь», 2005. – 128 с.
5. Крутій К.Л. Розвиваємо у дитини мовлення, інтелект, здібності / К.Л. Крутій. – Запоріжжя: ТОВ «Ліпс» ЛТД, 1999. – 200 с.
6. Стрелкова Л.П. Роль гри-драматизації в розвитку емоцій у дошкільників [Електронний ресурс] / Л.П. Стрелкова. – 2010. – Режим доступу // <http://www.slovopedia.com/>
7. Жуковська Р.Й. Читання книг в дитячому садку / Р.Й. Жуковська. - К., 1992. – 104 с.
8. Запорожець О.В. Психологія сприйняття казки дитиною–дошкільником / О.В. Запорожець. – К.: Рад.школа, 1986. – 326 с.
8. Кошелева А.Д. Емоційний розвиток дошкільнят / А.Д. Кошелева. – К., 2003. – 176 с.
9. Русова С.Ф. Вибрані педагогічні твори / С.Ф. Русова. - К.: Освіта, 1996. – 304с.

ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА САМОРОЗВИТКУ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В УМОВАХ ШКІЛЬНОГО КОЛЕКТИВУ

Альона Похилюк

*Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського*

Науковий керівник - к. пед. н, доцент **Голюк О.А.**

Одним із складних і багатограних завдань, визначених у Державній національній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)», Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті, є створення умов для формування духовно багаті особистості, що свідомо і цілеспрямовано самовдосконалюється. Оновлення сучасної системи освіти пов'язане з гуманізацією навчально-виховного процесу та зумовлює необхідність створення педагогічних умов, які забезпечують розвиток кожної дитини. Відповідне освітнє середовище має вибудовуватись навколо інтересів дитини, виконувати функцію адаптації школи до індивідуальних особливостей і суб'єктивних потреб, сприяти досягненню особливої мети – вихованню вміння вчитися, як потреби працювати і вдосконалювати себе, як потреби у саморозвитку [1, с. 268]. Окрім цього, необхідне спрямування зусиль педагогів на пошук оптимальних прийомів роботи, які сприяли б формуванню здатності до самовдосконалення, саморозвитку особистості учнів школи.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що дослідженню проблеми становлення особистості, активності до саморозвитку завжди приділялась належна увага, зокрема таким її аспектам, як індивідуально-диференційований, особистісно-орієнтований підходи у вихованні (І.Бех, І.Єрмаков, І.Зязюн, А.Гувінський та ін.); розкриттю сутності духовного розвитку (А.Макаренко, Є.Помиткін, О.Рудницька, В.Сухомлинський та ін.); активності суб'єкта самовиховання (О.Арет, О.Кочетов, С.Єлнаков); адекватності процесів саморозвитку і творчості (О.Арет, В.Семиченко, Я.Пономарьов та ін.). Але на практиці недооцінюється роль саморозвитку у

формуванні особистості учнів, бракує умінь і навичок її організації. Розвивати учнів потрібно в такому напрямку, щоб викликати у них потребу в саморозвитку, активному самотворенні. Тільки той розвиток вважається ефективним, який передбачає в особистості потребу самовдосконалюватися. Саморозвиток учнів тільки тоді стає важливим фактором їхнього формування, коли здійснюється правильна педагогічна організація цього процесу. Набуваючи в процесі діяльності певного досвіду, особистість починає вільно і самостійно вибирати цілі і засоби цієї діяльності, керувати нею, одночасно вдосконалюючи і розвиваючи свої здібності. Саморозвиток – сукупність якостей, що характеризують внутрішній суб'єктивний світ особистості, основні риси інтелектуальної спрямованості, її життєві інтереси, переконання, погляди, ставлення до життя, до інших людей, до своїх обов'язків і до самої себе, її осмислення вчинків, бажань, волю, естетичні і моральні почуття.

Розвивати себе – сприяти розвитку творчих здібностей, виробляти потребу в самопізнанні, саморозумінні, самореалізації в різних видах творчої діяльності. Особистість розвивається не тільки за закладеною в ній біологічною програмою і під впливом навколишнього середовища, але і в залежності від досвіду, потреб, інтересів, здібностей, що формуються в її психіці. Це означає, що необхідно забезпечити останнім такий напрямок, який вів би до самовдосконалення особистості, покращення і розвитку її природних даних. У педагогічному процесі поняття особистісний саморозвиток включає такі процеси, як самозмінювання, самоуправління, самовиховання і самонавчання [2, с. 3]. Педагогічне завдання полягає в тому, щоб допомогти учневі усвідомити процеси розвитку, що відбуваються в його психіці, навчити його свідомо керувати ними, ставити цілі свого розвитку. А.Риженков стверджує: «Саморозвиток – інтелектуальний процес, тому що він передбачає певну усвідомленість особистістю себе, своєї діяльності. Одночасно це і вольовий процес, що охоплює всю життєдіяльність від конкретної ситуації до всього способу життя людини. Інтелектуальний і вольовий процеси тісно переплітаються з емоційно-моральним і становлять складний процес

самозмінення особистості» [3, с. 11]. Таким чином, в процесі саморозвитку проявляється духовний світ учня: його моральність, інтелект, воля, емоції. Саморозвиток передбачає в першу чергу активність самої особистості у роботі над собою, емоційно-психологічні переживання і самоспонування у власному розвитку.

Варто також врахувати умови, які впливають на становлення здатності до саморозвитку, визначені О.Мерзляковою: «Дуже важливо, щоб поряд з учнем був розумний і компетентний вчитель, який міг би виступити в ролі помічника. Для того, щоб учень розвивався, у нього повинні бути засоби, «інструменти» для самостійного розвитку, оволодіння конкретними чинниками і прийомами саморозвитку» [1, с. 270]. Вони є суттю обґрунтованого впливу педагогів на внутрішній світ дитини, який здійснюється на основі орієнтації на власні резерви особистості, на закономірності і механізми саморозвитку людини в цілому і класифікуються як педагогічна підтримка [4, с. 15].

Педагогічна підтримка особистісного саморозвитку у психолого-педагогічній літературі була предметом вивчення у роботах О.Газмана, Н.Григор'євої та інших, які розглядали різні аспекти цього виду педагогічної діяльності. Однак, єдиних поглядів на природу даного феномена ще не вироблено, що обумовлює можливість продовження теоретико-методологічного осмислення існуючих і нових педагогічних підходів, спрямованих на вдосконалення педагогічної підтримки особистісного саморозвитку.

Стимулювання інтересу учнів до власного розвитку за допомогою зовнішніх стимулів, таких як створення проблемних ситуацій, підбір розвиваючих ігор залежить від рівня компетентності педагога, від фактору його присутності. У разі, якщо з якоїсь причини зовнішній контроль знімається чи послаблюється, учні перестають працювати над собою. Тому, якщо педагог хоче розвинути у дітей прагнення до розвитку, необхідно включити в цей процес їх власні сили, домогтися виявлення у них внутрішнього стимулу руху вперед. Джерелом саморозвитку стає зацікавленість школярів у пізнанні себе,

самоорганізації і самоуправлінні, виявленні їх природних задатків і здібностей, активізацію таких особистісних якостей як самооцінка, прагнення до змагання. За таких умов традиційні фактори виховання – переконання і примус – стають способом впливу на внутрішню роботу самих школярів. Саме тому зусилля педагога активно підтримуються і власними зусиллями дитини, виробляючи здатність до самозміни на основі самоуправління. В такій ситуації педагог – це діловий партнер, що допомагає виробити навички саморегуляції, вибрати індивідуальні форми, темп і логіку самоорганізації, об'єднуючи таким чином управління з самоуправлінням [5, с. 183].

Основними шляхами активізації саморозвитку учня в навчально-виховному процесі є: актуалізація проблеми особистісного зростання учня як основи його самостійності в оволодінні змістом освіти; удосконалення педагогічних відносин у бік їх відвертості, емпатійності, духовно-морального єднання з дитиною; досягнення нового рівня самопрезентації педагога.

Педагогічний захист і підтримка – це спільний пошук педагога і дитини в конкретній ситуації конкретних способів допомоги, переосмислення ситуації та виходу на прийняття нового у своїй «Я-концепції», тим самим подальший розвиток її. Предметом педагогічної підтримки виступає процес спільного з дитиною визначення її власних інтересів, цілей, можливостей і шляхів подолання перешкод, що заважають їй зберегти людську гідність і самостійно досягати бажаних результатів у навчанні, самовихованні, спілкуванні, способів життя [3, с. 4]. У ході дослідження даної проблеми вчені розділяють всі засоби підтримки дитини на дві групи. Перша – забезпечує загальну педагогічну підтримку всіх учнів і створює необхідне для них емоційне тло доброзичливості, взаєморозуміння і співробітництва (уважне, привітне ставлення до учнів, довіра, залучення до планування спільних справ, творчої праці, позитивна оцінка досягнень, діалогічне спілкування). Друга – спрямована на індивідуально-особистісну підтримку і передбачає діагностику розвитку, вихованості, виявлення особистісних проблем дітей.

Основна мета установ педагогічної діяльності – вивести особистість учня в режим саморозвитку, формувати віру в себе. Саморозвиток учнів тільки тоді стає важливим фактором їхнього формування, коли здійснюється правильна організація цього процесу. Умовно організацію процесу саморозвитку учнів можна поділити на декілька етапів: 1) спонукальний (основні завдання педагогів: формувати стійку мотивацію до діяльності, творчі якості особистості; забезпечити особистісний підхід у освітньо-виховному процесі; викликати в учнів бажання пізнати себе, визначити сильні та слабкі сторони своєї особистості, прагнення до самовдосконалення; розвивати моральну, волюву і естетичну сфери особистості учнів; забезпечити учням умови для максимальної самореалізації); 2) стимулюючий (педагог допомагає учням поставити завдання особистісного самовдосконалення, знайомить з моральними правилами, які складали для себе видатні особистості); 3) організаційно-діяльнісний (завдання педагога – допомогти учням перейти від намірів до практичної діяльності).

Отже, загальна стратегія особистісного підходу у вихованні ґрунтується на образі особистості, яка здатна до саморозвитку та організації власного життя, а процес саморозвитку молодшого школяра як суб'єкта цієї діяльності сприймається як його органічна складова. Оскільки в особистісно зорієнтованому вихованні мова іде про педагогічну підтримку саморозвитку, то головним завданням педагога у наш час є допомога кожній особистості в її самореалізації. Тільки в навчально-виховному процесі, де забезпечується і стимулюється особистісний саморозвиток учнів, і визріває особистість відповідно до особистої системи цінностей.

Література

1. Мерзлякова О. Л. Психологічні чинники саморозвитку старшокласників та шляхи активізації цього процесу в умовах навчання / О. Л. Мерзлякова // Проблеми сучасної психології: Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського

- національного університету ім. І.Огієнка, Інституту психології ім. Г.Костюка АПН України. – Вип. 3. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. – С. 263-275.
2. Кобзар Б. Саморозвиток особистості – основа розбудови національної школи / Б.Кобзар. – К.: Педагогічна газета. – 2000. – №1. – С. 3-4.
3. Риженков А. Сприяти саморозвитку дитини / А.Риженков //Директор школи. – 2000. – №20. – С.10-12.
4. Газман О.С. Втрати і надбання. Виховання в школі після десяти років перебудови / О.С.Газман // Перше вересня. – № 119. – 21 листопада. –1995. – С. 13-17.
5. Селевко Г. К. Освоєння технології саморозвитку особистості школярів : Як стати експериментальним майданчиком / Г.К. Селевко // Народна освіта. – 2005 . – № 1. – С. 181-185.

**ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕННОСТНОГО КОМПОНЕНТА ГЕНДЕРНОЙ
ВОСПИТАННОСТИ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА
ПОСРЕДСТВОМ СЕМЕЙНЫХ ТРАДИЦИЙ БЕЛОРУСОВ**

Анастасия Пращеник

*Белорусский государственный педагогический
университет им. М. Танка*

Научный руководитель – к.пед.н., доцент *Митрош О.И.*

Гендерное воспитание на современном этапе развития общества является актуальной проблемой и представляет собой создание условий, которые способствуют идентификации человека как представителя определенного пола, закреплению его гендерных ролей, формированию гендерной культуры. О.Н. Богданович отмечает, что гендерная культура представляет собой наличие у человека правильного представления о жизненном предназначении мужчины и женщины, их статусе, взаимоотношениях в социуме [1]. Однако без нравственных ориентиров не может быть полноценного воспитания и гендерной воспитанности, в частности.

Формирование ценностных ориентиров в дошкольном возрасте особенно важно, так как именно в данный период ребенок особенно восприимчив к усвоению нравственных норм и ценностей. Нравственное воспитание детей дошкольного возраста представляет собой непрерывный процесс усвоения ими установленных в обществе образцов поведения, освоение ценностей той культуры, в которой они растут и развиваются. В результате целенаправленного воспитания, учета традиций и ценностей белорусской культуры ребенок начинает действовать не потому, что хочет заслужить одобрение взрослого, а потому, что считает необходимым соблюдение самой нормы поведения как важного правила в отношениях между людьми.

Ребенок дошкольного возраста начинает понимать, что такое нравственная норма, и формирует свое отношение к ней, что, однако, далеко не всегда обеспечивает соблюдение ее в реальных поступках.

Эталон воспитанности складывается исторически и определяет культурологический характер (национальный, социальный, религиозный). Он корректируется временем, в котором находится человек, определяется условиями национальной культуры, возрастными особенностями и возможностями каждого индивида.

Понятие «воспитанность» многоаспектно. Наиболее актуальной, особенно для детей дошкольного возраста, является гендерная воспитанность, которая рассматривается как комплексная психофизиологическая проблема, включающая в себя биологические, психологические и социальные аспекты. Гендерная воспитанность является следствием гендерного воспитания, которое включает в себя следующие компоненты: эмоциональный, коммуникативно-поведенческий, познавательный и ценностный [2].

Ценностный компонент предполагает наличие у воспитанников основной ориентации общественной направленности, наличие доброжелательных и коммуникабельных отношений с представителями как своего, так и противоположенного пола, дифференциацию основных нравственных норм (добро и зло, лень и трудолюбие и т.д.). Отличительной особенностью данного

компонента в рамках гендерной воспитанности являются ценности родного очага (наличие ценностных ориентиров традиционного белорусского семейного воспитания), ценности малой родины (чувство гордости за свои «корни», за традиции своего народа). Сегодня, когда переосмысливается роль традиционного воспитания, детям дошкольного возраста необходимо помочь представить неразрывную связь настоящего и прошлого, осмыслить значимость семейных традиций и ценностей семейного гендерного воспитания.

Наше исследование проводилось на базе ГУО «Ясли-сад №4 г. Несвижа «Кораблик детства». В нем приняло участие 40 детей старшего дошкольного возраста. Для определения уровня сформированности ценностного компонента с детьми старшего дошкольного возраста была проведена диагностика ценностного отношения ребенка к себе А.М. Пригожина. Результаты показали, что половина опрошенных правильно оценивают себя, свои нравственные качества, знают, как нужно поступать в различных ситуациях; правильно оценивают поступки других детей (вне зависимости от половой принадлежности) с точки зрения нравственности. У 40% воспитанников нравственная сторона воспитанности требует корректировки. Например, Влад К. не может оценить свой поступок правильно, если он совершен в гневе. Полина О. оценивает поступки своих подруг всегда хорошо, мотивируя это дружескими отношениями (т.е. ее подруга не может поступить плохо, даже если это так). Как показывают результаты, 60% воспитанников доброжелательны и коммуникабельны по отношению к взрослому и сверстникам вне зависимости от половой принадлежности. У 65% из числа опрошенных детей выявило наличие эгоистических ценностей. Например, Андрей К. поступает так, как говорит его мама, хотя это бывает и достаточно эгоистичный поступок. Данный пример свидетельствует о неправильной мотивации ребенка на общение со сверстниками (вне зависимости от пола), о формировании у него ограниченных ценностных ориентиров.

Как показал эксперимент, 40% детей дифференцируют для себя основные нравственные нормы, они знают и умеют объяснить, что такое хорошо и что

такое плохо; когда они поступаю правильно, а когда их поступки не соответствуют нормам, принятым в обществе. Однако, стоит отметить, что 80% детей затрудняются объяснить причины отрицательных поступков как собственных, так и своих товарищей.

Методика «Цветик-семицветик» позволила выяснить ценностные установки воспитанников. Полученные результаты свидетельствуют о преобладании материальных («хочу машинку, велосипед, чтобы больше играть») ценностей у 40% и статусных («хочу стать взрослым и много зарабатывать») у 30% опрошенных. За ними следуют коммуникативные ценности («хочу, чтобы Ваня дружил только со мной») – у 20%. Альтруистические и познавательные ценности были выделены лишь у 10% опрошенных детей. Полученные данные свидетельствуют о частичной сформированности ценностного компонента гендерной воспитанности детей старшего дошкольного возраста, что позволило нам наметить программу формирующего эксперимента.

Каждый народ имеет неотъемлемое право сохранять и развивать свой родной язык, культуру, обычаи, традиции, уклад жизни, своеобразие религиозных верований. В ходе специально организованной нами деятельности воспитанники осваивали культурные ценности белорусского народа: рассматривали убранство белорусских домов, сравнивая их с современной обстановкой, выделяли особенности белорусской семьи, в которой отец занимался воспитанием мальчика, а мать прививала дочери аккуратность, воспитывала в ней будущую женщину-мать (занятия на тему «Мои корни», «Традиции в моей белорусской семье» и др.).

Одной из важных традиционных ценностей белорусского народа является доброжелательность, которая представляет собой желание добра другому человеку, другому народу, проявление участия, расположения, поддержки другим людям. Данное понятие разъяснялось в ходе игры «Добрые слова для Алеси/Алеся» (дети на белорусском языке желали добра куклам).

Среди традиционных ценностей, характерных для белорусского народа, существенную роль играет самоуважение и независимость личности. Дети в ходе проведения игр «Помоги товарищу!», «Я, мои права и обязанности в обществе/семье» усваивали социальные нормы и ценности.

Среди фундаментальных традиционных ценностей белорусского народа несомненной приоритетностью обладает ценность Родины. Детям данное понятие объяснялось в ходе презентации, где было показано, что и мальчики, и девочки должны любить и уважать страну, в которой они живут.

Для белорусов важным было сохранение и передача духовного опыта, духовных ценностей. В ходе проведения занятий в музее учреждения дошкольного образования воспитанники познакомились с традиционными белорусскими игрушками (глиняные игрушки, шитые куклы в национальных костюмах). В процессе музыкальных развлечений и интегрированных занятий дети изучали особенности традиционных праздников белорусов (родители готовили презентации, делились опытом празднования в их семьях).

Контрольный этап эксперимента предполагал использование методики «Какой Я?». Было выявлено, что в 95% случаев дети правильно дифференцируют себя с точки зрения нравственности, правильно определяют ценностные компоненты своего поведения. Однако гендерный компонент все еще влияет на оценку нравственной стороны поступка, хоть и встречается лишь в 10 % случаев. Детям свойственна эгоистичность поведения, особенно в отношении противоположенного пола.

Результаты методики «Цветик-семицветик» все еще свидетельствуют о преобладании материальных ценностей, хотя они и составляют лишь 30%. Радует, что коммуникативные ценности стали преобладать у половины воспитанников. Вместе с тем, альтруистические и познавательные ценности выделены лишь у 20% детей.

Беседа с воспитанниками показала, что они имеют представления о своих корнях, знают традиционные религиозные праздники, культурные ценности белорусского народа, в том числе ценности и традиции, сохраненные в каждой

отдельной семье («традиции и праздники нужны, чтобы мы знали и помнили о наших предках», «в семье нам прививают ценности взаимоуважения»). Полученные данные свидетельствуют о повышении значимости ценностных ориентиров традиционного семейного воспитания. Однако при оценке воспитанниками поступков товарищей важным критерием остается дружба и половая принадлежность.

Литература

1. Богданович, О. Н. Формирование гендерной культуры учащихся / О. Н. Богданович. – Мозырь: ООО ИД «Белый Ветер», 2009. – 97 с.
2. Евтушенко, И.Н. Гендерное воспитание детей старшего дошкольного возраста: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. – Челябинск, 2008. – 22 с.

МОЛОДІЖНІ ІНІЦІАТИВИ – МАЙБУТНЄ НАШОЇ БАТЬКІВЩИНИ

Діана Прідьма

*КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж
імені І. С. Нечуя-Левицького»*

Науковий керівник – викладач *Колесніченко С. В.*

Молодь – традиційно найактивніша частина населення, адже молодість – це той вік, коли здається, що можеш змінити світ на краще і впевнено ідеш до цієї мети. Тому важко когось здивувати величезною кількістю молодіжних організацій, які діють в Україні. На жаль, не всі вони виконують задекларовані задачі, часто це просто непогана ідея, на втілення якої забракло чи то енергії, чи то знань.

Принциповим питанням при розгляді ролі молоді у суспільстві є питання про молодь як суб'єкта і об'єкта суспільних перетворень. Вступаючи у життя молода людина є об'єктом впливу соціальних умов, сім'ї, інститутів освіти, а пізніше, в процесі дорослішання і переходу у більш зрілі фази розвитку, починає сама суттєво впливати на суспільство. Тобто, молодь виступає

суб'єктом, коли впливає на суспільство, віддаючи свій потенціал, разом з тим вона є об'єктом, оскільки на неї спрямований суспільний вплив з метою її розвитку. Молодь виступає об'єктом і до суспільства і до самої себе [1].

Необхідно розкрити і втілити творчий потенціал молоді, а її соціальний ресурс вважати однією з найважливіших основ модернізації суспільства, підвищення конкурентоспроможності нашої держави.

Давайте ж розглянемо різні молодіжні ініціативи XXI століття в Україні:

- в науці (технічний прогрес рухає молодь багато країн, і серед них присутня і Україна. Українська наука продовжує рухатися вперед, і хоча вона робить це не так швидко, як хотілося б, успіхи у неї є). Це можна підтвердити винаходами українських школярів та студентів:

- луганський винахідник Михайло Щербина із коледжа при університеті ім. Даля створив слуховий апарат вартістю 50 гривень – це в десятки разів менше закордонних аналогів. Гаджет виглядає, як MP3-плеєр, а його низька вартість досягається використанням розповсюджених електронних компонентів;

- навчаючись на першому курсі інституту аерокосмічних систем управління Національного авіаційного університету, Антон Головаченко створив екзоскелет Mark, який допомагає інвалідам повноцінно рухатися. На розробку винаходу знадобилося 11 місяців, і створена модель придатна для користувачів вагою до 120 кг. Новий екзоскелет уже випробували на собі пацієнти київської клініки «Охматдит»;

- учень Стахановської багатoproфільної гімназії № 15 Луганської області Андрій Коноваленко створив на конкурсі Microsoft Imagine Cup технологію для поліпшення сенсорного управління. З нею вже не потрібно мати спеціальні тач-панелі – замість них згодиться будь-яка рівна поверхня;

- студент Національного медичного університету імені Богомольця Андрій Маранов створив технологію, яка дозволить медикам поглянути на людину по-новому. Розроблена ним програма Araped призначена для таких же студентів, яким важко вивчати анатомію. Вони зможуть друкувати на 3D-

принтері реальні повнорозмірні кістки та досліджувати їх. А завдяки використанню доповненої реальності студенти можуть наводити смартфони на муляжі кісток та вивчати нерви, судини й анатомічні утворення [2].

- В освіті. Участь студентів в управлінні системою вищої освіти, забезпеченні якості та її реформування розглядається в Європі як необхідний інструмент забезпечення якості вищої освіти та відповідності системи потребам всіх зацікавлених сторін, а отже і суспільству в цілому. Намагання різних зацікавлених сторін внести зміни до законодавства про вищу освіту України відбуваються вже понад три роки, але участь студентів у даних процесах залишається незначною. Створюються різні проекти, заходи та організації, які намагаються забезпечувати участь молоді в реформуванні освіти. Наприклад, проект «Студентський погляд на законодавчі реформи у сфері вищої освіти» спрямований на забезпечення участі студентів, органів студентського самоврядування та студентських організацій в законодавчій реформі вищої освіти в Україні [3].

- В культурі. Сучасні молодіжні рухи в Україні можна назвати своєрідною “молодіжною культурою”, що містить у собі різноманітні напрямки і якісно відмінні види діяльності молоді. Саме поняття “молодіжна культура” є багатозначним і має безліч синонімів. Так, у залежності від ідеологічної спрямованості, говорять про “молодіжну культуру”, про “часткову молодіжну культуру”, “молодіжну субкультуру” і навіть про “контркультуру”. Молодь створює, засновує, організовує різні культурні організації та свята, такі як:

- студентські театри. Кому, як не студентам, грати у театрі? Адже, окрім щоденного навчання, пізнання давніх істин та наукових таємниць, відчуває у собі молода, всебічно розвинута людина потяг до самореалізації у творчому середовищі. Театр – це саме те місце, де ти зможеш продемонструвати свої здібності, розкрити різні якості і особливості характеру;
- культурно-мистецькі центри. Ви маєте можливість брати участь в організації та проведенні святкових концертів. Без культурно-мистецьких центрів не проходить жодне свято в різних вищих навчальних закладах, тому

графік виступів студентських талантів дуже насичений. Для того, щоб концерт пройшов на “одному диханні”, необхідно багато працювати на репетиціях, але ця праця приносить лише задоволення, оскільки ти перебуваєш у добре згуртованому колективі колег та справжніх друзів;

- інтелектуальні ігри. «Брейн-ринг» – одна з найулюбленіших ігор студентів. Адже тут ти можеш без зайвого вихваляння похизуватися своїми розумовими здібностями;

- КВК. Ви фанат гумору? Студенти є його великі фанати і саме тому виникла ідея започаткування проведення щорічного КВК-фестивалю де молоді команди можуть проявити свою кмітливість, а згодом стати відомою командою та бути яскравою зіркою телеекранів. Це вже стало доброю традицією майже у всіх вищих навчальних закладах [4].

Говорячи про молодіжні ініціативи, не потрібно забувати про студентське самоврядування. Взагалі метою студентського самоврядування є створення умов для самореалізації особистості студентів і формування у них організаторських навичок, лідерських якостей, відповідальності за результат своєї праці тощо.

Вагому роль в молодіжних ініціативах та студентському самоврядуванню становить студентська рада, адже її основними завдання є:

- забезпечення виконання студентами своїх обов'язків;
- сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів;
- сприяння формуванню у студентів моральних та етичних норм, виховання патріотизму;
- пропаганда здорового способу життя, безпечної поведінки, запобігання вчиненню студентами правопорушень;
- сприяння поліпшенню умов проживання й відпочинку студентів;
- сприяння створенню різноманітних студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами та координація їх діяльності;
- співробітництво з органами студентського самоврядування інших вищих навчальних закладів;

- залучення студентів до вторинної зайнятості у вільний від навчання час;
- забезпечення участі у вирішенні питань міжнародного обміну студентами;
- забезпечення участі студентів у реалізації державної молодіжної політики;
- спільно з відповідними службами вищих навчальних закладів сприяння забезпеченню інформаційної, правової, психологічної, фінансової, юридичної та іншої допомоги студентам;
- представництво в колегіальних, представницьких, робочих, дорадчих органах та їхніх структурних підрозділів;
- залучення студентів у вільний від навчання час до участі в громадських роботах щодо благоустрою території вищого навчального закладу та студентських гуртожитків;
- контроль за дотриманням правил внутрішнього розпорядку, оперативне реагування на випадки їх порушення;
- участь у роботі стипендіальної комісії;
- організація та координація роботи органів студентського самоврядування в гуртожитках та студентських містечках.

Все в цьому світі має розвиватися і не повинно стояти на місці. Як відомо, самим головним у світі є розвиток, адже завдяки ньому люди починають реально набагато краще жити. Саме з цієї причини особливо цінуються ті, хто сприяє розвитку, а не стоянню на місці. Найголовніша спільнота людей – держава. У державі, як правило, живе безліч людей, різні шари і класи, які, втім, носять чисто умовний характер в більшості випадків. Однією з категорій населення є молодь. Роль молоді в державі є однією з найбільш важливих, тому що молодь здатна надавати спеціальну дію, що веде до розвитку.

Чому ж молодь настільки ефективна в справі розвитку держави? Відповідь на це питання є досить простою – молодь не обтяжена особливою відповідальністю. Якщо ми поглянемо на зрілих людей, ми зможемо побачити,

що вони найчастіше несуть перед кимось велику відповідальність. Це можуть бути маленькі діти й члени сім'ї, які вимагають спеціального догляду, іноді навіть повного матеріального утримання, що виливається у великі витрати. Деколи у зрілих людей вже літні батьки, які ніяк не можуть забезпечити власне життя без допомоги своїх зрілих дітей. Саме тому зрілі люди не хочуть приймати надмірно активну участь у суспільному житті. Вони бояться втратити роботу, вони хочуть стабільності і дуже неохоче ризикують. А ось молодь – це інша справа. Молоді люди вчаться, але це забирає менше часу, ніж важка робота. У молоді немає дітей, молоді батьки все ще можуть самі зводити кінці з кінцями. Тому молодь може зосередитися на громадських справах різного роду, надаючи своє сприяння державі у різних сферах діяльності. Ми бачимо безліч прикладів, коли студенти стають авангардом різних протестних акцій, ці люди мають час і готові до змін для зміни життя на багато краще.

"Хто має молодь - той має майбутнє", - говорили у давнину мудрі. Я знаю, що наші руки готові до перетворень, знання ми одержуємо надійні, в наших душах - чистий вогонь прогресивних змін. Але б мені дуже хотілося, щоб нашим гаслом стало слово "патріотизм". Бо тільки з любов'ю до своєї Вітчизни, до її працелюбного народу, до неперевершеної краси її землі, одним словом, - з тим, що зветься хай гучним словом "патріотизм", - тільки з цим ми, сучасні студенти, повинні зробити крок у третє тисячоліття до свого майбутнього [5].

Література

1. Кучеренко І. В., Максимчук С. В., Соціологія / К.: Центр навчальної літератури, 2004.- 54 с.
2. <http://today.mts.com.ua>
3. <http://uass.org.ua>
4. <http://www.chdu.edu.ua>
5. <http://www.readytask.ho.ua>

САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ЯК ФОРМА САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Олена Прохорова

викладач вищої категорії, викладач-методист

ВКНЗ Коростишівський педагогічний коледж ім. І. Я. Франка

На сучасному етапі становлення національної системи освіти головним є розвиток особистості, здатної до визначення особистісних способів самореалізації, саморозвитку, самоосвіти й самоствердження як в професійній кар'єрі, так і у житті. Суспільство нині потребує кваліфікованих фахівців, спроможних до активного сприйняття нового, до безперервного особистісного та професійного самовдосконалення. Тому сучасна вища освіта, поряд з якісною професійною підготовкою, передбачає всебічний розвиток кожного студента, здатного до самостійної роботи над собою.

Ідеї саморозвитку особистості, її здатності до самовизначення та самовдосконалення висвітлено в працях М. Бахтіна, В. Біблера, М. Бердяєва, І. Донцова, І. Канта, С. Рубінштейна, Г. Тульчинського та ін.

Самовдосконалення як один із факторів розвитку особистості розглядалося корифеями вітчизняної педагогіки та психології, а саме: Б. Ананьєвим, Л. Виготським, О. Леонтьєвим, А. Макаренком, С. Рубінштейном, В. Сухомлинським, К. Ушинським.

Професійне самовдосконалення майбутніх учителів в контексті вирішення проблеми розвитку особистості щодо реалізації завдань професійної діяльності розглянуто у наукових працях Л. Виготського, Г. Костюка, О. Леонтьєва, Л. Рубінштейна, Б. Теплова.

Самовдосконалення – це, перш за все, цілеспрямована діяльність людини щодо зміни самої себе, готовність до безперервної освіти, а саме до постійного саморозвитку, що є усвідомленим і керованим процесом з метою удосконалення фізичних, розумових та моральних можливостей людини, розкриттям її індивідуальності. Оскільки, цей процес передбачає поєднання

взаємопов'язаних і взаємозалежних процесів: самовиховання як цілеспрямованої роботи щодо розширення і поглиблення своїх знань, та набуття відповідних навичок і умінь, першочерговими завданнями педагогічного навчального закладу вважаємо вироблення у майбутніх вчителів навичок самостійної роботи та сприяння формуванню стійкої мотивації до розвитку у професійній сфері.

Інтерес до особистісного самовдосконалення виникає тоді, коли спрямованість на власний розвиток стає необхідною життєвою потребою, яка викликає прагнення досягти образу ідеального «Я», пізнати та навчитися контролювати себе. Запорукою успіху є врахування індивідуальних особливостей людини, її нахилів та потреб, які у майбутньому можуть суттєво визначити весь її життєвий шлях.

Початок навчання у педколеджі, з одного боку, є складним випробуванням, пов'язаним з відмінністю процесу навчання у школі та ВУЗі, а, з іншого боку, є чудовою можливістю переоцінити свої позитивні та негативні сторони, побачити нові можливості. Неоціненною на цьому етапі є підтримка досвідчених наставників-педагогів, які допомагають майбутньому фахівцеві пройти тернисті шляхи свого становлення у ролі студента і наблизитися до певного ідеалу особистості, усвідомивши свої недоліки і досягнення, побачивши власну самоцінність, своє призначення, що, в свою чергу, сприятиме прагненню студентів до самовдосконалення, самоосвіти і самовиховання.

Маючи досвід кураторства 9 груп, можу з впевненістю сказати, що запорукою успішної співпраці наставника з вихованцями є сприйняття кожного студента як особистості, яка має свої здібності, інтереси, нахили. Ефективним методом виховання самостійності є розподіл доручень серед студентів відповідно до їх можливостей, що сприяє організованості у повсякденному житті, відповідальності.

Формування мотивації до саморозвитку базується на використанні основних духовних потреб. А саме, потреба у безпеці проявляється у студентів

у прагненні бути захищеними, бажанні відчувати любов, симпатію, емоційну близькість оточуючих. Для її реалізації студент прагне проявити свої здібності, кращі якості, подібати собі, що, в свою чергу, викликає бажання спілкуватися, відчувати естетичні переживання. Усвідомлення своїх здібностей до певної діяльності викликає потребу у студента реалізувати свій особистісний потенціал. Використання цих потреб відкриває великі резерви для підвищення якості початку майбутнього вчителя.

Серед способів створення найсприятливіших умов, за яких у студентів виникає переживання внутрішніх суперечностей і відбувається формування потребо-інформаційної сфери, можна виділити наступні:

- 1) забезпечити свободу волевиявлення, простір для творчої діяльності, соціальний комфорт;
- 2) спонукати до активності, виявлення ініціативи та творчості;
- 3) створювати ситуації, що нашоухують на пошук, ставлять майбутнього вчителя перед необхідністю вирішення складних педагогічних завдань;
- 4) сприяти задоволенню суспільно обумовлених потреб особистості;
- 5) забезпечити можливість досягти бажаного результату.

Реалізація зазначених способів можлива як у навчальній, так і позанавчальній сферах діяльності педколеджу. Під час навчального процесу формуванню особистісної мотивації до саморозвитку сприяють:

- новизна матеріалу, який вивчається;
- створення проблемно-пізнавальних ситуацій, та використання персоніфікації (використання досвіду студентів);
- різноманітність методів оволодіння знаннями, практичними вміннями і навичками;
- достатній педагогічний контроль.

Активна співпраця викладачів-методистів і студентів під час педагогічної практики у школі у формі консультацій, метою яких є надання практичної допомоги у трансформації теоретичних знань у практичні навички, спостережень пробних уроків та детальний їх аналіз поступово приводить до

самостійності під час підготовки і проведення уроків, примінення набутих вмінь та навичок у реальному житті.

Позанавчальна діяльність – важливий компонент у життєдіяльності студентів, яка забезпечує перехід від навчальної ситуації до практичної діяльності у реальному житті. Ця діяльність включає різноманітні форми організації і називається ще клубною, позаурочною, дозвільною сферою.

Правильно організована позанавчальна діяльність має особливу психолого-педагогічну цінність для процесів саморозвитку студентів. Для цього необхідно, щоб позанавчальна виховна робота відзначалась високою духовністю; різноманітністю форм і постійним їх оновлення; опорою на самодіяльність і самостійність студентів; розширенням соціально значущої діяльності і позанавчальних зв'язків; романтичною спрямованістю, дискусійністю, привабливістю заходів.

У педколеджі кожен студент є учасником 1-2 гуртків або клубів за інтересами. Студенти беруть активну участь у художній самодіяльності, тематичних вечорах, мають можливість проявити себе, що сприяє самовдосконаленню. У дозвільній діяльності за інтересами проявляються всі необхідні для повноцінного формування особистості якості: волелюбство, ініціатива, творчість, працьовитість, чесність, відповідальність.

Активна виховна робота також сприяє формуванню навичок саморозвитку. Кожного тижня відбувається година спілкування, на якій обговорюються проблеми, завдання, навчання студентів групи, відбуваються бесіди, "Круглі столи" з різної тематики, а саме: "Я і ми", "Створи себе", "Твоя книжкова полиця", "У чому краса людини," "Світ наших захоплень", "Чи все нове – передове" тощо.

Для чіткого розуміння студентом цілей, завдань, шляхів і методів досягнення результатів, свідомого ставлення до процесу самовдосконалення, педагогічний процес передбачає наявність суб'єкт-суб'єктних відносин між студентом та викладачем. Викладачі повинні надавати постійну підтримку

студентові у самовдосконаленні, спонукати його до самовдосконалення як особистісного так і професійного.

Ефективним стимулом для прагнення до саморозвитку у студентів є власний приклад педагога-наставника. З метою підвищення свого професійного рівня відвідую семінари підвищення кваліфікації викладачів, двічі отримала стипендію від Гете-інституту у Києві для участі у семінарах підвищення кваліфікації у Мюнхені та Кельні у Німеччині. Також цікавлюсь новинками методичної літератури, відвідую презентації різних іноземних видавництв. Наприклад, результатом активної участі у серії семінарів видавництва "Hueber" з методики викладання за підручником "Menschen", які відбувалися у приміщенні Гете-інституту у Києві, стало використання даного підручника для вивчення "Практичного курсу усного та писемного мовлення" студентами 4-го курсу педколеджу. Представники видавництв "Cornelsen" Berlin та "Oxford University Press" неодноразово проводили семінари у нашому коледжі. Ми успішно працюємо за їхніми підручниками з "Країнознавства" та "Практичної граматики".

Як викладач німецької та англійської мов, я постійно удосконалюю свої вміння та навички, що сприяє моєму професійному та методичному зростанню, ділюсь своїм досвідом самовдосконалення зі своїми студентами, закликаючи їх наслідувати мій приклад.

Саморозвиток майбутнього вчителя – це процес усвідомленого цілеспрямованого розвитку себе як педагога, який включає самостійне вдосконалення своїх знань, умінь, особистісних і професійних якостей, що забезпечують особистісне зростання та ефективність професійної діяльності.

Головним завданням педколеджу полягає у формуванні у студентів навичок самостійної роботи, мотивації до постійного особистісного самовдосконалення протягом усієї педагогічної діяльності, готовності майбутнього вчителя до постійної самоосвітньої роботи та самовиховання, завдяки індивідуальному підходу, створенню сприятливих зовнішніх та внутрішніх умови для саморозвитку та самореалізації.

Література

1. Діденко О. В. Педагогічні умови професійного самовдосконалення майбутніх фахівців [Текст] Національна академія Державної прикордонної служби ім. Б. Хмельницького, кандидат педагогічних наук, Хмельницький, 2003 - 201 с.
2. Костенко М.А. Педагогічні умови професійно-творчого саморозвитку майбутнього вчителя [Текст]: автореф. дис. кандидат педагогічних наук: 13.00.04 (М.А.Костенко; Харківський державний університет ім. Г. С.Сковороди, Х., - 2004 - 20 с.
3. Северіна Т. М. Ціннісна детермінація особистісного самовдосконалення студентів у навчально-виховному процесі вищих педагогічних закладів [Текст]: дис. кандидат педагогічних наук: 13.00.07 Тетяна Миколаївна Северіна, державний педагогічний університет ім. Тичини. - Умань. - 2002. - 225 с.
4. Кобзар Б. Саморозвиток особистості - основа розбудови національної школи. - К.: Педагогічна газета. - 2000. - №1.
5. Коваленко Е.А. Самовиховання особистості: філософський етичний аспект // філософія. Науковий вісник. - Харків ХДПУ. - 1998. - Вик. - с. 122 - 125
6. Шевченко В. Саморозвиток як чинник становлення творчої особистості // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2004. - № 23, с. 142-154
7. Колісник О. Духовний потік психіки. // Соціальна психологія. - 2006, - №1, с. 62 - 77.

МЕДІАРЕСУРСИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЯКОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Юлія Проценко

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. наук, доцент **Шулигіна Р. А.**

Поступове входження дитини у суспільство, її безперервний розвиток і формування особистості протікає під впливом зростаючої кількості медіаресурсів, з якими безпосередньо пов'язані дорослі – батьки, вихователі, педагоги. Тому сьогодні гостро постає питання доцільного використання цих ресурсів у роботі з дошкільниками та вивчення їх впливу на формування соціально-психологічних якостей дітей.

Вважаємо необхідним більш докладно розглянути зміст важливого для нас поняття «медіасередовище», яке включає дві складові: *media i середовище*. Ознаками *media* є: технічні засоби створення, копіювання, тиражування, запису, поширення інформації та обміну між автором та масовою аудиторією. Поняття *середовище* науковці визначають по-різному, зокрема як сукупність впливів, що змінюють і визначають перебіг і розвиток життя. Найчастіше під середовищем розуміється сукупність умов і впливів.

На сьогодні медіа дає про себе знати усюди: у громадському транспорті (метро, автобус, тролейбус, трамвай, маршрутне таксі), на телеекранах, особливо це стосується реклами, яка заповнює все більше часового простору. З одного боку все це зачаровує, приваблює, а з іншого – вводить у агресивний стан, інколи викликає млявість, апатію і, навіть, депресію.

Помітний доробок у галузі аналізу соціально-психологічних та педагогічних аспектів порушеної проблеми належить таким відомим вченим, як Л. Артемова, І. Бех, А. Богущ, В. Болгаріна, І. Зверєва, В. Іванов, А. Капська, Л. Коваль, О. Кононко, В. Кремень, В. Кузь, Н. Лавриченко, В. Оржеховська, І. Печенко, Т. Поніманська, Р. Пріма, О. Савченко, І. Фельдштейн та інші.

Проблему розробки й використання комп'ютерних технологій навчання досліджували Н. Апатова, А. Верлань, М. Головань, А. Гуржій, Ю. Дорошенко, М. Жалдак, Ю. Жук, В. Лапінський, В. Мадзігон, Д. Матро, Н. Морзе, С. Раков, Ю. Рамський, І. Роберт, П. Ротаєнко, В. Руденко, М. Семко, О. Християнінов.

Сучасний медіа простір став не лише середовищем інформаційного обміну, а й середовищем, де здійснюється соціальна комунікація, обмін думками, поглядами й почуттями тощо [3, 6]. Можна відзначити, що ці процеси

перетворення можуть розвиватися як у позитивному, перспективному, так й у негативному аспектах. Зробимо спробу розібратися у цьому явищі.

Медіа насилля: бойовики, трилери, фільми жахів, жорстокі мультфільми – зараховуються зазвичай до окремої групи і кваліфікуються як «соціально небезпечні», бо саме вони пропагують культ насилля, жорстокості, аморальності та істотно деформують дитячу психіку і поведінку.

З цього приводу С. Лемсон висловив таку переконливу думку: «діти привчаються до думки, що страхи та насилля – це норма, побоюються стати жертвою злочинця і найменше спроможні допомогти жертві злочину. Вони зростають більш агресивними і жорстокими» [4]. Сьогодні дитяча медіаіндустрія надзвичайно різноманітна: мультиплікація, телепередачі, дитяча преса, комп'ютерні ігри, відеоігри, фотографія, Інтернет-сайти, радіопередачі, документальні стрічки, сканографія (новий напрям у сучасному фотомистецтві), книги, фільми-казки, пізнавальні фільми про флору і фауну, дитяча література, в тому числі й комікси.

Американські вчені (Шрам, Лайл і Паркер) дійшли висновку, що перегляд медіа програм прискорює розвиток дитини на рік, особливо до того часу, коли вона має йти до школи. Але з іншого боку, вона може призвести до «синдрому залежності» від комп'ютерних мереж, який сприяє до звуження інтересів, відлучення від реальності, соціальної ізоляції, ослаблення емоційних реакцій та багатьох інших негативних наслідків.

Блокування захисних механізмів відкриває інформаційному потоку вхід до святої святих людського розуму – підсвідомості. Так виникають передумови для кодування свідомості й «бомбування» особистості. При цьому система внутрішнього захисту практично вимикається. Етичні бар'єри – сором, воля, совість, увага – виявляються цілком заблокованими. У такому медіасередовищі, створеному засобами масової інформації й зростають сучасні діти.

За даними ЮНЕСКО, сучасні дошкільники віком 3-6 років присвячують перегляду телепередач, мультфільмів у середньому 3-4 години на день, тобто близько 23-24 години на тиждень. Психологи стурбовані тим, що на пасивну

розвагу витрачається цінний час, який варто було б присвятити більш потрібній і важливій діяльності – грі, зокрема активної та рухливої, яка природно є провідною у дошкільному віці.

Перегляд телепрограм забирає час на читання книжок, при цьому втрачається живе спілкування з однолітками й дорослими. Дитина, таким чином, опиняється поза реаліями звичайного життя. Також в останні роки стрімко зростає кількість дітей дошкільного віку, які не можуть сприймати інформацію на слух, а потребують тільки візуального інформаційного супроводу. За твердженнями багатьох вчених, психологів, педагогів, фізіологів, коріння такої проблеми знаходяться в тому, що дітей з раннього дитинства привчали до візуальної техніки (телевізор, комп'ютер тощо), тому вони сприймають переважно тільки зорову інформацію, а словесно, логічно, зв'язно відтворювати події можуть рідко. Негативні наслідки від таких дій дорослих можуть мати прояви пізніше, коли ці діти йдуть до школи. Вони погано читають, їм важко переказувати тексти, творче мислення у таких дітей недостатньо розвинуте та ін. Крім цього, вони схильні до агресії, проявів негативізму, протистоянь, вередування тощо.

В межах даної публікації не можна не згадати про комп'ютерні ігри, які у житті сучасних дітей займають важливе місце. Саме цей інформаційний ресурс надзвичайно приваблює дошкільників і має неабиякий вплив на формування соціально-психологічних якостей дитини. Інтерес до ігор виникає без примусу зі сторони дорослих, має здатність зачаровувати дитину, викликати хвилювання, азарт та захоплення (на емоційному рівні). Користь у даному контексті можуть принести ігри, створені на основі відомих казкових сюжетів, наприклад: гра «Математика з Аладіном» допоможе розвинути кмітливість та зорову пам'ять, «Алі-Баба та сорок розбійників» – спритність, кмітливість, просторову орієнтацію тощо. Також для дітей дошкільного віку існує чимало комп'ютерних програм для навчання читанню, лічбі, формуванню математичного мислення та для загального розвитку (уяви, уваги, мислення,

пам'яті, логіки). Це такі програми як: «Десять мавпочок», «Вчимось рахувати», «Пласкі фігури», «Об'ємні фігури» та інші.

Отже, медіа простір, поступово проникаючи практично в усі сфери життєдіяльності сучасної людини, тим більш дитини, вносять певні корективи у підходи до роботи з дошкільниками. Тому важливим перспективним завданням для науковців і педагогів-практиків, на нашу думку, залишається пошук шляхів оптимального використання цих ресурсів та створення критеріїв ретельного відбору інформації для її використання у педагогічній роботі з дітьми дошкільного віку.

Література

1. Марченко Т. Можливі шляхи опанування педагогами інформаційно-комунікаційних технологій / Т. Марченко // Дитячий садок. – 2011. – № 3 (579). – С. 17-19.
2. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы / Н.М. Лавриченко. – К.: ВІРА ІНСАЙТ, 2000. – 444 с.
3. Петрунько О. Сучасна дитина в медіапросторі / О. Петрунько // Педагогічна газета. – № 7 (180), липень. – 2009. – С. 7-8.
4. Семчук С. Особливості медіасоціалізації дітей дошкільного віку / С. Семчук [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uchebana5.ru/cont/1971301-pall.html>

РОЗПОВІДАННЯ, ЯК ТВОРЧИЙ ПРОЦЕС МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Катерина Пруднікова

*Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка*

Науковий керівник – к. п. н., доцент *Гордій Н. М*

Постановка проблеми. Проблема навчання дошкільників розповіданню завжди була однією з найбільш актуальних для дошкільної освіти. Інтерес до розповідання у дітей виникає досить рано, але скласти повноцінну художню розповідь за серією сюжетних картин дитина старшого дошкільного віку затрудняється. Тому слід наголосити на важливості самого творчого процесу як невід'ємної складової формування особистості дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема навчання дітей творчого розповідання досліджується в наукових працях А. Бородич, Н. Виноградової, Є. Короткової, Н. Орланової, Л. Пен'євської, А. Богуш, Н. Гавриш. Навчання дітей складати творчі розповіді позитивно впливає на розвиток активного мовлення. Діти вправляються в активному використанні словника рідної мови, вчать правильно будувати речення, логічно поєднувати їх у розповіді. Це допомагає дитині оволодіти усним, а пізніше і писемним мовленням, вчить їх правильно висловлювати свої думки [1].

Розповідання за картиною – це складна розумова діяльність, в якій мають місце аналіз, синтез, порівняння, умовивід. Картина викликає у дітей бажання висловлювати свої враження про зображене. Їх розповідь активізує досвід, у дітей з'являється потреба вживати епітети, порівняння, щоб розповісти про свої спостереження та враження від побаченого. Дослідження Є. Короткової, Н. Орисенової, З. Устаніної підтверджують думку про те, що картина є стимулом для розвитку складнішого виду мовної діяльності – творчого розповідання [4].

У методичній літературі завжди приділялась велика увага вибору сюжету для дитячих розповідей, який має спонукати дитину до розповідей від третьої особи. Діти придумують розповіді не тільки про одного героя, а й з кількома дійовими особами. Завдяки методично правильному добиранню та оптимальній послідовності розташування сюжетних малюнків програмувалася чітка логіка викладу думок. Кожна картина – своєрідний пункт плану розповіді. Динамічність кожного фрагмента сюжету і казки в цьому захоплювала дитину, що допомагало їй висловлювати свою думку, активізувати запас слів, полегшувало процес добирання дієслів з відтінками значень, як «втікає», «наздоганяє» (а не просто «біжить»), «розповідає», «заспокоює», «співчуває», «радить» тощо. Без опори на ілюстрації дитина, ймовірно, в усіх випадках обмежилася б словом «говорить». Композиції малюнків були побудовані в такий спосіб, щоб діти писали діалоги між персонажами. Це істотна деталь, оскільки на початковому етапі навчання дитина ще не вміє складати діалог, а тому технічний аспект виконуваного завдання відволікає увагу юного актора від головної ідеї та змісту. Глибокий морально – етичний зміст казок передбачав проведення серйозної виховної бесіди з дитиною, що супроводжувалася психологічним аналізом характерів та вчинків героїв. Це доводить те, що питанню розвитку зв'язного мовлення приділялась велика увага [3].

Мета дослідження полягає у науковому обґрунтуванні, розробці й апробації методів навчання розповіданню за серією сюжетних картин старшими дошкільниками.

Виклад основного матеріалу. У період старшого дошкільного віку удосконалюється мислительна діяльність. Дитина починає розуміти причинно-наслідкові зв'язки між предметами та явищами навколишнього світу, тому зміст і форма викладу її думок стає зрозумілою для оточуючих. У цьому віці варто формувати у дитини орієнтацію на слухача, тобто навчити зрозуміло викладати думки у спілкуванні з іншими. З цією метою в практиці дошкільних навчальних закладах використовують серію сюжетних картин. Так у старшій

групі ускладнюється підбір картин і прийоми навчання мовленню дошкільників, бо діти п'яти років мають значно більший життєвий досвід, словниковий запас, вміють описувати предмети, іграшки, встановлюють прості причинні зв'язки між предметами та явищами. Від дошкільників цього віку вимагається вміння не тільки розповісти за змістом картини, скласти описову чи сюжетну розповідь, а й виходити за межі зображеного на картині, пов'язувати зміст картини зі своїм досвідом. До розповідей дітей висувають більш високі вимоги: точність у передачі сюжету, використання різноманітних мовних засобів виразності [2].

Дослідження проводилося у дошкільному закладі міста Глухова. На констатувальному етапі використовували такі методи роботи: розповідь дітей за змістом картини (серія Н.Зеленко, серії картин журналу «Джміль»).

Вміння старших дошкільників складати творчі розповіді виявляли за такими критеріями: кількість і зв'язність речень, граматичне оформлення, використання різних частин мови, створення сюжету, внесення творчого задуму.

Кількісне співвідношення у % результатів таких критеріїв представлено у діаграмі (Рис. 1.).

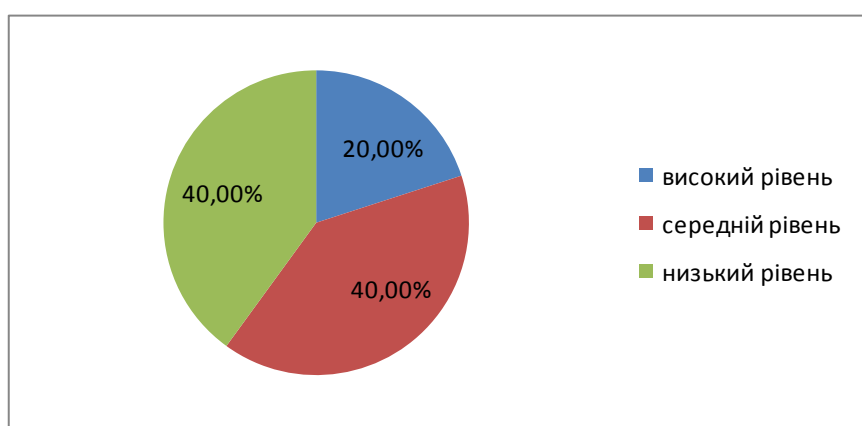

Рис.1. Вміння складати розповіді за серією сюжетних картин

Вміння складати розповіді за серією сюжетних картин показало, що речення дітей бідні епітетами, прикметниками. Речення будували граматично

неправильно. Опис картини був зроблений 2-3 реченнями. Високий рівень - 20%. Достатній рівень показало - 40 % . Низький – 40%. Дані діаграми свідчать про те, що значна кількість дітей (40%) не вміють скласти розповіді за серією сюжетних картин.

На формувальному етапі дослідження проводили заняття «Складання казкової історії про дивовижну силу доброти», бесіду за змістом картин «Розчистка вулиць від снігу». У ході заняття використовували такі методи - етична бесіда та складання розповіді. Щоб складена дітьми розповідь носила певний моральний зміст, етична бесіда передувала сюжетній розповіді. Лексичні вправи на занятті давали змогу активізувати словник для виконання поставленого завдання.

На контрольному етапі вміння старших дошкільників скласти розповідь ми брали уже розроблені критерії. Результати представлено на діаграмі (Рис.2).

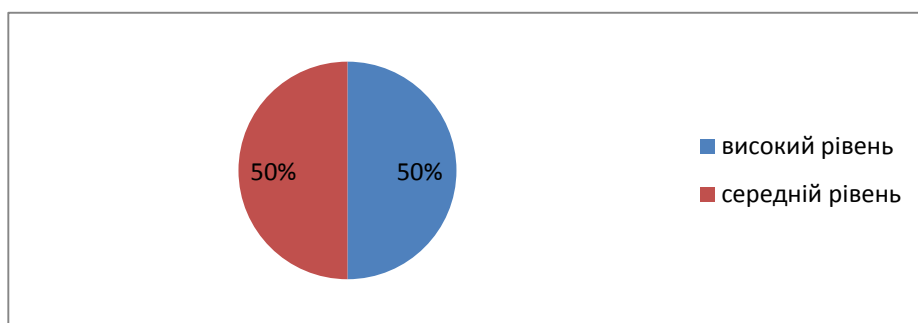

Рис.2. Вміння скласти розповіді за серією сюжетних картин.

Контрольний етап експерименту виявив, що використання різноманітних методів сприяло навчанню скласти розповіді за серією сюжетних картин. Діти склали більше речень в порівнянні з констатувальним етапом дослідження, мовлення їх стало зв'язним, речення побудовані граматично правильно, у сюжеті реалізовано творчий задум з використанням різних частин мови. У % відношенні високий рівень становить – 50 % і 50% – достатній рівень.

Висновки. Система роботи свідчить про ефективність розробленої нами методики навчання розповіданню дітей старшого дошкільного віку за серією сюжетних картин. Скласти розповіді за серією сюжетних картин позитивно впливає на розвиток мовлення. Діти вправляються в активному використанні

словника рідної мови, вчать правильно будувати речення, логічно поєднувати їх у розповіді. Це допомагає дитині оволодіти усним, а пізніше і писемним мовленням, вчить їх правильно висловлювати свої думки.

Література

1. Білан О. Вчимо розповідати за ілюстраціями / О. Білан // Дошкільне виховання. – 2005. – № 1. – 16-17.
2. Богуш А. М. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі: навч. посібник / А. М. Богуш, Н. П. Орланова, В. К. Лихолєтова. [За ред. А. М. Богуш]. – К. : Вища школа, 1992. – 414 с.
3. Галицька О. О. Вплив української народної казки на розумовий розвиток дітей старшого дошкільного віку. Дипломна робота / Наук. керівник: канд. пед. наук Н. М. Гордій. – Глухів, 2001. – 78 с.
4. Сарапулова Є. Як навчити дитину висловлювати думки // Дошкільне виховання. – 2002. – № 4. – С. 14-15.

ОСОБЕННОСТИ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА О ЖИВОТНЫХ

Надежда Резунова

*Белорусский государственный педагогический
университет им. М. Танка*

Научный руководитель – к. пед. наук, доцент **Стреха Е.А.**

Дети дошкольного возраста – пытливые исследователи окружающего мира. Эта особенность заложена в них от рождения. В свое время И.М. Сеченов говорил о происхождении и «крайне драгоценном» свойстве нервно-психологической организации ребенка – безотчетном стремлении понимать окружающую жизнь. И.П. Павлов назвал это свойство рефлексом «Что такое?». Под влиянием этого рефлекса ребенок знакомится с окружающим, устанавливает новые для себя связи.

Богатую пищу для детских наблюдений и размышлений предоставляет мир животных. С животными ребенок встречается повсюду, они составляют непосредственное окружение ребенка с самого его рождения. Животное воздействует на чувства ребенка, воображение, пытливость его ума. Ребенок хочет знать: как медведь узнает, что пришла весна, почему свинки морские, как яичко может стать цыпленком и т.д.

Непосредственное наблюдение за животными, общение с ними, чтение книг, просмотр передач о них имеют огромное значение для ребенка, для накопления разнообразных представлений о животных. В этой связи целью нашего исследования является выявление особенностей представлений детей старшего дошкольного возраста о животных. На констатирующем этапе педагогического эксперимента в результате бесед с педагогами, родителями, наблюдений за детьми и анализа их высказываний нами были выявлены особенности представлений детей о животных.

В старшем дошкольном возрасте дети могут самостоятельно узнавать, называть достаточно большое количество разнообразных животных. Но они пытаются названия животных уточнять в соответствии со своими представлениями:

➤ **о половой принадлежности животного.** Например, мальчик рассказывает:

- Мы шли с мамой. Смотрим, сидят два голубя: голубка и голубец.

➤ **о родственных взаимосвязях животных.** Например, ребенок рассуждает:

- Петух – это петух, жена его – курица... А как мать-то у него зовут?

Петушенция, что ли?

Или, мальчик интересуется:

- Мамочка, а есть папонты?

- Нет, у мамонтов и папы и мамы называются мамонтами.

Задумался.

- Нет, мама, этого не может быть. Должны быть папонты. Пожалуй, есть у них и дедонты и бабонты.

Дети могут рассказывать о наиболее **ярких признаках** внешнего вида или поведения животных. Однако и в этом возрасте у детей знания об отдельных, даже хорошо знакомых животных, таких как кошки, собаки, ежики, зайчики, не всегда точны. Например, девочка радостно заявляет:

- Вон бежит собака – кошкина сестричка

Сочиняя сказку о кошке, мальчик пяти лет рассказывает:

- Жил-был котик. Папа у него был собачкой. Звали собачку Жучкой... И вот пошли они в дальние края греться. Пришли, а там холодно...

Вздыхнул тяжело:

- Какое уж тут грение... .

В старшем дошкольном возрасте формируются умения **обобщать и классифицировать объекты** природы по ярким и существенным признакам и связям. Если в среднем дошкольном возрасте дети используют классификацию животных: дикие – домашние, то старшие дошкольники уже делают акцент на деление животных по способу питания. Например, ребенок пытается разобрать:

- Мама, а почему волк ест овец, зайчиков, поросят?

- Потому что он хищный.

- Значит и мы хищные? Мы тоже едим мясо.

Побывав в зоопарке, девочка, вернувшись, рассказывает бабушке:

- Знаешь, звери бывают кровожадные и травоядные.

В разговоре с мамой ребенок высказывает свое оценочное суждение:

- Волк плохой! Он цаплю ест.

- Ну и что? А цапля ест лягушек, а лягушки – комаров. Их тебе тоже жалко?

Задумался. Через несколько мгновений:

- Нет... Надо им что-то есть.

Рассуждая над тем, что едят животные, дети задумываются и о последствиях. Например, мальчик спрашивает:

- Мама, а ты знаешь, что такое сено?

- Знаю. Это сухая трава.

- Значит, когда коровы едят свежую траву, то дают свежее молоко, а когда сено - сухое.

В представлениях детей старшего дошкольного возраста о многообразии животного мира обнаруживается тенденция к **пониманию связей между животными и средой их обитания**. Так прослушав басню И.А. Крылова, ребенок рассуждает:

- Лебедь, Рак и Щука должны были везти поклажу не на возу, а на лодке.

- Почему?

- Все они умеют плавать – и потащили бы лодку дружно.

Обращает внимание на себя тот факт, что старшие дошкольники лучше знают экзотических животных, чем фауну родного края. Например, девочка на картинке увидела летучую мышь, спрашивает:

- А летучие кошки бывают?

Или девочка просит:

- Бабушка, купи мне ежика в магазине, только колючего не надо, пусть будет мяконецкий.

Мальчик, рассматривая воротник маминого пальто, интересуется:

-Мама, у тебя из чего воротник?

- Из норки.

- А как зверька зовут?

- Норка.

- Норка то норка, а кто в норке живет?

В старшем дошкольном возрасте дети начинают задумываться **над значением животных, над тем какую пользу они приносят**. Например, ребенок интересуется:

- Мама, а змеи полезные?

- Все животные по-своему полезные...

- И Баба-Яга?

Рассуждая по этому поводу, ребенок говорит:

- Ну хорошо: в зоопарке звери нужны. А зачем в лесу звери? Только лишняя трата людей и лишний испуг.

К старшему дошкольному возрасту у детей накапливается определенный опыт непосредственного общения с животными и на этой основе у них формируются **отношения к животным, проявляются чувства к ним**, такие как:

➤ жалость.

Девочка увидела паука и просит:

- Ой, тетя Аня, отпустите паука, мне его жалко.

- Ты паука пожалела, а он сейчас сплетет паутину, поймает муху и съест ее. Тебе муху не жалко?

- Нет. То, что в природе само делается не жалко. Мне жалко только тогда, когда человек вмешивается.

➤ обида за животное.

Мальчик увидел на мусорном ящике спящую кошку:

- Зачем годную кошку выбросили?

➤ испуг.

Увидев мышь, испугалась. Мама удивляется:

- Что же ты, Лена, ты же их раньше не боялась!

- Не знаю... Наверное, старею...

➤ презрение.

Мальчик уточняет:

- Мама, что значит «презирать»

Мама объяснила. После объяснения:

- Знаешь, кого я презираю? Таракана!

➤ удовлетворенность.

Ребенок поглаживает рукой стенку аквариума и приговаривает:

- Ты у меня вместо собаки...

Таким образом, мы видим, что мир животных очень привлекает детей дошкольного возраста. Но для того, чтобы помочь детям справиться с избытком информации, которую они получают в процессе самостоятельных наблюдений за животными, необходимо использовать разнообразные формы и методы работы с детьми для приведения их представлений в определенную систему в соответствии с содержанием раздела «Животные» образовательной области «Ребенок и природа» учебной программы дошкольного образования Республики Беларусь.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРЕВАГИ ПРОЕКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Світлана Росенко

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Грiтченко Т.Я.*

Докорінна зміна у сфері освіти вимагають від учителя вивчення і впровадження в освітній процес нових інноваційних педагогічних технологій, зорієнтованих на розвиток різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптивних можливостей особистості учня.

Технології в навчанні – це сукупність послідовних кроків від визначення цілей, попереднього проектування моделі навчально-виховного процесу до реалізації на практиці поставлених завдань, з подальшою оцінкою та аналізом досягнутих результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів [1, с. 7].

Впровадження інновацій у процес навчання підвищує кваліфікаційний рівень самого вчителя, змушує відходити від стереотипів у роботі.

Навчання дітей у початковій школі потребує особистісно орієнтованого підходу більше, ніж будь-коли, тому що створює максимально сприятливі умови для розкриття й розвитку здібностей і обдарувань дитини. В особливій

мірі реалізації особистісно-орієнтованого підходу сприяє використання проектної технології, оскільки вона має велику практичну спрямованість, дозволяє поєднувати самостійну індивідуальну роботу з груповою і колективною роботою.

Головна ідея проектної технології ґрунтується на навчанні учнів через їхню дослідницьку діяльність і стимулювання їхніх особистісних інтересів, формування самостійності, вміння отримувати та використовувати інформацію, логічно мислити, бачити проблему, приймати рішення. Теоретичне її зародження відбулося в кінці XIX ст. в США. Дидактичні основи впровадження проектної технології розробили та обґрунтували американські педагоги Дж. Дьюї та його послідовники В. Кілпатрі, Е. Коллінгс, Е. Паркхерст [1, с. 11].

Застосування проектної технології у навчальному процесі початкової школи має певні переваги. На уроках з використанням проектного навчання створюються такі умови, за яких учні:

- самостійно і з бажанням отримують знання з різних джерел;
- вчаться користуватися набутими знаннями для вирішення нових пізнавальних і практичних завдань;
- набувають комунікативних умінь, працюючи в різних групах; розвивають свої дослідницькі уміння (постановка проблеми, збір інформації з літератури, документів, тощо);
- розвивають аналітичне мислення [2, с. 18].

За способом організації проект може бути: індивідуальним, парним або груповим. У початковій школі найчастіше використовують групові проекти.

Вважаємо за доцільне висвітлити методичні аспекти організації роботи за проектною технологією. Як зазначає Кравчук Л. В., роботу із учнями початкової школи над проектом організують поетапно.

Перший етап – підготовчий: вибір та обговорення теми проекту, формулювання проблеми, постановка цілі та розробка структури проекту, обговорення кінцевого продукту та способу його презентації, формування груп.

Другий етап – організація роботи: збір інформації (читання текстів, робота з довідниками, інтерв'ювання, анкетування); обговорення першої зібраної інформації, перших результатів у групах, обговорення її в класі.

Третій етап – проміжний контроль: обговорення способу оформлення проекту, його документування. На цьому етапі учням пропонується також виготовити плакат, буклет, афішу, альбом із невеличкими текстами, малюнки, фото за обраною темою. Діти початкової школи можуть користуватись допомогою батьків, старших дітей.

Четвертий етап – власне презентація: обговорення в групах способів презентації проекту, документування проекту, презентація проекту. Під час захисту проекту учителям необхідно звернути увагу на: якість матеріалу, його композицію; глибину вивчення проблеми; застосування знань з інших предметів; активність кожного учасника проектування; колективний характер прийнятих рішень; естетичність оформлення результатів проекту; вміння учнів аргументувати, робити висновки, відповідати на запитання опонентів.

П'ятий етап – підбиття підсумків: обговорення проекту; оцінювання [3, с 14].

Роль вчителя на різних етапах виконання проекту змінюється. На підготовчому етапі вона полягає у тому, щоб ініціювати ідеї проекту або створити умови для появи ідеї проекту, а також надати допомогу в первинному плануванні. На етапі реалізації проекту вчитель виступає в ролі помічника, консультанта з окремих питань, джерела додаткової інформації.

Навчальною програмою курсу «Природознавство» визначено низку проектів, а саме у 2 класі програмою передбачені інформаційні міні-проекти «Не зривай первоцвітів», «Квіти у моєму житті», «Книга скарг природи», «Лісова аптека»; у 3 класі – дослідницький міні-проект на виявлення пилу в повітрі та встановлення джерел його забруднення, та творчий проект «Захисти природу»; у 4 класі – інформаційно-пізнавальний проект «Речовини навколо нас» [4].

Проектна діяльність на уроках природознавства у початковій школі має свою специфіку – усі проекти, як правило, короткострокові і мають інтегрований зміст.

Робота над проектом на уроках природознавства сприяє не тільки формуванню природо-дослідницьких умінь, але й вимагає від учнів засвоєння нових знань, спираючись на засвоєний раніше матеріал; виробляє вміння діяти і приймати рішення самостійно чи в складі групи та розв'язувати конфліктні ситуації; шукати, застосовувати нову інформацію з різноманітних джерел у її практичній діяльності з урахуванням дитячих інтересів, потреб, бажань; розвивати критичне мислення, формувати бажання самостійно вчитися, шукати оптимальні шляхи вирішення проблем, що виникають на уроці.

Отже, проектна технологія здатна суттєво змінювати навчальний процес сучасної школи, вдосконалюючи традиційний підхід до природничого навчання молодших школярів.

Література

1. Інноваційні технології в початковій школі/ У поряд. О.Кондратюк. – К. : Шк. світ, 2008. – 112 с.
2. Калюжна О. Г. Особливості організації проектної діяльності учнів на уроках природознавства [Текст] / О. Г. Калюжна // Почат. навчання та виховання : наук.-метод. журн. – 2014. – № 3. – С. 18-21.
- 3 Кравчук Л. В. Метод проектів: особливості застосування в початковій школі: посіб. для вчителів початкових класів, слухачів курсів підвищення кваліфікації, студентів педагогічних факультативів вищих навчальних закладів / Л. В Кравчук – Видавництво Київського міського педагогічного університету імені Б. Д. Грінченка, 2009. – 42 с.
4. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2015. – 392 с.

ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПОТРЕБИ ЧАСУ

Олеся Савчук

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. наук, доцент *Шулигіна Р. А.*

Моральне виховання особистості в сучасних умовах розвитку суспільства – проблема, яка хвилює вчених різних галузей наук, тому є предметом багатьох психолого-педагогічних і філософських досліджень. Воно є значущим для демократизації українського суспільства, бо шлях до успіху в сучасному українському вихованні веде тільки через моральне відродження і практичне завдання педагога-вихователя полягає в удосконаленні того середовища, у якому живуть, навчаються і розвиваються діти.

Огляд психолого-педагогічної літератури демонструє, що стосовно дітей дошкільного віку досить різнобічно розроблена проблема морального розвитку та виховання особистості. Цей процес в різних аспектах глибоко вивчали вітчизняні вчені О. Вишневський, О. Кононко, С. Ладивір, Т. Науменко, Т. Поніманська, В. Сухомлинський та зарубіжні дослідники: А. Адлер, Т. Гордон, Р. Дрейкурс, Ж. Піаже та інші.

Мораль як форма суспільної свідомості народжується в системі конкретно історичних суспільних відносин, є їх духовним продуктом, сумою правил, вимог, норм, регулюючих взаємодії між людьми, їх ставлення до речей і явищ реального світу. Моральність конкретної людини є освоєна, внутрішньо прийнята суспільна мораль, регулююча його індивідуальну поведінку, яка спирається на світоглядні переконання і почуття совісті [2, с. 214]. Для того аби дитина освоїла моральні правила та норми, їй необхідні знання, які засвоюються під час процесу морального виховання.

За О. Вишневським сутність морального виховання полягає в тому, що людина утверджує в собі свою природну схильність до добра та готовність

відстоювати його у собі та в житті. Це виховання зорієнтоване на засвоєння людиною абсолютних вічних норм співжиття, які носять універсальний, вселюдський характер і являють собою необхідний елемент людяності. Моральне виховання ефективно здійснюється тільки як цілісний процес педагогічної, відповідної нормам загальнолюдської моралі організації усього життя старших дошкільнят: діяльності, відносин, спілкування – з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей [1, с. 82].

Перебудова мотиваційної сфери пов'язана із засвоєнням дитиною морально-етичних норм. Починається вона з формування оцінок, на підставі яких діти поділяють всі вчинки на «хороші» чи «погані». Спочатку безпосереднє емоційне ставлення до людини нероздільно злито у свідомості дитини з моральною оцінкою його поведінки, тому молодші дошкільнята не вміють аргументувати свою погану чи добру оцінку вчинку літературного героя. Старші дошкільники пов'язують свою аргументацію за громадським значенням вчинку. Можливість переходу від невмотивованої оцінки до мотивованої пов'язана з розвитком у дітей внутрішнього уявного співпереживання з діями іншого. Виникнення в дошкільному віці внутрішньої дії в уявних умовах дозволяє дитині активно пережити подію і вчинки, в яких вона сама не брала участь, і через це осмислити мотиви вчинків і диференціювати своє ставлення і моральну оцінку.

За дослідженням Є. Субботського у ситуаціях, де експериментально створено розбіжність моральних норм й імпульсивних бажань дитини, виявляється *три типи* поведінки і, відповідно, *три способи* вирішення таких ситуацій:

1-й тип – «дисциплінований» (виконати правило, чого б це не коштувало) зустрічається з 3-4 років. Протягом усього дошкільного віку йде зміна мотивації моральної поведінки: спочатку дитина намагається уникати покарання або осуду, але поступово відбувається усвідомлення необхідності виконання правил поведінки.

2-й тип – «недисциплінований неправдивий тип поведінки» (порушити правило, задовольнивши своє бажання, але приховати порушення від дорослого) характеризується переважанням імпульсивної поведінки при знанні моральної норми та наслідків її порушення. Цей тип поведінки породжує неправду.

3-й тип – «недисциплінований правдивий тип» (порушити правило, слідуючи своїм бажанням і не приховувати цього): молодші дошкільники виявляють його в силу недостатності довільного контролю, тому вони й не переймаються через свою ганьбу, а старші діти бувають збентежені і соромляться скоєного навіть наодинці з собою. У дошкільному віці формується і почуття відповідальності за вчинені вчинки, тому в цьому віці вперше з'являються «ябідки». В експериментах Є. Субботського дітям пропонувалося за відсутності психолога за нагороду перекласти кульки з банки в тарілку з допомогою незручної лопатки, загнутої під прямим кутом. Виявилося, що молодші дошкільнята в більшості випадків діяли за третім типом, середні – за першим, а от п'ятирічки частіше за інших брехали. З них в наступній серії експерименту були відібрані «контролери», які за відсутності експериментатора повинні були дивитися, як справляються із завданням інші діти. Виявилося, що навіть дружні почуття і обіцянки поділитися нагородою не завжди змушують дитину брехати. У більшості випадків дитина стоїть «за правду» та з почуттям відповідальності виконує свої функції «контролера» [3, с. 92].

Моральність формується в повсякденних відносинах і в складнощах життя, в яких дитині доводиться розбиратися, робити вибір, приймати рішення і здійснювати вчинки. В результаті зріє моральна свідомість дітей, зміцнюються принципи поведінки і вміння володіти собою. Справжній, глибинний, дієвий механізм морального виховання полягає у вирішенні протиріч між дитиною, його самоствердженням і життям. Але щоб допомогти дитині засвоїти певні моральні навички у педагогіці визначено такі засоби морального виховання дошкільників: художні засоби, природа, власна активна діяльність дітей, атмосфера в якій знаходиться дитина тощо. Вибір засобів виховання залежить

від провідної задачі, віку вихованців, рівня їх загального й інтелектуального розвитку, етапу розвитку моральних якостей (тільки починаємо формувати моральну якість, або закріплюємо, або вже перевиховуємо).

Для того, аби педагог краще зумів побачити картину рівня виховання моральних якостей у дітей, існують певні методики які можна використати під час заняття зі стршими дошкільниками. Наведемо приклад однієї з таких.

Методика «Сюжетні картинки» призначена для вивчення емоційного ставлення до моральних норм. Дитині пред'являють картинки із зображенням позитивних і негативних вчинків однолітків.

Інструкція. Розклади картинки так, щоб з одного боку лежали ті, на яких намальовані хороші вчинки, а з іншого – погані. Розкладай і пояснюй, куди ти покладеш кожную картинку і чому.

Дослідження проводиться індивідуально. Дитина повинна дати моральну оцінку зображеним на картинці вчинків, що дозволить виявити ставлення дітей до моральних норм. Особлива увага приділяється оцінці адекватності емоційних реакцій дитини на моральні норми: позитивна емоційна реакція (усмішка, схвалення і т. п.) на моральний вчинок і негативна емоційна реакція (осуд, обурення і т. п.) на аморальний.

Обробка результатів.

0 балів – дитина неправильно розкладає картинки (в одній стопці виявляються картинки із зображенням як позитивних, так і негативних вчинків), емоційні реакції неадекватні або відсутні.

1 бал – дитина правильно розкладає малюнки, але не може обгрунтувати свої дії; емоційні реакції неадекватні.

2 бали – правильно розкладаючи картинки, дитина обгрунтовує свої дії; емоційні реакції адекватні, але виражені слабо.

3 бали – дитина обгрунтовує свій вибір (можливо, називає моральну норму); емоційні реакції адекватні, яскраві, проявляються в міміці, жестикуляції [4].

Така та інші аналогічні методики дозволяють виявити прогалини у знаннях дитини і допоможуть педагогу конкретизувати свою роботу з певною дитиною.

Отже, можна дійти висновку, що результатом морального виховання є моральна вихованість. Вона матеріалізується у суспільно цінних властивостях і якостях особистості, проявляється у відносинах, діяльності, спілкуванні. Про моральну вихованість свідчить глибина морального почуття, здатність до емоційного переживання, совістливості, стражданню, сорому і співчуття. Кожній дитині потрібно пережити і здолати свою частку труднощів, набути досвід справжнього морального життя: задоволення від добрих справ, перемоги над собою і зовнішніми перешкодами, зміцнення сили духу від вибору принципової поведінки, каяття з приводу хибного кроку, радості від доброти, сміливості від боротьби зі злом. Тому подальші дослідження в царині морального виховання й сьогодні залишаються актуальними та різноманітними.

Література

1. Вишневський О. Концепція демократизації українського виховання. Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні. Педагогічні концепції / О. Вишневський. – К.: Школяр, 1997. – С. 78-122.
2. Лихачов Б.Т. Педагогіка: навч. посібник для студентів педагог. навч. закладів і слухачів / Б.Т. Лихачов. – М.: Юрайт, 2001. – 607с.
3. Субботський Є.В. Дитина відкриває світ / Є.В. Субботський. – М.: Просвещение, 1991. – 206 с.
4. Шітякова Н.П. Методи і механізми духовно-морального виховання молодших школярів / Н.П. Шітякова // Початкова школа. – 2007. – № 11. – С. 3-5.

САМООСВІТА СТУДЕНТА, МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА, ЯК ОСНОВА ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Данило Самойленко

*ВКНЗ «Коростишівський педагогічний
коледж ім. І.Я. Франка» Житомирської обласної ради*

Науковий керівник – к. пед. н. *Самойленко О.А.*

Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття») ставить вимогу якісно змінити зміст, методи і форми системи освіти всіх категорій молоді, яка навчається, у т.ч. і студентської.

Разом з цим у високо інформаційному сучасному світі, за наявності комп'ютерних технологій, наступності освіти у державних і недержавних навчальних закладах, підвищення вимог до якостей фахівців усіх рівнів, проблема самоосвіти особистості стає більш актуальною і затребуваною.

Освіта – особлива сфера життєдіяльності суспільства, що служить для задоволення соціальних потреб. Освіта виступає як соціально-педагогічний процес вивчення людського досвіду, прилучення до культури і цивілізації всіх соціальних груп сучасного суспільства. Двосторонній діалектичний взаємозв'язок між освітою та іншими сторонами життя суспільства (економічною, соціальною, культурно-ідеологічною, політичною і т. п.) зайвий раз показує, чому в ситуації глобальних соціокультурних, науково-технічних та економічних змін актуалізується питання вдосконалення системи професійної самоосвіти і кардинального підвищення її ролі в житті суспільства, соціальних груп і окремої особистості.

У зв'язку із цим, на думку педагога-дослідника І. Ганченко [1], сьогодні однією з областей теоретичного знання у сфері освіти, яка потужно розвивається і має важливе значення для практичної діяльності особистості в цілому, є професіоналізація. Це міждисциплінарний феномен, який вимагає розуміння, опису та управління професійним розвитком фахівців, особливо

формування його готовності до професійної самоосвіти. Маючи діяльнісне походження, педагогіка професійної самоосвіти все більш потребує ситуаційного розуміння процесу вирішення виникаючих проблем, оскільки професійна діяльність педагога здійснюється в умовах динамічних, несподіваних, неоднозначних і поліфункціональних ситуацій. Самоосвіта, пізнання і діяльність в таких ситуаціях має для сучасного педагога різну ступінь значущості і проблемності.

Тому самоосвіта студента, майбутнього педагога, в сучасних умовах має орієнтуватися на формування професійної гнучкості та мобільності і такого рівня професійної освіти, який дозволив би адаптуватися до мінливих умов як змістом професійної праці, так і створенням умов для успішної самореалізації особистості, запобіганню внутрішньоособистісних конфліктів і професійних фрустрацій [2].

Самоосвіта – один із проявів діяльної сутності людини. За своєю якісною визначеністю самоосвіта особистості – це діяльність щодо забезпечення інформацією інших видів діяльності. За допомогою інформації, отриманої шляхом самоосвітньої діяльності, забезпечується здійснення всіх типів, видів, форм індивідуальної людської діяльності, зокрема [3]:

– раціональної: оскільки діяч сам ставить собі мету власної діяльності, то, якою б безглуздою вона не здавалася іншим, суб'єктивно вона завжди цілком осмислена;

– оскільки індивіда, що займається самоосвітою, не обтяжують придумані кимось інструкції, він сам розробляє способи досягнення своїх цілей. Самоосвітня діяльність здатна до швидкої зміни і розвитку, особливо якщо є якісь додаткові зовнішні умови (конкуренція або ін.), які стимулюють її оновлення;

– індивід, що прагне поставленої їм мети, сам контролює власні дії і сам піклується про належну якість діяльності.

Виходячи вищенаведеного, самоосвітня діяльність може бути визначена як цілеспрямована, внутрішньо мотивована, структурована самим суб'єктом

система виконання дій і корегована ним як у процесі, так і за результатом. Виконання цієї діяльності потребує досить високого рівня самосвідомості, рефлексивності, самодисципліни, особистої відповідальності.

З психолого-педагогічної точки зору – це процес свідомого розвитку індивідом своїх фізичних, психічних, творчих сил, моральних якостей, інтелектуальних і соціальних здібностей з метою "добудувати" себе до ідеального образу як цілісної особистості, яка здатна до самотворення. Вказані якості особистості є необхідною умовою формування високопрофесійної, конкурентоспроможної особистості, здатної до швидкого реагування на виклики сучасного суспільства.

Труднощі, що виникають у реальному світі, вимагають уміння самостійно критично мислити і шукати шляхи раціонального їх подолання, використовуючи сучасні технології. Не лише здобувати нові знання, а й чітко усвідомлювати, де і яким чином вони можуть бути застосовані. Знання стає єдиним джерелом довготривалої стійкої конкурентної переваги, оскільки якщо людина знає, як вчитися, здатна досягати мети, якщо вона вміє отримувати знання, шукати і знаходити необхідну інформацію, щоб вирішити ті або інші проблеми, використати найрізноманітніші джерела інформації для вирішення цих проблем, то їй легше буде підвищити свій професійний рівень, перекваліфікуватися, придбати будь-які необхідні додаткові знання, – адже саме це і треба, щоб почувати себе комфортно в нових соціально-економічних умовах життя [2].

Враховуючи сказане, модель самоосвіти студента, майбутнього фахівця, має включати сукупність умінь, спрямованих на розширення, актуалізацію та реалізацію гуманітарно-педагогічної самоосвіти студентської молоді. При побудові моделі науковці виходять з того, що вона повинна відображати вимоги, висувані як до особистості фахівця, так і до якості освіти; ідеї оптимізації навчання і самоосвіти; організацію цілісного процесу самоосвіти в системі безперервної педагогічної освіти [1-3].

Модель складається з п'яти блоків: процесуальний, структурний, змістовний, критерійний і блок педагогічних умов (див. рис. 1).

Метою моделі є якісне перетворення особистісних структур та інтелектуальних показників, сприяючих самоосвіті. Реалізація даної мети сприяє формуванню ключових самоосвітніх компетенцій студентів у освітньому процесі.

Очікуваний результат – сформована особистісно-професійна позиція і розвинені здібності до самостійного поповнення професійних знань.

Модель містить основні якісно-методичні орієнтири для вибудовування навчальної і позааудиторної роботи із студентами, майбутніми педагогами, організації їх самостійної, науково-дослідної та суспільно-педагогічної діяльності, спрямованої на формування здібностей до самостійного поповнення професійних знань.

Отож, самоосвіта дійсно створює умови щодо зростання професійного рівня, загальної культури особистості і перспектив розвитку суспільства.

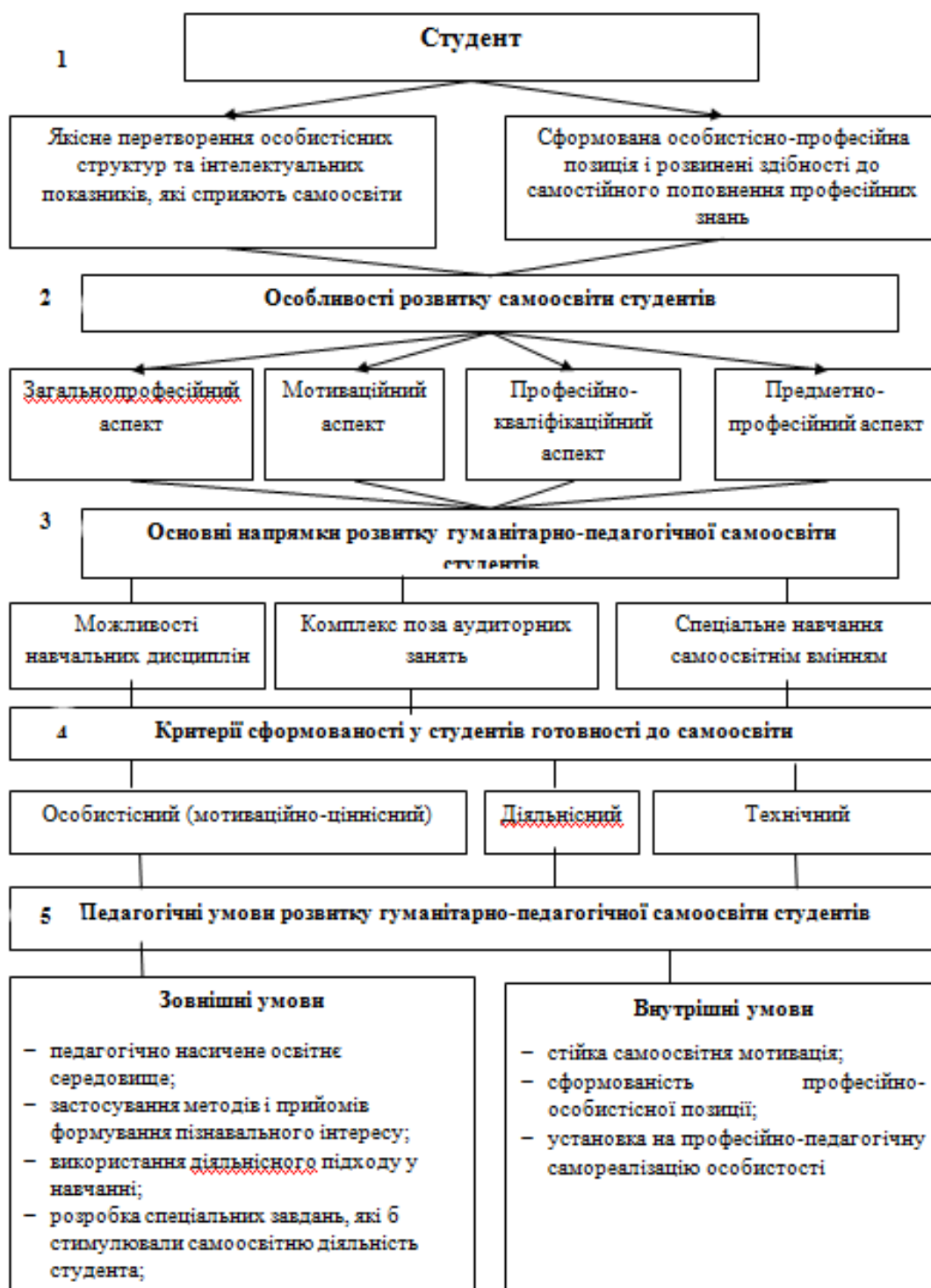

Рис. 1. Модель організації самоосвіти студента, майбутнього педагога: блоки моделі: 1 – процесуальний, 2 – структурний, 3 – змістовний, 4 – критеріальний, 5 – блок педагогічних умов

Література

1. Ганченко И.О. Развитие личности педагога в системе непрерывного профессионального самообразования : Дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. – Краснодар, 2004 – 342 с.
2. Кирилаш А.В., Лукашова И.А. Развитие личности в процессе самообразования [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/samoobrazovanie-lichnosti-kak-tvorcheskaya-deyatelnost>
3. Бурлука Е.В. Самообразование личности как творческая деятельность [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/samoobrazovanie-lichnosti-kak-tvorcheskaya-deyatelnost>

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РОДИНИ І ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ З ПИТАННЯ ОБДАРОВАНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Катерина Ситник

*Глухівський національний
педагогічний університет імені
Олександра Довженка*

Науковий керівник – к. п. н., доцент *Гордій Н.М.*

Сьогодні в Україні, як і в цілому світі, процес виховання підростаючого покоління на основі розвитку його обдарованості набув особливої уваги. Розвиток обдарованої особистості можна розпочати на будь-якому етапі її становлення, але, саме дошкільний вік є найбільш оптимальним для розвитку обдарованої особистості. У дошкільному віці закладається фундамент особистості, формується творча уява, первинна система моральних цінностей (В. Давидов, О. Запорожець, О. Леонтєв, В. Мухіна) [1].

Відповідно до Положення про дитячий дошкільний заклад учасниками навчально-виховного процесу є не лише педагогічні працівники та діти, а також і батьки. Тісний контакт з батьками вихованців має на меті надати батькам допомогу в актуальних виховних питаннях, сприяє формуванню взаєморозуміння в родинно-педагогічному колективі, обміну виховним досвідом. [4].

Вивченням проблеми обдарованості займалися такі вчені, як Б. Теплов, Г. Костюк, Д. Ушаков, Е. Торранс, М. Холодна, Н. Лейтес, О. Кульчицька, Р. Моляко, С. Стернберг, С. Науменко, Ф. Гальтон, Я. Пономарьов та інші. Аналіз наукового доробку дослідників свідчить, що під обдарованістю розуміють індивідуальну потенціальну своєрідність задатків людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певній галузі діяльності. Як зазначають фахівці (Л. Артемова, І. Бех, А. Богуш, З. Борисова, Н. Гавриш, О. Кононко, В. Кузьменко, К. Крутій, Н. Кудикіна, С. Ладивір, Т. Піроженко, З. Плохій, Т. Поніманська, І. Рогальська та інші), реалізація дошкільниками творчої спрямованості потребує соціокультурного середовища, урахування індивідуального життєвого досвіду, надання права вибору, можливості приймати самостійні рішення [1,2,3,4,5].

Мета дослідження полягає у науковому обґрунтуванні, розробці й апробації системи роботи з батьками щодо підтримки і розвитку обдарованості дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Обдарованість – це своєрідне якісне поєднання здібностей, яке зумовлює особливо успішну діяльність людини в одній чи кількох сферах і вирізняє її серед інших людей, що виконують ту ж діяльність у тих же умовах [3].

Багато педагогів надавали великого значення родинному вихованню, його системі, педагогічній культурі батьків. Справа поширення педагогічних знань серед вихователів та батьків була чи не найголовнішою метою А. Макаренка, К. Ушинського. На сучасному етапі розвитку суспільства ведеться пошук нової моделі суспільного виховання особистості дитини дошкільного віку, що

вимагає нових форм взаємодії педагогів із сім'єю. Умовою позитивної взаємодії педагога дошкільного закладу з батьками є відносини довіри. Взаємодія повинна будуватися так, щоб у батьків виник інтерес до процесу виховання, потреба домогтися успіху, упевненість у своїх силах. Наслідком такої організації педагогічного впливу стане активна участь батьків у вихованні не тільки своєї дитини, але й групи в цілому. Використання різних форм і методів, залучення батьків до співпраці, творчість педагогів, дипломатичність - запорука успішної взаємодії ДНЗ і родини [2].

Дослідження проводилося у дошкільних закладах, до експериментальної роботи було залучено 30 дітей та їх батьки. На констатувальному етапі ми використовували такі форми роботи: індивідуальні бесіди; анкетування батьків; написання твору батьками з теми «Моя дитина – обдарована?».

У процесі індивідуальних бесід з батьками дошкільників було з'ясовано, що спільною особливістю родин, які виховують обдарованих дітей, є висока увага до дитини. Спостереження за спілкуванням батьків і дітей, батьків і педагогів ДНЗ показує, що форми реагування батьків на прояви обдарованості дитини різні. Спираючись на праці фахівців, які досліджували ставлення батьків до своїх дітей, нами було виділено такі категорії батьків: 1-а категорія: схильні не помічати ранню обдарованість дитини (10%); 2-а категорія: активно не сприймають особливостей обдарованої дитини (10%); 3-я категорія: експлуататори дитячої обдарованості (20%); 4-а категорія: приймають і люблять дитину, а не її таланти (60%).

З метою виявлення рівня розуміння батьками видів обдарованості і ступеня її прояву у дітей, рівня підтримки і розвитку здібностей у сім'ї батькам було запропоновано відповісти на запитання анкети. За результатами анкетування нами було з'ясовано, що 24% батьків не розмежовують здібності з тими вміннями і навичками, які є показником вікового розвитку дитини. 17% не змогли чітко і правильно пояснити в чому проявляються здібності дітей. 20 % батьків вважають своїх дітей обдарованими, у театральному мистецтві, музиці, співах, танцях – близько 64 %, і до 13 % в інтелектуальній діяльності і 23% у

спорті. Абсолютна більшість батьків – 87% – вважає, що обдарованість дітей потрібно підтримувати і розвивати.

Написати творчу роботу «Моя дитина – обдарована?» погодилися лише 46% батьків. Здебільшого зміст висловлювань збігається із загальним змістом відповідей в опрацьованих нами анкетах. Батьки переважно хочуть бачити своїх дітей обдарованими в музиці, співах, танцях, спорті, театральному мистецтві.

На формувальному етапі проводили з батьками: батьківські збори; бесіди; цикл консультацій; семінари-практикуми.

Першим етапом у нашій роботі стали батьківські збори «Розвиток здібностей дітей старшого дошкільного віку», одним із питань на яких було «Як підтримати обдаровану дитину?». Ми наголосили на тому, що ніхто не може замінити батьків у вирішенні питань виховання обдарованої дитини. Наголосили, що обдаровані діти мають підвищену чутливість і розширений діапазон сприйняття, і це накладає додаткові особливості на їх відносини з батьками. Дитину з самого народження треба вміти слухати, а головне – почути, підтримати її бажання і прагнення, допомогти їй, нічого не нав'язуючи.

В індивідуальних бесідах намагалися створити умови, щоб батьки, які сподіваються, що їх дитина обдарована, змогли відповісти на питання. Таким чином, ми намагалися привернути увагу батьків на досягнення та невдачі їхніх дітей, прослідкувати, чим вони зумовлені, як реагує дитина чи проявляє свої емоції. Крім того, акцентували увагу батьків на тих труднощах, що можуть супроводжувати процес виховання обдарованої дитини.

Мета проведення семінару-практикуму «Креативний розвиток дитини» полягала в тому, аби через застосування психологічних тренінгів згуртувати батьків вихованців навколо проблеми розвитку і підтримки здібностей і обдарувань дітей, стимулювати їх до спільних дій з педагогічним колективом у розв'язанні навчально-виховних задач, вчити разом виходити із проблемних ситуацій.

На контрольному етапі було проведено: спостереження за особливостями спілкування батьків і дітей, індивідуальні бесіди і анкетування батьків.

Спостереження за спілкуванням батьків і дітей, батьків і педагогів ДНЗ засвідчили, що змінилися форми реагування батьків на прояви обдарованості дитини. Зокрема: 1 категорія: схильні не помічати ранню обдарованість дитини (3%); 2 категорія: вважають прояви обдарованості дивацтвом (2%); 3 категорія: перестали бачити в обдарованості дітей задоволення своїх колись нереалізованих амбіцій (15%); 4-а категорія: приймають і люблять дитину, а не її таланти (80%).

З метою перевірки змін рівня розуміння батьками видів обдарованості і ступеня її прояву у дітей, рівня підтримки і розвитку здібностей у сім'ї батькам було повторно запропоновано відповісти на запитання анкети. За результатами анкетування ми з'ясували, що 13 % батьків не розмежовують здібності з тими вміннями і навичками, які є показником вікового розвитку дитини. 9% батьків не змогли чітко пояснити в чому ці здібності проявляються. 42% вважають своїх дітей обдарованими. 51 % вважають своїх дітей обдарованими у театральному мистецтві, музиці, співах, танцях; 26 % дітей мають академічну обдарованість, 23% у спорті. 52% приділяють особисто увагу розвитку здібностей дітей, а не перекладають відповідальність за це на гуртки, спеціальні школи. 81% батьків порівняно готові взаємодіяти із дошкільним закладом.

Висновок: Статистична обробка отриманих у процесі контрольного експерименту даних свідчить про ефективність запропонованої системи роботи із залучення батьків до розвитку здібностей і підтримки обдарованості старших дошкільників. Зокрема змінилося на краще ставлення батьків до проявів обдарованості у дітей; підвищився рівень розуміння батьками проблеми діагностування проявів обдарованості дітей; збільшилася кількість батьків, що активно беруть участь у розвитку здібностей, які є основою формування академічної обдарованості; активізувалася співпраця батьків старших дошкільників і педагогів дошкільного навчального закладу.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н. П. Волкова. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. – 576с.
2. Кульчицька О. І. Творча обдарованість. Специфіка дитячої обдарованості / О. І. Кульчицька // Обдарована дитина. – 2001. - №1. – С. 6-8.
3. Лейтес Н. С. О признаках детской одаренности / Н. С. Лейтес // Вопросы психологии. – 2003. – № 4. – С. 13–18.
4. Ушинський К. Про сімейне виховання / К. Ушинський. – К. : Рад. школа, 1974 - Т. 3. – 151 с.
5. Хеллер К.А. Диагностика и развитие одаренных детей и подростков // Основные современные концепции творчества и одаренности / [Под ред. Д. Б. Богоявленской]. – М. : Молодая гвардия, 1997. – С. 243-264.

ВПЛИВ РОДИННОГО ВИХОВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Сітарук Тетяна

Інституту розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник – викладач *Коржук О.С.*

Процес формування і розвитку особистості починається з родини, з моменту появи дитини на світ. Саме родина вводить дитину в світ людських взаємин, саме в родині відбувається формування особистості, її первинна соціалізація, усвідомлення того, що добре і що погано, закладаються основи морального фундаменту, формуються життєві настанови, перспективи та ціннісні орієнтації. Уроки життя, які здобуває дитина в родині, мають величезну виховну силу, бо дають їх першовихователі дитини – її батьки.

Проблемами родинного виховання завжди цікавились педагоги, психологи, соціологи та інші науковці, адже родина була й лишається одним із найважливіших виховних інститутів. І на сьогодні проблеми родинного

виховання привертають увагу суспільства, тому що родина в сучасному світі переживає низку труднощів, зумовлених тими кризовими явищами, які притаманні українському суспільству в цілому і негативно позначились на внутрішній атмосфері родини, зменшили виховну функцію, призвели до того, що родинне виховання стало об'єктом критики не тільки з боку суспільства, але й з боку держави, яка в свою чергу вимагає від батьків підвищення відповідальності за виховання дітей.

Конвенція ООН про права дитини, яка схвалена 20 листопада 1989 р. (набула чинності в Україні з 27 червня 1991 р.), визнає, що для повного та гармонійного розвитку дитині необхідно зростати в родинному оточенні, в атмосфері любові, щастя та розуміння [1].

В статті 51 Конституції України закріплено законодавчо-правовий статус сім'ї. Визначено, що шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї. Батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою [2].

За трактуванням Концепції національного виховання, родинне виховання – це перша природна, постійно діюча і найголовніша ланка національного виховання [3].

Питання родинного виховання та його впливу на формування особистості дитини розглядали О. Духнович, А. Макаренко, І. Огієнко, С. Русова Г. Сковорода, В. Сухомлинський, М. Стельмахович, Л. Українка, К. Ушинський І. Франко, Я. Чепіга. Т. Шевченко, та інші. Але, не дивлячись на це, дитина залишається надзвичайно складною фізіолого-психологічною системою. А молоді батьки по суті не мають належної наукової підготовки «обслуговування» такої складної системи, як дитина. Але переважна частина батьків бажають мати добре вихованих дітей.

Сім'я – головний інститут виховання. Знання та досвід, які людина отримує в родині, вона зберігає все життя. У родині закладаються основи особистості дитини – єдність розумового і фізичного, морального і естетичного розвитку,

що забезпечує психологічну готовності до праці, формування різнобічних духовних потреб і творчих здібностей дитини. У процесі близьких відносин із матір'ю, батьком, братами, сестрами, дідусями, бабусями та іншими родичами в дитини від перших днів життя починає формуватися структура особистості [4].

Особлива роль належить родині на початку життєвого шляху дитини. Родина залучає дитину до існуючих у суспільстві соціальних цінностей і відносин. Справжнє виховання дітей — це передусім духовна творчість батьків, творення радості й добра, цікавого, змістовного життя для дитини і себе, формування та розвиток особистості дитини. Узгоджені виховні методи батьків вчать дитину самостійності, до того ж дитина навчається управляти своїми діями і вчинками відповідно до моральних норм. У родині, в атмосфері безмежної батьківської любові, дорослі мають із перших кроків дитини створювати в неї образ себе як успішної, здатної досягати мети [5].

Проаналізувавши думку вчених, а також спираючись на їхні наукові праці, ми вирішили дослідити питання впливу родинного виховання на особистість дитини. Наша робота передбачала врахування сучасних тенденцій розвитку взаємини між батьками і дітьми, їх технологій, цінностей, особистісних якостей батьків і дітей.

Метою роботи було допомогти батькам перестати бути сторонніми особами, експертами, а стати активними учасниками виховного процесу, оскільки наша спільна мета – благополуччя наших дітей. Маючи це на увазі, ми вирішили створити такі взаємини між батьками, де вони були б невід'ємною органічною частиною нашої команди, надати їм систему знань і навичок, необхідних для організації сімейного виховання.

Для підвищення рівня виховання дітей нами було проведено тренінгове заняття для батьків «Виховувати чи любити? Мистецтво ефективного спілкування з дитиною».

Метою даного заняття було:

- підвищення рівня родинного виховання;
- формування провідної національної цінності — родинності;

- знайомство з ефективними методами спілкування з дітьми;
- виявлення позитивного досвіду сімейного виховання;
- обговорення проблем виховання в родині;
- формування у батьків правильного, адекватного ставлення до дітей у процесі виховання.

Після заняття, батьки почали уважніше ставитись до своїх дітей, серед методів виховання почали використовувати заохочення та показ, серед засобів – власний приклад, що мало в свою чергу позитивний результат.

Слід, зазначити, що тренінгове заняття з батьками мало позитивний вплив на батьків, на атмосферу родинних стосунків, на усвідомлення батьками того, що кожна дитина це особистість та індивідуальність, та до кожної потрібен особливий підхід. Це забезпечило високий рівень уваги батьків, дало їм можливість самовиразитись та пізнати особистість своєї дитини.

Отже, родина належить до перших і найвпливовіших вихователів особистості. З цього приводу .О. Сухомлинський писав: «Виховує, звичайно, сім'я в цілому – її загальний дух, культура людських стосунків. Але хто творить цей дух, цю культуру? Звичайно ж, батьки. Без батьківської мудрості немає виховної сили сім'ї. Батьківська мудрість стає духовним надбанням дітей; сімейні стосунки, побудовані на громадському обов'язку, відповідальності, мудрій любові й вимогливій мудрості батька й матері, самі стають величезною виховною силою. Але ця сила йде від батьків, у них – її коріння і джерело»[7].

Література

1. Енциклопедія батьківства : посібник з сімейного виховання / ред. Є. І. Коваленко, С. В. Кириленко. – К. : КНТ, 2008. – 592 с.
2. Конституція України. – К., 1996. – С. 16.
3. Концепція національного виховання. – К., 1996. – С. 15–20.
4. Кузьмінський А. І. Педагогіка у запитаннях і відповідях/А. І. Кузьмінський – К. : Знання, 2006. – 311 с.

5. Макаренко А. С. Книга для батьків: Твори в 7 т. /А. С. Макаренко. — К., 1954. – Т. 4. — С. 11—332.
6. Марушкевич А.А. Родинна педагогіка : навчально-методичний посібник / А.А Марушкевич, В.Г Постовий , Т.Ф Алексеєнко /М–во освіти і науки України, Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : ПАРАПАН, 2002. – 216 с.
7. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка /В. О.Сухомлинський. — К. : 1978 – 263 с.

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вікторія Скиба

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник – старший викладач *Поліщук К.М.*

Дошкільне дитинство - короткий, але важливий період становлення особистості. У ці роки дитина отримує початкові знання про навколишнє, у неї окреслюється система взаємин з оточуючими, починає формуватися певне досить усвідомлене ставлення до людей, до праці, фіксуються навички і звички власної поведінки, закладаються основи характеру.

Основним видом діяльності дітей дошкільного віку виступає гра, в процесі якої розвиваються духовні та фізичні сили дитини. Гра дарує щохвилинну радість, задовольняє актуальні невідкладні потреби, а ще – спрямована в майбутнє, бо під час гри у дітей формуються чи закріплюються властивості, вміння, здібності, необхідні їм для виконання соціальних, професійних, творчих функцій у майбутньому.

Проблема розвитку дитячої гри та пошук способів педагогічного керівництва нею завжди перебували в центрі уваги науковців. Значення гри для цього віку відзначав К.Д. Ушинський. Він писав: “У ній формуються всі сторони душі людської, її розум, її серце і її воля, і якщо говорять, що ігри

прорікають майбутню долю дитини, то це правдиво в подвійному розумінні: не тільки у грі виявляються здібності дитини і відносна сила її душі, але й сама гра має великий вплив на розвиток дитячих здібностей і нахилів, а одночасно і на її майбутню долю”. [6, с.332]. Основну форму вияву дитячої активності з перших років її життя вивчали О. Запорожець, Е. Д. Ельконін. Дитячі ігри в контексті фізичного виховання дітей дошкільного віку досліджував Є. Покровський. Взаємозв’язок гри та систематичного навчання дітей дошкільного віку висвітлював П. Каптерев. Відомий київський педагог . Сікорський вніс значний вклад у вивчення цієї проблеми. Соціальне значення дитячої гри досліджував психолог М. Рубінштейн. Взаємозв’язку гри й праці присвятив свої праці Я. Чепіга. Методичні засади застосування дитячої гри вивчали О. Дорошенко, С. Русова, Л. Шлегер та ін. Психологічні аспекти розвитку дитячої гри досліджували В. Вагнер, А. Смирнов. Великий вплив на формування суспільного дошкільного виховання в Україні мали зарубіжні педагоги Ф. Фребель, М. Монтесорі, О. Деклорі, які створили оригінальні концепції та методичні системи дошкільного виховання. Нині формування суспільної спрямованості дитини-дошкільника в грі досліджує Л. Артемова, яка розглядає проблеми спілкування дитини в процесі гри, її взаємодії, розвиток симпатії під впливом ігрової діяльності тощо.

Гра є одним з найцікавіших видів людської діяльності, провідною діяльністю дошкільника, засобом його всебічного розвитку, важливим методом виховання. Її назвали “супутником дитинства”, хоч у житті граються не тільки діти, а й дорослі. Дитяча гра — це діяльність, спрямована на орієнтування в предметній і соціальній дійсності, в якій дитина відображає враження від їх пізнання. Мати дитинство — це передусім мати право на розвиток власної ігрової діяльності, яка є важливою складовою дитячої субкультури. Водночас гра є могутнім виховним засобом, у ній, за словами К. Ушинського, реалізується потреба людської природи.

Серед дитячих ігор, які використовують у навчально-виховному процесі дошкільного виховного закладу важливе місце займають дидактичні ігри. Вони

розвивають спостережливість, уяву, пам'ять, мислення, мовлення, сенсорні орієнтації дітей у розмірах, формах, кольорах, максимально охоплюють інтелектуальний потенціал у пізнанні світу і себе.

Дидактична гра - спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок.

Як ігровий метод навчання дидактична гра постає у двох видах:

- власне дидактична гра, що ґрунтується на автодидактизмі (самонавчанні) та самоорганізації дітей;
- гра-заняття (гра-вправа), у якій провідна роль належить вихователю, який є її організатором. Під час гри-заняття діти засвоюють доступні знання, у них виробляються необхідні вміння, удосконалюються психічні процеси (сприймання, уява, мислення, мовлення).

Використовують дидактичні ігри у навчанні та вихованні дітей усіх вікових груп за необхідності актуалізувати їхній досвід, повторити, уточнити, закріпити набуті знання і уявлення про природні явища, працю і побут людини. Вдаються до них і після спостережень, екскурсій, бесід та інших занять. Нерідко ігри з дидактичними матеріалами є основним засобом навчання і виховання, за допомогою яких вихователь готує дитину правильно сприймати об'єкти і явища навколишнього світу.

Основним стимулом, мотивом виконання дидактичного завдання є не пряма вказівка вихователя чи бажання дітей чогось навчитися, а природне прагнення до гри, бажання досягти ігрової мети, виграти. Саме це спонукає дошкільників до розумової активності, якої вимагають умови і правила гри (краще сприймати об'єкти і явища навколишнього світу, уважніше вслуховуватися, швидше орієнтуватися на потрібну властивість, підбирати і групувати предмети та ін.) .

Завдяки іграм вдається сконцентрувати увагу і залучити інтерес у дітей дошкільного віку. На початку їх захоплюють тільки ігрові дії, а потім і те, чому вчить та або інша гра. Поступово в дітей пробуджується інтерес і до самого

предмета навчання. Таким чином, заняття, які проводяться в ігровій формі, навчають дитину виконувати різні дії, розвивають уяву, пам'ять, мислення, творчі здатності.

Слід відмітити, що дидактичні ігри будуть ефективними, якщо їх використовують систематично, послідовно, дотримуючись головного принципу дидактики: “від простого до складного”. Спочатку необхідно ознайомити дітей з ігровим матеріалом, застосовуючи його в повсякденній індивідуальній та груповій роботі, підготовчих вправах, а згодом і під час занять. Треба обов'язково заохочувати дітей до частого використання знайомих ігор у вільний час, адже це дає їм можливість закріпити вже набуті навички, шукати нові можливості перемогти та пограти з різними партнерами.

Оскільки навчання дошкільнят має бути ігровим, то основне місце в ньому належить дидактичній грі, яка вчить дитину легко, швидко і цікаво.

Отже, дидактичні ігри стимулюють загальний особистісний розвиток дошкільників. Основним правилом їх використання у роботі з дітьми дошкільного віку можна вважати слова В.О. Сухомлинського, який писав, що без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку, порівнював гру з величезним світлим вікном, через яке в духовний світ дитини вливається цілющий потік уявлень, понять про навколишнє, з іскрою, яка запалює вогник допитливості і любові до знань [5,с. 95] .

Література

1. Аванесова В.М. Дидактичні ігри як форма організації навчання в дитячому саду. // Розумове виховання дошкільника / під ред. М.М. Поддьякова. - М., 1972
2. Давидчук А. Вчити вчитися // Дошкільне виховання. – 1985. - № 4. – С. 7-8.
3. Макаренко А.С. Игра //История советской дошкольной педагогики: Хрестоматия / За ред. М.Н. Колмаковой, В.И. Логиновой. – М.: Просвещение, 1988 – С. 227-231.
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Навчальний посібник / 2006.- 456 с.

5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. – Т.3. – К.: Рад. школа, 1977. – С. 9–98.
6. К. Д. Ушинський. Рідне слово. – К.: Рад. Школа, 1864.-89 с.
7. Янківська О. П. Дидактичні ігри в дитячому садку. — К., 1985.

САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ТА ЙОГО РУШІЙНІ СИЛИ

Анна Скульбедіна

*КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж
імені І. С. Нечуя – Левицького»*

Науковий керівник – викладач *Берегеля Л.М.*

Проблема усвідомленого саморозвитку особистості завжди була індивідуально і соціально значуща, а за умов здобуття українським суспільством незалежності, розбудови демократичної, соціальної, правової держави, дослідження ціннісної спрямованості її саморозвитку набуває особливого значення. Проблема саморозвитку особистості, усвідомлених його форм привертала до себе увагу ще з античності, але предметом пильного аналізу стала переважно у другій половині ХХ століття.

Останні десятиріччя ХХ ст. відзначені подіями, що суттєво трансформували сучасну соціокультурну реальність. Це пов'язано із вступом людства в нову епоху свого розвитку — період побудови інформаційного суспільства. В сучасному світі саме людина виступає центральною ланкою трансформації суспільства, коли її світоглядна позиція, соціальна активність, воля визначають, якою бути їй самій та суспільству, в якому вона живе. Однією з найактуальніших проблем сучасності є неможливість забезпечити формування особистості цілісної, здатної не тільки до індивідуальної самореалізації і конкурентної боротьби, а ще й до виявлення вищих людських якостей, що відповідають її духовно-моральному розвитку й визначають світоглядну, громадянську, життєву позицію [1].

Протягом тривалого часу, майже до кінця 80-х років ХХ століття, розгляд проблеми самовдосконалення відбувався в межах аналізу самовиховання як його вищого рівня; при цьому дослідники підкреслювали високий духовний рівень самовдосконалення, його позитивну спрямованість.

На думку дослідників, природа цих явищ, тобто джерела чи суперечності, що викликали їх до життя, однакова і носить соціальний характер, що впливає з соціальної сутності людини й обумовлюється залежністю її від соціального середовища. Однак, на мою думку, соціальна обумовленість усвідомлених форм саморозвитку особистості має вторинний характер, оскільки на перший план мають виходити об'єктивні передумови цих явищ, природні передумови, що зробили можливим її становлення та функціонування.

Саморозвиток особистості можна визначити як одну з атрибутивних характеристик людини, спосіб її існування, що виступає як індивідуальна активність, спрямована на розвиток в собі певних якостей і позначена якостями як особистісними, тобто такими, що мають відбиток особистісних зусиль, праці, напруги. Саморозвиток особистості може виявлятися в двох видах — в неусвідомлених формах (наслідування, адаптація, гра тощо), коли індивід не має мети змінити себе власними зусиллями, і у вищих усвідомлених — таких, як самовиховання, самотворення, самоперевиховання, самовдосконалення, в основі яких — цілеспрямована діяльність особливого плану [2].

Важливою умовою, первинною сходинкою саморозвитку особистості є внутрішня потреба у його здійсненні та самопізнання себе. Як відомо, людська природа має двоїстий характер: з одного боку, людина — творчий суб'єкт, що реалізує свою суспільну сутність в діяльності, з другого — «природна істота», що як об'єкт природи піклується про задоволення власних потреб — біологічних та матеріальних.

Діяльність щодо задоволення потреб і є внутрішнім імпульсом саморозвитку взагалі, самовиховання та самовдосконалення зокрема, забезпечуючи їхню діяльну сутність, хоча природа цієї діяльності, очевидно,

буде різна стосовно різних усвідомлених форм саморозвитку особистості — самовиховання та самовдосконалення [3].

Розглядаючи проблему саморозвитку особистості можна акцентувати увагу на наступних положеннях:

- саморозвиток - це процес, який сприяє самоудосконаленню, самореалізації особистості;

- саморозвиток особистості має діяльний характер: поза її власною активною діяльністю, бажанням і власним зусиллям в роботі над собою її особистісне формування неможливе;

- внутрішніми стимулами розвитку особистості є її потреби, мотиви, інтереси та установки;

- основою формування потреб, мотивів, інтересів та установок особистості є внутрішні суперечності, які стимулюють активність особистості, сприяють її саморозвитку;

- зовнішніми факторами саморозвитку особистості є впливи середовища та цілеспрямоване виховання;

- зовнішні умови впливають на розвиток особистості не безпосередньо, не прямо, а лише проходячи через її внутрішню сферу і породжуючи у неї відповідні потреби, що зумовлює несхожість, різноманітність і неповторність особистісного розвитку кожної людини, її індивідуальну, своєрідність;

- саморозвиток особистості - це не самовільний, спонтанний процес;

- визначальну роль виховання може виконувати лише за умови, якщо буде будуватись на ідеях саморозвитку і самоудосконалення особистості.

Актуальність проблеми формування компетентності саморозвитку обумовлена потребою особистості у самореалізації. За результатами комплексного наукового дослідження, проведеного у межах спільного проекту Міністерства освіти і науки України і Програми розвитку ООН в Україні (2004 – 2006), встановлено, що є всі підстави вважати компетенцію саморозвитку не тільки основою особистісного самовдосконалення, але й однією з ключових функціональних компетентностей особистості.

Діяльність людини — досить складне явище, яке є об'єктом вивчення багатьох наук. Будь-яка індивідуальна діяльність нерозривно пов'язана з діяльністю суспільства, будь-який індивід — з іншими людьми. Види діяльності визначаються рівнем розвитку виробничих сил суспільства і системою суспільних відносин. У діяльності індивід виступає як суспільна істота.

У діяльності людини тісно пов'язані її зовнішній (фізичний) і внутрішній (психічний) боки. Щоб говорити про діяльність людини, необхідно виявити у людини наявність усвідомлюваної мети. Усвідомлення мети - її необхідна ознака. Коли ця ознака відсутня, має місце імпульсивна поведінка, яка управляється безпосередньо потребами і емоціями. Часто носить егоїстичний характер. Імпульсивність поведінки не означає його несвідомості. Тут зізнається тільки особистий мотив, а не його громадський зміст, втілений в цілі.

Основні характеристики діяльності : мотив, мета, предмет, структура і засоби. Метою діяльності виступає її продукт. Це може бути матеріальний предмет, можуть бути знання, уміння, навички, думка, ідея, теорія, витвір мистецтва.

Діяльність, залежно від того, що є її предметом, якого роду цінності нею створюються, поділяється на матеріальну й духовну. Види практичної діяльності розрізняються за своїми об'єктами (тобто за тим, на що, на які предмети спрямована діяльність); за сферами, в яких вона здійснюється, і відповідно, - за її способами; за місцем і роллю в житті суспільства. Можна виділити такі види: матеріальне виробництво, суспільно-перетворююча, естетична, наукова. Різноманітність видів практичної діяльності, врешті, лежить в основі різноманітності типів суспільних відносин [4].

Можливості розвитку й удосконалення комп'ютерної, а також робототехніки надзвичайно великі, їх важко передбачити. Але між машиною і людиною є принципова відмінність. Лише людина - свідомо і творча істота. Машина - це її знаряддя; як у фізичній, так і в розумовій, як у матеріальній, так

і в духовній діяльності. Діяльність людини буває різною в залежності, від її віку, вподобань, індивідуальних особливостей, навколишніх факторів та ін. В залежності від обраного виду діяльності, людина формує себе, свою особистість в цілому. В діяльності людина вдосконалюється, тобто набуває нових, кращих рис. Це веде до її розвитку та, зокрема, саморозвитку. Діяльність виховує в нас вольові якості, дисциплінованість. Ми розвиваємося та прогресуємо, адже діяльність передбачає рух тільки вперед [5].

Таким чином, самовдосконалення особистості базується на специфічній внутрішній активності людини, яку доцільно розглядати як моральну активність. Розглянуті сутнісні риси феномена самовдосконалення особистості дозволяють виділяти його як вищу форму усвідомленого саморозвитку особистості, що полягає у постійній внутрішній роботі над собою з метою довести свій розвиток до можливої мети відповідно до загальнолюдських духовних цінностей [6].

Література

1. Лозовой В.А., Ерахторина О.М. Человек: Проблемы саморазвития— Харьков: Константа, 2007. — 100 с.
2. <http://nauka.hnpu.edu.ua>
3. Лозовой В.О., СідакЛ.М. Саморозвиток особистості у філософській рефлексії та соціальній практиці. — Харків: Право, 2006.
4. Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. Загальна психологія Київ: Либідь, 2005 р. - 464 с.
5. <http://referatuk.at.ua>
6. Абульханова-Славская К.А. Типология активности личности в социальной психологии // Психология личности и образ жизни. — М., 1987.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ БАТЬКІВСЬКОГО АВТОРИТЕТУ

Смик Дар'я

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М. П. Драгоманова

Науковий керівник – старший викладач *Москалик Е. А.*

Сьогодні суспільство все більше і більше процвітає і розвивається в шаленому темпі. Діти ж все більше стають освіченими і деякою мірою навіть залежать від технічних пристроїв. Саме тому, сьогодні актуальним є питання, як сучасним батькам не втратити зв'язок зі своєю дитиною і, що дуже важливо, зберегти свій істинний батьківський авторитет. Адже лише за його наявності в сім'ї буде забезпечено повноцінне виховання дітей.

В сучасних словниках поняття «авторитет» розглядається як відмітні особливості окремої особи, групи чи організації, завдяки яким вони заслуговують довір'я і можуть в силу цього здійснювати вплив на погляди і поведінку інших людей у певній галузі життя [1].

Батьківський авторитет в свою чергу є визнаним впливом батьків на переконання й поведінку дітей, який ґрунтується на глибокій повазі й любові до батьків, довірі та високої значущості їхніх особистих якостей і життєвого досвіду, до їхніх слів і вчинків. Авторитет батьків створюється в результаті правильного виховання і здорових стосунків в родині [2, с.14].

Питанням формування батьківського авторитету переймалися такі відомі педагоги, як О.А. Захаренко, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський.

Так, батьківський авторитет, за висловом А.С. Макаренка, включає в себе «все батьківське і материнське життя — роботу, думки, звички, почуття, прагнення» [1, с.244].

Розглядаючи проблему батьківського авторитету науковці розрізняють два види авторитету: істинний (справжній) і фальшивий [3].

Істинний авторитет відбиває такі особливості поведінки батьків:

- авторитет любові до дітей, здатність творити духовне тепло, радість;
- авторитет знання передбачає обізнаність батьків з особливостями фізичного і соціально-психічного розвитку дитини, її повсякденними успіхами та труднощами у навчанні, знання інтересів та вподобань, кола друзів, товаришів;
- авторитет допомоги має виявлятися не у виконанні за дитину її обов'язків у сфері праці, навчання, а в методичній пораді: як доцільніше виконати те чи інше завдання, у створенні сприятливих ситуацій для подолання труднощів;
- авторитет вимогливості передбачає достатній і об'єктивний контроль матері та батька за ретельним виконанням дочкою чи сином своїх обов'язків, доручень у всіх сферах діяльності. Якщо це робиться систематично, у дитини поступово формуються звички відповідальності за виконання обов'язків і доручень;
- авторитет правди ґрунтується на загальнолюдській моральній нормі — «не бреші». Лише правда у взаєминах батька з матір'ю, з дітьми, іншими членами сім'ї найвище цінується дітьми. Брехні приховати не можна;
- авторитет поваги ґрунтується на гуманістичній сутності виховання. Маленька дитина — це не лише біологічна істота, а Людина, Особистість. Вона перебуває в стані активного розвитку, вступає у взаємини з іншими людьми (старшими, молодшими), припускається помилок, у неї ще мало соціального досвіду, знань. Але дитину потрібно поважати як найбільшу цінність: вона — Людина [1].

Поряд з виявами справжнього авторитету у поведінці батьків нерідко зустрічаються вияви, за словами А.С. Макаренка, так званого фальшивого авторитету [4].

1. Авторитет придушення — батьки завжди сердиті, за кожну дрібничку вибухають громом, часто хапаються за палицю чи пасок, кожну провину дитини відзначають покаранням.

2. Авторитет віддалі — батько або мати тримають дітей на відстані, окремо від дітей обідають, для розмови запрошують дитину в кабінет, окремо розважаються, у батьків своє життя, а в дітей — своє.

3. Авторитет чванства — батько або мати вважає себе начальством і на роботі, і дома, батьки бундючаться та надуваються, дома тільки й розмови про свої достоїнства, заслуги, зверхньо ставляться до інших людей, дивлячись на пихатих батьків, діти також вихваляються: мій тато — начальник, мій тато — знаменитість.

4. Авторитет педантизму — батьки переконані, що діти повинні з трепетом їх вислуховувати; розпорядження дають холодним офіційним тоном, виявляють прискіпливість до дітей з приводу найменших дрібниць.

5. Авторитет резонерства — батьки «звідають» дитину своїми повчаннями, безкінечними напучуваннями, привносять у сім'ю надмірну серйозність.

6. Авторитет любові — щоб діти слухалися батьків, треба, на їх думку, на кожному кроці виказувати їм свою любов, тому вони надмірно вдаються до ніжних слів, пестощів, вимагають від дітей ніжності і любові, якщо дитина не слухається, її негайно питають: «Значить, ти тата не любиш?».

7. Авторитет доброти — дитяча слухняність викликається не поцілунками та ласкавими словами, а поступливістю, лагідністю, добротою, батьки усе дозволяють дітям, уникають будь-яких конфліктів, ладні пожертвувати чим завгодно, аби тільки все було гаразд.

8. Авторитет дружби — батьки проголошують, що вони друзі для своїх дітей, зникає різниця у віці, авторитеті, діти починають виховувати батьків, називають батьків Сергієм, Вірною, насміхаються над батьками, грубо обривають, не поділяють думки батьків.

9. Авторитет підкупу — слухняність купується подарунками та обіцянками, навіть грішми, за добрі оцінки платять дітям за встановленою таксою, заявляють: якщо будеш слухатися — куплю велосипед.

Батьки, які прагнуть до піднесення педагогічної культури, мають постійно аналізувати свої дії, критично ставитися до фальшивого авторитету, витіснити його прояви з власної поведінки [3].

З метою збереження гарних взаємин з дітьми, здобуття і підтримання істинного авторитету батькам у системі сімейного виховання слід дотримуватися таких правил:

- люби свою дитину; радій її присутності, сприймай її такою, якою вона є, не ображай, не принижуй, не порушуй її впевненості в собі, не піддавай її несправедливому покаранню, не відмовляй їй у твоїй довірі, дай їй привід любити тебе;
- постійно вдавайся до похвали дитини за її правильні вчинки. Цим ти спонукаєш її до активної дії;
- оберігай свою дитину від негативних фізичних і моральних впливів;
- створюй у сім'ї моральний затишок. Нехай сімейне вогнище буде джерелом спокою, радощів, поваги, справедливості та захищеності;
- будь для своєї дитини взірцем поведінки, доброчинності;
- підтримуй щирі родинні зв'язки з бабусями і дідусями, іншими родичами, друзями;
- не забувай, що діти люблять гратися. Знаходь час для організації цікавих ігор з ними;
- залучай дитину до посильної праці разом з дорослими;
- створюй умови, щоб дитина набувала життєвого досвіду, долала труднощі;
- чекай від дитини тільки таких думок, суджень і оцінок, на які вона спроможна залежно від рівня розвитку, соціального досвіду;
- привчай дитину до толерантності, культури спілкування з ровесниками, старшими і молодшими;
- залучай дитину як повноцінного члена сімейного колективу до розв'язання побутових проблем, що виникають у сім'ї;

- не виконуй за дитину тих завдань, з якими вона може впоратися самостійно;

- домагайся, щоб вимоги до дитини були однакові від усіх членів сім'ї;

- наполегливо працюй над формуванням у дитини почуттів гуманізму і милосердя у ставленні до людей, природного довкілля;

- постійно залучай дитину до різноманітних видів діяльності [4].

Отже, батьківський авторитет є значущим компонентом у вихованні нового покоління. Від того, який він, залежить і розвиток дитини як особистості, і ставлення її до навколишньої дійсності, і взаєморозуміння з іншими людьми, а найголовніше – повага і взаєморозуміння в сім'ї з батьками. Батьки мають чітко знати і розмежовувати яким авторитетом вони користуються, і змінюватись, вдосконалюватись заради свого майбутнього і майбутнього своєї дитини.

Література

1. Кузмінський А. І. Педагогіка у запитаннях і відповідях: Навч. посіб. Рекомендовано МОН / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко — К., 2006. — 311с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. — К.: Либідь, 1997. - 375с.
3. Макаренко А.С. О родительском авторитете / А.С. Макаренко. – М., 1981. – 360 с.
4. Макаренко А. С. Книга для батьків / А.С. Макаренко. Пер. з рос. – К.: Рад. школа, 1980. – 327 с.
5. Нагула О. Л. Батьківська компетентність як чинник психічного розвитку дитини / О. Л. Нагула. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. - 2012. - Вип. 5. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2012_5_44.pdf.
6. Ярошинська О.О. Виникнення першооснов інституту батьківства / О.О. Ярошинська // Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного

педагогічного університету імені Григорія Сковороди: Науково-теоретичний часопис. – Переяслав-Хмельницький, 2003. – С. 317-323.

САМОРОЗВИТОК ЯК КОМПОНЕНТ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ

Анна Смицька

Сарненський педагогічний коледж РДГУ

Науковий керівник – викладач-методист *Білецька О.Д.*

Проблема усвідомленого саморозвитку особистості завжди була індивідуально і соціально значуща, а за умов здобуття українським суспільством незалежності, розбудови суверенної, демократичної, соціальної, правової держави, визнання самоцінності, автономності, свободи особистості, дослідження ціннісної спрямованості її саморозвитку набуває особливого значення.

Вивчення наукового фонду з питання самовдосконалення вчителя дає можливість констатувати, що ця проблема залишається однією із найбільш дискусійних й невирішених. На значущості саморозвитку акцентували увагу дослідники різних часів: філософи Арістотель, Платон, Демокрит, І. Кант, Г. Сковорода, Й. Фіхте, Ф. Шеллінг, П. Юркевич; психологи Н. Бітянова, В. Зінченко, Г. Костюк, С. Максименко, Б. Мастеров, Г. Цукерман; педагоги Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, А. Дістервег, К. Ушинський, С. Русова, П. Каптерев та інші вчені. Проблема розвитку особистості вчителя знайшла відображення в працях А. Макаренка, В. Сухомлинського, К. Ушинського та інших учених. Питання саморозвитку майбутніх фахівців висвітлені в наукових доробках Т. Гуменникової (збагачення формуючого впливу природничо-наукових дисциплін на саморозвиток майбутнього фахівця), Н. Кічук (формування компетентності саморозвитку студента в процесі засвоєння гуманітарних та соціально-економічних навчальних дисциплін), М. Князян (науково-дослідницька діяльність студентів – передумова випереджувального

саморозвитку фахівця), С. Рябушко (загально-професійний цикл навчальних дисциплін як фактор набуття фахівцем компетентності саморозвитку) та інших учених. Теоретико- методологічні аспекти проблеми самореалізації особистості відбито в дослідженнях зарубіжних вчених А. Маслоу та К. Роджерса. В працях С. Гармаш, Л. Когана, В. Муляра, М. Садової, В. Сафіна, Л. Сохань досліджено процеси розкриття і зростання потенційних та спонукально-мотиваційних сутнісних сил людини, розкрито складові потенціалу самореалізації особистості. Загальні проблеми розвитку пізнавальної самостійності учнів розглядалися у працях сучасних науковців, а саме: А. Баранникова, В. Буряка, Н. Бухлової, А. Громцевої, В. Козакова, В. Паламарчук, Б. Райського, Н. Сидорчук, М. Скаткіна, М. Солдатенка та ін. Різні аспекти проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя до педагогічної діяльності висвітлено в дослідженнях О. Абдуліної, Є. Барбіної, Н. Волкової, І. Глазкової, В. Гриньової, О. Дубасенюк, К. Дурай-Новакової, В. Кукушина, Ю. Кулюткіна, Т. Леонтєвої, Н. Нікітіної, І. Облес, А. Роботової, В. Семиченко, Т. Сущенко, А. Троцько, І. Шапошнікової та інших. Науковий доробок О. Ажиппо, С. Гончаренка, І. Зязюна, В. Євдокимова, В. Лозової, М. Подберезського та інших вчених розкриває проблему підвищення ефективності сучасної професійної освіти. Т. Вайніленко, О. Ігнатюк, А. Крохмаль, О. Павлюк, Т. Приходько, О. Прокопова, І. Склярєнко, Л. Сущенко, І. Шиманович присвятили свої праці питанням теоретичної та методичної підготовки майбутніх фахівців до професійного самовдосконалення. Важливість процесу індивідуалізації в процесі професійної підготовки майбутнього фахівця доводять Г. Берулава, О. Пехота, І. Дубровіна, Л. Кірсанов, К. Леонгард, Т. Ліпс, Т. Решетова, Н. Фролова, І. Унт, С. Хол, В. Штерн, І. Якиманська та інші вчені.

Розглядаючи проблему саморозвитку особистості, акцентуємо увагу на наступних положеннях:

— саморозвиток - це процес, який сприяє самоудосконаленню, самореалізації особистості;

— саморозвиток особистості має діяльний характер: поза її власною активною діяльністю, бажанням і власним зусиллям в роботі над собою її особистісне формування неможливе;

— внутрішніми стимулами розвитку особистості є її потреби, мотиви, інтереси та установки;

— основою формування потреб, мотивів, інтересів та установок особистості є внутрішні суперечності, які стимулюють активність особистості, сприяють її саморозвитку;

— зовнішніми факторами саморозвитку особистості є впливи середовища та цілеспрямоване виховання;

— зовнішні умови впливають на розвиток особистості не безпосередньо, не прямо, а лише проходячи через її внутрішню сферу і породжуючи у неї відповідні потреби, що зумовлює несхожість, різноманітність і неповторність особистісного розвитку кожної людини, її індивідуальну, своєрідність;

— саморозвиток особистості - це не самовільний, спонтанний процес;

— визначальну роль виховання може виконувати лише за умови, якщо буде будуватись на ідеях саморозвитку і самоудосконалення особистості.

Усвідомлений саморозвиток є одним із засобів самоствердження. В умовах поширення свободи і відповідальності особистості саморозвиток стає не тільки необхідним, а й незамінним суб'єктивним фактором її становлення та розвитку, соціалізації й індивідуалізації. Без усвідомленого, вольового саморозвитку особистості не може бути досягнуто цілісності, соціальної зрілості особистості.

Зрілий саморозвиток характеризується наступними параметрами:

— спрямованість, тобто мотивами роботи над собою;

— змістом (розумове, фізичне, моральне, трудове, естетичне);

— стійкістю (випадкове, епізодичне, постійне);

— ефективністю у формуванні своєї особистості.

Однією з основних психологічних умов готовності суб'єкта до самозміни є відчуття і усвідомлення ним потреби в самозміні і особистісному рості. Така потреба, на мою думку, в юнацькому віці вже починає назрівати і розвивається в наступних періодах життя.

Процес саморозвитку – це процес тривалий. У людини, яка тим займається, він може тривати все життя.

Існують такі загальні етапи саморозвитку:

Перший етап – усвідомлення в необхідності роботи над собою. Воно виникає в результаті взаємодії потреб у розвитку, цілеспрямованості, аналізу внутрішнього етапу, зовнішніх умов і вимог. Коли незадоволення відповідає зовнішнім вимогам, прагненню стати кращим, умовам, які дозволяють це зробити, особистість гостро відчуває необхідність роботи над собою. На першому етапі через педагогічне і особисте керівництво забезпечується регулярне самоспостереження і об'єктивна самооцінка, які вкрай необхідні для початкового і подальшого етапу саморозвитку.

Другий етап – вироблення програми роботи над собою. На цьому етапі особистість порівнює своє “Я” у теперішньому, “Я”, яким його хочуть бачити інші, і “Я”, яким уявляє себе у майбутньому. Якщо вона переконалася, що може працювати над собою, зовнішні умови є приховані, а вимоги оточуючих посилені, незмінні, то пробний саморозвиток переходить у постійний.

Четвертий етап – активне здійснення програми саморозвитку, включаючи зміну себе і обставин. В процесі саморозвитку активно працюють всі програми: “Я тепер і в майбутньому”, “Вимоги до мене і вимоги до себе”, “Програма саморозвитку і програма поведінки”. Керівництво саморозвитком на цьому етапі йде двома шляхами: зміною умов, що сприяють переоцінці себе і зміни програми саморозвитку, або дається оцінка самим зусиллям особистості, типу: чого домоглася, які успіхи, що ще треба розвивати у себе в подальшому.

П'ятий етап – завершальний: проходить оцінка результатів саморозвитку, інтенсивно працюють ведучі програми: “Який я був”, “Який я є”, “Я в майбутньому”, “Я і саморозвиток”. В результаті знову ж проходить оцінка

обставин і самооцінка внутрішнього світу, повторюється весь цикл саморозвитку, проте на новім рівні і з іншим змістом. Слід зауважити, що таке виділення етапів роботи над собою умовне, часто вони переплітаються один з одним, проте завжди існують.

Ці етапи стосуються і саморозвитку особистості педагога.

Зокрема з погляду діяльнісного підходу в психології, оптимальний розвиток особистості педагога відбувається в процесі успішного оволодіння професійною діяльністю, значимої для його самого.

Іншими словами, чим більшого ви досягаєте в професійному становленні, тим більше розвиваєтеся як особистість. Однак професія педагога має свою специфіку: він працює з Людиною, а виходить, його власна особистість є могутнім "робочим інструментом". І, чим досконаліше цей інструмент, тим успішній професійний результат. Таким чином, саме в педагогічній професії особистісний ріст є неодмінною умовою досягнення професіоналізму.

Тому справедливо стверджувати, що саморозвиток педагога залежить від:

- особистого відношення до професії,
- розуміння своїх особистих обмежень і ресурсів професійної діяльності
- особистого досвіду життя в цілому, а не професійні вимоги (визначає відношення до варіантів саморозвитку) ?
- особливостей індивідуального бачення засобів діяльності (є основним змістом формування особистості фахівця).
- проблемні ситуації, мети і методи професійної діяльності, ?
- методологічної установки і норм професійного мислення (виникають у свідомості людини в результаті рефлексивного освоєння їм професійної діяльності).

Поряд з цими процесами з'являється суб'єктивна позиція і новий тип освоєння діяльності — відношення до неї. Тим самим формується індивідуальна професійна картина світу — новотвір у структурі професії й

активного до неї відносини. Усе це прямо зв'язано з поняттям самосвідомості, тобто усвідомленням і оцінкою людиною самого себе як суб'єкта практичної і пізнавальної діяльності, як особистості.

Специфіка професійного педагогічного саморозвитку полягає в тому, що педагог у процесі виконання своєї професійної діяльності віддає частину себе, своїх духовних ресурсів іншим. Власне, орієнтація на інший, на взаємодію з цими іншими і визначає той образ своєї педагогічної діяльності, на який орієнтується будь-який педагог.

Можна стверджувати, що саморозвиток педагога багато в чому залежить від його індивідуального стилю викладання.

Знання педагогом свого індивідуального стилю і опора на нього в своїй професійній діяльності та у прагненні до саморозвитку не призведе до успіху без здатності його коректувати, добудовувати, удосконалювати себе. Формувати стиль можна лише збагачуючи свою особистість, усвідомлюючи і розвиваючи свої найбільш сильні і оригінальні сторони, активізуючи педагогічну творчість. Завдяки особистісному і професійному саморозвитку і самовдосконаленню педагогам з різними стилями діяльності доступне досягнення високого рівня педагогічної майстерності.

Отже, можна виділити фактори, що впливають на професійний саморозвиток, насамперед, це :

Особистісні особливості і бажання розвиватися. Якщо виходити з ідеї суб'єктності, визнаючи людину творцем власного життя, то однією з характеристик суб'єкта виступає активність. У даному випадку ми говоримо про активність як усвідомлений і керований процес-, а не про імпульсивні дії.

Фактор самої професійної діяльності, що змушує розвивати визначені особистісні якості як професійно значимі, необхідні й обов'язкові. Розвиток цих якостей істотно впливає на самооцінку педагога, що, у свою чергу, виступає в якості одного з показників особистісної активності.

тривалість перебування в професійній діяльності, тобто, стаж. Однак не завжди збільшення стажу говорить про підвищення рівня саморозвитку. Іноді

спостерігається протилежна тенденція, коли людин виявляється у владі стереотипів, "консервується", перестає розвиватися. Особливо часто в цю пастку попадають педагоги, що прямо зв'язано з їхньою соціальною роллю: передавати готовий досвід учням, активно впливати на становлення їхньої особистості, нести відповідальність за їхнє життя і здоров'я. Усе це найчастіше сприяє посиленню авторитаризму і несприйнятливості до нового досвіду.

Висновки. Таким чином, творча індивідуальність педагога складається із його здібності до саморозвитку, яка містить самобутній професійний світогляд, пошук свого призначення і смислу життя, бачення перспектив і шляхів свого творчого зростання, здатність створювати щось нове, яскраве, оригінальне. Під саморозвитком сучасного педагога ми розуміємо багатокomпонентний особистісно і професійно значущий процес, що сприяє формуванню індивідуального стилю його професійної діяльності, допомагає осмисленню власної самостійної діяльності, є засобом самовдосконалення і становлення професіонала.

Література

1. Вайніленко Т. В. Основи професійного самовдосконалення педагога : методичні рекомендації / Т. В. Вайніленко. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – 250 с.
2. Филос. Энци. Слов. / Ильичев Ф., Федосеев Н. и др. – М., 1983. – 591 с.
3. Маралов В. Г. Основы самопознания и саморазвития : учебное пособие для студентов средних педагогических учебных заведений. – М. : Академия, 2002. – 188 с.
4. Митина Л. М. Психология профессионального развития учителя : монографія / Л. М. Митина. – М. : Флинта – Московский психолого- социальный институт, 1998. – 200 с.
5. Никитина Н. Н. Введение в педагогическую деятельность: теория и практика / Н. Н. Никитина, Н. В. Кислинская. – М. : АCADEMIA, 2004. – 216 с.

6. Серета І. В. Технологія професійного саморозвитку вчителя- початківця / Серета І. В. // Освітні технології у школі та ВНЗ. – Миколаїв : Видав. Відділ МФ НА УКМА, 1999. – С. 176–179. 7. Ушинський К. Д. Твори : в 6-ти тт. / К. Д. Ушинський. – К. : Рад. Школа, 1954. – Т. 1. – С. 40–41.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ІМІДЖ ЯК ЗАСІБ САМОРОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Ірина Собко

*КЗ ЛОР «Бродівський педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»*

Науковий керівник – викладач **Болгар О. М.**

Глибокі зміни, що відбуваються в суспільній структурі, економічних, соціальних і культурних процесах, модернізація освіти висувають нові вимоги до якості підготовки майбутнього вчителя.

Довгий час педагог розглядався як засіб вирішення поставлених освітніх завдань. Вважалося, що його професійний успіх визначає сума знань і вмінь школярів. Проблема індивідуального іміджу як відбиття внутрішньої культури особистості в педагогічній науці спеціально не розглядалася. Діяв зовнішній фактор імідж професії, який, як передбачалося, повинен створюватися державою.

Сьогодні роль індивідуального іміджу як презентації й утвердження унікальності суб'єкта забезпечує не тільки професійну ідентифікацію й саморозвиток особистості, але й, визначаючи становлення культури педагогічної діяльності вчителя, стає однією з актуальних проблем. Однак у практиці педагогічної підготовки індивідуальний імідж або розглядається поза контекстом інших професійних і особистісних якостей учителя, або не співвідноситься з педагогічною технікою, технологією, або виключається з культури педагогічної діяльності як її компонент.

Індивідуальний або особистісний імідж сучасного педагога одна з малодосліджених проблем. Дане питання у своїх дослідженнях піднімали В. Горчакова, Н. Гузій, А. Калюжний, Л. Мітіна, А. Панасюк, О. Рудницька, І. Сингаївська, В.Шепель та ін.

Однак сьогодні ідея формування індивідуального іміджу як цінності й умови становлення культури педагогічної діяльності майбутнього вчителя ще не вивчалася в педагогічній науці. Цінність педагогічного змісту індивідуального іміджу зміщена у бік зовнішніх атрибутів: мови, манери триматися, одягу, зачіски, макіяжу; аксесуарів, а особистісний, ціннісний зміст індивідуального іміджу в сучасній філософії освіти практично не розглядається. В умовах пріоритету внутрішньої культури людини, високого професіоналізму, назріла необхідність пошуку шляхів усунення протиріч між:

- об'єктивною потребою суспільства у вчителів з індивідуальним професійним іміджем – компонентом культури педагогічної діяльності й недостатнім рівнем його сформованості у випускників педагогічних навчальних закладів;

- потребою практики в науково-методичному забезпеченні процесу формування індивідуального іміджу вчителя й слабкою розробленістю цієї проблеми в педагогічній науці.

Дані протиріччя дозволили виділити мету дослідження - пошук, виявлення й обґрунтування змісту індивідуального іміджу майбутнього вчителя як взаємозв'язок зовнішньої й внутрішньої культури.

Історія виникнення феномена іміджу сходить до поняття «публікрейшнз», що з'явилося в американському суспільстві в 30-ті роки минулого століття, що й позначало дію заради суспільного блага. «Публікрейшнз» - це наука, яка займається організацією комунікативного простору сучасного суспільства з метою гармонізації приватних і суспільних інтересів, До 60-х роти в Америці склався новий напрямок у науці, що досліджує імідж - іміджологія, основоположником якого став відомий економіст К. Болдінг. У нас ця область знання стала розвиватися в 70-ті роки

XX століття й одержала велике поширення в області політичного й ділового іміджування [1, с. 240-241].

Соціологія розглядає імідж як зовнішній образ, створюваний суб'єктом з метою викликати певне враження, думку, відношення інших, а також як сукупність властивостей (що визначаються рекламою, пропагандою, модою, забобонами, традицією і т.д.) об'єкту з метою викликати певні реакції стосовно нього [1, с. 97].

П. Берд визначає імідж як «загальне враження, яке ви справляєте на навколишніх. Воно складається з того, як ви представляєте свої ідеї, як поведетеся в суспільстві, як одягаєтеся, що говорите й що робите...». Дуже важливим, на наш погляд, є зауваження П. Берда про те, що імідж повинен міцно базуватися на внутрішній суті людини, бути її відбиттям [4, с. 47-48].

Психологія розглядає імідж як цілеспрямовано сформований образ якої-небудь особи або явища, що виділяє певні ціннісні характеристики, покликаний виявити емоційно-психологічний вплив на кого-небудь, і як сукупність внутрішніх і зовнішніх характеристик особистості, що формується в процесі саморозвитку й соціалізації особистості, реалізовану в процесі спілкування й діяльності систему, що містить ролі, які людина відіграє у своєму житті, що доповнюється рисами характеру, інтелектуальними особливостями, зовнішніми даними, одягом і ін. [2, с. 28-31]. Індивідуальний імідж - це узагальнена суть «Я», образ, який складається в свідомості однієї людини при взаємодії з іншими.

Таким чином, у філософії, соціології й психології імідж розглядається як складний феномен, що поєднує безліч різномірних, факторів (спадковості, середовища, виховання, власної активності особистості), це інтегрована цілісність біогенних, соціогенних, психогенних елементів. Формування індивідуального іміджу «лежить» в основі становлення особистості й індивідуальності в процесі її саморозвитку.

У педагогіці імідж учителя розглядається як емоційно зафарбований стереотип сприйняття образу вчителя у свідомості вихованців, колег, соціального оточення, у масовій свідомості. Причому при формуванні іміджу реальні якості поєднуються з тими, які приписуються йому навколишніми [3, с. 11-21]. За рамками уваги дослідників іміджу залишається його особистісний аспект, оцінка значимості, усвідомлення якої відбувається в рефлексії культури педагогічної діяльності вчителя. Ситуативна тривожність, страх здатися смішним, виявити свою некомпетентність, бути негативно оціненим гальмують процеси творчого саморозвитку як педагога, так і учня. Без розвиненої внутрішньої рефлексії, усвідомлення джерел свого негативного переживання вчитель не може перемкнутися на світ іншої людини (колеги, учня, батька), побачити її проблеми своїми очима. У педагогічній діяльності індивідуальний імідж учителя це умова, засіб становлення індивідуальності обох суб'єктів освіти.

Найбільш близьким для нас виявився авторський підхід В. Шепеля, що підтверджує, з одного боку, об'єктивність основи іміджу певною культурою професійної діяльності, з іншого боку можливість її доповнення в процесі самовдосконалення. Учений виділяє три групи якостей, що визначають індивідуальну частину іміджу:

- у першу групу входять такі *природні* якості, як комунікабельність, емпатійність (здатність до співпереживання), рефлексивність (здатність зрозуміти іншу людину), красномовність. Ці якості становлять матрицю природних дарувань, позначених загальним поняттям «уміння подобатися людям». Володіння цими якостями й постійні вправлення в їхньому розвитку - основа успішного створення індивідуального іміджу;

- у другу групу входять *характеристики особистості як наслідок її освіти й виховання*. До них відносяться моральні цінності, психічне здоров'я, володіння набором людинознавчих технологій, таких як міжособистісне спілкування, попередження й подолання конфліктних ситуацій, система фахових знань і т.д.;

- до третьої групи відноситься те, що пов'язане з життєвим і професійним досвідом особистості. Особливо коштовно, коли цей досвід допомагає особистості загострювати інтуїцію на ситуацію спілкування, що має колосальне значення в процесі формування індивідуального іміджу [5, с. 3-21].

Структура індивідуального іміджу майбутнього вчителя, стосовно до нашого дослідження, представляється нам як сукупність, що включає:

- *мотиваційний* компонент (переконання, готовність як внутрішня так і зовнішня до формування індивідуального іміджу як компонента, що забезпечує цілісність культури педагогічної діяльності);

- *когнітивний* (знання);

- *діяльнісний* (уміння створити індивідуальний імідж, відповідно до норм культури педагогічної діяльності й передати інструментарій його створення майбутньому учневі);

- *емоційний* (інтерес, емоційний підйом у процесі формування й реалізації індивідуального іміджу).

Виділені в процесі дослідження компоненти досліджуваного феномена відповідають класичному положенню вітчизняної науки (Л. Виготський, А. Петровський, С. Рубінштейн і ін.) про єдність і взаємозв'язок всіх сторін життя людини - єдності розуму, почуттів, дій.

Теоретичний аналіз дозволив нам зробити наступні висновки.

Індивідуальний імідж - це вигляд особистості, невід'ємний атрибут суб'єкта спілкування, який складається із двох взаємозалежних складових: ядра порівняно статичної складової, у якій знаходять висвітлення знання, цінності, установки, уміння, і зовнішньої складової, яка досить оперативно міняється залежно від середовища, її культури. Особливе значення в процесі створення індивідуального іміджу має духовна наповнюваність особистості, її внутрішня культура, діяльність особистості як основа її саморозвитку.

Література

1. Васюкова И. А. Словарь иностранных слов. -М, 1998. - С. 97, 240-241.
2. Гузій Н. В. Педагогічний імідж і професійна культура /Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики. – Зб. Наук. Праць.-К., 1997. - С. 28-31.
3. Калюжний А. А. Психология формирования имиджа учителя /А. А. Калюжний. - М.: Владос, 2004. - С. 11-21.
4. Пенькова О. Проблема іміджу: соціокультурні і психолого-педагогічні аспекти //Рідна школа. - 2002. - С. 47-48.
5. Шепель В. М. Имиджелогия: Секрети личного обаяния. - М.: Культура и спорт, 1997. - С. 3-21.

ДІАГНОСТУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУЛЬНОЇ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тетяна Сокол

НПУ ім. М. П. Драгоманова

Інститут розвитку дитини

Науковий керівник – докт. психол. наук, професор

Помиткіна Любов Віталіївна

Діти різняться між собою за рівнем психічного розвитку, тому їхня готовність до навчання у школі буде різною.

Навчання вони можуть починати з шести-семи років за програмою, розрахованою на три-чотири роки, тобто курс навчання початкової школи. Як правило, це вирішується індивідуально, що актуалізує необхідність розробки критеріїв визначення готовності дитини до школи, вибору відповідної програми навчання.

У школі дітям висувають однакові вимоги, передбачені навчальним планом. Дитина, спроможна їх виконати, якщо вона готова до навчання, однак, якщо навчання вимагає значних зусиль дитини, батьків, педагогів – воно буде

неефективним. У з'ясуванні готовності дітей до школи викристалізувалися педагогічний і психологічний підходи [1, с.12].

Поширеним критерієм готовності до школи є комплексний показник зрілості психічних функцій, що характеризують її розумовий, емоційний і соціальний розвиток. Вступ до школи відчутно змінює спосіб життя дитини. Шестирічні діти переживають кризу в своєму розвитку, оскільки в цей час відбуваються складні фізичні і психологічні новоутворення.

Діагностування в перехідному віці повинно включати оцінювання новоутворень минулого вікового періоду і початкових форм діяльності наступного, прояву і рівень розвитку симптомів, що характеризують початок перехідного періоду. Тому основні критерії готовності до школи стосуються сформованості ігрової діяльності і початків навчальних новоутворень.

Центральним новоутворенням у психіці дитини, що визначає успішність навчання в початковій школі, Н. Гуткіна [2, с.47] вважає довільність поведінки, тому запропонувала і випробувала діагностичну програму психологічної готовності до школи. На основі її методичних досліджень нами була розроблена психолого-педагогічна програма. На підготовчому етапі був здійснений відбір традиційних методик, які представлені зокрема такими: діагностика рівня тривожності, діагностика адекватності емоційних проявів та реакцій за Н. Білопольською [3, с.93], визначення ставлення старшого дошкільника до себе та своїх ровесників – тест «Дві хатки» [4, с. 112].

На діагностичному етапі були вивчені якісні характеристики готовності до навчання у школі дітей старшого дошкільного віку. На протязі цього етапу з кожною дитиною проводилася індивідуальна консультація за результатами психологічного дослідження. На заключному етапі відбувалося підведення підсумків, розробка психолого-педагогічної програми для підвищення рівня готовності дітей старшого дошкільного віку до школи.

Першим діагностичним прийомом було дослідження мислення дітей старшого дошкільного віку. Методика дослідження словесно-логічного мислення дітей полягала у визначенні понять, поясненні причин, виявленні

подібності й розбіжності об'єктів – це операції мислення, оцінюючи які можна судити про ступінь розвиненості в дитини інтелектуальних процесів. Дані особливості мислення встановлювались за правильністю відповідей.

Розвиваюча, емоційно-комунікативна гра «Абетка настроїв», розроблена Н. Білопольською, використовувалась нами у якості методики для вивчення адекватності емоційних проявів та реакцій досліджуваних дітей старшого дошкільного віку. Заняття з дітьми можна проводити індивідуально або в невеликих групах. За допомогою цієї методики ми визначили індивідуальну емоційну чуттєвість кожного досліджуваного.

Дітям пропонувалися дидактичні картки з малюнками людей або тварин, що відображають різні настрої – радість, горе, переляк, самовдоволення, агресію, невдоволення. Діти описували, як вони розуміють кожен з запропонованих малюнків, згадували коли вони відчують ту чи іншу емоцію. Також дітям пропонувалося намалювати лінію інтенсивності своїх емоцій. Якщо емоція хороша, то її потрібно було намалювати червоним олівцем, якщо погана – чорним.

Визначення емоційного ставлення старшого дошкільника до себе та своїх ровесників ми здійснили за допомогою тесту «Дві хатки». Таким чином нами була діагностована соціальна готовність дитини до школи. Даний метод – це один з варіантів соціометрії для виявлення дітей з проблемами спілкування з ровесниками (в контексті нашого дослідження це емоційні порушення у спілкуванні). Із тридцяти досліджуваних дітей високий рівень розвитку словесно-логічного мислення показали лише 10 осіб, середній рівень – 16, низький рівень – 4 дошкільника.

При співставленні результатів трьох етапів досліджень ми дійшли таких висновків. Діти, які виявили підвищену тривожність, мали також підвищену емоційну чуттєвість, що ймовірно призвело до проблем у емоційному спілкуванні.

Усі ці три показники виявилися взаємопов'язаними, що дало нам підставу стверджувати, що 8 дітей з досліджуваної групи старших дошкільників

знаходяться на низькому рівні емоційної готовності до навчання у школі, 14 дошкільників визначили середню або достатню емоційну готовність до навчання у школі. А 8 дітей з нашої вибірки виявили високий показник емоційної готовності до навчання у школі.

Таким чином, діти з низькою емоційною готовністю до навчання у школі потребують психологічної корекції у дошкільному навчальному закладі.

Вихователь, який систематично спостерігає за поведінкою дітей у групі дошкільного закладу, знає, хто з них уміє спокійно і по діловому звернутися до дорослого із запитанням, попросити в товариша допомоги, або запропонувати свою, узгодити власні інтереси з інтересами однолітків у грі чи іншому виді діяльності; хто обирає в іграх лише найпривабливіші ролі шляхом умовляння, примусу чи конфліктуючи, а хто задовольняється будь-якою роллю, не вміє відстоювати себе і свої інтереси; хто взагалі не готовий брати участі у спільній діяльності через боязкість або комунікативну пасивність.

У майбутньому в оцінюванні готовності дитини до школи можливе використання комплексних стандартизованих висновків, підготовлених психологами дошкільних установ, дитячих поліклінік, заснованих на багаторічному досвіді спостережень за динамікою розвитку конкретної дитини. Надійність і валідність забезпечить належна фактологічна база, а не зустріч з дитиною, яку батьки вперше привели до школи.

Література

1. Виноградова Н. Ф. Воспитателю о работе с семьей / Н.Ф. Виноградова М.: Просвещение, 1989. – 154 с.
2. Гуткіна Н.І. Психологічна готовність до школи. – М.: Академічний проект, 2000. – 168 с.
3. Миколаєва В.В., Соколова Е. Т. Рекомендації до складання психологічних висновків // Патопсихологія: Хрестоматія / Упоряд. Н. Л. Білопільська. – М.: Когіто-Центр, 2000. – 286 с.

4. Детская практическая психология: Учебник / Под ред. проф. Т.Д. Марцинковской. – М.: Гардарики, 2000. – 255 с.
5. Захарова О.Л. Проблема наступності та адаптації до школи // Психологічна служба муніципальної системи освіти: досвід, проблеми, рішення. Матеріали міської науково-практичної конференції. – Курган, 2001. – С. 25 - 27.

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Валентина Терета

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник – к. психол. н, доцент *Гальченко В.М.*

Соціально-економічні проблеми та пропаганда жорстокості, бездуховності, насильства в засобах масової інформації негативно впливають на моральні цінності підростаючого покоління. Тому з огляду на актуальність проблеми можна визначити патріотичне виховання дітей як один з пріоритетних напрямів роботи дошкільних навчальних закладів.

Адже без любові до Батьківщини, готовності примножувати її багатства, оберігати честь і славу, захищати її свободу і незалежність людина не може бути свідомим громадянином і моральною часточкою соціуму у всіх його аспектах. З огляду на це, виховувати патріотизм необхідно з дитинства, поєднуючи виховання любові до найближчих людей з формуванням такого самого ставлення і до певних феноменів суспільного буття.

Існує дуже багато визначень патріотизму, зокрема в дошкільній педагогіці патріотизм пояснюють як любов до Батьківщини, відданість їй і своєму народу [4, с. 252].

Свого часу К. Д. Ушинський зазначав: «У кожного народу своя особлива національна система виховання... Як не можна жити за взірцем іншого

народу... точно так само не можна виховувати за чужою педагогічною системою...» [3, с. 17].

Одним із найсприятливіших періодів формування патріотизму у дітей виступає кінець середнього-початок старшого дошкільного віку, адже саме тоді особливо активно активізується інтерес дитини до соціального світу та суспільних явищ [2, с.11]. Адже сучасні концепції національного виховання наголошують на важливості національної спрямованості освіти, її органічної єдності з національною історією та традиціями, на збереженні і збагаченні культури українського народу [4, с. 255].

Мета даного дослідження полягає в тому, щоб з педагогічної точки зору висвітлити можливі варіанти реалізації патріотичного виховання в дошкільному навчальному закладі та сім'ї.

Досить цікавими способами для реалізації поставленої мети є проведення екскурсій групою до історичних та визначних пам'яток рідного міста, яка буде доповнюватися змістовною розповіддю вихователя та відповідною бесідою з дітьми для закріплення отриманої інформації.

Не менш оригінальним засобом патріотичного виховання є створення в групових кімнатах ДНЗ «Куточка патріотів», який складатиметься з таких атрибутів як: ікона, яка покрита вишитим рушником або хустинкою, пучки пшениці, гілочки верби та калини, біля вікна можна зробити схематичне дерево, кожна гілка якого підписана, наприклад, національні символи України, традиційний український одяг, державні символи: герб – тризуб, прапор та гімн, національні страви, українська хата тощо і оздоблена, немов листочками, відповідними фото. На столі біля вікна можна зробити міні-виставку, українських національних іграшок (з солоного тіста, соломи, глини), наприклад, свистунці, конячки, деркачі тощо); посуду (дерев'яного, глиняного, скляного чи керамічного), наприклад, макітра, горщик, глечик, куманець, горнятко, діжа, макогін, дійниця, качалка тощо); предметами побуту українців (кужіль, мотовило, віник, коцюба, райбачка – ребриста дошка, яка використовувалась для прання одягу, самотканий килимок тощо).

У народі кажуть: добрий приклад – кращий за сто слів. Втілюючи цей мудрий педагогічний прийом у життя, вихователям необхідно запрошувати до дитсадка відомих людей, фахівців, чії справи гідні наслідування та популяризації і можуть стати прикладом для малят. Діти бачать, що звичайні люди, які їх оточують, пишуть гарні вірші та пісні, випікають смачний хліб, керують складними машинами та механізмами, виборюють нагороди у спортивних змаганнях тощо. Провідною у цих зустрічах повинна бути думка про працьовитість українців та розуміння того, що будь-яка професія є суспільно корисною та необхідною.

Ще одним досить цікавим методом формування патріотизму є ознайомлення старших дошкільників з творами образотворчого мистецтва, тому що твори побутового та історичного жанру, в яких відтворені події та сцени з повсякденного життя, дають змогу показати дітям традиції, побут, спосіб життя наших пращурів, знайомлять дітей з історичними подіями та національними героями. Зокрема, старших дошкільників можна ознайомити з твором видатного українського художника Ф. Красицького «Гість із Запоріжжя», який виховує гуманістичні та патріотичні риси в дітей, знайомить з одягом козаків та селян тощо. Адже одним із важливих напрямків роботи з виховання любові до Батьківщини є формування у дітей уявлень про людей рідної країни, зокрема про тих, які прославили нашу землю, були патріотами України.

Наступним не менш важливим методом виховання патріотизму в старших дошкільників є ознайомлення з українською народною піснею. Діти мають знати, що український народ – один з найпісенніших народів світу. У скарбниці його культурних надбань чільне місце посідає пісня, яка відображає визначні історичні події, героїчну боротьбу проти соціального і національного гноблення, розкриває глибину української душі, передає впевненість і надію на майбутнє. Ще видатний український письменник І. Драч писав: «А пісня – це душа. З усіх потреб потреба. Лиш пісня в серці ширить межі неба. На крилах сонця сяйво їй лиша». Чим глибша пісня, тим ясніш душа».

Крім того, для дітей старшого дошкільного віку доцільно проводити свята та розваги патріотичного спрямування, які можуть включати різноманітні конкурси та естафети, що поєднують в собі сукупність традиційних форм: українські пісні, національні костюми – вишиванки та спіднички для дівчаток, вишиті сорочки з шароварами для хлопчиків. Наприклад, можна провести свято на тему: «Козацькому роду, нема переводу!», мета якого – формувати у дітей патріотичне ставлення до своєї Батьківщини, виховувати бажання бути схожим на козаків: сильними, сміливими, дужими, кмітливими тощо. Під час якого для дітей проводять естафети та ігри, наприклад, «Як козаки міряються силою» (*В.п. – стоячи обличчям один до одного. Почергово згинають і розгинають руки, притискаючи долоні до долоні партнера: перша дитина згинає руки в ліктях, друга випрямляє руки. 8 – 10 разів, темп середній*) [1].

Варто відмітити, що хоч і пройшло багато років з часів козацтва, але генетична пам'ять віків з'єднує нас з минулим, оскільки ми – нащадки славного роду, якому «нема переводу», що славилися своєю мужністю, витривалістю, спритністю, винахідливістю, відважністю, завзятістю та розумом. Ці риси потрібно передавати з покоління в покоління, аби не загасити в наших палких серцях жагуче бажання бути сильними патріотами своєї землі, мови, родини, сім'ї тощо. Незважаючи на те, що кожна епоха формує різних людей, проте дух перемоги повинен залишатися один для всіх.

Отже, підсумовуючи вище зазначене, можна зробити висновок, що в умовах сучасності, перед нами досить гостро постала проблема патріотизму, задля духовного піднесення Батьківщини. На нашу думку, необхідно ще змалку виховувати в дітях такі якості як: повагу до батьків, свого роду, традицій та історії рідного народу; працьовитість; високу художньо-естетичну культуру, патріотичну самосвідомість та громадянську відповідальність, готовність працювати для розквіту України, захищати її; повагу до Конституції, законів; досконале знання української мови тощо [2].

Як писав Василь Сухомлинський «Патріотизм починається з коліски...». Звичайно, що у повному обсязі ці якості ще не можуть бути сформованими у

дитини дошкільного віку, проте створити фундамент, на основі якого можна формувати майбутнього громадянина-патріота, не лише можливо, а й необхідно.

Література

1. Клименко Людмила. Ігри патріотів : Пізнавально-спортивний турнір для старших дошкільнят / Л. Клименко // Дошкільне виховання. – 2006. – № 8. – С. 18-19.
2. Константинова О. Виховуємо патріотів / О. Константинова, О. Харитонович, П. Абба // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2012. – № 10. – С. 11-24.
3. Машовець М. Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку в сучасних умовах розвитку суспільства : збірник наукових праць / М. Машовець // Вісник інституту розвитку дитини. – К., 2009. – серія : Філософія. Педагогіка. Психологія. Вип. 5. – С. 125-129.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : Навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. – К. : «Академвидав», 2006. – 456 с.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Валерія Ткаченко

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М.П.Драгоманова

Науковий керівник – к.філ.н., доцент Сулима О.П

"... Не тільки інтелектуальний розвиток дитини, а й формування його характеру, емоцій в особистості в цілому, знаходиться в безпосередній залежності від мови" (Л. С. Виготський)

Завдання навчання рідної мови, розвиток мови, мовного спілкування – одне з головних та важливих завдань виховання і навчання у дошкільних

установах. Це загальне завдання складається з ряду спеціальних, окремих завдань: виховання звукової мови; закріплення, збагачення та активізація словника; розвиток і вдосконалення граматичного ладу мовлення. Поняття граматичного ладу мови включає в себе знання з граматики і словотвору.

ГраMATика – розділ науки про мову, що досліджує форми словозміни, будову слів, види словосполучень і типи пропозицій. ГраMATика включає в себе дві частини – морфологію і синтаксис. Якщо синтаксис вивчає словосполучення та речення, то морфологія – це граматичне вчення про слово. До проблема морфології зараховують: питання про структуру слова, форми словозміни, способи вираження граматичного значення, а також вчення про частини мови та властиві їм способи словотворення. [1, с.157]. Своєрідне освоєння граматичного ладу мови – важлива умова повноцінного мовного розвитку дитини. Сучасні дослідники дитячого мовлення вважають: дитина опановує граматичним ладом мови в нерозривному зв'язку з усім ходом свого психічного розвитку, в єдності з розвитком предметно-практичної діяльності, узагальненням мислення тощо. Учені визначають формування синтаксичного компонента мовної здібності як спонтанний процес при взаємодії дитини з навколишнім світом. Мова дорослого для дитини – основне джерело освоєння граматичного ладу мови. Особливо це стосується дітей з порушеннями інтелекту.

Термін "словотвір" у лінгвістиці вживають у двох значеннях: як назву процесу утворення нових слів у мові і як розділ мовознавства, що вивчає словотворчу систему мови. Словотвір, як особливий розділ науки про мову, включає дві складові частини – морфеміку і безпосередньо словотвір. Морфеміка – це наука про значущі частини слова - морфемі, тобто вчення про будову, структуру слова. Предметом словотвору є слово в аспекті способів його утворення. Словотвірна система мови тісно пов'язана з іншими його рівнями (асpekтами) – лексикою і граMATикою. Зв'язок з лексикою виявляється в тому, що нові слова поповнюють словниковий склад мови. Подвійний контакт словотворення – з лексикою і граматичним ладом –

знаходить своє вираження в розмаїтті способів утворення слів (морфологічні: префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний, безафіксний тощо).

Названі способи виконують не однакову роль у процесі словотворення. Найважливіші – морфологічні способи, за допомогою яких поповнюються різні частини мови, хоча з різною продуктивністю: іменники – переважно складні поняття або віддієслівного походження (надприбуток), прикметники від абстрактних понять (приємні, надпотужний). Формування мови, а саме монологічного та діалогічного залежить від того, як дитина опановує словотвором і граматичним ладом. Якщо дитина робить помилки в словотворенні, вихователь повинен фіксувати свою увагу на них, щоб пізніше виправляти їх відповідно до обставин.

Мова, що склалася в процесі історичної еволюції людини, це передусім форма спілкування, опосередкована мовленням [2, с.36]. Мова виникає спочатку як засіб спілкування у своєму міжіндивідуальній функції й одразу ж набуває внутрішньоіндивідуального ефекту. Навіть перші ранні вербалізації дитини перебудовують її чуттєвий досвід. Але все-таки внутрішньоіндивідуальна функція мови формується дещо пізніше міжіндивідуальної: діалогічне мовлення передує монологічному.

Один з ранніх етапів розвитку мовлення дитини є перехідним до оволодіння мовою дорослих. За своєю формою "слова" її є результатом спотворення дітьми слів дорослих або їх частинами, повтореними двічі (наприклад, "коко" замість "молоко", "кика" замість "кицька" тощо). Характерними особливостями є: ситуативність, що тягне за собою нестійкість значень слів, їхню невизначеність і багатозначність; своєрідний спосіб "узагальнення", заснований на суб'єктивних чуттєвих враженнях, а не на об'єктивних ознаках і функціях предмета (наприклад, одним словом "кика" можуть позначатися всі м'які і пухнасті речі – шуба, волосся, плюшевий ведмедик, кішка); відсутність флексій і синтаксичних відношень між словами тощо.

Розвиток промовляння проходить три етапи [3, с.17].

1. *Довербальний* – припадає на перший рік життя. У цей період у процесі довербального спілкування з навколишніми складаються передумови розвитку мовлення. Дитина не вміє говорити. Але складаються умови, що забезпечують оволодіння мовою дитиною в подальшому. Такими умовами є формування виборчої сприйнятливості до мови навколишніх – переважне виділення її серед інших звуків, а також тонше диференціювання мовних впливів порівняно з іншими звуками. 2. *Перехід дитини до активного мовлення*. 2 рік життя. Дитина починає вимовляти перші слова і прості фрази, розвивається фонематичний слух. Велике значення для своєчасного оволодіння дитиною мовою і для нормального темпу її розвитку на I та II етапах мають умови спілкування з дорослим: емоційний контакт між дорослим і дитиною, ділове співробітництво між ними і насиченість спілкування мовними елементами. 3. *Удосконалення мовлення* як провідного засобу спілкування. У мовленні все точніше відображаються наміри мовця, все точніше передається зміст і загальний контекст розкритих подій. Відбувається розширення словника, ускладнення граматичних конструкцій, чіткішою стає вимова. Але лексичне і граматичне багатство мови у дітей залежить від умов їхнього спілкування з оточуючими. Вони засвоюють із чутої ними мови тільки те, що необхідно і є достатнім для вирішення комунікативних завдань, які дитина має вирішити. Наприклад, на 2-3 році життя відбувається інтенсивне збагачення словника, значення слів стають все більш визначеними. До 2 року діти опановують формами однини і множини, а також окремими відмінковими закінченнями. До кінця 3 роки дитина володіє набором приблизно з 1000 слів, до 6-7 років її словник складає 3000-4000 слів. У 3 роки у дітей формується граматичний лад мови. До кінця дошкільного віку діти практично володіють майже всіма законами словотвору та словозміни. Ситуативність мови стає все менш вираженою. З'являється зв'язна контекстна мова – розгорнута і граматично оформлена. Проте елементи ситуативності ще довго будуть наявні в мові дитини:

Стан досліджуваної проблеми в теорії та практиці дошкільного виховання у сучасній педагогічній практиці є досить суперечливим а аспекті навчання дітей цього віку зв'язному мовленню. З одного боку, у багатьох дошкільних освітніх установах занижуються можливості дітей від 4-х до 5-ти років в оволодінні рідною мовою, навчання зв'язного мовлення обмежується тільки рамками діалогу або переказом добре знайомих казок та оповідань, описом окремих предметів, з іншого – невиправдано переносяться зміст, форми і методи навчання зв'язного мовлення старших дошкільників у середні групи. Такий підхід відображений і в ряді численних варіативних програм. Отже, спостерігається суперечність між потребами масової практики в методиці формування зв'язності мовлення дітей дошкільного віку та її недостатньою розробленістю.

Література

1. Арушанова А.Г. До проблеми визначення рівня мовного розвитку дошкільника. – М. : Інститут національних проблем освіти Морф, 2005.
2. Бородич А.М. Методика розвитку мовлення дітей дошкільного віку. – М. : Просвещение, 2004. - 255 с.
3. Ляміна Г.М. Формування мовленнєвої діяльності (середній дошкільний вік) // Дошкільне виховання. – 2005. – № 9. – С. 49-55.
4. Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів / Упорядник А. М. Богуш. Частина I та II. – К. : Видавничий дім «Слово», 2005. – 720с.

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ
ЗАСТОСУВАННЯМ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ**

Віктор Ткаченко

*Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка*

Науковий керівник – к. пед. н., доцент *Шовкопляс О.М.*

Постановка проблеми. Активізація демократичних процесів, звільнення від тоталітарних впливів в усіх сферах суспільного життя спонукає нас до самоусвідомлення й об'єктивного осмислення національної історії, пізнання й осягнення глибини української культури, в тому числі і фізичної культури.

Фізична культура – фундаментальна складова національної культури[1].

Висока ідея квітучої, сильної, здорової, незалежної України вимагає адекватної реалізації в стилі чи способі життя. Цей спосіб і формується нині – сучасний і водночас заснований на народних традиціях. Їх роль особлива й визначна: саме народна рухова культура дозволяє безпосередньо прилучитися до глибоких, сакральних пластів національної культури. Це відкритий шлях самопізнання, тобто самовдосконалення. Це етнічна філософія, народна етика гуманізму в дії, що породжує нові переживання та відчуття, відновлює втрачені зв'язки з рідною землею, мовою, культурою. Це безперечний, найдійовіший інструмент зміцнення духовності й здоров'я окремої людини й нації.

Упродовж багатьох століть український народ безупинно творив своє, тільки йому властиве духовне середовище, наповнюючи його своєрідними обрядами, ритуалами, іграми. Фактично формувався внутрішній світ українців, осягався весь навколишній простір, закладалися світові засади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема застосування інноваційних технологій фізичного виховання дошкільників, у зв'язку зі своєю актуальністю, широко представлена у сучасних дослідженнях українських та зарубіжних вчених. Зокрема, О. Л. Богініч, Л. Волошина, Н. Ф. Денисенко, О.

П. Івахно, В. М. Оржеховська та інші досліджували поняття і класифікацію інноваційних технологій фізичного виховання дошкільників; авторські розробки інноваційних технологій представлені у працях О. М. Байер, Н. М. Букрєєва, Н. І. Семенова та інших. Але, використання інноваційних технологій фізичного виховання дошкільників із застосуванням народних традицій відображені в цих працях недостатньо.

Тому **метою статті** є теоретично обґрунтувати доцільність застосування народних традицій у фізичному вихованні дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Народна спортивна ідеологія має два спрямування: змагальність і злагода. Причому ідея злагоди з природою, світом, суспільством і собою в Україні виразно домінувала, підносячись до рангу ідеалу вище за який немає нічого. Це вирізняє українців з кола тих європейських народів, які сповідували (і сповідують) насамперед агресивну філософію боротьби, конкуренції, культ перемоги й переможців. Метою наших ігор, забав, хороводів, інших дійств і містерій було радісне привітання природи, відкриття перед нею душі, відчуття гармонії аж до повного злиття з природою, а зовсім не протистояння і спроба її перемогти. У народній руховій культурі блискуче підтвердження знаходить етнічний гуманізм українців [2].

Вивчення досвіду фізичного виховання в минулому зумовлюється й тим, що результати такої праці допоможуть простежити змінність форм, методів та засобів тіло виховання – водночас створять передумови поповнення сучасної методики вічними цінностями національної системи фізичного виховання молодого покоління, несправедливо забутими й до певної міри втраченими.

Поради Володимира Мономаха знайшли відображення в системі фізичного виховання запорізьких козаків. Як засвідчують історичні дослідження О.Апанович, М.Грушевського, П.Куліша, Д.Яворницького, в Запорізькій Січі існувала ефективна система фізичного (тілесного) виховання, основу якої складали звичаї і традиції українського народу, саме це надавало їй виключно національного характеру. У фізичному вихованні козаків застосовувалися різні види загартувань, гігієнічні процедури; в руховій діяльності переважали ігрові

та змагальні форми використання фізичних вправ, часто у поєднанні з піснями та музикою. На нашу думку, ця специфічна риса дозволяє в сучасних умовах використовувати досвід фізичного виховання запорізьких козаків у роботі з дітьми дошкільного віку.[3; 4; 5]

А.В.Цьось стверджує, що існує підтвердження наукової інформації про те, що козаки спеціальними вправами досягали неймовірного ефекту, коли “тіло грає” (миттєва концентрація внутрішньої енергії в частину тіла, куди спрямовується удар противника, дозволяла не відчувати болю).[3; 4]

Базова програма приділяє особливу увагу застосуванню інноваційних технологій у фізичному вихованні дошкільників, що дають змогу здійснювати фізичне виховання дітей в цікавих формах, забезпечують фізичне, інтелектуальне благополуччя дошкільнят.

У коментарі до “Базового компонента дошкільної освіти в Україні” підкреслюється, що система освіти має забезпечувати “прилучення дітей до системи цінностей, культури і традицій українського народу, виховання шанобливого ставлення до його надбань; ознайомлення з культурою народів світу”. При цьому завдання “створювати культурне середовище, сприяти становленню в дитини базису особистої культури, залучати до світу національної та світової культури” розглядається як одне з основних завдань національної системи освіти.[3]

Вивчення українських народних традицій у фізичному вихованні дітей не лише доповнить існуючі, а забезпечить їх раціональне використання в сучасних умовах та належний розвиток та міцне здоров'я дітей.

Висновок: З'ясовано, що в науково-педагогічній літературі (Є.Н.Пристапа, В.В.Цукерман, В.А.Столяров, А.В.Цьось) важливою складовою української етнопедагогіки є народна фізична культура. Народна фізична культура як педагогічна галузь національної культури органічно поєднує в собі народну дидактику і народну систему фізичного виховання. Дослідженню проблеми використання народних традицій у фізичному вихованні дітей раннього та дошкільного віку присвячені роботи, А.Я.Вольчинського, І.С.Кліш,

А.С.Шевчук. Питання використання інноваційних технологій фізичного виховання дошкільників із застосуванням народних традицій залишається недостатньо дослідженим.

Література

1. Вільчковський Е. С. Розвиток рухової функції у дітей / Е.С. Вільчковський. – Київ : Здоров'я, 1983. – 205 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні.
3. Цьось А.В. Культ фізичної досконалості запорізьких козаків //Рідна школа. – 1996. – № 5–6. – С. 9–10.
4. Цьось А.В. Ні вогонь, ні куля не брали козаків (Використання народної мудрості в процесі валеологічного виховання) //Освіта. – 1996. – № 39 (24 липня). – С. 4.
5. Кравець В.П. Історія української школи і педагогіки. – Тернопіль, 1994. – 320 с.

АЛГОРИТМ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЛЮСТРАТИВНОМУ МАЛЮВАННЮ

Фризюк Юлія

НПУ імені М. П. Драгоманова

Інститут розвитку дитини

Науковий керівник – к. п. н., доцент **Шулигіна Р.А.**

Алгоритм педагогічної технології навчання дітей ілюстративного малювання був взятий нами за основу на констатувальному етапі експериментального дослідження. Зміст парціальної програми та педагогічної технології ілюстративного малювання ставить перед педагогами наступні завдання:

- збагачення освітнього середовища літературними творами, ілюстрованими кращими художниками цього жанру;
- добір змісту і створення програми ознайомлення дітей з мистецтвом книжкової ілюстрації;
- розробка адекватної педагогічної технології навчання дітей ілюстрування літературних творів [1, с.48].

Компетентність вихователів у галузі мистецтва книжкової ілюстрації є важливою умовою успішності дитини в цьому жанрі малювання.

Освітніми завданнями є наступні:

- ознайомити дітей з мистецтвом книжкової ілюстрації, особою художника-ілюстратора, творчим процесом ілюстрування художніх творів;
- навчити дітей розрізняти стиль ілюстрування казкових та реалістичних творів;
- стимулювати інтерес до ілюстративного малювання;
- виховувати ціннісне ставлення до книжки як твору мистецтва [2, с.286].

Зміст педагогічної технології передбачав розглядання та обговорення ілюстрованих книжок, введення дошкільників у світ художника-ілюстратора, творчої діяльності дітей в ілюстративному малюванні. У процесі такого розглядання педагог разом з дітьми милувався красивою книжкою, ілюстраціями, звертав увагу дітей на можливість малювання в манері художників-ілюстраторів. Він пропонував дошкільникам цікаву діяльність – створення книжок з малюнків.

Освітній процес розгортався поетапно.

Перший етап: «Такий цікавий світ книжок». Його мета полягала у збагаченні уявлень дітей про книжку як результат спільної дії двох майстрів – художника слова і художника малюнка. Педагог разом з дошкільниками створював «Бібліотеку», «Книжкову полицю» і навчав дітей ставитись до книжки як до цінності, результату творчості людей, елементу культури народу.

Мистецтвознавча розповідь вихователя виступала головним методом передавання інформації, необхідної для осмислення особливостей цього мистецтва. Теми для розповідей ми обирали з огляду на запитання, з якими зверталися дошкільники. Наприклад, «Що таке ілюстрація?», «Хто зробив книжку красивою?», «Як з'явилася книжка?», «Слова і фарби».

Після транслювання дітям інформації педагог перейшов до бесід з дошкільниками про мистецтво ілюстрації, творчий процес художника. За нашим переконанням, обговорення сприяє формуванню у дітей уявлень про можливість використання набутих знань в малюванні на теми літературних творів. Наприклад, обговорення «Як малює книжку художник Ю. Васнецов?», «Як малює книжку художник Є. Чарушин?», «Як зробити ілюстрацію цікавішою?».

Порівняння творчої манери різних художників, які ілюструють один літературний твір, є педагогічним прийомом, що допомагає дитині усвідомити ступінь свободи в малюванні, зрозуміти, що малювати можна по-різному, по-своєму, відповідно до власних інтересів, симпатій до героїв твору [3, с.32].

Вихователь закликав дітей порівняти ілюстрації до казок і до реалістичних оповідань, допомагав зрозуміти особливості жанру. Саме казковий жанр надає більшої свободи для фантазування, використання декоративних стилізованих елементів малюнка, наділення тварин рисами людини (персоніфікація), вигадкування образів, які не існують у реальному житті. Реалістичний жанр більш стриманий, він вимагає від дітей знань особливостей форми, кольору, будови предметів, об'єктів, явищ дійсності.

Художньо-дидактичні ігри, зокрема «У бібліотеці», «Моя улюблена книжка», «Якби я став художником-ілюстратором», «Книжка, яку я хочу намалювати» спрямовувалися педагогом на розвиток уміння дітей складати розповіді про мистецтво книжкової ілюстрації, активізацію мислення, уяви, формування самооцінки як елементу образу «Я», виховання толерантності, стимулювання інтересу та бажання малювати.

Другий етап: «Вчимося у художників-ілюстраторів». Його мета – корекція зображувальної техніки. Зміст педагогічної роботи визначала інформація: «Як можна розказати книжку малюнком».

Практичні заняття з малювання розгорталися як вправи в ілюструванні літературних творів. Як зразок ми пропонували елементи творчої манери Ю. Васнецова, В. Голозубова, В. Конашевича, Т. Мавріної, В. Мельниченко, Є. Миронової, М. Приймаченко, Є. Рачева і використовували можливості української народної казки, наприклад, «Котигорошко», «Рукавичка», «Заяча хатка», щоб ознайомити дітей з національними традиціями, духовністю, одягом, хатніми ремеслами. Дітям цікаво було порівняти українську ілюстрацію з ілюстраціями до казок різних народів світу.

У вправах з ілюстрування вихователь прагнув допомогти дитині усвідомити виражальні можливості кольору, композиції, динаміки, міміки. Він пропонував вправи на малювання «веселого, сумного, доброго, злого героя казки», використовував прийоми «входження в ілюстрацію», «колеристичних та композиційних варіантів», пропонуючи дітям змінити настрій казки, визначити роль та місце персонажів.

Під час розглядання особливостей творчої манери, наприклад, Є. Чарушина, дітям було цікаво поекспериментувати з нетрадиційними способами зображення [4, с.27]. Розуміючи це, ми пропонували їм подумати: як художнику вдалося передати «пухнастість» курчати і винайти власний спосіб зображення, наприклад, малювання пір'ям, набризком, напівсухим пензликом, губкою тощо. Діти дізналися, що художник В. Конашевич любить малювати аквареллю, а Ю. Васнецов – гуашшю [5], Є. Рачев спочатку малює аквареллю, а контур малює вугіллям широкою лінією, Є. Чарушин зовсім не малює контур, адже він зображує пухнастих звірів. Наслідуючи творчу манеру, «секрети» художників-ілюстраторів, діти переконувалися в тому, що виражального ефекту можна досягти завдяки тій чи іншій техніці роботи з різними зображальними матеріалами.

Третій етап: «Малюємо, як художники-ілюстратори». Його головна мета – активізація творчого потенціалу дитини. Зміст педагогічної роботи визначала установка «Розкажи книжку своїми малюнками».

Вихователь пропонував дітям розробки творчих проектів, індивідуальних, групових, колективних з ілюстрування творів. Наприклад, ми приходили до дітей з проблемою, що з книжки зникли малюнки. Їх потрібно повернути, чи допоможуть діти це зробити. Вихователь читав твір, обговорював з дітьми можливості його ілюстрування, варіанти, пропонував обрати кожному свій фрагмент для малюнка, допомагав дітям визначитись з моментом у разі необхідності або потреби. Фіналом заняття було «повернення малюнків у книжку».

В іншому варіанті вихователь пропонував зробити книжку-картинку, книжку-ширму за певною назвою. Наприклад, «Цирк», «Зоопарк», «Загублений світ» тощо. У цьому разі дитина мала більшу міру свободи, адже вона реалізувала власний задум за спільною ідеєю.

Нарешті, дитина могла зробити власну книжку із серії малюнків, наприклад, «Малюю улюблену книжку», або взагалі придумати історію, казку і проілюструвати її. Ступінь складності завдання ми визначали з аналізу індивідуально-типологічних особливостей, досягнень та інтересів кожної дитини. Так він реалізував принцип індивідуалізації освіти.

Отже, для успішної реалізації педагогічних завдань супроводження малювання на теми літературних творів вихователь має визначити його специфічним жанром, який розвивається за законами мистецтва книжкової ілюстрації.

Діючи згідно даного алгоритму, ми вивчили рівень розвитку ілюстративного малювання у дітей старшого дошкільного віку, мали можливість побачити слабкі та сильні сторони дітей, їх плюси та прогалини у знаннях, уміннях, навичках; мали інформативну базу для розроблення рекомендацій щодо покращення навичок ілюстративного малювання дітей старшого дошкільного віку.

Література

1. Комарова Т. С. Заняття по изобразительной деятельности в *детском саду* / Т. С. Комарова (Из опыта работы). – М., Просвещение, 1978. – 191 с.
2. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підручник / Г. В. Сухорукова, О. О. Дронова, Н. М. Голота, Л. А. Янцур ; за заг. ред. Г. В. Сухорукової. – К. : Слово, 2010.– 373 с.
3. Могильовський В. Від задуму до втілення / В. Могильовський. – К. : Радянська школа, 1989. – С. 25-40.
4. Чарушин Е. И. Большие и маленькие / Е. И. Чарушин. – М.: Детгиз, 1951. – 36 с.
5. Васнецов Ю. А. 10 книжек для детей / Ю. А. Васнецов.. – Л.: Художник РСФСР, 1984. – 173 с.

МОЛОДЬ – НАШЕ МАЙБУТНЄ

Олена Фурманець

*КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж
імені І. С. Нечуя – Левицького»*

Науковий керівник – викладач *Берегеля Л.М.*

З давніх-давен так заклалось, що саме молодь була рушійною силою прогресу. Молоді люди ніколи не могли миритися з рутиною і набагато частіше за дорослих виступали інноваторами, реформаторами, а деколи навіть і революціонерами в своєму прагненні змінити людське життя на краще. Вони не боялись ставити експерименти, помиляючись, не квапились опускати руки, а вперто йшли до встановленої цілі. Неодноразово така цілеспрямованість давала нам геніїв світового рівня, таких як І. Ньютон, В. А. Моцарт, Т. Г. Шевченко...

В умовах нашого сьогодення всі провідні країни світу роблять найбільшу ставку саме на молодь. Адже всі ми розуміємо, що за ними наше майбутнє.

Саме тому велику увагу приділяють не тільки навчанню у вищих навчальних закладах, але й у школах, та дошкільних структурах. Так як це дає змогу закласти хорошу почву, на якій згодом проростуть плодотворні пагони. Також не оминають і позашкільну практику, і ми можемо спостерігати різноманіття гуртків найрізноманітнішого характеру: культурні, спортивні, наукові... Тобто ми можемо побачити, що робиться все аби не тільки зацікавлювати та розвивати дітей, їх також готують як майбутніх кваліфікованих спеціалістів, починаючи з дитинства. Також нерідким є явище створення юнацьких товариств, при громадських організаціях, міністерствах, тощо.

В Україні це явище також має місце. 16 травня 2011 року на нараді керівників наукових товариств студентів та аспірантів підготували пропозиції міністерству щодо механізмів вирішення ряду проблем, пов'язаних з організацією та здійсненням студентами і аспірантами наукової діяльності. На що отримали чітку відповідь.

"Міністерство готове до конструктивної співпраці. Перекоаний, що вона буде плідною і дозволить вирішити проблеми, пов'язані з організацією та здійсненням наукової діяльності студентами і аспірантами. Тому ми зацікавлені в створенні та функціонуванні сильних і дієвих наукових товариств студентів та аспірантів", — зазначив під час наради перший заступник міністра освіти. Зараз науково-дослідна робота студентів у вищій школі України здійснюється відповідно до Державної цільової програми роботи з обдарованою молоддю.

"Нині молоде покоління стало окремою соціальною групою, що має свій статус, менталітет, власні уподобання та погляди на життя. Кожного дня зростає відсоток високоосвіченої молоді, яка робить свій внесок у розбудову держави. Саме таких громадян потребує європейська Україна, адже науковці завжди були авангардом української молоді. Від вашої небайдужої життєвої позиції, активної участі в суспільних перетвореннях великою мірою залежить майбутнє країни", - сказав перший заступник міністра.

В спільній роботі з науковими товариствами міністерство вважає пріоритетним активізацію роботи наукових товариств на рівні факультетів,

інститутів, університетів, у випадку їх відсутності – їх створення, а також поширення позитивного досвіду діяльності існуючих передових наукових товариств [1]

Молодь - це соціальна вікова група молодих людей (іноді до 30 років), з одного боку вони несуть у собі результати вплив різних чинників, в цілому являють собою сформовані особистості, а з іншого боку - їх цінності залишаються гнучкими, схильними різним впливом. Життєвий досвід цієї групи не багатий, уявлення про морально-етичних цінностях часто остаточно не визначені. Сьогодні юнак рано перестає бути дитиною (за своїм фізіологічному розвитку), але за соціальним статусом ще довгий час не належить світу дорослих. Молодь виділяє свою культуру і свою субкультуру, що пов'язано з невизначеністю своїх соціальних ролей, невпевненістю у власному соціальному статусі.

Особливості покоління істотно впливають на молодіжну субкультуру, що володіє не стільки віковими, скільки генераційні особливостями. в цьому феномені найбільш виразно проявляються молодіжні форми свідомості і поведінки. Тим не менш, деякі стабільні, незмінні риси молодіжної культури існують, хоча кожне нове покоління молоді вступає в життя з дещо іншим ставленням до культури суспільства і власним культурним поведінкою і самовираженням.

Культура окремої соціальної групи, яка чимось відрізняється від загальної культури, що панує в суспільстві, називається *субкультурою*.

Субкультура — результат постійної взаємодії людей, яка відбувається в особливих умовах. При цьому цілісна культура, як правило, не зводиться до простої суми субкультур. Свій внесок у культуру роблять різні спільноти та окремі особистості, які є носіями різних субкультур.

Для молодіжної субкультури характерні такі явища, як сленг, що швидко змінюється. прагнення до освоєння нових форм комунікації (мобільний зв'язок та Інтернет), а також нові сфери діяльності, що виникають завдяки суспільним змінам.

Носії субкультури приймають не лише притаманні їй цінності та світогляд, а й зовнішні атрибути, на кшталт одягу та зачіски. Зростання рівня освіти, розширення кола безпосереднього спілкування, доступ до ширшого спектру соціокультурних цінностей зумовлюють появу якісно нових потреб, ціннісних орієнтацій і цілей, які тісно пов'язані а загальними соціальними умовами. Задля задоволення цих потреб носії певних субкультур зазвичай створюють власні клуби, періодичні видання, громадські організації. Саме можливість спілкуватися з подібними до себе та зовнішня атрибутика, що дає можливість продемонструвати свою позицію в соціумі, приваблюють підлітків у формальних і неформальних молодіжних об'єднаннях, субкультурах.

XX століття можна відзначити як найщедріше на молодіжні субкультури: хіпі, панки, рокери, металісти, футбольні фанати тощо. Субкультура дає їм можливість висловити свій протест дорослому світові, і водночас готує до життя в ньому.

Представники цієї частини молоді мають свою ідеологію, стиль і спосіб життя. Вони виділяються своїм зовнішнім виглядом: зачіскою, одягом; слухають специфічну музику. Непотрібно забувати, що молодіжна культура - це, перш за все, вікова асиміляція, переробка загальної культури, притаманної суспільству на даному етапі соціального розвитку, це культура певного молодого покоління, але в той же час це і культура певного вікового етапу в житті кожної людини, коли відбувається формування особистості, самовизначення і самореалізація індивіда, які не можуть не включати культурний аспект.[2]

Починаючи з VIII ст. до н. е., в античних каїнах, почали проводити Олімпійські ігри, котрі стали вельми популярними по всьому світі, починаючи з XX ст. н. е. Олімпійські ігри — міжнародні спортивні змагання, які проводяться кожні чотири роки під егідою Міжнародного олімпійського комітету. Види спорту, які входять до програми Олімпійських ігор називаються олімпійськими. Переможці змагань отримують довічне звання олімпійського чемпіона. Українські спортсмени виступають на Олімпійських іграх окремою командою,

починаючи із Зимової Олімпіади 1994-го року. До цієї дати українці брали участь в іграх в складі олімпійських збірних. Першим українцем на I Олімпіаді 1896 року був Микола Ріттер, на II Олімпіаді 1900 брав участь Петро Заковорот. Першою олімпійською чемпіонкою незалежної України стала фігуристка Оксана Баюл.

Загалом, Українська національна олімпійська дружина виборола 96 медалей на літніх Олімпіадах і 5 медалей на зимових Олімпіадах. Найуспішніші види — гімнастика, легка атлетика та боротьба. З них золоті медалі здобували 10 хлопців і 7 дівчат. Двоє хлопців здобули по 2 медалі.

Наймолодшим чемпіоном на момент здобуття медалі став легкоатлет Гліб Піскунов, який виборов медаль у віці 15 років і 272 дні, найстаршим чемпіоном став стрілець Денис Кушніров, що здобув медаль у віці 18 років і 193 дні.

В Україні, за підтримкою уряду та ініціативою молодих переможців, були створені центри професійної спортивної підготовки молоді. В деякі школи ввели спеціальні спортивні програми, підвищеного рівня підготовки. На базі шкіл, створенні численні спортивні гуртки, в яких заняття ведуть молоді спеціалісти.

Отже, ми можемо наглядно побачити, що молодіжна ініціатива, не тільки охопила багато сфер людського життя, а й знайшла свою підтримку у керівництва держави та нас з вами. Молодь не може сидіти на місці склавши руки, вони завжди шукають чим зайняти себе. Нажаль далеко не кожна молода людина, визначає для себе правильне заняття, тому ми можемо побачити зростання крадіжок, вбивств, алкогольної, наркотичної залежності, збільшення кількості ВІЛ-інфікованих. Все це каже про те, що людина просто не змогла знайти своє місце в світі, що у потрібний час за нею не доглянули, не зацікавили чимось, не допомогли порадою. Адже коли ти зайнятий улюбленою справою, маєш чітко поставлену мету, якщо маєш прагнення змінити світ на краще, в тебе не залишається часу на подібні дурниці. Тому я як представник молоді нашої рідної країни вважаю, що все в наших руках, не потрібно боятись помилок, не потрібно чекати, що хтось прийде і зробить замість тебе, треба

самому, прикладати зусилля. Адже як казали великі філософи: «Якщо ти хочеш змінити весь світ, то почни із себе» [3].

Література

1. <https://uk.wikipedia.org>
2. <http://test-me.do.am>
3. <http://mycity.mk.ua>

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ-ДОСЛІДНИКА ЯК ВАЖЛИВА ПЕРСПЕКТИВНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

Діана Ходаківська

ВКНЗ «Коростишівський педагогічний

коледж імені І.Я.Франка»

Житомирської обласної ради

Науковий керівник – викладач педагогіки *Абрагам В.І.*

Нова парадигма освіти визначає зміну пріоритетів – із традиційного засвоєння знань під час лекційно-семінарських занять на самостійну активну пізнавальну діяльність кожного студента. Залучення студента до активного пізнавального процесу повинно супроводжуватись засвоєнням знань і чітким усвідомленням того, де і яким чином ці знання будуть застосовуватись у майбутній професійній діяльності. За такої організації навчального процесу педагогу відводиться роль компетентного консультанта, менеджера активної пізнавальної діяльності студента.

Інтелектуально-творчий розвиток особистості є одним із найважливіших завдань навчально-виховної роботи вищих навчальних закладів. Творче мислення разом з творчою уявою – це психологічна основа людської творчості, джерело інновацій у всіх сферах діяльності людини. Мисленнєві здібності краще розвиваються там, де викладач правильно організовує навчальну діяльність, залучаючи до процесу навчання проблемні ситуації, сприяючи вирішенню творчих задач, спонукаючи студентів до постановки гострих

питань. Самостійна робота студентів – це творча діяльність, що характеризується такими основними рисами, як: цілеспрямованість, продуманість, усвідомленість, структурність та результативність. Будь-яка педагогічна інновація починається з творчої особистості (джерела інновації), який має певну педагогічну ідею (ядро інновації) і проводить експеримент (джерело інновації). Сьогодні, з одного боку, диктує поглиблення професіоналізації змісту навчання у ВНЗ, орієнтацію на формування не лише носіїв ідей, а й професіоналів, здатних на прийняття практичних рішень, корисних суспільству, а з іншого – нарощування креативного потенціалу через дотримання єдності навчального процесу і наукових досліджень. Достатньо високі вимоги ставляться до науково-дослідницької роботи студентів нашого коледжу, яка є одним із чинників творчого вчителя-професіонала і включає в себе навчання студентів елементам дослідницької діяльності і дослідницьких завдань. Дане питання розглядалось багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями: Й.Г.Песталоцці, Ж.-Ж.Руссо, А.Дістервегом, К.Д.Ушинським, С.Т.Шацьким, В.О.Сухомлинським, Ю.К.Бабанським, І.Я.Лернером та ін[3,с.57]. Завданнями науково-дослідницької роботи зі студентами є опанування майбутніми вчителями методологією і методикою наукового дослідження, розвиток самостійної науково-пошукової роботи: аналіз першоджерел; висунення гіпотези та обирання відповідних методів дослідження; систематизація та узагальнення отриманих результатів і проведення експерименту; розробка, експериментальна перевірка наукових методик, педагогічних моделей, технологій; уміння робити власні висновки, а також оформляти та репрезентувати результати своїх досліджень. Науково-дослідницька робота здійснюється за такими напрямками: робота в межах навчального процесу, поза навчальним процесом, самостійна дослідницька робота студентів та науково-організаційні заходи. Дослідницька робота у межах навчального процесу є обов'язковою для кожного студента, тому що вона передбачена навчальним планом і має нормативний характер. Цей напрямок діяльності охоплює майже всі форми навчальної роботи зі студентами, а саме:

написання рефератів, наукових і творчих робіт, наукові доповіді; курсові роботи; роботу інформаційних студій та педагогічних експедицій; семінарів як творчої роботи щодо підготовки індивідуальних дослідницьких завдань; заліків та екзаменів, які припускають розв'язання творчих завдань, виконання нетипових завдань дослідницького характеру в період різних видів навчальної практики, розробка методичних матеріалів з використанням дослідницьких методів (глосаріїв, кросвордів тощо). Найбільш підготовлені студенти приймають участь у наукових та науково-практичних конференціях, наукових семінарах, друкують свої статті, тези доповідей у збірниках наукових праць. Кращі курсові роботи пропонуються до участі в конкурсі студентських наукових робіт або на наукову конференцію студентів. Діяльність студентів поза навчальним процесом допомагає активізувати науково-дослідну роботу майбутнього вчителя протягом усього періоду їх навчання в коледжі. Види цієї діяльності передбачають участь у наукових гуртках, проблемних групах, творчих лабораторія, а також проведення наукових досліджень у межах співтворчості педагогічного коледжу і школи. Також це можуть бути і такі види роботи, як: лекторсько-просвітницька діяльність, всеукраїнські олімпіади та конкурси педагогічної майстерності і творчості, які є ефективним засобом об'єктивного виявлення обдарованої студентської молоді, засобом реалізації їх творчих здібностей та умовою активізації навчально-виховної діяльності; майстер-класи педагогів-новаторів, зустрічі і дискусії з вченими. Оскільки складовими мотиваційної системи є змагання (публічне самовираження), комунікативність (спілкування з вченими), культурність (розширення кругозору, розвиток інтелекту), етнічність (формування моральності і духовності), емоційність (відчуття власного розвитку) та престиж (відчуття високого рейтингу), тому, щоб сформувати позитивну Я-концепцію майбутнього вчителя, готовність до дослідницької роботи студентів, їх необхідно заохочувати. Переможці конкурсів наукових робіт нагороджуються дипломами, а їх досягнення публічно оголошуються. Успішна науково-дослідницька діяльність відбувається лише у тому випадку, коли педагогу

вдається сформувати внутрішню мотивацію і якщо налагоджена зустрічна діяльність як керівника, так і студента-дослідника. Таким чином, система професійної підготовки повинна бути спрямована на підготовку вчителя-дослідника нового типу мислення, якому притаманний високий динамізм, для якого головним є культ пошуку пізнання, а не лише культ знань.

Узагальнення досвіду науковців, викладачів вищих навчальних закладів стосовно організації науково-дослідницької діяльності, опитування студентів-дослідників, бесіди з учителями шкіл, дало можливість з'ясувати як прогресивні тенденції у практичній реалізації науково-дослідницької роботи, так і її недоліки. Як показує аналіз, проведення студентами наукових досліджень впливає на якість навчального процесу: з'являються нові форми і методи проведення лекцій, практичних, семінарських занять. У той час слід констатувати надто пізні (у більшості випадків на третьому-четвертому курсах) залучення студентів до науково-дослідницької діяльності, її недостатню мотивацію, нечіткий характер зв'язку з майбутньою професійною діяльністю, відсутність наукової ініціативи з боку самих студентів. Проте, частина студентів вказує на серйозне бажання займатися науковою роботою і в той же час нарікає на відсутність вільного позааудиторного часу для задоволення своїх наукових пізнавальних інтересів, що гальмує розвиток особистості майбутнього спеціаліста, його професійних якостей. Прикро констатувати також, що і статус викладача, котрий займається науковою роботою зі студентами, є «генератором нових ідей, вихователем нових поколінь учених»[2,с.212] і викладача, який не працює в цьому напрямку, здебільшого однаковий. Наукова робота в навчальному закладі продовжує залишатись своєрідним додатком, а не основним інтегративним компонентом навчального процесу, а, отже, майбутній вчитель-дослідник не спрямований на творчість, на новаторство. (Примітка: у французькому вузі на виконання курсової роботи відводиться сімдесят годин самостійної роботи і тридцять годин консультацій з науковим керівником; уже кількість годин вказує на вагомість наукової підготовки вчителя, її значення у практичній діяльності школи). Суттєвих змін можна чекати, якщо перебудувати

зміст і методику викладання фахових, професійно-орієнтованих дисциплін. Серед факторів, що сприяють формуванню відповідних якостей дослідника у процесі навчально-дослідницької діяльності студентів слід визнати особистісно-діяльнісний підхід до навчання, проблемне навчання, діалогізацію навчального процесу, оптимальне співвідношення індивідуальних та колективних форм організації процесу навчання. Зміст готовності до науково-дослідницької діяльності мають складати такі елементи, як: знання, уміння, творчість і бажання. Ефективному формуванню дослідницьких умінь у майбутніх вчителів сприяють навчально-рольові ігри, які часто використовуються для залучення студентів до науково-дослідної діяльності, наприклад: мікрОВикладання (студент виступає в ролі викладача, який спрямований на науковий пошук новітніх досягнень науки); наукові дискусії з обов'язковою участю опонентів; нестандартне проведення занять. За будь-якого типу навчально-рольової гри майбутні вчителі набувають уміння вирішувати нестандартні проблеми оригінальними способами, здатності з науково обгрунтованих позицій розв'язувати педагогічні завдання. Майбутні вчителі виступають як група дослідників, крім того, у процесі ігор вони набувають методичного досвіду проведення означених форм роботи під час проходження педагогічної практики.

Основною тезою сучасного підходу до наукової пошуково-дослідницької роботи є: «Я знаю для чого мені потрібно все, що я пізнаю, де та як я зможу ці знання застосувати» [1,с.4]. Ефективна науково-дослідна діяльність майбутніх учителів має фундаментальне значення для розвитку наукової компоненти в якісній підготовці фахівця.

Література

1. Єчина Ю.С. Науково-дослідницька діяльність студентів як підґрунтя науково-технічного розвитку / Ю.С.Єчина // Вісник КНУТД.- 2012 - №5 - С.4

2. Єріна А.М. Методологія наукових досліджень : навчальний посібник / А.М.Єріна, В.Б.Захожай, Д.Л.Єрін. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 212с.
3. Зеленько О.А. Про науково-дослідну роботу у вишах України / О.А.Зеленько // Наука і освіта. – 2011 - №8: Педагогіка. – С.56-59

ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ТРУДОВИХ ДОРУЧЕНЬ

Хрящевська Оксана

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П. Драгоманова

Науковий керівник – старший викладач *Поліщук К. М.*

На сучасному етапі розвитку суспільства усвідомлюється важливість періоду перших років життя дитини для становлення її особистості. Сучасна система дошкільної освіти спрямована на її розвиток, створення необхідних умов, що дають можливість дитині самостійно діяти, пізнаючи навколишнє середовище. В Україні діє концепція дошкільного виховання, яка передбачає широкі можливості для створення дошкільних закладів, які б розв'язували низку завдань. Адже система виховання охоплює такі складові, як розумовий розвиток дітей, розвиток пам'яті, уваги, мислення, уяви, допитливості, захоплень; започаткування основ трудового виховання; залучення дітей до культури, мистецтва; психологічну підготовку дітей до навчання у школі, забезпечення пізнавальної активності, розвиток творчих та художніх здібностей у різних видах дитячої діяльності [4, с.4-9].

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні окреслює підхід до особистості як до суб'єкта власної діяльності. Дитина розглядається як цінність, як активна творча особистість. Впровадження особистісно-орієнтованої моделі освіти зумовлює необхідність розвитку дітей у різних сферах їхнього життя. Наприклад, у сфері «Я сам» йдеться про те, що дитина

повинна «мати уявлення про пізнавальну активність у власному розвитку, цікавитися особливостями свого сприймання, пам'яті, уяви, мислення, володіти початковими формами дослідництва, експериментувати та елементарно вивчати навколишній світ» [1, 6-9].

В умовах сьогодення значна частина батьків не приділяє значної уваги розвитку самостійності власних дітей. Адже зазвичай тато чи мама скоріше зроблять щось за дитину самі, ніж будуть витратити час для того, щоб її навчити цьому. Коли дитина приходить у дошкільний навчальний заклад і самостійно не може одягнутись або взути взуття у неї виникає протест, який зумовлює внутрішній конфлікт. Тоді вона починає вередувати і не бажає виконувати певні дії. На жаль, зараз таких дітей досить багато. Тому постає питання як вирішити це без завдання шкоди здоров'ю дитини. Зустрічаючись з цією проблемою у практичній діяльності, слід розуміти її важливість, тому потрібно приділити належну увагу розвитку самостійності у дошкільників.

Формування самостійності дошкільників є базовою якістю особистості. Дослідження проблеми формування самостійності в дитячому віці було б неможливим без використання теоретико-методологічних напрацювань в галузях психології та педагогіки. К.Д. Ушинський підкреслює важливе значення у вихованні самостійності трудового виховання. Однією з основних вимог, які він висуває до дитячої праці є її самостійний характер (все, що дитина може робити сама, повинна робити сама) [3, с. 215]. Такі вчені як

Л.І. Анциферова, Р.С. Буре, І.С. Якиманська, Г.А. Цукерман, Н.В. Єлізарова вивчали психолого-педагогічні умови формування самостійності у дітей. К.Д. Ушинський, Л.І Божович, П.Я. Гальперін, А.Л. Венгер та ін. досліджували розвиток самостійності у дітей дошкільного віку.

Трудове виховання дітей, починаючи з дошкільного віку є одним з важливих завдань виховання підростаючого покоління на засадах гуманізації і демократизації суспільства, яке будується в сучасній Україні та закордоном. На нашу думку, в умовах сьогодення особливе та важливе значення має залучення дітей до трудової діяльності починаючи з дошкільного віку. Адже в цей час

дитина набуває перших уявлень про працю, в неї формуються перші вміння і навички, виникає бажання працювати, згодом – звичка та потреба в праці.

Трудова діяльність є надзвичайно важливою для всебічного розвитку дитини. Тому, організовуючи трудову діяльність дошкільників, вихователь має враховувати їх інтереси, можливості та здібності. Це не означає, що дитяча праця є аналогом розваг. Дитина має докладати фізичних, інтелектуальних, моральних, емоційних зусиль для того, щоб виконати певне завдання. Варто пам'ятати, отриманий результат не завжди є показником трудових зусиль дітей. Дитина може докласти максимум старанності, але якість виконаної роботи, на погляд дорослого, може бути незадовільна. Неприпустимо оцінювати такий результат як негативний. Необхідно підтримати, висловити віру в її можливості, дати відчутти, що її праця дуже потрібна.

Важливим напрямом у розвитку трудової діяльності дошкільника виступає розширення її різновидів, якими оволодіває дитина. Основними формами організації праці дітей дошкільного віку в дитячому садку є трудові доручення, колективна праця, чергування. Під час виконання трудових доручень діти стають більш організованими, охайними, старанними, у них формується звичка до порядку, а головне – реалізовується потреба "Я сам". Завдяки виконанню трудових доручень у дітей розвивається така якість особистості, як самостійність. А саме застосування різних видів доручень сприятиме тому, що рівень самостійності у дітей середнього дошкільного віку значно зросте. За змістом та організаційною структурою трудові доручення є найдоступнішою і найпоширенішою формою організації дитячої праці. Сутність їх полягає у покладанні на дитину чи групу дітей певних обов'язків, виконання певних завдань. Вони мають чітку спрямованість на результат. Доручення використовуються на кожному віковому етапі в усіх видах праці.

У дошкільному закладі вихователі повинні допомагати дітям відкриватися в процесі трудової діяльності, розподіляти між усіма роботу, слідкувати за її виконанням, своєчасно направляти їх дії в потрібну сторону.

Перш ніж розподілити доручення між дітьми, необхідно:

- розповісти дітям про користь праці, для того, щоб вони знали наскільки потрібна і важлива робота;
- перераховувати дітям весь обсяг майбутньої роботи, наприклад: «Ви сьогодні всі чергові й ми будемо прибирати нашу кімнату; Що потрібно зробити? На поличках для іграшок слід навести порядок, покласти по корзинах будівельні матеріали і т.д. »;
- обговорити з дітьми, які на їхню думку справи потрібно виконати ще, для того, щоб в груповій кімнаті було чисто і охайно;
- звертати увагу як діти ставляться один до одного при розподілі обов'язків, в якій формі висловлюють своє невдоволення, чи вміють коректно робити зауваження, доводити справедливість своїх претензій.

Трудова діяльність є важливим чинником виховання самостійної особистості. Включаючись в трудову діяльність дитина докорінно змінює всі уявлення про себе і про навколишній світ. У процесі праці розвиваються здібності, вміння і навички. Трудова діяльність допомагає якнайкраще сформувати уявлення про поняття самостійності у дітей. Систематичне залучення дітей дошкільного віку до різних видів і форм організації посильної праці у відповідних віку межах їхньої предметно-практичної діяльності сприяє створенню у них «враження серйозної праці, без якої життя людини не може бути ні гідним, ні щасливим», – як зазначав Костянтин Ушинський. Саме за допомогою трудових доручень ми розвиваємо у дітей таку базову якість особистості, як самостійність. Але звичайно, виховати самостійну, працелюбну та організовану дитину неможливо лише в стінах дитячого садка. Тому участь батьків у трудовому вихованні дітей має величезне значення, ось чому їх варто активно залучати до цієї роботи.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. - 1999. № 1. - С. 6-9.

2. Годіна Г.Н. Виховання позитивного ставлення до праці // Виховання моральних почуттів у старших дошкільників / Под ред. А.М. Виноградової. М.: Просвещение, 1998.
3. Левківський М. В. Історія педагогіки: Підручник. - Київ, Центр навчальної літератури, 2003. - 360с. С. 215)
4. Національна доктрина розвитку освіти // Дошкільне виховання. - 2002. - № 7. - С. 4-9.
5. Сергєєва, Д.В. Виховання дітей дошкільного віку в процесі трудової діяльності. / Д.В. Сергєєва. М.: Просвещение, 1987. - 96с.

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ СПІЛКУВАННЯ БАТЬКІВ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Марина Чайка

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М.П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед.н., доцент **Корень А.М.**

Особистісно орієнтована філософія виховання й освіти в умовах сучасності має бути спрямована на створення належних умов для розвитку психіки дитини, максимальної реалізації її творчого потенціалу, на задоволення потреби у самоутвердженні. Тому в руслі сучасної гуманістичної парадигми виховної діяльності особливої актуальності набуває формування суб'єкт-суб'єктних взаємин між батьками та дітьми (В.В. Андрієвська, Г.О. Балл, О.М. Корніяка, В.У. Кузьменко, Т.О. Піроженко та інші).

Чинна на сьогодні практика психолого-педагогічної організації стосунків батьків з дітьми дошкільного віку вимагає постановки й розв'язання низки питань, а саме: втілення у процес спілкування дорослих з дітьми особистісно орієнтованого підходу; визначення психологічних умов оптимізації спілкування батьків з дітьми дошкільного віку; впровадження ефективних засобів психологічного впливу, гармонізації стосунків у сім'ї в цілому.

У дослідженнях О.Є. Алексеєнко, Е.Г. Ейдемільера, О.Л. Кононко, С.Є. Кулачківської, М.І. Лісіної, Т.О. Піроженко, О.О. Смирнової, А.С. Співаковської, Т.М. Титаренко, Л.Д. Шнейдер та інших неодноразово підкреслювалась визначальна роль родини, вплив стилю спілкування батьків з дитиною на формування особливостей її психіки та поведінки.

В сучасній психології доведено, що діалогічний тип спілкування є необхідною умовою життєдіяльності людини, формою становлення, розкриття та вираження її сутності [2, 6, 7].

Отже, однією з оптимальних умов розвитку особистості виступає саме особистісно-діалогічне спілкування, що являє собою таку суб'єкт-суб'єктну взаємодію, де, за думкою І.Д. Беха, на основі обміну особистісними позиціями суб'єктів можливе їхнє морально-духовне зростання [2].

Теоретичний аналіз наукових джерел показав, що вибір стилю спілкування батьків з дітьми обумовлено типом батьківського ставлення, якій розглядається як суб'єктивно-оцінне, свідомо-виборче уявлення про дитину, яке визначає особливості її сприйняття, спосіб спілкування, характер прийомів дії [1, 10].

Відповідно до типу батьківського ставлення дорослі застосовують два протилежних стилю спілкування: авторитарно-монологічне й особистісно-діалогічне.

Перший базується на установці суб'єкт-об'єктної (авторитарної) взаємодії. Батьки з авторитарного-монологічним стилем спілкування застосовують жорсткі форми наказів та розпоряджень, часто використовують зауваження і покарання, уникають можливостей вислухати дитину, дати пораду, емоційно підтримати, прийняти її позицію, часто бувають непослідовні у вимогах до дитини. Прийняття, визнання й розуміння дитини замінюється стереотипами й проєкціями дорослого, регулятивна функція спілкування значно домінує над функцією взаємозбагачення.

Другий базується на установці, що суб'єкти спілкування завжди паритетні між собою. Батьки з особистісно-діалогічним стилем спілкування приймають дитину такою, якою вона є, оцінюючи її як рівноправного партнера,

співучасника, надають перевагу позитивній оцінці вчинків дошкільника, заохочують, підтримують його у прагненні досягти успіху, у процесі спілкуванні переважають дружні та теплі стосунки. Особистісно-діалогічне спілкування являє собою єдність гуманістичної позиції дорослого щодо дитини, тобто її прийняття, визнання й розуміння, і реального діалогу, у якому насамперед реалізується функція взаємозбагачення суб'єктів цінностями, інформацією й почуттями, через які здійснюється регулятивна функція спілкування. За таких умов створюється середовище, що сприяє розвитку здібностей дитини, самореалізації її особистісного потенціалу, забезпечує їй психологічний комфорт, створює у неї відчуття захищеності і водночас відкритості світу. За умов такого спілкування ціннісно-сміисловою позицію батьків вступає особистість дитини.

Сприйняття батьками своєї дитини як особистості, що виявляється насамперед у превалюванні особистісної форми спілкування і навпаки, безособистісне ставлення до дитини з боку батьків, яке породжує авторитарну форму спілкування, призводить до відповідних деформацій в особистісному розвитку дитини, ускладнюючи можливості її самореалізації, актуалізуючи необхідність надання сім'ї психологічної допомоги [5, 6, 7, 9,10].

Важливими ознаками психологічно оптимального спілкування виступають готовність до усвідомленого взаємопізнання, взаєморозуміння та взаємоприйняття; використання діалогічної стратегії спілкування як основи суб'єкт-суб'єктної взаємодії; дотримання відкритості, щирості, поваги, адекватної вимогливості, конгруентності, співучасті; уміння говорити і слухати; уміння відображати думки та почуття партнера; спрямованість на самовиховання і самореалізацію; використання оптимальних засобів виховного впливу.

Прояв цих ознак залежить від рівня психологічних знань батьків про сутність та особливості спілкування з дитиною, зокрема, про особливості власного стилю; від дії їх перцептивно-рефлексивних умінь; від ступеня готовності до безумовного прийняття дитини, позитивного ставлення до неї,

співучасті; від рівня сформованості в батьків умінь та навичок ефективного використання різноманітних засобів спілкування, встановлення суб'єкт-суб'єктних взаємин, застосування конструктивних стратегій взаємодії та ефективних засобів виховного впливу.

Отже, *оптимізація спілкування* – це процес свідомого вибору найкращого варіанту спілкування в конкретних умовах, який передбачає нерозривний зв'язок мети спілкування (обмін інформацією, організація взаємодії, пізнання один одного) та засобів і форм її досягнення (особистісно орієнтоване спілкування)[3].

Найбільш доцільним в процесі спілкування батьків з дітьми є застосування особистісно орієнтованого підходу, впровадження основних ідей та принципів якого в родинне спілкування гармонізує сімейні стосунки, обумовлює вибір батьками психологічно оптимального спілкування, сприяє в цілому всебічному розвитку дитини [2, 4, 8]. Недостатня експериментальна розробка психологічних досліджень з проблеми оптимізації спілкування в умовах сімейної взаємодії обумовлює доцільність організації експерименту, спрямованого на вивчення специфіки спілкування батьків з дітьми дошкільного віку; виявлення впливу батьківського ставлення на процес спілкування у сім'ї; визначення психологічних умов, що забезпечують оптимізацію процесу спілкування батьків з дітьми-дошкільнятами та обґрунтування форм допомоги батькам з метою оптимізації їх взаємин з дітьми дошкільного віку.

Отже, врахування визначених психологічних умов спілкування дозволило досягнути оптимізації стосунків у системі батьки – діти, зокрема, нівелювати такі складові батьківського ставлення як відштовхування, авторитарна гіперсоціальність; розширило арсенал комунікативних навичок спілкування та навичок побудови конструктивної взаємодії; підвищило сенситивність батьків стосовно дітей, сприяло зростанню рівня психолого-педагогічної культури батьків.

Література

1. Акименко Ю.Ф. Психологічна корекція ставлення батьків до дітей молодшого шкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 —Педагогічна та вікова психологія / Ю.Ф. Акименко. – К., 2003. – 19 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості. Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / Іван Дмитрович Бех. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
3. Горецька О.В. Психологічні умови оптимізації спілкування батьків з дітьми дошкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 —Педагогічна та вікова психологія / О.В. Горецька – К., 2009. – 20с.
4. Назаренко Г.І. Росте людина. Гуманно-особистісний підхід / Г.І. Назаренко, Г.Ф. Пономарьова : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Х. : Скорпіон, 2006. – 140 с.

МАТЕМАТИЧНИЙ АЛГОРИТМ ОПТИМІЗАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ «ІНТЕГРАЛ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИЗАЙНЕРА»

Сергій Чирчик

Академія будівництва України,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

член-кореспондент,

к. фіз.-мат. наук, доцент

Аналізуючи освітні програми провідних вузів за напрямом «дизайн», приходимо до висновку, що дизайн-освіта в Україні перейшла з стадії становлення в стадію оптимізації, що не може не вплинути на методи оцінки рівня професійної компетентності випускника. Підтвердженням цього є задекларовані засоби діагностики якості вищої освіти в методичних рекомендаціях з розробки складових галузевих стандартів вищої освіти.

При формуванні професійної компетентності майбутніх дизайнерів інтер'єру потрібно провести її диференціацію на компоненти, встановивши їх функціональні зв'язки і таким чином провести структуризацію цього поняття.

Для дослідження різних педагогічних явищ доцільно використовувати їх спрощений формальний опис - математичну модель. Так нами в роботі [1] запропонована оптимізаційна модель «Інтеграл компетентності дизайнера». Запропонований алгоритм оптимізаційного методу оцінки становлення професійної компетентності дизайнера, за функціональними компонентами передбачає оцінку рівня формування найбільш значущих, з професійної точки зору, компетенцій дизайнера інтер'єру (соціально-особистісних, інструментальних, загальнонаукових і професійних).

Методологічну оптимізацію структури становлення професійної компетентності дизайнера, з урахуванням виробничих функцій і типових завдань діяльності, доцільно проводити методом порівняльної комплексної рейтингової оцінки за допомогою системи показників за такими функціональними компонентами [1, с.66]:

Перший блок – *«Мотиваційно-особистісний компонент»* – потребує аналізу показників:

- 1) рівня потреби власного удосконалення та здійснення професійної діяльності;
- 2) мети, мотивів, потреби, ціннісних орієнтирів актуалізації в професійній діяльності;
- 3) наявності професійного інтересу, що аргументує прагнення до професійно-особистісного зростання;
- 4) вольової полярності професійної самореалізації.

У другому блоці – *«Творчо-інноваційний компонент»* – розглядається:

- 1) відповідності знань, умінь, навичок до їх реалізації на практиці;
- 2) система засобів та прийомів професійної діяльності, що необхідна випускнику для проектування власної технології функціонування у професійній площині.

У третьому блоці – «*Реалізаційно-діяльнісний компонент*» – необхідно проаналізувати:

- 1) рівень здатності до генерування оригінальних ідей;
- 2) вміння реалізовувати сучасні проекти; здатності до прогнозування модних стилів та тенденцій у професійній площині;
- 3) рівень просторово-уявного мислення;
- 4) здатності до критичної самооцінки;
- 5) здатності до систематизування аналогів та прототипів;
- 6) вмінні узагальнювати та систематизувати;
- 7) рівень творчо-інноваційного прояву особистості у професійній площині.

Четвертий блок — «*Рефлексивний компонент*» – передбачає аналіз:

- 1) психологічних особливостей та природних професійних задатків;
- 2) уміння самодостатньо контролювати якісні і кількісні показники своєї діяльності та рівень власного розвитку у проекції на особистісні досягнення;
- 3) рівня сформованості таких якостей і властивостей як: ініціативність, послідовність, схильність до самоаналізу, здатність до передбачення та прогнозування результатів своєї діяльності.

Розглянемо математичний алгоритм оптимізаційної моделі «Інтеграл компетентності дизайнера», який базується на методі регресійного моделювання.

Математичні передумови регресійного моделювання при побудові оптимізаційної моделі

Регресійна модель застосовується для якісного опису залежності деякої величини (залежна змінна) від ряду факторів, що на неї впливають. Як правило, врахування усіх факторів неможливе у зв'язку з їх великою кількістю, або є занадто складним. Тому виділяються найбільш значущі фактори, що вважаються пояснюючими (незалежними) змінними, а вплив інших факторів враховується за допомогою деякої випадкової величини, що входить у модель. Внаслідок цього і залежну змінну необхідно розглядати як випадкову.

Нехай маємо n незалежних змінних X_1, X_2, \dots, X_n і залежну змінну Y . Зробимо припущення, що випадкова величина Y безперервна, можна допустити, що розподіл цієї величини при кожному допустимому значенні незалежних змінних (x_1, x_2, \dots, x_n) має умовну щільність $f_{x_1, x_2, \dots, x_n}(y)$.

У традиційній постановці завдання регресивного моделювання передбачається, що умовні розподіли Y при кожному допустимому значенні незалежних змінних *нормальні*. Змінні X_i ($i=1 \dots n$) вважатися не випадковими, тобто передбачається що значення задані чи відомі точно.

У досить загальному випадку, регресійна модель приймає вид [2]:

$$Y = f(X_1, X_2, \dots, X_n) + \varepsilon,$$

де ε - випадкова величина.

Природним вибором функціональної частини випадкової величини Y виступає її середня величина, що інтерпретується як умовне математичне сподівання $M_x(Y)$ отримане при заданому наборі значень функціональних змінних (x_1, x_2, \dots, x_n) - це очікуване значення залежної змінної при заданих значеннях незалежних.

Таким чином, при природному виборі функціональної частини рівняння регресійної моделі прийме вигляд:

$$Y = M_x(Y) + \varepsilon,$$

де ε - математично інтерпретується як *збурення*.

Розглянемо деякі основні властивості регресійної моделі [див., наприклад, 2, 3].

Проаналізуємо рівняння $Y = M_x(Y) + \varepsilon$ і від обох частин візьмемо математичне сподівання при заданому наборі значень змінних X . $M_x(Y)$ є числовою величиною, яка дорівнює своєму математичному очікуванню. Таким чином, отримаємо рівність:

$$M_x(\varepsilon) = 0,$$

тобто у регресійній моделі спостерігаємо рівність нулю очікуваного значення випадкової складової. Передбачається, також, некорельованість

випадкових помилок і змінних X і це найбільш істотна умова надійності одержаних кількісних результатів аналізу регресійної моделі.

В подальших роботах буде висвітлено експериментальну частину наукового дослідження.

Література

1. Чирчик С.В. Оптимізаційна модель «Інтеграл компетентності дизайнера» / Вища школа – 2014. – № 2. – с. 59-95.
2. Ферстер Э., Ренц Б, Методы корреляционного и регрессионного анализа: Пер. с нем. — М.: Финансы и статистика, 1982. - 304 с.
3. Кремер Н.Ш. Теория вероятностей и математическая статистика. – 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Юнити-Дана, 2004. — 573 с.

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Олена Чубата

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник - к. пед. наук, доцент *Шулигіна Р. А.*

Стратегічна мета функціонування дошкільної та початкової ланок освіти як перших сходинок системи неперервної освіти полягає в розвитку особистості дитини, набутті нею життєвої компетентності, спрямуванні на творчість і самореалізацію, формуванні її мотиваційної сфери стосовно навчання. У цей період осмислюються позитивні наслідки духовного, фізичного та соціально-психологічного розвитку дитини, йдеться також про виховання ціннісних орієнтацій, формування досвіду, розвиток психічних процесів тощо. Це є надзвичайно важлива ділянка педагогічної роботи вихователя щодо формування у дитини позитивного ставлення до школи.

У зв'язку з цим, виникає питання наукового і практичного характеру: якими мають бути підходи до підготовки вихованців дошкільних закладів та дітей, які їх не відвідують [3, с. 4]. Її можна вирішувати за допомогою створення підготовчих груп і класів, головним завданням яких, як зазначає Л. Божович, є досягнення певного рівня розвитку пізнавальних інтересів, готовності до довільної регуляції своєї мисленнєвої діяльності та до соціальної позиції майбутнього школяра.

Аналогічні погляди розвивали у своїх дослідженнях Д. Ельконін, Е. Єрмакова, О. Запорожець, А. Усова, Е. Юркевич та інші, які довели, що без підтримки педагога не стійкі інтереси до навчання можуть швидко згасати, оскільки самі собою недовго стимулюють навчальну діяльність. Дітей дошкільного віку цікавлять здебільшого яскраві ознаки і факти, вони орієнтуються на сам процес діяльності (це стосується, зокрема, письма).

Виходячи з цього, а також із підвищених вимог, які сьогодні ставляться перед підготовчими групами і класами, можна визначити конкретні завдання вироблення мотивації учіння у дітей 7-го року життя: *сформувати* адекватні уявлення про школу, пізнавальну спрямованість, тобто інтерес до предметів, які вивчаються; *виховати* позитивне ставлення до навчання як до серйозної соціально значимої й оцінювальної діяльності. Соціальний зміст шкільного навчання загалом передається дітям від дорослих – вихователів, батьків і, безпосередньо впливає на їхні уявлення про школу.

Отже, першочергове завдання педагогів – допомогти своїм вихованцям зрозуміти, що їх чекає у школі. Корисним є читання відповідних художніх творів, бесіди про навчання, проведення сюжетно-рольових ігор (наприклад, «Школа», «Бібліотека») та ін. Варто зауважити, що приділяючи значну увагу навчальному процесу, вихователі часом занижують значення творчої гри в якій, міститься великий виховний потенціал в плані підготовки дітей шкільного життя: дитина глибше усвідомлює майбутні зміни, вчиться діяти в колективі однолітків, докладати зусиль для подолання труднощів. У грі формуються такі якості особистості, як самостійність, ініціативність, організованість, у ній

розвиваються творчі здібності. Граючи майбутні школярі відтворюють набуті знання про школу, правила поведінки учня, вимоги педагога передають свої емоції, побажання, мрії. Проте гра буде цікавою за змістом і об'єднає значну кількість учасників тоді, коли у дітей сформовані достатньо чіткі уявлення про те, що вони відображатимуть [3, с. 5].

У реальній теорії та практиці ще й на сьогодні існують розбіжності щодо розуміння понять «підготовка до школи», «готовність до школи» та остаточно не визначено ієрархію завдань для кожного етапу життя дитини. Поняття ж «мотиваційна готовність» трактується як позитивне ставлення до школи і походить від слова «мотив», що означає спонукання, а в даному контексті – ставлення до майбутнього навчання [1, с. 98]. Готовність до навчання у школі є інтерактивною характеристикою психічного розвитку дитини, яка охоплює компоненти, що забезпечують її успішну адаптацію до умов і вимог школи [4, с. 96]. Разом з тим не все, що дітям відомо про школу, сприяє виникненню задумів, які переростають у творчу гру. Щоб викликати особливий інтерес, при ознайомленні з шкільним життям варто приділяти увагу таким явищам, які безпосередньо впливали б на почуття. Потрібно не тільки розповідати дітям, що таке школа, кого називають школярами, а й звертати їхню увагу на взаємини одне з одним та з педагогом, розповідати про кращих учнів, підтримувати бажання наслідувати їх.

Важливий компонент позитивного ставлення до учіння – інтерес дитини до навчальних предметів. Сучасні дослідження Е. Коломинського, О. Панько, О. Скрипченко, Г. Щукіної та інших виявили такі головні етапи процесу формування пізнавального інтересу: підготовка ґрунту для його появи – створення умов, які викликають потребу у знаннях і відповідному виді діяльності; вироблення позитивного ставлення до предметів, які вивчаються, і до процесу навчання; організація діяльності, у якій формується навчально-пізнавальний інтерес.

Формування позитивного ставлення до засвоєння знань і вмінь залежить від багатьох чинників і, насамперед, від готовності дітей до цього,

усвідомлення ними навчання як серйозної, відповідальної і наполегливої праці; від знання педагогом їх ставлення до школи, до навчальних предметів і зміни його протягом року; від організації навчально-виховного процесу, вмілого урахування індивідуальних особливостей кожної дитини у розумінні змісту та засвоєнні програмного матеріалу, що є головною передумовою появи інтересу до навчання. Для цього вихователь має чітко визначити педагогічну мету: чого він повинен сьогодні навчити дітей і як розкрити їм значення знань, які подаються. Друга важлива передумова – наявність нового як у змісті повідомлюваного, так і в підході до його розкриття. Не слід повторювати відомі істини на одному й тому ж пізнавальному рівні; потрібно розширювати горизонти пізнання дітей, вчити їх знаходити в добре відомому щось нове, раніше незнане, що слугує глибшому розумінню матеріалу. Третя передумова формування інтересу до навчання – емоційна привабливість процесу навчання. Засвоєні знання мають викликати у дитини емоційний відгук, активізувати інтелектуальні, моральні й естетичні почуття. Задоволення потреб, підтримка стану емоційного комфорту сприяють формуванню позитивного ставлення до учіння, впевненості у собі, у можливості досягнення успіху.

Формуванню позитивного ставлення дошкільників до навчання сприяють використання доступних відомостей про минуле й сучасне рідного краю, урахування особистого досвіду та зацікавлень дітей, зв'язок нових знань з уже відомими, з реальним життям. Інші вагомі чинники – самостійність дитини у пізнавальній діяльності; оцінка педагогом її успіхів. Формувати у дітей сталий інтерес до діяльності на заняттях неабияк допомагає введення ігрових ситуацій. Перевага ігрової форми організації учіння виступає особливо чітко, коли один і той же матеріал подається в ситуації різних мотиваційних контекстів. Результативність цієї форми пов'язана з психологічною характеристикою учіння в умовах гри, включення у яку сприяє найкращому виконанню взятої нею ролі, відтворенню відповідної діяльності. У грі найбільш продуктивно засвоюється матеріал, який подається. Виконуючи навчальні завдання в ігровій ситуації, кожна дитина сприймає себе як активного співучасника пізнання. При

цьому створюються сприятливі умови для прояву самостійності, пошуку, творчості. У формуванні позитивного ставлення до учіння результативності надає введення у навчальний процес групових ігрових і неігрових форм діяльності; використання їх спонукає до роботи малоактивних дітей.

Для формування позитивного ставлення до учіння неабияке значення має правильна оцінка вихователем діяльності дітей: дошкільники сприймають її, власне, як оцінку своєї особистості загалом. Потрібно обов'язково використовувати вмотивовані позитивні оцінні висловлювання (схвалення, заохочення, підбадьорення, згоду, перспективну оцінку) в присутності всієї групи дітей. Важливо сформувати у старших дошкільників уявлення про заняття як таку діяльність, у якій слід долати певні труднощі: скажімо, пояснюючи дитині спосіб виконання завдання, вихователь говорить: *«Ось тут буде важче. Будь особливо уважним, і ти все виконаєш правильно»*. Щира порада і підтримка викликатимуть бажання діяти як слід, підтримують інтерес до учіння, формуватимуть позитивне ставлення до нього [3, с. 5].

Зрозуміло, що позитивні мотиви учіння формуватимуться безпосередньо у самій школі, в процесі навчальної діяльності. Однак ті передумови, з якими діти починають навчання, багато в чому визначають як майбутні досягнення, так і труднощі. Якщо у дошкільника сформувалось бажання йти до школи, вчитися, що узгоджується з адекватним уявленням про школу, то це один з найсприятливіших чинників нормального переходу до шкільного дитинства, навчальної діяльності. Така дитина з готовністю сприймає шкільні правила, завдання, умови, вимоги, їй легше призвичаїтись до них [5, с. 51].

Перехід дитини з дошкільного навчального закладу до школи – це важливий етап її життя – пов'язаний не лише зі зміною середовища її розвитку, а й із відповідними процесами самоусвідомлення, із зіткненням з новими проблемами, відкриттям у собі нових можливостей тощо.

Література

1. Божович Л.І. Проблема розвитку мотиваційної сфери дитини / Л.І. Божович. – М.: МГУ, 1992. – С. 125.
2. Бушуєва Н. Формування в дошкільників позитивної настанови на шкільне навчання / Наталя Бушуєва // Освіта Донбасу. – 2005. – № 4. – С. 77.
3. Зубалій Н. Формування у шестирічних позитивного ставлення до школи, до навчання / Наталя Зубалій // Дошкільне виховання. – 1985. – №10. – С. 4-5.
4. Котирло В.К. Завтра в школу / В.К. Котирло. – К.: Видавництво «Радянська школа», 1977. – С. 118.
5. Кулачківська С. Навіщо дошкільнятці перехідний вік / С. Кулачківська, Л. Подоляк // Дошкільне виховання. – 2001. – № 5. – С. 51.

ФОРМУВАННЯ ДРУЖНИХ ВІДНОСИН МІЖ ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ

Олена Шальнєва

Інститут розвитку дитини

НПУ ім. М.П.Драгоманова

Науковий керівник - к. п. н., доцент *Корень А.М.*

Зміни, що відбуваються у житті кожного та всього нашого суспільства, пов'язані з багатьма труднощами не лише в політичній, економічній, соціальних сферах, а й у сфері виховання молодого покоління. Серед багатьох факторів, що визначають формування особистості дитини дошкільного віку, основна увага приділяється відносинам з іншими людьми. А один з найбагатших форм емоційних, надійних та продуктивних відносин - відносини між однолітками [3].

Основними факторами соціалізації дітей старшого дошкільного віку є дитяче співтовариство, або товариство однолітків, фундаментом якого є спілкування між дітьми, особливі міжособистісні взаємини та специфічні види діяльності. Разом з однолітками дитина дізнається про себе та про світ, що у

результаті породжує потребу в ціннісному ставленні до себе, до інших, до навколишнього середовища. Ці та інші положення є базовими у Законі України «Про дошкільну освіту», Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні та інших документах [5].

В науковій літературі проблема формування дружніх відносин представлена у філософському, психологічному та педагогічному аспектах. Праці В. Котирло, С. Кулачківської, С. Лаврентьєвої, Ю. Приходько та інші вчені стверджують, що ціннісне ставлення дитини до себе та оточуючих, та її суспільна поведінка формується на основі емпатії, гуманних почуттів, позитивного сприймання навколишнього середовища. Відповідні переживання виникають у ході взаємодії з однолітками і обумовлюються оцінними впливами дорослих. Вчені С. Анісімов, В. Бакштановський, Р. Буре, Л. Виготський, Н. Горопаха, О. Дробницький, Р. Жуковська, А. Кошелева, С. Рубінштейн, Є. Субботский вважають, що навіть у дошкільному віці, відносини дітей дуже складні, різноманітні і представляють цілу систему за своєю внутрішньою структурою і динамікою розвитку [4].

Ми розглядаємо дружні відносини як безкорисливі особисті взаємовідносини між дітьми, засновані на довірі, щирості, взаємних симпатіях, спільних інтересах і захопленнях [1].

В дошкільних групах М.П. Загоровський виділив наступні рівні відносин між однолітками:

Функціонально-рольові відносини. Даний рівень відносин зафіксований у нормах і способах дії в групі під час засвоєння їх дитиною, і реалізує себе у виконанні різних ролей - ігрових чи соціальних. Вони дозволяють відповісти на наступні питання: «в якій конкретній діяльності розгортаються ці відносини?», І «що вони відображають?»

Емоційно-оцінні відносини. Даний рівень відносин проявляється в перевагах, симпатіях і антипатіях і в різного роду виборчих уподобаннях дітей. Слід зазначити, що у відносинах з однолітками здійснюється взаємна корекція поведінки дітей відповідно до засвоєними соціальними нормами. Так, якщо

дитина відповідає даним нормам, то він оцінюється іншими дітьми позитивно, а якщо відходить від них - виникають «скарги» дорослому, які обґрунтовані бажанням підтвердити норму.

Особистісно-сміслові відносини. Даний рівень відносин являє собою взаємозв'язки в групі, при яких мотив однієї дитини набуває для інших однолітків особистісний зміст і учасники спільної діяльності переживають інтереси і цінності цієї дитини, як свої власні мотиви.

Особливо яскраво ці відносини проявляються тоді, коли дитина у взаєминах з оточуючими бере на себе реальну роль дорослого і діє відповідно до неї [2].

Як зазначає З. В. Огороднійчук, діяльність, у якій дитина спочатку емоційно, а потім інтелектуально засвоює всю систему людських взаємин - це ігрова діяльність[6].

Одним з поширених ігор старших дошкільнят є сюжетно-рольові ігри. Характерною особливістю сюжетно - рольових ігор є те, що її створюють самі діти, а їх ігрова діяльність носить ясно виражений самодіяльний і творчий характер. Психолог З. А. Запорожець стверджує: "Сюжетно-рольова гра, як казка, щоб навчити дитину відчувати думки і почуття зображуваних людей, виходячи за рамки повсякденних вражень у більш широкий світ людських зусиль і героїчних вчинків. У творчій сюжетно-рольовій грі дитина активно відновлює, моделює явища реального життя, переживає їх, і це наповнює його життя багатим змістом, залишає зміст на довгі роки. У процесі гри дитина спрямована на досягнення мети, спільну діяльність, командну взаємодію. Програючи певну роль дитина може виразити свою індивідуальність. Але між тим ігри допомагають дітям пережити почуття спільності один з одним, вчать помічати гідності і переживання однолітка і допомагати йому в ігровому і реальній взаємодії.

Між деякими дітьми встановлюються особливо дружні стосунки: вони вважають за краще грати, трудитися, розмовляти, ділитися радіщами і прикрощами з певними товаришами.

У грі проявляються кілька типів взаємин. Це відносно стабільні міжособистісні відносини, що виникли ще до початку гри. На їх фоні виникають і розгортаються сюжетно-рольові відносини. В іграх діти вступають в такі відносини, які в інших умовах їм недоступні. Це відносини взаємного контролю, взаємної допомоги [3].

Отже, саме сюжетно-рольова гра, сприяє формуванню міжособистісних відносин і спілкуванню між однолітками, розумовому розвитку дитини, формує дружні відносини, вдосконалення пізнавальних процесів, розвитку творчої активності дітей.

Зважаючи на вище зазначене, вважаю за необхідне надати деякі рекомендації вихователям щодо формування дружніх відносин у дітей старшого дошкільного віку в процесі сюжетно рольової гри.

1. Стимулювати дітей до використання виразних засобів мови, жестів при передачі характерів виконуваного персонажа.
2. Забезпечити умови для ігрової діяльності дітей.
3. Дати можливість вільного вибору дитиною вибору гри, відповідного його інтересам.
4. Заохочувати дитячу ініціативу.
5. Сприяти розвитку у дітей ініціативи та самостійності в грі, активності в реалізації ігрових задумів.
6. Приділяти увагу формуванню у дітей умінь створювати нові різноманітні сюжети гри, придумувати нові правила і дотримуватися їх у процесі гри.
7. Сприяти зміцненню дитячих ігрових об'єднань, бути уважним до відносин, що складаються дітьми в грі.
8. Орієнтувати дітей на співпрацю у спільній грі, регулювати їхню поведінку на основі творчих ігрових задумів.
9. Формувати у дітей уміння творчо комбінувати різноманітні події, створюючи новий сюжет гри.

10. Підтримувати інтерес дітей до вільної гри-імпровізації за мотивами казок, літературних творів, пропонуючи різні форми: драматизація за ролями, ляльковий театр, бере участь разом з дітьми [4].

Отже, цінність сюжетно-рольових ігор полягає у тому, що вони допомагають дитині реалізувати себе в суспільстві. У грі постійно розвивається і показується суспільне життя малюка, за допомогою гри діти спілкуються між собою і висловлюють свої емоції. Вона чудово впливає на старших дошкільників, адже вона виховує колективізм, проявляє дружелюбність, заохочує до бажання та вміння об'єднуватись для спільної гри, таким чином формуються взаємні відносини між дітьми.

Література

1. Копилов С. Навіщо шестирічним потрібна гра? Дошкільне виховання 2006 № 9 ст.12-13.
2. Максакова А. І., Тумакова Г. А. Вивчайте граючи. М. Освіта, 1983.
3. Рєпіна Т.А. Діяльність і взаємовідношення дошкільнят., 1987.- 73с.
4. <http://bukvar.su/pedagogika/105042-Issledovanie-razvitiya-syuzhetno-rolevyih-igr-starshih-doshkol-nikov.html>
5. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
6. http://pidruchniki.com/16330826/psihologiya/igrova_diyalnist_providna_dlya_doshkolnogo_viku

МЕТОДОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО ООНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ

Вікторія Шапірко

Сарненський педагогічний коледж РДГУ

Науковий керівник –викладач-методист *Білецька О.Д.*

У всіх сферах діяльності інновації спершу сприймаються як незвичний почин, а з часом викликають захоплення, здобувають прихильників і

послідовників. У педагогічній справі їх вирізняє ставлення до дитини як до вершинної мети, на основі якого ставали реальністю на перший погляд недосяжні результати навчальних і виховних старань. Розвиток системи освіти вимагає від педагогічної науки й практики вивчення і впровадження нових методів навчання і виховання дітей.

Інноваційний процес в освіті - це сукупність послідовних, цілеспрямованих дій, спрямованих на її оновлення, модифікацію мети, змісту, організації, форм і методів навчання та виховання, адаптації навчального процесу до нових суспільно-історичних умов.[1].

У педагогіці поняття «інновація» вживають у таких значеннях:

- форма організації інноваційної діяльності;
- сукупність нових професійних дій педагога, спрямованих на вирішення актуальних проблем виховання і навчання з позицій особистісно-орієнтованої освіти;
- зміни в освітній практиці;
- комплексний процес створення, розповсюдження та використання нового практичного засобу в галузі техніки, технології, педагогіки, наукових досліджень;
- результат інноваційного процесу.

Пошуки вирішення педагогічних проблем інноватики тісно пов'язані з аналізом вже існуючих результатів дослідження сутності, структури, класифікації та особливостей протікання інноваційних процесів у сфері освіти. На теоретико-методологічному рівні найбільш фундаментально проблема нововведень відображена у працях М.М. Поташника, А.В. Хуторського, Н.Б. Пугачової, В.С. Лазарева, В.І. Загвязинського. Технологічний підхід до освіти активно розробляється у дослідженнях В.П. Беспалька, М.Є. Бершадського, В.В. Гузеєва, М.В. Кларина, Г.К. Селевка, А.І. Умана та інших учених. Значний внесок у розробку інноваційних технологій, що використовуються для формування професіональноважних умінь студентів, внесли Г.М. Андреєва, С.М. Архангельський, В.П. Беспалько, Г.К. Селевко. Уже проведено ряд

досліджень, що розкривають методичні та технологічні аспекти дистанційного навчання. Цій проблемі присвячені роботи А.А. Андреева, Д.А. Богданової, А.М. Бершадського, Б.С. Гершунського, М.В. Масового, В.І. Макарова, О.С. Полат, А.Ю.Уварова, М.С. Чванова. Термін "технологія освіти" виник за кордоном і був пов'язаний з надіями на активізацію навчального процесу у зв'язку з появою можливостей широкого впровадження в навчання технічних засобів та обчислювальної техніки. Цей аспект вищої освіти знайшов відображення в роботах Г.А. Китайгородської, О.С. Полат, В.А. Сластеніна. Особлива увага в системі професійної освіти приділяється такій інноваційній технології (заснованій на широкому застосуванні засобів мультимедіа) як дистанційне навчання, що детально розглянуто в дослідженнях М.С. Іванової, А.С. Мінзова, А.П. Платонова та ін.

Інновації в педагогіці пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією (лат. *integratio* — відновлення, об'єднання в ціле окремих елементів) знань і форм соціального буття. Нині створюється нова педагогіка, характерною ознакою якої є інноваційність — здатність до оновлення, відкритість новому.

Освіта українського соціуму сьогодні перебуває на етапі максимального удосконалення та оновлення. Одним із шляхів модернізації освітньої системи України постає упровадження в навчальний процес ВНЗ інноваційних педагогічних технологій і методів.

Причинами застосування інноваційних технологій є невідповідність між стратегічною метою (всебічний розвиток особистості), закладеною в нормативних документах, і реальною діяльністю навчального закладу.

Актуальність оновлення системи освіти пояснюється процесом оновлення суспільства. За твердженням відомого англійського поета та прозаїка Редьярда Кіплінга «Освіта - найвизначніша з усіх земних благ, але тільки тоді, коли вона найкращої якості. Інакше вона абсолютно марна.»[3].

Інновація в українській освіті визначена в Концепції національно-патріотичного виховання: «На сучасному етапі розвитку України виникає

необхідність переосмислення зробленого та здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей: повага до національних символів (герба, прапора, гімну України); участь у громадсько-політичному житті країни; повага до прав людини; верховенство права; толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно - мовних особливостей; рівність всіх перед законом; готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.»[1].

Динаміка соціально-економічних процесів у постіндустріальному (електронному, інформаційному) світі радикально актуалізувала проблему інноваційного потенціалу нації як однієї з гарантій стабільних її позицій у світовому співтоваристві, успішного реагування на різноманітні цивілізаційні виклики. Інноваційність є однією з домінуючих тенденцій розвитку людства. З урахуванням цього нова освітня парадигма вибудовується на засадах збереження і розвитку творчої потенції людини, її спрямованості на самовизначення, стабільно активної життєдіяльності у змінних соціальних умовах, готовності до сприймання і розв'язання нових завдань.

Педагогічна інноватика полягає у постійному пошуку і впровадженні нових максимально ефективних технологій навчання і виховання, результатом яких має бути формування високоадаптованої до змінних умов, активної діяльної, творчої особистості, яка вміє аналізувати, долати будь-які труднощі, бо вона ще в юному віці з допомогою вчителя пізнала, створила себе, навчилася володіти собою.

За твердженням українського педагога Василя Сухомлинського (1918—1970), « ...перетворення наукових істин у живий досвід творчої праці — це найскладніша сфера дотикання науки до практики. Зроблене вченим відкриття, коли воно оживає в людських взаємовідносинах у живому пориві думок і емоцій, постає перед учителем як складне завдання, розв'язати яке можна

багатьма способами... У виборі способу, втіленні теоретичних істин у живі людські думки й емоції саме і полягає творча праця вчителя».

Результатами педагогічної творчості можуть бути:

1. Педагогічні відкриття — наймасштабніші новаторські педагогічні рішення, пов'язані з формуванням, обґрунтуванням нових педагогічних ідей та їх впровадженням у конкретній педагогічній системі.

2. Педагогічні винаходи — перетворення, конструювання окремих елементів педагогічних систем, засобів, методів, умов навчання та виховання.

3. Педагогічні вдосконалення — модернізація й адаптація до конкретних умов уже відомих методів і засобів.

Отже, важливою умовою інноваційного процесу і об'єктивною необхідністю в інноваційній діяльності педагога, сутнісною характеристикою інноваційного процесу є творчість.

Як і в інших сферах суспільного буття, в системі освіти інноваційні процеси є не просто впровадженням нового. Вони реалізуються як цілеспрямовані зміни цілей, умов, змісту, засобів, методів, форм діяльності, яким властиві новизна, високий потенціал підвищення ефективності діяльності загалом або у певних їх сферах, здатність забезпечити довготривалий корисний ефект, узгодженість з іншими нововведеннями. Завдяки цим особливостям інноваційні процеси принципово відрізняються від процесів стабільних.

Основу і зміст інноваційних освітніх процесів становить інноваційна діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, внесенні новоутворень у традиційну систему, що передбачає найвищий ступінь педагогічної творчості. Суб'єктом, носієм інноваційного процесу є насамперед педагог-новатор.

У широкому розумінні до педагогів-новаторів належать усі педагоги, які працюють творчо, прагнуть до оновлення своїх дидактичних і виховних засобів. У вузькому розумінні педагогом-новатором вважають автора нової педагогічної системи, тобто сукупності взаємопов'язаних ідей і технологій

навчання й виховання. З таких позицій правомірно вважати педагогами-новаторами Станіслава Шацького (1878—1934), Антона Макаренка (1888—1939), В. Сухомлинського, Шалву Амонашвілі (нар. 1931), Софію Лисенкову (нар. 1924), Марію Монтессорі (1870—1952) та ін.

Інноваційною діяльністю займається багато творчих педагогів, серед яких умовно можна виокремити три групи:

- 1) педагоги-винахідники, які приходять до нового в результаті власних пошуків;
- 2) педагоги-модернізатори, що вдосконалюють і по-новому використовують елементи створених систем за-для позитивного результату;
- 3) педагоги-майстри, які швидко сприймають і досконало використовують як традиційні, так і нові підходи та методи.

Діяльність педагогів, що належать до цих категорій, утворює інноваційний педагогічний потік, який збагачує практику новими ідеями, новим змістом і новими технологіями.

Інноваційна діяльність є специфічною і досить складною, потребує особливих знань, навичок, здібностей. Впровадження інновацій неможливе без педагога-дослідника, який володіє системним мисленням, розвиненою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій. Педагогів-новаторів такого типу називають педагогами інноваційного спрямування. Їм властиві чітка мотивація інноваційної діяльності та викристалізована інноваційна позиція, здатність не лише включатися в інноваційні процеси, але й бути їх ініціатором.

Література

1. Наказ МОН № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах»

від 16.06.15 року. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/

2. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. - М.: Педагогика, 1989. - 192 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. 3-тє видання, виправлене: Навч. посібник / К.: Альма-матер, 2015.- 304 с.
4. Кларін М.В. Інноваційні моделі навчання в зарубіжних педагогічних пошуках. - М.: Изд. "Арена", 1994. - 223 с.
5. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. - М.: Народное образование, 1998. - 256 с.
6. Столяренко Л. Д. Педагогические технологии. В 2 кн.: Педагогика и психология высшей школы. - Ростов-на-Дону: Феникс, 1998. - С.131-151.
7. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / К.: Кондор, 2011. – 628 с.

ГРА ЯК ЕФЕКТИВНА УМОВА РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Шморгун Інна

*Педагогічний інститут Київського
університету імені Бориса Грінченка*

Науковий керівник — к. пед. н., доцент *Кошарна Н. В.*

Анотація. У статті визначено умови розвитку пізнавального інтересу та обґрунтовано їх дотримання у процесі навчання англійської мови молодших школярів. З'ясовано явище ефективності гри як важливої умови розвитку пізнавального інтересу учнів початкової школи. На основі аналізу літературних джерел визначено вимоги до гри, класифікацію на уроках англійської мови, їх вплив на ефективність оволодіння англійською мовою молодшими школярами.

Ключові слова: гра, пізнавальний інтерес, початкова школа, молодші школярі, урок англійської мови, вчитель англійської мови.

Постановка проблеми. Освітній процес на сучасному етапі розвитку нашої країни ставить перед вчителем початкової школи завдання іншомовної підготовки учня, готового до активної пізнавальної діяльності на уроках англійської мови, який прагне постійного оновлення своїх навичок і умінь. Розв'язання цього завдання потребує пошуку та дотримання вчителем відповідних організаційно-педагогічних умов, що сприяють ефективності оволодіння англійською мовою. Ефективною умовою розвитку пізнавального інтересу учнів початкової школи на уроках англійської мови є гра. Проблема залучення молодших школярів до усної комунікації на уроках англійської мови належить сьогодні до найбільш актуальних проблем у сучасній методиці навчання англійської мови, про що свідчить увага до неї дослідників-науковців і вчителів-практиків, адже від неї залежить ефективність навчання: свідоме й міцне здобуття іншомовних знань, формування навичок, вмінь, розвиток інтересу до навчальної діяльності, самостійність думки та практичних дій. А залучення молодших школярів до усної іншомовної комунікації може бути успішно здійснено в процесі ігрової діяльності.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Аналіз літературних джерел засвідчив, що проблема виявлення ефективних умов, які сприяють розвитку пізнавального інтересу учнів початкової школи є багатоаспектною. Формування пізнавального інтересу учнів розкриті у працях А. Алексюка, Ю. Бабанського, А. Вербицького, В. Лозової та інших науковців. Зокрема, прояв пізнавального інтересу Т. Алексеєнко вбачає у вираженому бажанні учня виконувати щораз нові завдання без примусу з боку вчителя, у свідомому потягу особистості до самоосвіти, у самостійному збільшенні школярем обсягу знань, навичок, вмінь, у використанні для підготовки до занять додаткових матеріалів та літератури. Вчителі початкової школи, особливо на уроках англійської мови, повинні створювати умови, в яких би учень виявляв свою пізнавальну активність, творчість. На значенні ігрової діяльності в навчанні

англійської мови вказують відомі методисти, такі як Є. Пассов, М. Скаткін наголошували, що гра лише оболонка, форма, змістом якої повинне бути навчання, оволодіння видами іншомовної діяльності.

Мета статті – визначити та обґрунтувати значення гри як однієї з ефективних умов розвитку пізнавального інтересу учнів початкової школи у навчанні англійської мови.

Виклад основного матеріалу. У психолого-педагогічній літературі існують різні підходи до визначення поняття «гра». Зокрема,

В. Сухомлинський писав, що без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку: «Гра – це величезне світле вікно, через яке духовний світ дитини вливається в життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що розпалює вогонь кмітливості та допитливості» [7, 115].

В. Сластьонін трактує поняття «гра» як методичний прийом, що відноситься до групи активних способів навчання практичному володінню іноземною мовою. Вона є умовним відтворенням її учасниками реальної практичної діяльності людей, створює умови реального спілкування [5, 247].

Пізнавальний інтерес, на думку науковця Т. Шамової, – це якість діяльності, в якій проявляється ставлення учня до предмета і процесу діяльності, на перше місце серед усіх умов слід поставити формування в учнів позитивних мотивів учіння [8, 93]. Вчитель початкової школи має створити в свою чергу такі умови розвитку пізнавального інтересу учнів, що сприяли б формуванню позитивних мотивів учіння в школярів початкової школи. На підставі опрацьованої науково-методичної літератури ми визначили умови розвитку пізнавального інтересу молодших школярів на уроках англійської мови:

- 1) використання гри на уроках англійської мови;
- 2) створення в учнів відчуття «власного відкриття» певних закономірностей мови;
- 3) нестандартні способи подачі навчального матеріалу;

- 4) збагачення програмного матеріалу додатковими відомостями про країну, мову, якої вивчають;
- 5) використання інформаційних технологій на уроках іноземної мови;
- 6) створення сприятливого для навчання емоційного клімату;
- 7) створення «ситуації успіху» на уроці [3].

Як бачимо, на першому місці ми визначили гру як одну з ефективних умов розвитку пізнавального інтересу учнів початкової школи у навчанні англійської мови. Гра, як показує досвід вчителів, є одним з ефективних прийомів навчання, використання якого робить англійську мову улюбленим предметом школярів. Вибір гри вчителем повинен проводитися з урахуванням цілеспрямованості, можливості поступового її ускладнення й лексичного наповнення гри. В іграх на уроках англійської мови фактор уяви, фантазія дитини, вигадані ситуації відходять на задній план, а домінантою стають спостереження й увага. З огляду на специфіку гри в процесі навчання молодших школярів англійської мови, вчитель початкової школи керує перебігом гри й контролює його [4].

Для того, щоб ігрова діяльність на уроках англійської мови у початковій школі проходила ефективно і сприяла пізнавальному інтересу учнів, вчителю необхідно дотримуватись таких вимог:

1. Готовність учнів до участі в грі. Тобто кожен учень повинен засвоїти правила гри, чітко усвідомити її мету, кінцевий результат, послідовність дій, мати потрібний запас знань та мовленнєвих умінь.
2. Забезпечення кожного учня необхідним дидактичним матеріалом.
3. Чітка постановка правил гри.
4. Дії учнів варто контролювати, своєчасно виправляти, спрямовувати.

Ігри, які проводяться на уроках англійської мови, можна диференціювати за такими показниками:

- а) за змістом і цілями (мовні, мовленнєві);
- б) за типом завдань (оперативні, тактичні, стратегічні);
- в) за кількістю учасників (індивідуальні, парні, групові, фронтальні);

г) за рівнем складності (прості, складні, моноситуативні, поліситуативні);

д) за рівнем складності інтелектуальної діяльності (ігри на впізнавання, репродуктивні ігри, репродуктивно-варіативні, творчі ігри);

ж) за способом, характером, формою проведення (письмові, усні, рухливі, предметні, функціональні, рольові, імітаційні, ігри-змагання) [2].

Існує класифікація ігор М. Строніна, який поділяє ігри відповідно до мовних навичок, формуванню яких вони сприяють [6, 89]. А саме:

- 1) фонетичні;
- 2) лексичні;
- 3) орфографічні;
- 4) граматичні;
- 5) мовленнєві .

Пропонуємо зразки ігор, які можна використовувати на уроках англійської мови у початковій школі.

Фонетичні ігри.

Гра «Один зайвий» («Odd One Out»).

Мета: формувати навички фонематичного слуху. Вчитель пропонує учням вибрати з трьох або чотирьох слів те, у якому немає певного звуку (зайве слово). Наприклад:

meet, seal, sit, veal (зайве слово sit)

bat, pen, and, sad (зайве слово pen).

Методом виокремлення потрібного звуку може бути оплеск після «зайвого слова» або учні можуть просто назвати його.

Гра - Казка про Mr. Language (Мову).

Мета: формувати правильну артикуляцію звуків англійської мови.

- Діти, Mr. Language – це ваш друг, який буде вам допомагати. У нього дуже гарна вимова, тому що він – англієць. Давайте спробуємо вимовити звуки так, як це робить він. Вранці Mr. Language прокинувся, встав. Погода була чудова, він вигукнув [a:], [ɔ:]. Вирішив прибрати у кімнаті, вибити килими [p] –

[b]. Трохи попрацював пилюсопом [t] – [d], протер дзеркало [h] – [h]. Поснідав та вирішив попиту чаю, проте він був гарячий. Mr. Language подмухав [f] – [v]. Пішов на прогулянку після сніданку. Надворі побачив пташку, яка звала пташенят: [vi:] – [vi:] – [vi:]. Назустріч йому вибіг злий собака та загарчав: [r] – [rrrr], Mr. Language сказав у відповідь [brr]. Він тупнув ногою, і собака втік. Раптом підповзла змія та засиччала: [ʃ] – [ʃʃʃ]. Вона зламала зуба та засиччала: [θ]- [ð]. Mr. Language усміхнувся і пішов додому, де на нього чекали справи.

Лексичні ігри

Гра «Хрестики – нулики».

Мета: активізація лексики з певної теми. Вчитель ділить клас на дві команди: «хрестики» і «нулики». На дошці зображено квадрат, який поділено на 9 менших квадратиків. В кожному квадраті є назва теми-категорії, наприклад: animals, seasons, food, weather, professions, clothes. Кожна команда обирає собі категорію, а вчитель читає запитання до цієї категорії. Якщо гравці відповідають на запитання, то вчитель ставить значок команди, що дала відповідь: хрестик або нулик. Перемагає команда, що має три хрестика чи нулика підряд. Запитання можуть бути такі:

Animals: It lives in the forest; it's brown and fat and has a short tail.

Seasons: Children don't go to school in ...

Food: What vegetables do you need to cook vegetable salad?

Weather: What can we see in the sky at day when there are no clouds?

Professions: People of this profession sell things.

Гра «Будь уважним».

Мета: засвоєння лексичних одиниць, шляхом групування слів за різними формальними ознаками, наприклад:

1) учням дається телевізор, виготовлений з паперу, а також набір розрізних карток із зображенням різноманітних предметів. Учням говорять, що цей чарівний телевізор показує тільки ті предмети, які починаються з певної букви. Діти мають вирізати і вставити у віконце екрана телевізора тільки ті предмети, слова на позначення яких починаються з вказаної букви, наприклад:

- You see a magic TV. It shows items that begin with the letter «C». Cut and paste in the window screen TV pictures that begin with the letter «C».

2) Учніам надається набір карток із зображенням різноманітних малюнків, а також дві коробки із написом першої та останньої літер малюнка, для якого вона призначена. Учніам ставиться завдання вирізати і наклеїти на кожную коробку відповідний малюнок, наприклад:

-You see two boxes. The first box is called «C-E» the second box is called «P-E». These letters C-E and P-E indicate that the first and last letters of the pictures must be on the box. Cut out and stick on each box pictures that begin with the corresponding letters.

Орфографічні ігри:

Гра «Буквенна драбина».

Мета: розвиток орфографічних навичок. Вчитель пише на дошці слово. Учні повинні написати під ним ще одне слово, яке довше від даного на одну літеру. Дозволено змінювати в кожному наступному слові будь-які літери, крім першої. Наприклад:

Me Man Moon Month Mother Morning.

Гра «Підбери слова».

Мета: розвиток орфографічних навичок. Клас ділиться на 2-3 команди. Вчитель називає будь-яку літеру та її порядковий номер у слові. Наприклад: *Letter "I" is the second in the word.* Кожна команда отримує свою літеру. Учні по черзі згадують і пишуть на дошці слова, в яких ця літера стоїть другою. За кожне слово команда отримує один бал. Наприклад: *Kite, site, mine, pine, line.*

Граматичні ігри:

Гра «Закінчи речення».

Мета: навчити учнів самостійно формулювати граматичні висновки, на основі граматичної конструкції «there is». Завдання: – Today when I went to school I found a letter and a magic box on the table. Let's find out what is the letter and who writes it. «Good afternoon children postman wrote you. I left for you a magic box with gifts of your English friends but there are unusual gifts all of them

signed but note the word, which to begin each signed a gift». – Let's see what are the gifts. I will get presents and read you to be careful: There is a teddy in the box. There is a doll in the box. There is a book in the box. There is a ball in the box. – What word starts every sentence that I read? (there) – Please, tell me when we use the word «there»?

Мовленнєві ігри:

Гра «Peter Pan's Adventure» («Пригоди Пітера Пена»).

Мета: розвиток одного з механізмів аудіювання, а саме ймовірного змістового прогнозування. Завдання гри: Listen to the story about Peter Pan and create the end. У ситуації, що склалася учням пропонують самим домислити можливий розвиток подій і поділитися своїми думками з однокласниками. Як наголошує науковець І. Большакова, це не лише сприятиме розвитку пізнавальних інтересів учнів, а й стимулюватиме їх до іншомовної мовленнєвої діяльності [1, 6].

Висновки. Отже, ефективність оволодіння англійською мовою молодшими школярами значною мірою залежить від їх зацікавленості. Прагнення до вивчення англійської мови визначається наявністю в учнів молодшого шкільного віку стійкого пізнавального інтересу до матеріалу, який викладається і залежить від багатьох чинників, зокрема важливого значення набуває гра як одна з ефективних умов розвитку пізнавального інтересу учнів у навчанні англійської мови. У статті явище пізнавального інтересу отримує наукове трактування як ставлення учня до предмета і процесу діяльності.

Література

1. Большакова І. Зроби працю школяра джерелом розумового задоволення і духовної радості / І. Большакова // Початкова школа. – 2005. – № 1 – С. 5 - 9.
2. Вовк Н. М. Гра як засіб формування пізнавальної діяльності школярів на уроках англійської мови / Н. М. Вовк // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2015. – № 9 (Ч.2) – С. 29.

3. Карасик А. Р. Активізація пізнавальних процесів / А. Р. Карасик // Початкова освіта. – 2002. – № 14 (158). – С. 6.
4. Масна Н. І. Розважальні та пізнавальні ігри на уроках англійської мови в молодших класах / Н. І. Масна // Англійська мова та література. – 2003. – № 22. – С. 17-21.
5. Слостєнин В. А. Педагогика / В. А. Слостєнин. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 576 с.
6. Стронин М. Обучающие игры на уроке английского языка / М. Стронин. – М. : Просвещение, 2001. – 370 с.
7. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1973. – 288 с.
8. Шамова Т. И. Активизация учения школьников / Т. И. Шамова. – М. : Педагогика, 1982. – 209 с.

З ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН НА ФАКУЛЬТЕТІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Олександра Шкуренко

УДПУ імені Павла Тичини

викладач кафедри фахових методик

та інноваційних технологій

У сучасних умовах розвитку суспільства яскраво виражається модернізація виробництва і впровадження високотехнологічного обладнання на основі залучення інновацій, досягнень науково-технічного прогресу в галузі інформаційних, обчислювальних, освітніх і комунікаційних технологій. Проте оволодіння такими новинками та їх використання у реальному виробництві зводиться нанівець якщо фахівці не володіють компетентностями у відповідній предметній галузі та новітніми досягненнями інформаційно-комунікаційних

технологій (ІКТ). Тому, серед головних завдань «Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» визначено «забезпечення системного підвищення якості освіти на інноваційній основі, сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводження навчально-виховного процесу». Цим ознакам відповідають технології та методи дистанційного навчання, які підтримують і забезпечують реалізацію відкритого освітнього процесу в навчальному середовищі, в якому він здійснюється, які є однією з основ відкритої освіти як системи навчання.

Навчання майбутніх учителів покладено на систему вищої педагогічної освіти. Разом з цим з'являються труднощі, викликані непристосованістю традиційного навчання до таких нововведень у навчальний процес ВНЗ. Зазначені суперечності визначають стратегію розвитку системи освіти та засоби її реалізації. В ході реалізації інформаційних освітніх технологій і дистанційних методів навчання, буде прослідковуватися підвищення якості вищої освіти, рівня підготовки фахівців, розвиток у студентів вміння самостійно навчатися і підвищувати професійні компетентності.

Проблемі дистанційного навчання систематично приділяється значна увага як за кордоном, так і в нашій державі. Наприклад, в управлінні освітою (В. Кремень, В. Луговий, С. Сисоєва та ін.); наукове забезпечення дистанційного навчання (В. Биков, Ю. Дорошенко, М. Жалдак та ін.); організаційно-педагогічні основи дистанційної освіти та підходи їх реалізації за кордоном та в Україні, (Г. Атанов, Р. Гуревич, П. Дмитренко, В. Олійник, Ю. Пасічник, О. Собаєва, П. Таланчук, М. Танась, В. Шейко та ін.); психолого-педагогічні аспекти та технології створення дистанційного навчального курсу (Г. Балл, В. Кухаренко, О. Рибалко, Н. Сиротинко, О. Сорока та ін.); перспективи дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України та за кордоном (Г. Козлакова, К. Корсак, П. Стефаненко та ін.); розробка засобів інформаційних технологій навчання (В. Дейнеко, Є. Полат, П. Сердюков, Г. Чекаль та ін.).

Проте, авторами не в повній мірі приділено увагу до проблеми організації дистанційного навчання вчителів початкової школи у системі неперервної освіти. Актуальними стають процеси створення, супроводу та ефективного використання комплексу дидактичних засобів навчання.

Більшість дослідників відзначає, що головною метою дистанційної освіти є надання рівного доступу та рівних освітніх можливостей населенню за допомогою інформаційних і телекомунікаційних засобів, а також підвищення якісного рівня освіти за рахунок більш активного використання наукового й освітнього потенціалу провідних університетів, академій, інститутів, наукових центрів та інших освітніх установ. Серед переваг цієї форми освіти відзначають гнучкість, доступність, індивідуалізованість, мобільність, спрямованість на самостійне здобуття [2, с. 17].

Дистанційні технології призначені для надання широкого доступу до електронного матеріалу у будь-який час та у будь-яке місце, зручне для отримання його студентами. Тому такі технології використовуються для студентів денної, заочної з елементами дистанційної форм навчання, які навчаються на базі нашого закладу, а також для слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Технології реалізації навчання за дистанційною освітою можна умовно поділити на спілкування в синхронному та асинхронному режимі.

Синхронний режим: вебінари, онлайн-лекції, чати, обмін електронним контентом, використання мультимедійної дошки тощо. До видів асинхронного режиму належать — форуми та листування засобами e-mail.

Використання платформи дистанційного навчання Moodle (Інформаційно-освітнє середовище для студентів очної та заочної (дистанційної) форм навчання УДПУ ім. Павла Тичини), надання доступу до ресурсів електронної бібліотеки (наукова бібліотека, інституційний репозитарій, світові інформаційні ресурси), технологіями Веб 2.0. є яскравим підтвердженням упровадження синхронних і асинхронних технологій дистанційного навчання на факультеті початкової освіти.

Он-лайн технології реалізуються засобами забезпечення відеоконференцзв'язку, що дозволяє здійснювати он-лайн трансляцію зображення та голос лектора з базового до регіонального закладів, а також доступ до різноманітних електронних методичних матеріалів (презентації, навчальне відео, фотографії, зображення з інтерактивної дошки або планшету тощо).

У системі неперервної освіти вчителів початкової школи ми використовуємо Інформаційно-освітнє середовище для студентів очної та заочної (дистанційної) форм навчання УДПУ ім. Павла Тичини, розроблене на платформі Moodle (<http://dls.udpu.org.ua>).

Наприклад, студенти при вивченні фахової дисципліни «Методика навчання інформатики», мають змогу використовувати Інформаційно-освітнє середовище для студентів очної та заочної (дистанційної) форм навчання УДПУ ім. Павла Тичини. Це освітнє середовище містить лекційний курс фахової дисципліни, практичні завдання до занять, тести підсумкового контролю, форум, програму курсу та багато іншої корисної інформації. Завдяки цьому студенти вільно користуються електронними матеріалами та мають змогу пройти тест у зручній для себе час, що дозволяє індивідуалізувати навчальний процес і підвищити якість засвоєння матеріалу.

Досить зручно і викладачам проводити аналіз зрізу знань студентів за допомогою підсумкового контролю та одночасно створених діаграм. Такі технології значно полегшують працю викладача, надають вільний час для наукової та методичної роботи.

Проведене дослідження не вирішує повністю усіх проблем, що стосуються організації дистанційного навчання студентів факультету початкової освіти. Перспективними напрямками подальших наукових досліджень, на нашу думку є розробка системи компенсаційних заходів для забезпечення соціального, загальнокультурного, емоційного розвитку майбутніх учителів початкової школи у процесі дистанційного навчання, впровадження динамічних інноваційних оновлених форм і методів ІКТ.

Література

1. Барболіна Т.М. Шкільний курс інформатики та методика його викладання: Навчальний посіб. / Полтав. держ. пед. університет ім. В.Г. Короленка. – Полтава:, 2007. – Ч.1. Загальна методика. – 124 с.;
2. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики. Частина 1. Загальна методика навчання інформатики / Навч. посібник. — У 3 ч. — К.: Навчальна книга, 2004. — 256 с.: іл. — ISBN 966-7943-29-1.;
3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>
4. Литвинова С. Г. Хмарні технології в освіті // С.Г. Литвинова // Комп'ютер у школі та сім'ї №2, 2013. - с. 23-25

ОСОБЕННОСТИ ПОНИМАНИЯ РЕЧИ ДЕТЬМИ 3-4 ЛЕТ

Анна Шуляк

БГПУ им. М.Танка

Научный руководитель – д. п. наук, профессор *Старжинская Н.С.*

Дошкольный возраст является сензитивным для развития устной речи ребенка, составляющими компонентами которой выступают говорение и слушание (понимание). В методике развития речи детей дошкольного возраста глубоко разработаны вопросы развития связной речи (Н.Г. Смольникова, Е.А. Смирнова, Л.Г. Шадрина и др.), воспитания звуковой культуры речи (Г.А.Тумакова, М.Ф. Фомичева, А.И. Максакова, М.М.Алексеева и др.), формирования грамматического строя речи (Ф.А.Сохин, А.В.Захарова, А.Г. Арушанова и др.), развития словаря (Ф.А.Сохин, В.И. Логинова, С.Е. Струнина и др.). Однако все работы, как правило, раскрывают вопрос развития продуктивной речи, оставляя без внимания такой важный вид речевой деятельности, как аудирование – понимание.

Разработке проблемы понимания речи уделяется недостаточно внимания, хотя это понятие является фундаментальным (для развития речи ребенка).

Леонтьев А.А. отмечает: «Есть одна область в методике, которая не разрабатывалась вовсе. Это методика развития восприятия речи. Только слушание, восприятие речи (ее дешифровка) не имеет собственной методики. Установлено, что по разным причинам восприятие и понимание даже родной речи школьниками никогда не достигает 100%, а иногда находится на уровне 50% и ниже. Причины разные: плохое восприятие на слух, неумение удерживать внимание, слишком большая отвлекаемость, отсутствие интереса к воспринимаемым событиям, непонимание некоторых слов, их сочетание, фразеологических единиц, переносных значений слов и оборотов речи. Теория речевой деятельности делает очевидным, что нужно разработать методику, помогающую совершать восприятие речи» [1, с. 70].

Проблема понимания является предметом исследования многих наук (философии, психологии, педагогики), каждая из которых стремится дать определение этому понятию под углом зрения своей специфики.

Л.П. Добраев различает понимание в широком и узком смысле. Понимание в широком смысле - это установление существенных связей или отношений между предметами реальной действительности посредством применения (использования) знаний. Понимание в узком смысле - это компонент мышления, состоящий в выявлении и разрешении скрытых (невыраженных) вопросов в проблемных ситуациях на основе использования имеющихся знаний и применения специальных приемов [2, с. 23].

Особенно важно развитие понимания речи у детей раннего и младшего дошкольного возраста. Для детей 3-4 лет характерна ситуативно-деловая форма общения, которому соответствует ситуативная речь. Понимание речи также носит ситуативный характер. Фраза для ребенка является частью какой-то целой картины. Если же та или иная деталь – обстановка, говорящий человек, интонация – меняется, то картина делается неузнаваемой для ребенка, и он уже не дает правильной реакции, которую от него ожидают. Это значит, что в отрыве от конкретной ситуации ребенок перестает понимать речь, что приводит к торможению развития речи в целом. Ребенок тратит свои силы на

расшифровку, угадывание речи взрослого, вместо того, чтобы заниматься познанием окружающего и получать удовольствие от открытий.

В возрасте 3-4 лет у детей преобладает внеситуативно-познавательная форма общения. Ребенок стремится к своеобразному «теоретическому» сотрудничеству со взрослым. При отсутствии взаимопонимания (общение – двусторонний процесс) это сотрудничество становится невозможным. Ребенок не может расширять рамки мира, доступного для его познания, возможность выйти за пределы одной частной ситуации утрачивается [3, с. 16].

По свидетельству исследователей детской речи, у детей младшего дошкольного возраста можно сформировать понимание и использование в речевой деятельности лексических единиц на основе специальной работы, направленной на осознание детьми места слова в лексической системе родного языка. Для этого необходимо показать детям, что каждый предмет, его свойства и действия имеют название; раскрыть разнообразие способов объединения слов в зависимости от семантического признака; развить стратегию ассоциирования, вводя новые лексические единицы в лексико-семантическую систему в определенных коммуникативных ситуациях, учитывая при этом индивидуальные особенности организации словаря ребенка. Такая работа оказывает влияние на процесс становления связной речи. Формирование сознательного отношения к содержательной стороне лексических единиц и умения использовать их в речевой деятельности (адекватный отбор точных и выразительных средств) подводит ребенка к овладению значением слов на уровне смысла [4, с.60]. Но представленная методика не всегда ведет к развитию понимания детьми речи взрослого.

С целью обследования уровня понимания речи детьми младшего дошкольного возраста мы использовали методику «Изучение понимания речи» [5, с.46]. Методика включает семь ситуаций, которые предлагаются ребенку в индивидуальном порядке. За выполнение заданий ребенку выставляется определенное количество баллов, которые заносятся в таблицу. Число повторений задания взрослым определяет количество набранных ребенком

баллов: 1 раз - 2 балла; 2 раза - 1 балл (при выполнении задания), 0 баллов (при невыполнении задания); более 2 раз - 0 баллов.

Выделено три уровня понимания речи детьми: высокий, средний и низкий. В соответствии с набранными балами дети распределяются по этим уровням. Если ребенок набрал от 11 до 14 баллов, то это высокий уровень понимания речи; от 7 до 10 баллов - средний уровень понимания речи; от 6 до 0 баллов - низкий уровень понимания речи.

Наше следование, проведенное на базе ГУО Ясли-сад № 38 г. Борисова, показало уровень развития понимания речи детьми. В эксперименте принимало участие 48 детей младшего дошкольного возраста (экспериментальная группа – 24 человека, контрольная группа – 24 человека).

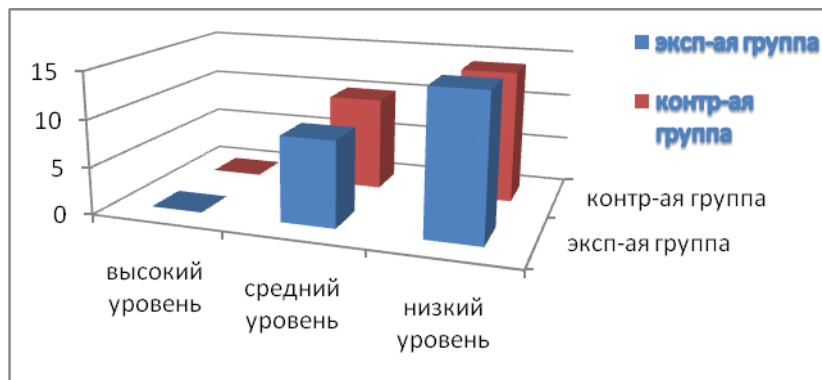

Диаграмма 1. Уровень сформированности понимания речи у детей младшего дошкольного возраста

Как видно из диаграммы, – 59% детей (29 человек) продемонстрировали низкий и 41% детей (19 человек) среднем уровни сформированности понимания речи. Испытуемые не смогли выполнить все предложенные задания (например, произвести заданные действия с предметом, проделать те или иные действия руками и ногами, показать части лица и тела у игрушки и у себя). Среди испытуемых ни в экспериментальной, ни в контрольной группах не оказалось детей с высоким уровнем развития понимания речи. Это подтверждает актуальность проведения с детьми специально организованной работы по развитию понимания речи взрослого.

Литература

1. Леонтьев, А.А. Некоторые проблемы обучения русскому языку как иностранному / А.А. Леонтьев. – М: Изд-во Московского университета, 1974. – 88с.
2. Доблаев, Л. П. Смысловая структура учебного текста и проблемы его понимания / Л. П. Доблаев. - М: Педагогика, 1982. - 176с.
3. Арушанова, А. Г. Развитие диалогического общения / А.Г. Арушанова. – М: Мозаика-Синтез, 2008. – 126с.
4. Ушакова, О. С. Методика развития речи детей дошкольного возраста / О.С. Ушакова, Е.М. Струнина. – М: ВЛАДОС, 2003. – 287 с.
5. Абрамович, О. Д. Домашний логопед. Полный справочник / О.Д. Абрамович, О.Ю. Артапухина, О.П. Астафьева [и др.]. -М: Эксмо, 2007. – 117с.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ШКОЛІ

Тетяна Юрко

*КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж
імені І. С. Нечуя-Левицького»*

Науковий керівник – викладач Прудіус О.С.

Кожен молодий педагог на початку своєї кар'єри, вивчивши методики, педагогіку, психологію та багато інших предметів, підсумовуючи свої знання, вміння і навички намагається їх вдосконалити та шукає різноманітні шляхи і засоби проведення уроків музичного мистецтва. Сучасна освіта вимагає від вчителя величезного багажу знань, умінь і навичок, завзятості, професіоналізму у підготовці молодого вчителя до проведення уроків музичного мистецтва.

Сучасні уроки незвичайні, адже, передусім, це урок, на якому створено реальні умови для інтелектуального, соціального, морального становлення особистості учня, що допомагає досягти високих результатів у освіті, культурі

та навчанні. Це особистісно зорієнтований урок, у центрі якого особистість учня. Але не кожен викладач володіє педагогічною творчістю, компетентністю, креативністю, що сприяє музичному розвитку учня [3].

Педагогічна творчість учителя — це педагогічна діяльність, спрямована на розвиток потенційних можливостей кожного школяра. Умови творчої діяльності вчителя: усвідомлення себе як творця в педагогічному процесі; прийняття школяра як суб'єкта процесу пізнання; усвідомлення мети, значення та завдань власної педагогічної діяльності; усвідомлення особистісної творчої індивідуальності.

Компетентність учителя — це володіння вчителем необхідною сумою знань, умінь і навичок, що визначають сформованість його педагогічної діяльності, педагогічного спілкування й особистості вчителя як носія визначених цінностей, ідеалів і педагогічної свідомості.

Творчість – це необхідна умова становлення самого педагога, його самопізнання, розвитку й розкриття як особистості. Творчість є основою педагогічної талановитості кожного вчителя. Розвиток педагогічної творчості й підвищення рівня навчально-виховного процесу залежить від різних факторів, а також від психолого-педагогічних умов, шляхів розвитку та реалізації творчої педагогічної діяльності та особистісних рис кожного вчителя.

Творчий вчитель – це особистість, яка має високий рівень креативності, відповідний рівень знань предмета, який викладає, набуті психолого-педагогічні знання, уміння та навички, що забезпечують його ефективну діяльність із розвитку потенційно творчих можливостей учнів.

Педагогічна креативність – це креативні риси, здібності, сформовані мотиви, які сприймають успішній творчій діяльності педагога [1].

І лише володіючи цими критеріями вчитель зможе зацікавити дітей, і підбрати різні шляхи і засоби ефективності проведення уроків музичного мистецтва. Дуже важливо вчителю творчо підійти до теми та компонентів уроку, щоб ще з 1 класу прищепити дитині любов до музики та прекрасного, адже метою музичної освіти в початковій школі є забезпечення формування

основ музичної культури учнів як важливої і невід'ємної частини духовної культури особистості в тісному зв'язку з культурою її народу. Вчитель має дотримуватись завдань музичного виховання і на їх основі формувати культури почуттів, збагачувати емоційно – естетичний досвід, розвинути універсальні якості творчої особистості, опанувати вокально – хорові вміння і навички, виховувати ціннісні орієнтири у сфері музики, музичних інтересів, смаків і потреб, розвивати загальні і музичні здібності, вчити учнів знаходити паралелі між музичним та іншими видами мистецтва.

Формування музичної культури школярів є головним завданням сучасної музичної педагогіки. Учитель має розвинути чутливість і потяг дітей до музики, ввести їх у світ добра й краси, відкрити в музиці животворне джерело людських почуттів і переживань, навчити захоплюватися неповторністю музичних творів.

Музика має сприйматися як живе й захоплююче мистецтво, тому таким же живим і захоплюючим має бути навчання. Якщо вчитель приходить на урок з бажанням, разом з учнями відчути радість спілкування з музикою, то цим він налаштовує на такий лад і дітей. В. Сухомлинський писав, що пізнання світу почуттів неможливе без розуміння і переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати її й діставати насолоду від неї. Без музики важко переконати людину, яка вступає у світ, у тому, що людина прекрасна, а це переконання, по суті, є основою емоційної, естетичної, моральної культури. Працюючи над розвитком творчих здібностей учнів, на уроках музичного мистецтва варто використовувати різні методи, що є актуальними в системі мистецької освіти: метод розповіді та бесіди, метод наочності, ігровий метод, метод порівняння і зіставлення, метод узагальнення, метод забігання наперед і повернення до вивченого матеріалу.

У своїй практичній роботі молодим педагогам слід застосовувати різні форми навчання: індивідуальну роботу, роботу в групах, колективну роботу, роботу в парах. Використовуючи інноваційні технології на заняттях музичного мистецтва, особливу увагу треба приділяти вправам інтерактивного навчання, а саме: «Мікрофон», «Ланцюжок», «Коло», «Аукціон», «Асоціативний куш»,

«Навчаючи – вчуся». У ході інтерактивного навчання учні вчаться робити вибір, шукати і аналізувати інформацію, захищати свою точку зору, добирати найбільш переконливі аргументи. При цьому навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів, вони обмінюються думками, ідеями, позиціями. Інтерактивні методи навчання сприяють формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співпраці та більш високому рівню засвоєння матеріалу учнями. Урок музики має велику силу впливу на внутрішній і духовний світ учнів, пробуджує інтерес до музики, необхідність спілкуватися з нею. Одним із шляхів розвитку творчої особистості учнів, їхньої креативності вважаю творчу музичну діяльність, яка має пронизувати усі види музичної діяльності школярів та є якісним показником творчого самовираження [2].

Також сучасні учні вимагають більш ретельної підготовки до занять, створення та використання різних мультимедійних засобів: показ різноманітних презентацій, відеоматеріалів з демонстрацією уривків виконання різножанрових музичних творів, вистав, адже не всі діти можуть відвідати театр опери та балету, драматичний театр та інші заклади щоб відчувати всю красу музичного мистецтва та побачити її поєднання з іншими видами мистецтва. Діти із захопленням полюбляють дивитися уривки із опер та оперети, слухати симфонічний оркестр.

Також полюбляють виконувати хорový спів, музично – ритмічні рух під фонограми, але на мою думку, ніщо не може замінити звучання справжнього інструменту, «живий звук».

Важливою умовою ефективного проведення уроку музичного мистецтва є створення ситуації успіху, які можна досягти тільки тоді, коли не лише вчитель, а й сама дитина визначає результат навчальної діяльності як успіх. Реалізація ситуації успіху відкриває великі можливості учня, нові обрії перед учнями й учителями, дає стимули до подальшої діяльності. Ефективність використання інновацій під час проведення уроку значною мірою залежить від того, як реалізується творчий потенціал особистості учня. Ми з вами, хочемо того чи ні,

є вчителями нового століття, і ціле життя працюватимемо для того, щоб навчання було ефективним і плідним для кожної дитини, стало радістю й задоволенням. «Хороші вчителі створюють хороших учнів, — казав М. Остроградський. - Кожний, хто вміє згуртувати навколо себе людей із різними характерами, різними інтересами й може привести їх до успіху, - справжній Майстер...»

Отже, щоб урок музичного мистецтва був сучасним, необхідно, щоб учитель був творчою, компетентною особистістю, якій притаманні педагогічна креативність, толерантність у спілкуванні, творчість у діяльності. Без цих рис урок буде малоефективним, нецікавим для учнів. Модель сучасного уроку музики обумовлена соціально-психологічними новоутвореннями в структурі особистості учня, бо з метою цього змісту й заради такого змісту проводиться кожен сучасний урок музики.

Література

1. Гасенко Л.І. Методика викладання музики в школі: Навчально-методичний посібник для студентів педагогічних коледжів та училищ. – Лебедин, 2009. – 260 с.
2. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в основній школі: Навч.-метод. посібник – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 272 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. / М.М.Фіцула. – 3-тє вид., стер. – К.: Академвидав, 2009. – 560 с.

ПРОБЛЕМА ДИТЯЧОГО АУТИЗМУ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА

Ірина Ющук

ВКНЗ « Володимир- Волинський педагогічний коледж імені А. Ю. Кримського»

Науковий керівник – викладач-методист *Катинська Л.Л.*

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблема дитячої інвалідності є надзвичайно актуальною для всіх цивілізованих держав світу. В Україні цій проблемі приділяється значна увага у зв'язку з тим, що протягом останніх років відмічається підвищення рівня захворюваності та кількісне зростання дітей, які мають функціональні обмеження, на тлі погіршення демографічних показників відтворення населення держави, складних екологічних, соціально-економічних умов. **Мета статті:** дослідити і теоретично обґрунтувати необхідність професійної підготовки педагогів до педагогічної взаємодії з дітьми-аутистами.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. За висновками експертів ВООЗ, тенденція до збільшення кількості дітей, які мають функціональні обмеження відзначається у всьому світі, вони складають в середньому 2-3% від загального числа дітей, при цьому в США – 4%, Китаї – 4,9%, Великобританії – 2,5%, Україні – 2%. Саме цим зумовлена потреба пошуку нових технологій підготовки фахівців гуманітарної сфери, в тому числі майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах України, зорієнтованих на роботу з дітьми і молоддю з функціональними обмеженнями. Чи готові молоді педагоги до роботи з дітьми - аутистами? На це питання однозначно можна відповісти: «Ні». Адже, проводячи дослідження, в якому участь приймали 56 респондентів, тільки 12 з них знають хто такі діти - аутисти. Тому ми можемо стверджувати що сучасні молоді спеціалісти не готові до роботи з дітьми - аутистами. Отже, в наш час гостро постала проблема пошуку нових технологій підготовки фахівців, зорієнтованих на роботу з

дітьми і молоддю з функціональними обмеженнями. Вивченню теоретико-методологічних аспектів соціальної роботи з дітьми - аутистами, розробці підходів до практичної діяльності з ними, присв'ячені дослідження О.В. Беспалько, І.Д. Зверевої, І.І. Іванової, А.Й. Капської, С.С. Пальчевського, О.І. Холостової [1, с.46]. Учені надають великого значення комунікативному аспекту підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми, що мають фізичні потреби. Давайте подивимось на проблему дитячого аутизму. Медична енциклопедія свідчить, що дитячий аутизм – це розлад, який виникає внаслідок порушення розвитку головного мозку і характеризується вираженим і всебічним дефіцитом соціальної взаємодії і спілкування, а також обмеженими інтересами і повторюваними діями [2, с.27]. Всі зазначені ознаки проявляються у віці до трьох років. Причини аутизму тісно пов'язані з генами, що впливають на дозрівання синаптичних зв'язків в головному мозку, проте генетика захворювання складна, і в даний момент неясно, що більше впливає на виникнення розладів аутистичного спектру: взаємодія безлічі генів, або рідкісні мутації. Причини аутизму не виявлені до кінця, але серед можливих варіантів виділяють оточення, умови життя і ставлення батьків до дитини. У дитячому віці варто звернути увагу на такі симптоми, як : спотворення реакції на дискомфорт, надмірно бурхливі реакції переляку і плачу у відповідь на слабкі звукові подразники і незначні зміни навколишнього середовища, але слабкі реакції на сильні подразники; також відзначається ослаблення реакції на позу годування, незначним є вираз задоволення після годування. Людина з аутизмом нездатна до повноцінного соціального спілкування і часто не може, подібно звичайним людям, інтуїтивно відчутти стан іншої людини. Соціальні порушення стають помітними в ранньому дитинстві. Немовлята з аутизмом приділяють менше уваги соціальним стимулам, рідше посміхаються і дивляться на інших людей, рідше відгукуються на власне ім'я. В період навчання ходьбі дитина ще помітніше відхиляється від соціальних норм: вона рідко дивиться в очі, не передбачає зміною пози спробу взяти її на руки, а свої бажання частіше висловлює, маніпулюючи рукою іншої

людини. У той же час вони прив'язуються до тих, хто безпосередньо про них піклується [2, с.114]. Основна увага українського суспільства спрямовується на створення сприятливих умов для найповнішої самореалізації інвалідів та інтеграції їх у суспільство. Практичній реалізації означеної моделі сприяє професійна підготовка педагогів, яка є сукупністю кількісних та якісних змін, які відбуваються протягом навчання студентів, у їх професійних знаннях, уміннях й особистісних новоутвореннях. На нашу думку, цей процес передбачає не стільки кількісне накопичення навчального матеріалу з різних галузей наукових знань (педагогіки, психології, педагогічної майстерності, дефектології, соціології, правознавства та ін.), скільки якісні перетворення свідомості студента, оволодіння новими способами діяльності, побудову системи ціннісних орієнтацій. Майбутній педагог має бути творчою особистістю, нестандартно мислити, розкривати й розвивати власну креативність. За таких умов процес підготовки до майбутньої професійної діяльності характеризується необхідністю розвитку емпатії, її когнітивного, емоційного та поведінкового компонентів. Метою підготовки студентів до спілкування з дітьми-аутистами є формування готовності студентів до психолого-педагогічної підтримки сімей, у якій виховуються діти з особливими потребами, моделювання педагогічних ситуацій у предметному змісті навчально-пізнавальної діяльності майбутніх педагогів. При цьому найважливішим є виховання студентів на основі загальнолюдських моральних цінностей, засвоєння стандартів етичної поведінки, деонтологічних засад роботи з дітьми, які мають різні обмеження можливостей; вироблення комунікативних навичок при проведенні тренінгів для батьків, які виховують таку дитину, опанування технологіями й тактиками роботи з дітьми-аутистами. 15 серпня 2011 року Кабмін прийняв Постанову № 82, де затверджено порядок організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. Тобто, разом із звичайними дітьми можуть навчатися й діти з особливими потребами. Інклюзивне навчання у дитячих навчальних і загальноосвітніх закладах дітей - аутистів, з одного боку, допомагає їм адаптуватися до

різноманітних життєвих ситуацій, інтегруватися у суспільство, позбутися соціальної ізоляції, відчуження, сприяти усуненню психологічних бар'єрів та сегрегації. З іншого боку, допомагає спілкуватися та набувати навичок взаємодії з однолітками, у яких вони вчать формувати почуття колективізму, відповідальності за іншу людину, яка потребує допомоги, емпатію, співпереживання [3, с.11]. Однією з найефективніших форм підготовки молодих спеціалістів до спілкування є організація і проведення інклюзивного оздоровлення та відпочинку дітей з особливими потребами під час проходження виробничої педагогічної або соціально-педагогічної (літньої) практики в умовах літніх оздоровчих таборів різних типів. Діти з особливими потребами повинні мати можливість брати участь у тих самих рекреаційних та відпочинкових заходах, що й їх здорові однолітки. Також доцільними є практичні заняття, спостереження під час навчальних педагогічних практик та взаємодія під час організації й проведення дозвілля дітей – ігор, заходів до визначних свят протягом виробничих педагогічних практик, участь у волонтерському русі [2, с.174]. Існує нагальна потреба залучення студентів до волонтерського руху, організації їх діяльності у сім'ях, в яких виховуються діти-аутисти. Волонтерські загони об'єднують молодих людей, які на добровільних засадах беруть участь у реалізації соціально-педагогічних програм щодо надання допомоги дітям у їх розвитку, соціальному становленні та інтеграції у суспільство. Така форма діяльності студентів потребує наявності вільного часу, міцних теоретичних знань умінь та навичок спілкування з дітьми, які мають різні види функціональних обмежень.

Висновки: на нашу думку, підготовка майбутніх педагогів до спілкування з дітьми-аутистами під час реалізації означених форм роботи сприятиме належній підготовці фахівців у галузі соціальної сфери та реалізації прав неповносправних на адаптацію в соціумі та покращенні якості життя, а також найповніше задоволення потреб дітей з обмеженими можливостями у різноманітних видах діяльності. Досліджувана проблема багатоаспектна. Подальшого розкриття заслуговують обґрунтування теоретичних і

методологічних основ професійної підготовки та перепідготовки практичних психологів, соціальних педагогів та вихователів дитячих навчальних закладів до спілкування з дітьми-аутистами.

Література

1. Лютова Е. К., Монаина Г. Б. Шпаргалка для взрослых: Психокоррекционная работа с гиперактивными, агрессивными, тревожными и аутистичными детьми / Е. К. Лютова, Г. Б. Монаина. – М.: 2000.
2. Островська К.О. Аутизм: проблеми психологічної допомоги / К.О.Островська. – Львів.: 2006. – 197с.
3. Романчук О. Дорога любові / О. Романчук. – Львів.: 2001.

ФЕНОМЕН ДІТЕЙ-ІНДИГО

Жанна Яценко

Інститут розвитку дитини

НПУ імені М. П. Драгоманова

Науковий керівник – к. пед. н., доцент Лисакова І.В.

З плином часу людство виходить на новий рівень розвитку. Еволюція пришвидшується, змінюється структура суспільства. Кожна епоха ставить перед людьми нові завдання, а кожне нове покоління використовує все більшу частину своєї ДНК. Як стверджує Р. Джерард [1], ми всі живемо в Індиго-Еру. Зветься вона так, тому що з початку 80-х років ХХ століття з'являються діти нового покоління. Їх називають «діти Індиго», «діти нового тисячоліття», «тефлонові діти», «обдаровані», «діти світла», «особливі», «діти Ери Водоля».

Це унікальне явище, варте всебічної уваги і вивчення, описують численні зарубіжні автори: Б. Марсіньяк, Е. Кауфман, Д. Твайман, Д. Ланкастер, Д. Вйорче, Д. Мелхіседек, З. Войтінас, К. Гегенкамп, Л. Керолл (Крайон), Д. Тобер, П. Дженкінс, П. Донг, Т. Рафілла, Д. Грей, Р. Джерард, А.С. Запесоцький, Е. Денисова, В. Шульга, Ю. Земун, Г. Белімов, В. Зеланд, М.

Куртишова. В українській педагогіці феномен дітей-індиго не достатньо досліджений.

Першою, хто ввів термін «діти-індиго» була американська ясновидиця Ненсі Енн Тепп. Вона розгледіла незвичайний яскраво-синій колір їхньої аури і описала унікальність нових дітей. Діти-індиго — діти нової цивілізації, які відрізняються від інших своїми психологічними характеристиками, поведінкою і здібностями [4]. Російський соціолог А.С. Запесоцький стверджує, що “діти епохи змін” оперують іншими цінностями, сформованими жорсткою реальністю та новими адаптаційними механізмами, життєвими стратегіями [2].

Погляди на дітей-індиго досить неоднозначні: сучасна психологічна офіційна наука не визнає існування цих незвичайних дітей, як феномена, а позитивно налаштовані дослідники стверджують, що такі діти з’являються як наслідок еволюції людства. В медицині окремі лікарі ставляться до феномену дітей-індиго як до наслідку мутацій генів. Педагоги відмічають різючу відмінність таких дітей від попередніх поколінь. Парапсихологи із захватом спостерігають за відтінками кольору їх аури, бо на думку езотериків, аура людини різнобарвна, але у «провідному» кольорі зберігається життєве завдання, яке вона має вирішити протягом свого життя.

Запеклі суперечки навколо появи таких малюків, велика кількість книг, статей і фільмів, присвячених даному питанню, так і не зняли розходження у поглядах на даний феномен. У наукових колах, як зазначають Л. Кудрик та Ю. Сурмяк, панують три основні думки: низка дослідників вважають цей феномен результатом мутацій; інші звинувачують його прибічників у прагненні заробити на сенсаційній теорії; треті, щиро вірячи у виключну місію дітей-індиго, переконують усіх у здатності нового покоління врятувати світ [5, 19].

Діти нового покоління неординарні і буквально всім відрізняються від звичайної уяви про дітей. З раннього віку вони міркують про майбутнє світу, проявляють свої унікальні таланти, володіють лідерськими якостями, внаслідок чого відкидають всі шаблони виховання. Діти Індиго мають високий показник розумових здібностей, підвищений творчий потенціал, схильність до

ризикованих дій, сильну волю, нерідко розвинуте почуття гумору. Також дослідники відзначають у «нових дітей» наявність у край загостреної чутливості у ставленні до людей, тварин, явищ і подій. Їхні психологічні якості - рішучість, наполегливість, інтуїтивність, самозосередженість, незалежність, самоповага, великодушність, жертвовність, повага до всього живого, дружелюбність. Деякі з них розуміють мову природи: рослин, птахів і риб, відчують особливий емоційний зв'язок із Землею. Вони незалежні і горді навіть у принизливих для себе ситуаціях, здатні на гнів і жорстокість у тому випадку, якщо наштовхуються на стіну байдужості [5].

Л. Зіннурова зазначає: народження все більшої кількості обдарованих дітей, об'єднаних загальною назвою «індиго», дає змогу сподіватися на формування нової генерації людей. Серед головних ознак таких особистостей дослідниця називає: оптимізм, глобальну свідомість і відповідальність, неогоїстичну діяльну любов, а також здатність протистояти руйнівним впливам глобалізації та епохи постмодерну через безперервне самовдосконалення та відстоювання власних ідеалів [3, 104-105].

Діти нового покоління живуть серед нас, їх можна самостійно визначити за їхньою поведінкою і життєвою позицією, з ними приходиться зустрічатися у педагогічній практиці. Першою ознакою є їх гіперактивність. Вони не відмовляються від запрошень до гри чи іншої діяльності. Це діти з незвичайною моделлю поведінки, які вже змалку знають, чого хочуть від життя. Для таких дітей свобода вибору стоїть на першому місці. Вони не терплять авторитарного відношення до себе, на все мають свою власну думку, яка досить часто розбігається з думкою оточуючих. Через свою вроджену життєву мудрість вони намагаються донести прогресивні ідеї людству, розкрити очі на безліч невідомих ідей.

Мій педагогічний досвід поки обмежений, мені не приходилося стикатися з надздібностями і незвичайними психологічними характеристиками дітей нового тисячоліття, але протягом педагогічної практики я зрозуміла, що не потрібно підпорядковувати дітей своїй власній позиції, нав'язувати їм щось.

Розмовляючи з більш досвідченими колегами я зрозуміла, що вихователі зазначають у багатьох дітей не по-дитячому зосереджений погляд, високу самооцінку і впевненість у власних можливостях, а також небажання підкорятися наказам і застарілим шаблонам виховання. У багатьох дітей яскраво виражене бажання досліджувати навколишній світ самостійно, постійно експериментувати. Основним недоліком їх поведінки вихователя вважають недоведення до кінця розпочатих справ. А якщо дитині дуже подобається її заняття, то вона надзвичайно посидюча. Також вихователі зазначають, що в роботі потрібно створювати умови для розвитку надзвичайних здібностей дітей-індиго, але не загострювати увагу на їхній відмінності від інших людей, адже це може негативно позначитися на їхній самооцінці.

Кожна людина є учасником еволюції, тому Р. Джерард негативно сприймає навішування ярликів [1] і надмірні очікування щодо «дітей нового тисячоліття». У кожного є своє життєве завдання, тому не потрібно повністю перекладати відповідальність і тягар змін на «нових» дітей. Еволюція відбувається поступово і її уповільнює тільки страх залишити свою «зону комфорту» і страх змін. Також простіше думати, що хтось інший виконає за нас нашу роботу, або є "вибраним" для того, щоби змінити світ. Нам треба прийняти зміни і підняти нашу свідомість для того, щоб еволюціонувати разом.

У світі відбуваються постійні зміни, тому не варто триматися за віджиле минуле і застарілі моделі поведінки і стереотипи. Для цього людям потрібно навчитися краще розуміти самих себе і оточуючих нас людей, наполегливо працювати над собою і змінюватися в ногу з часом, удосконалювати свій світогляд.

Література

1. Джерард Роберт В. Измени свою ДНК, измени свою жизнь! Способы улучшения вашего физического, эмоционального и социального благополучия / Роберт Джерард; [Перев. с англ.]. — М.: дом «София», 2006. — 192 с.

2. Запесоцкий А. С. Образование : философия, культурология, политика : [текст] / А. С. Запесоцкий. – М. : Наука, 2002. – 456 с.
3. Зиннурова Л. И. Портрет homo novus или homo mirabilis в техногенном интерьере / Л. И. Зиннурова // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского.
4. Кэрролл, Ли. Дети Индиго : Праздник цвета индиго / Кэрролл, Ли, Тоубер, Джен ; Перев. с англ. - М. : София, 2007. - 285 с.
5. Кудрик Л. Г. Индиго: Діти Нової Свідомості. Посібник для вчителів, виховників і батьків / Л. Г. Кудрик, Ю. Р. Сурмяк. - Львів: СПОЛОМ, 2008. - 176 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Іванна Войтюк

Інститут кримінально-виконавчої служби

Науковий керівник - кандидат психологічних наук, *Гришина А.В.*

Зародження і розвиток пенітенціарних (в'язничних) систем пройшло декілька етапів, для кожного з яких була характерна відповідна реалізація політики в галузі виконання покарань.

Пенітенціарні системи включають в себе відповідні атрибути, засоби і заходи фізичного і духовного впливу на особу злочинця. Вони залежать від економічного і політичного устрою відповідної держави і її мети, яку вона становила перед покаранням [1].

Україна як незалежна і суверенна держава проголосила своїм головним обов'язком необхідність забезпечення прав людини та їх гарантії як найвищих соціальних цінностей в галузі виконання кримінальних покарань. Суверенність Української держави надала певні зміни в системі державної влади і управління, зумовила переосмислення законів і нормативних актів радянського періоду та потребу змін і доповнень до норм чинного законодавства і

входження повноправним членом у міжнародне співтовариство. Одним із головних напрямів правової реформи в Україні для кримінально-виконавчої системи є вирішення проблеми приведення змісту прав та свобод засуджених відповідно до міжнародних норм і стандартів. Пенітенціарна система займає певне місце в економічній і соціальній структурах своїх країн залежно від соціального устрою і рівня розвитку. Як свідчить досвід багатьох країн, еволюція і тенденції розвитку пенітенціарної системи були в основному наслідком їх прагнення забезпечити ефективну протидію злочинності.

Кримінально-виконавчій системі України притаманна єдність, її побудовано за принципами субординації та підпорядкованості, відповідності діяльності вимогам закону, відкритості діяльності органів та установ для громадськості, відповідальності органів та установ кримінально-виконавчої системи [2].

Значимість ефективності системи виконання покарання сьогодні визначається ресоціалізацією засуджених, під якою повинен розумітися тривалий процес, що у основі складає комплекс нижченаведених психолого-педагогічних, економічних, медичних, юридичних та організаційних заходів, вкладених у формування в кожного засудженого здатності та готовності до включення після відбування покарання в звичайні умови життя суспільства. Цей процес передбачає засвоєння елементарних норм, цінностей і якості знань, необхідних і достатніх у тому, щоб бути включеними у життя суспільства [3].

Сьогодні пенітенціарні системи зарубіжних країн на перше місце ставлять персонал, адже сучасне вільне поза камерне спілкування засуджених, ускладнює роботу персоналу. Відповідно, потрібна велика координація, персонал повинний краще розуміти мету виправного впливу ув'язнених та свою роль у цьому процесі. Підбір працівників, їх навчання і досягнення ними тих високих стандартів, яким повинний відповідати персонал пенітенціарних служб, є першочерговим завданням пенітенціарної адміністрації [4].

Аналіз зарубіжного досвіду діяльності системи виконання покарань надав

можливість зробити висновок про процес удосконалення відбування покарання. Що підкреслює тенденцію до пом'якшення умов тримання засуджених, що знаходять свій прояв у створенні нормальних санітарно-гігієнічних умов, використанні педагогічних і психологічних заходів і методів впливу на засуджених, опрацюванні і здійсненні на практиці певних програм соціальної терапії, організації дозвілля. У комплексі все це покликане сприяти виправленню правопорушників, їх ресоціалізації [5].

Професійні навички персоналу кримінально-виконавчої системи України аналізувати, узагальнювати та запроваджувати зарубіжний досвід пенітенціарної діяльності дадуть змогу покращити перевиховання осіб, які відбувають покарання та залучати широкі верстви населення до соціальної реабілітації засуджених осіб, покращувати партнерські відносини міжвітчизняними та зарубіжними установами виконання покарань тим самим надати кримінально-виконавчій системі міжнародного характеру, вивести її на якісно новий рівень. Базуючись на аналізі зарубіжного досвіду та тенденціях становлення і розвитку пенітенціарної системи зарубіжних країн, запропоновано використання позитивного зарубіжного досвіду, а саме [6; 7; 8]:

— досвід Франції – з проведення комплексної оцінки діяльності системи виконання покарань з урахуванням якісної складової та аналізу найбільш важливих напрямків роботи; У пенітенціарній політиці Франції значна роль відводиться суддям з виконання покарань. Вони мають значні повноваження щодо скорочення термінів позбавлення волі, застосування дострокового звільнення засудженого, в якого строк покарання до 3 років, надання відпустки, переводу ув'язнених з однієї фази прогресивної системи на іншу.

— досвід Сполучених Штатів Америки – з відсутності великої кількості контролюючих інституцій та спрощеної роботи спостережних комісій;

— досвід Англії – з застосування європейських вимог щодо справедливості накладеного стягнення та недопущення катування чи жорсткого поводження; Крім реалізації завдань місця попереднього ув'язнення і покарання засуджених, місцеві тюрми виконують функції класифікаційних центрів. У місцевих тюрмах

процес категоризації, яким займаються спеціально підготовлені фахівці, триває 3 дні.

— досвід Німеччини – з чіткого функціонування системи соціальної реабілітації засуджених та соціальної адаптації звільнених від відбування покарання; Відбування покарання у пенітенціарних установах Німеччини відображає виражений диференційований підхід. Всі засуджені за злочини, вчинені проти державного або суспільного устрою, а також за насильницькі дії проти життя та інші, які кримінальний Закон називає небезпечними, тримаються у в'язницях закритого типу. Це основний вид пенітенціарних установ.

— досвід Японії – з розвинутої диференціації позбавлення волі, яка заснована на класифікації засуджених. Пріоритетними засобами виправлення в тюрмах вважається праця ув'язнених. Виховний вплив на засудженого суворо індивідуалізований (залежно від злочинної біографії, строку позбавлення волі)

Таким чином, завдяки впровадженню вище вказаного зарубіжного досвіду пенітенціарна система України стане ближчою до міжнародних норм та стандартів.

Література

1. Богатирьов І. Г. Про створення системи ресоціалізації засуджених – Проблеми пенітенціарної теорії практики / І. Г. Богатирьов. - Бюлетень КІВС. - 1998.-№1 (3). – С. 34-37.
2. Вяткин Д.А. Начальный этап развития института ресоциализации несовершеннолетних, осужденных к лишению свободы / Д. А. Вяткин // Вестник Саратовской государственной академии права. - 2007 - №2. - С.99-101.
3. Губко А. Б. Социализация осужденных как проблема современной пенитенциарной системы / А. Б. Губко // Преступление и наказание. - 2007. - №6. - С.24-25.
4. Гулак О.П. Особливості державного управління у сфері працевлаштування засуджених до обмеження волі / О. П. Гулак // Збірник наукових праць

Національної академії державного управління при Президентові України. - 2005. - Вип.2. - С.267-297.

5. Денисов О. В. Пенитенциарная система И.Бентама / О. В. Денисов // Вестник университета Российской академии образования. - 2003. - №4. - С.53-69.

6. Долженкова Г. О. Международное пенитенциарное сотрудничество в области социального обеспечения осужденных к лишению свободы / Г. О. Долженкова // Журнал российского права. - 2001. - №3. - С.122-131.

7. Долженкова Г.О. Международное пенитенциарное сотрудничество в области социального обеспечения осужденных к лишению свободы / Г. О. Долженкова // Журнал российского права. - 2001. - №3. - С.122-131.

8. Дрьомін В.П. Інститут пробації в зарубіжному законодавстві / В. П. Дрьомін // Вісник прокуратури. – 2001. – №3 (9). – С.97-101.

ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ

Валерія Євтушенко

Інститут кримінально-виконавчої служби

Науковий керівник – к. психол. н., ***Гришина А.В.***

Існує безліч професій, які включають людину в екстремальні ситуації, до таких, безумовно, належить і фахівці кримінально-виконавчої системи. Люди, які там працюють, відповідають за те, щоб захистити інших від злочинців. Ця категорія людей – охоронці, контролери над виконанням покарання, вихователі, соціальні працівники, психологи, самі гостро потребують психологічної діагностики та супроводу.

Життя співробітників кримінально-виконавчої системи (КВС) відбувається у постійному стресі, вони відчувають депривацію від екстремальних умов своєї діяльності.

Депривація — це психічний стан, коли суб'єкт не має змоги задовольняти деякі свої основні (життєві) психічні потреби достатньою мірою впродовж тривалого часу. Тобто йдеться про втрату чогось такого, що необхідно індивіду для задоволення певних важливих потреб. Це призводить до різних моральних і психологічних відхилень у поведінці та діяльності.

Наслідки професійної деформації проявляються індивідуально в кожного працівника, але загалом вони є типовими для служби чи підрозділу, в якому працівник проходить службу. Виконання службових функцій працівниками, які безпосередньо контактують із засудженими, передбачає вплив на працівників їхньої субкультури, іноді звичок і навіть ціннісних орієнтацій [1].

Однією із проблем працівників кримінально-виконавчої системи є те, що вони стають на рівень із засудженими в контексті спілкування. Через деякий час таке неформальне «тюремне» спілкування може бути звичним не лише на роботі, а й у неробочий час, у колі родини чи друзів.

У своїй праці це продемонстрував «Стендфордський тюремний експеримент» [2]. Автор експерименту – Ф. Дж. Зімбардо зі своєю командою розробив концепцію проведення дослідження – були продумані умови експерименту і правила поведінки «наглядачів» і «ув'язнених».

Філіп Джордж Зімбардо писав: «Тюрма – це пам'ятка, де нехтують принципами гуманності, руйнується шляхетність людської природи та піддається деградації соціальне ставлення з боку людей. Це згубно позначається як на наглядчачах, так і на ув'язнених, надаючи деструктивний вплив на самооцінку, почуття справедливості й людську жаль» [2, с. 20].

Серед екстремальних ситуацій цієї роботи виділяють захоплення заручників, масові заворушення, непокору [3, с. 98]. Однак, у більшості досліджень відзначаються складності зовсім іншого роду, насамперед, сама повсякденна служба співробітників КВС вкрай напружена [4].

Одне з основних чинників – скоріш не сама ймовірність конкретних екстремальних ситуацій, а контингент, з яким доводиться працювати, а також умови праці. «Хто що говорив, але у тюремного життя немає жодної романтики

– лише жорстокість, страждання, бруд, і до них свідомо чи несвідомо виробляється звичка» [5, с. 14]. Співробітників КВС поставлено в умови, коли потрібно безупинно доводити соціальну значимість своєї професії.

Однією з головних сторін деформації є втрата здатності до самооцінки, відбувається „бруталізація” почуттів, розвивається черствість, конфліктність, дратівливість, наростає неврівноваженість. З іншого боку, явно знижується орієнтовна активність пізнавальних функцій.

Згідно з результатами нашого експериментального дослідження 2014 року на базі Дергачівської виправної колонії № 109 нами були отримані наступні результати:

Опитування практичних працівників виправної колонії, зокрема заступників начальників виправних колоній по виховній роботі із ув'язненими, показав, під професійною деформацією ними розуміються зміни особистісних якостей працівників ВУ під впливом умов його роботи [6]:

- 1 – професійна девіація;
- 2 – професійна деформація;
- 3 – професійна деградація.

Отже, можна дійти невтішного висновку у тому, що під впливом негативних факторів середовища, у співробітників виправних установ постійно знижується вимогливість до себе, своїх вчинків, дій, рішень. Також спостерігається зниження доброзичливості, комунікативності, зниження позитивного емоційного ставлення до всіх людей, як і засуджених. У цьому підвищуються агресивність, дратівливість, негативізм, образливість, підозрілість. Всі ці зміни підспудно спонукають розвиток відчуття провини.

Згідно з отриманими результатами дослідження можна констатувати, що категорія працівників пенітенціарної системи є вразливої та потребує постійного соціального супроводження.

Література

1. Беляєва Л. І. Психологічні особливості екстремальних ситуацій правоохоронної діяльності/ Л.І. Беляєва // Прикладна юридична психологія / Під ред. А.М. Столяренка. - М., 2001. - С.531–533.
2. Зімбардо Ф.-Дж. Стенфордський тюремний експеримент / Ф.-Дж. Зімбардо // Експерименти життя. - СПб., 2007. – С. 4–23.
3. Панкін І. Н. Особиста безпека співробітників внутрішніх справ: тактика та колективна психологія безпечної діяльності / І.Н. Панкін. - М., 1996. – С. 96 – 98.
4. Ушатіков А. І. Пенітенціарна психологія: Програма для ВНЗ МВС / А.І. Ушатіков. - РФ. Рязань, - 1995. - 224 с.
5. Грибов У. У. тюремному інтер'єрі/ У.У. Грибов // Ветеран. - 2003. - № 5 (718). – С. 14.
6. Буданов А. В. Профілактика професійної деформації працівників ВТУ як головний чинник, сприяє дотриманню і зміцненню законності у діяльності виправно-трудова установ/ А.В. Буданов // Проблеми вдосконалення діяльності психологічної служби у ВТУ: Збірник статей / Під ред. А.В.Пилещко. – М.: Домодедово, 1996.- С. 42–43.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З НЕПОВНОЛІТНІМИ ЗЛОЧИНЦЯМИ

Дар'я Жукова

*Інститут кримінально-
виконавчої служби*

Науковий керівник – к.психол. н. **Гришина А.В.**

Одним з найважливіших аспектів діяльності соціального працівника в установах виконання покарань – є профілактична робота з негативними явищами в групі неповнолітніх злочинців, а саме: конфліктність у відносинах в групі, емоційна нестабільність, невротичні розлади та інші.

Підліток, який вперше потрапив у виправно-трудоу установу, отримує важку психологічну травму. Також у формуванні невротичних розладів у підлітків, що знаходяться в місцях позбавлення волі, лежить багатofакторна обумовленість, у якій біологічні, соціальні і психологічні чинники представлені в нерозривному комплексі, що визначає специфіку патогенезу та синдромогенезу психічних розладів у неповнолітніх правопорушників.

Основу патогенетичного конфлікту підлітків, які знаходяться в місцях позбавлення волі, складають такі особистісні риси як підвищена збудливість і неврівноваженість, конфліктність у відносинах, уразливість і злопам'ятність, лабільність емоцій, демонстративність емоційних виявлень, схильність до афектів. При цьому закріплюючими і підтримуючими розвиток невротичних розладів є фактори соціальної ізоляції, різка зміна життєвого стереотипу, психічна депривація, тверда регламентація поведінки, замкнута система спілкування.

Функції соціального працівника полягають в діагностиці особи засудженого за допомогою різних соціальних прийомів, висновок про особу на основі отриманих даних і розробка спільно з адміністрацією виховних колоній, програм перевиховання, виправлення і способів спілкування із засудженим [1].

Також, соціальні працівники повинні організувати вільний час засуджених. На нашу думку найправильніше описує завдання виховної дії під час дозвілля Г.Й. Шнайдер [2]. Він говорить про те, що: «завдання виховної дії під час дозвілля зводяться до того, щоб створити в пенітенціарних установах благополучну соціальну атмосферу і викликати потяг до осмисленого проведення дозвілля після виходу на свободу» [2, с. 67].

Вільний час у в'язниці не повинен залишатися “об'єктом його вбивства” або використовуватися для підготовки, планування, обговорення дій до нових злочинів. Воно повинне служити тому, щоб підвищувати культурний рівень засуджених. Відомо, що успішна культурна орієнтація ув'язнених зменшує потяг до рецидиву. Правильно організоване дозвілля сприяє хорошему відпочинку, відновленню фізичних і психічних сил людини.

Також, соціальні працівники повинні проводити роботу по адаптації особистості підлітка, сприяти формуванню у нього максимально можливої активної життєвої позиції, роз'яснювати його права і обов'язки, готувати засуджених до виходу на свободу, стимулювати до активного, адекватного погляду на світ; складати програми психологічних аутотренінгів. У своїй діяльності соціальний працівник повинен орієнтуватися на те, щоб система ізоляції не зруйнувала соціально корисних зв'язків дітей, і сприяти зміцненню їх сімейних і споріднених стосунків [3].

Основою підходу соціальних працівників до психологічної взаємодії з засудженими повинні стати індивідуалізація підходу і комплексність або системність, що припускає комплексний підхід і поєднує в собі різні методики по відношенню до неповнолітнього.

Системний підхід вивчення особистості – це система здійснюваних соціально-педагогічних, психологічних мір направлених на отримання всесторонньо повного аналізу відомостей які характеризують особу засудженого з метою найбільш ефективного застосування методів, прийомів і засобів переконання, виправлення, перевиховання і допомоги засудженому, а також прогнозування його поведінки.

Основними напрямами аспекти роботи соціального працівника є [4]:

- 1) вивчення особистості засудженого і становлення його «злочинної кар'єри».
- 2) розробка індивідуальних програм дії і допомоги засудженим.
- 3) соціально-психологічна допомога в адаптації до середовища пенітенціарних установ.
- 5) соціально-психологічна і професійна допомога в підготовці виходу з місць позбавлення волі.

На думку радянських кримінологів (Ю.М. Антоніна, С.Н. Кудрявцева) вивчення особистості передбачає отримання інформації про її потреби і інтереси, ціннісних орієнтаціях, ступені і якості соціалізації індивіда, особливостях його реагування на ті або інші обставини, мотивах реалізованих в інших вчинках, типологічній психологічній характеристиці в цілому .

**У узагальненому вигляді дані необхідні для вивчення особистості
можуть включати в себе:**

- 1) рік, місце народження і проживання, освіту, склад сім'ї і інші соціально-демографічні дані.
- 2) індивідуальні (інтелектуальні, вольові, емоційні) особливості особи, риси характеру, тип темпераменту, стан здоров'я, фізичного розвитку і інші індивідуальні якості.
- 3) умови виховання в сім'ї, заняття, освіта, і поведінка батьків, їх відношення до дітей, взаємини в сім'ї, житлові і матеріальні умови.
- 4) умови і результати навчання в школі, інших учбових закладах, особливості трудової діяльності, характер впливу шкільного колективу.
- 5) основні потреби, інтереси, звички, погляди, схильності, життєві цілі і ціннісні орієнтації суб'єкта.
- 6) відношення до праці, навчання, суспільних обов'язків, інших людей, сім'ї, до самого себе.
- 7) поведінка в школі, на виробництві, в суспільних місцях, в побуті, дані про залучення до суспільної, дисциплінарної, адміністративної, кримінальної відповідальності.

Таким чином, вище представлені два аспекти роботи соціального працівника є дуже важливими і потребують від нього наявність багатьох знань і умінь. Правовий аспект діяльності соціальних працівників припускає виконання ними функцій спостерігачів, “адвокатів”, адміністраторів, контролерів і соціальних посередників („*mediatorів*”). Соціальний працівник повинен володіти нормативно-правовою базою (законодавство України та міжнародні конвенції, ратифіковані Україною).

Психологічний аспект роботи соціального працівника для кращого виконання поставлених цілей діяльності бажано координувати свою діяльність разом з психологом у рамках мультидисциплінарного підходу.

Література

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Криминология. Перевод с немецкого / Шнайдер Г.Й.; Под ред.: Иванов Л.О. (Предисл.); Пер.: Неподаев Ю.А. - М.: Прогресс-Универс, 1994. - 502 с.
3. Синьов В., Кривуша В. Педагогіка співробітництва та особливості її застосування у процесі перевиховання неповнолітніх засуджених / В. Синьов, В. Кривіша // Право. -№2. - С. 42 - 46.
4. Соціальна робота з неповнолітніми, які перебувають у місцях позбавлення волі: Державний центр соціальних служб для молоді. Державний департамент України з питань виконання покарань - К., 2003. – 35 с.

ТАЄМНЕ СПІЛКУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНІЙ СУБКУЛЬТУРІ

Катерина Марциненко

Інститут кримінально-виконавчої служби

Науковий керівник – к.психол. н. *Гришина А.В.*

Таємне спілкування в злочинному середовищі полягає в тому, що подібне спілкування завжди спрямоване на приховування злочинних дій, планів, необхідності приховати інформацію від правоохоронних органів. Відповідно знання способів латентного спілкування допомагає проводити правильне розслідування злочинів, носить превентивний характер, допомагає розкрити злочинний задум [1].

Складниками усталеного словосполучення “кримінальна субкультура” є слова “субкультура” і “кримінальний”. Слово “субкультура” походить від однокореневого слова “культура” (лат. cultura – оброблювання, виховання, освіта, розвиток, шанування) [2].

Під останньою розуміють сукупність матеріальних і духовних цінностей, що створені людством у процесі суспільно-історичної практики та

характеризують історично досягнуту ступінь у розвитку суспільства [1]. У широкому розумінні культура – це високий рівень чого-небудь, високий розвиток і вміння.

Таємне спілкування - одне з специфічних явищ кримінальної субкультури. Це й зрозуміло, оскільки сама кримінальна субкультура - явище таємне. Злочинцям є що приховувати від оточуючих і особливо від правоохоронних органів. Раніше вважалося, що таємне спілкування властиво тільки для місць позбавлення волі. Це не зовсім так. Адже, перебуваючи на свободі, злочинці теж змушені приховувати свої плани, наміри, способи злочинних дій. Особливо схильні до таємного спілкуванню неповнолітні і молодь. Вони вносять в способи таємного спілкування енергію, винахідливість і витонченість [3].

Система таємного спілкування виникла як засіб протидії злочинців правоохоронним органам, а в місцях позбавлення волі - адміністрації, яка розселяла засуджених по одиночних камерах, застосовувала спеціальні заходи, що порушували їх нормальне людське спілкування [4]. У сучасних умовах, коли одиночне ув'язнення майже не застосовується, таємне спілкування в місцях позбавлення волі, здавалося б, повинно зникнути. Однак воно існує, способи його міняються, але не зникають. Тут є і об'єктивні причини: особам, ізольованим від суспільства, є що таїти від адміністрації. Це не тільки нерозкриті злочини і порушення режиму, а й інші вчинки, за якими адміністрація може зробити висновок про особливості особистості і ступеня її справності. Крім того люди, очевидно, просто не люблять, коли їх вивчають особи, від яких вони знаходяться в певній залежності.

Що стосується злочинців, що діють на волі, то вони і поготів прагнуть озброїтися новітніми засобами таємного спілкування, народженими науково-технічною революцією (від індивідуальних радіостанцій до спеціальних пристроїв).

Ю.М. Антонян, В.А. Верещагін, Г.Б. Калманов виділяють такі способи таємного спілкування, як акустичні, письмові, візуальні, технічні [5]. Кожен з них може бути цілісною системою повідомлення інформації та обміну нею у

вигляді листа, умовних сигналів і знаків, переданих за допомогою технічних засобів (наприклад, по радіо) і без використання таких. До

акустичним засобам таємного спілкування відносять кримінальний жаргон, перестукування, спів і вигукування. До візуальних засобів відносять мову жестів, пози, пантоміми, міміку (так званий "тюремний семафор"). До таємного письмовою спілкуванню відносять легальну і нелегальну листування за допомогою слів (жаргону), символів, знаків, різних способів шифрування повідомлень. У таємному спілкуванні використовуються різні технічні засоби і пристрої для передачі інформації.

Види обміну інформації між злочинцями:

- використання умовних звукових сигналів в кримінальній субкультурі.

Для взаємного зв'язку та обміну інформацією злочинці, в тому числі неповнолітні та молодь, використовують умовні звукові сигнали (постукування, поплескування, клацання). Вони застосовуються при небезпеці. Звукові умовні сигнали на жаргоні отримали назву „касперн” (вдарити). Їх породила практика кримінального розслідування, особливо при очних ставках, коли злочинець подавав спільникові сигнали: „мовчати”, „говорити неправду”, „все заперечувати”, „брати провину на себе” і т. п.

Дослідники тюремної психології (Г.Гросс, М.Н. Гернет, Н.І. Якимів) відзначали наявність в минулому способів спілкування осіб, позбавлених волі, шляхом викрикування у вікна окремих слів, співу пісень з наголосом на потрібних словах і т. п. „Варто тільки нетривалий час поспостерігати за тим, що робиться у в'язницях. Близько дверей і вікон вдень і вночі на прогулянках і в камерах вигукували арештантами якісь нечленороздільні звуки, слова, цифри; на них відповідають, і, мабуть, всі розуміють один одного, інакше вони не продовжували б такої забави „ [4, с. 45].

- Візуальне таємне спілкування.

Винахідливість неповнолітніх та молодих злочинців у пошуках шляхів передачі інформації не знає меж. Наведемо наочний приклад. В МВС Грузії в

одній з колоній було виявлено витік інформації і проникнення великих сум грошей на територію колонії. Шукали цей канал довго. Перевірили всіх співробітників. Винним виявився заступник начальника колонії по режиму. Проїжджаючи через КПП на особистій машині, він ніколи не представляв її до огляду службі наряду. Цим скористалися засуджені. Молоді люди увійшли до нього в довіру, часто „допомагали” приводити машину в порядок на мийці і під час технічного обслуговування, а потім тільки з любові до „громадянина начальника” всю роботу по щоденному технічному обслуговуванню вони взяли на себе. Ними був сконструйований невеликий контейнер, в який можна було помістити гроші або лист. До нього приробили потужний магніт, яким контейнер кріпився до днища машини. Приїжджаючи додому "громадянин начальник" залишав машину на вулиці. До неї негайно спрямовувалися кілька підлітків, знімали конвеєр, передавали його за призначенням, а потім вже з новим вмістом зміцнювали контейнер на колишньому місці. Цікаво, що члени кримінальної групи зуміли використовувати особливості особистості заступника колонії, його марнославство, амбітність. Обережність була максимальною: контейнер знімали і ставили підлітки. Все було продумано до дрібниць [5].

Засоби зв'язку сучасні злочинці купують за валюту, набувають у військових частинах, крадуть, оснащують ними свої особисті автомашини. Вийти на частоти органів міліції їм не важко, тому вони в курсі всіх оперативно-розшукових заходів.

- Особливості таємного письмового спілкування [6].

Таємне письмове спілкування в злочинних групах неповнолітніх та молоді існує і на волі. Але особливо він розвинене в умовах соціальної ізоляції, коли листування перебуває під контролем адміністрації. Знаючи, що їх кореспонденція підлягає перлюстрації, підлітки та молоді правопорушники використовують легальне письмове спілкування в цілях: введення адміністрації в оману підкресленням кращих сторін свого характеру, демонстрацій уявної виправлення;

Зашифрована кримінальна інформація, що відправляється звичайною поштою, нерідко листи направляються по підставній адресою, для позначення адресатів використовуються умовні позначення та клички.

Особливо ретельно, як ми відзначили, контролюють свою переписку мафіозні та корумповані елементи. Вони прагнуть не залишати письмових свідчень, повідомляючи подільникам всі усно. Якщо доводиться вдаватися до письмового повідомленням, то листи негайно знищуються [7]. Особливо інтенсивно таємне листування стала вестися з переходом до ринку, устремлінням туди "тіньових" ділків, розгулом рекету.

Підсумовуючи наявне і отримане знання про таємне спілкування в кримінальній субкультурі, зокрема, її роль у генезисі рецидивної злочинності, можна зробити декілька висновків [8]:

Латентне спілкування є одним з елементів злочинної субкультури. Під кримінальної субкультурою розуміється сукупність цінностей, звичаїв, традицій, норм і правил поведінки, спрямованих на організацію життєдіяльності, метою якої є вчинення злочинів, їх приховування та ухилення від відповідальності.

Слід мати на увазі, що постійно виникають і нові способи таємного спілкування. Вивчення способів латентного спілкування допомагає більш глибоко зрозуміти суть і механізми кримінальної субкультури, причини та умови її живучості, розкрити психологію особистості злочинця, виявити канали негативного впливу на неї, вести з ним боротьбу, не допускаючи подальшої криміналізації особистості.

Латентне спілкування відіграє істотну роль у відносинах між засудженими, а також між засудженими та представниками адміністрації. Тому заходи з протидії йому повинні плануватися і проводитися з застосування необхідних знань про таємне спілкування, тайнопису та інших способах спілкування.

Література

1. Розенталя М.М. Философский словарь / Под ред. Розенталя М.М. – 3-е изд. – М.: Политиздат, 1975. – с. 196.
2. Ожегов С.И. Словарь русского языка / Под ред. Н.Ю. Шведовой. – 22-е изд., стер. – М.: Рус. яз., 1990. – с.
3. Пирожков В.Ф. //Психология подростковой преступности (кримінальна субкультура)/Пирожков В.Ф.// Криминальная психология. – Кн. 1. – М.: Ось-89, 1998. – 304 с.
4. Антонян Ю.М., Верещагин В.А., Калманов Г.Б. Тюремная субкультура и нейтрализация ее негативных проявлений /Ю.М.Антонян, В.А.Верещагин, Г.Б. Калманов // Государство и право. – 1996. – № 10. – с. 72–79.
5. Криминология: приглашение к дискуссии: Монография /Авт. кол.: А.В. Баляба, Э.В. Виленская, Э.А. Дидоренко, Б.Г. Розовский. – Луганск: РИО ЛИВД, 2000. – 318 с.
6. Мацкевич И.М. /Криминальная субкультура / И.М. Мацкевич/ Российское право в Интернете. – 2005. – № 1. – С. 35-39.
7. Біленчук П.Д., Гель А.П. /Правова характеристика специфічних ознак мови та поведінки осіб, засуджених до позбавлення волі // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – 2001. – № 4. – С. 42.
8. Гуров А.И. Профессиональная преступность: прошлое и современность / А.И. Гуров. – М.: Юрид. лит., 1990. – 304 с.

ПРОБЛЕМИ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСУДЖЕНИХ В ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

Анастасія Приступа

Інститут кримінально- виконавчої служби

Науковий керівник – к.психол. н. *Гришина А.В.*

Згідно зі ст. 6 Кримінально-виконавчого кодексу України ресоціалізація визначається як «свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві» [1]. Якщо ця мета не досягається, то система кримінального покарання і його виконання працює безрезультативно. Більше того, установи виконання покарань, як крайні форми закритих соціальних організацій, несуть в собі чималий негативний потенціал. Вже зовнішня атрибутика «зони» (вартові вежі, автоматична зброя, огорожа, колючий дріт, собаки і т.д.) постійно викликає у людей почуття небезпеки.

Ступінь педагогічної, соціальної та виховної занедбаності малолітніх засуджених, що утримуються у виховних колоніях, зазвичай коливається від надзвичайно помилкових поглядів та переконань, шкідливих звичок, до менш глибоких відхилень від норми у поведінці особистості. За той час, поки засуджений перебуває у виховній колонії, з ним необхідно провести таку роботу, яка б у результаті мала ефективну ресоціалізацію.

Процес ефективної та повної ресоціалізації малолітніх засуджених можливий лише з врахуванням достовірної всебічної інформації про значущі психологічні властивості та якості особистості кожного вихованця. Знання співробітниками виховних колоній найбільш суттєвих особливостей психологічної структури вихованця відкривають перед ними можливість застосування ефективних методів і прийомів у роботі з цією категорією засуджених.

Позбавлення волі значною мірою впливає на подальшу долю засудженого після його звільнення. Вплив такого покарання на процес соціальної реабілітації є досить неоднозначним та суперечливим. По-перше, однією з основних цілей покарання є безпосередньо виправлення засудженого, тобто його пристосування до умов соціального існування. Досягти поставленої мети можна лише з допомогою усунення, а у крайньому випадку, ослаблення саме тих негативних рис особистості засудженого, які ускладнюють його соціальну

адаптацію. По-друге, насильний відрив неповнолітнього засудженого від сім'ї, найближчого побутового оточення та трудового(шкільного) колективу обов'язково створює значні адаптаційні проблеми. Крім того, режим позбавлення волі навряд чи сприяє вихованню таких необхідних для організації власного життя якостей, як заповзятливість і цілеспрямованість. А найголовніше, це вплив несприятливого психологічного мікроклімату, коли засуджені з негативною етичною орієнтацією задають тон. Замість того, щоб привчити людину жити в товаристві людей, покарання створює нові, часто неподоланні перешкоди [2].

Законодавцем, урахувавши вікові особливості неповнолітніх засуджених, не випадково вжито у назві виховної колонії слово «виховна». Таким чином, акцентується увага на виконання завдань виховання, формування особистості й соціалізації неповнолітніх правопорушників.

Відповідно до цього у виховних колоніях діє комплексна система заходів, що передбачає:

- створення умов життя засуджених, що сумісні з людською гідністю та нормами, які прийняті у суспільстві;
- підтримання та розвиток у них самоповаги через зведення до мінімуму негативних наслідків позбавлення волі й різниці між життям в ув'язненні і на волі;
- можливості підвищення освітнього рівня, занять фізкультурою та спортом, задоволення моральних і духовних потреб, розвитку навичок і нахилів, які допоможуть їм успішно жити у суспільстві після звільнення;
- підтримання та укріплення соціально корисних зв'язків з громадськістю в інтересах засуджених та їх сімей [3].

Забезпечення процесу ресоціалізації засуджених розпочинається із складання індивідуальних програм соціально-психологічної роботи, які становлять собою комплексний план заходів, спрямованих на корекцію негативних рис особистості неповнолітніх осіб, вивчення та максимальне зменшення чинників, що впливають на асоціальну поведінку, розвиток

позитивних нахилів і здібностей. Такі програми складаються із перших днів перебування засудженого у виховній колонії з урахуванням індивідуальних особливостей неповнолітніх, їх поведінки, психічного стану, ступеню соціальної занедбаності та строку покарання.

Проведення виховної роботи з неповнолітніми здійснюється у формі групових та індивідуальних бесід, інформації на морально-етичні, правові, природознавчі, наукові, релігійні й інші теми, шляхом ознайомлення з періодичними виданнями, користування художньою літературою, перегляду телепередач і прослуховування радіопередач.

Для забезпечення корисного дозвілля та відпочинку неповнолітніх засуджених у виховних колоніях створена відповідна матеріально-технічна база, розвинута система клубної та позакласної роботи, працюють різноманітні гуртки художньої самодіяльності, прикладної творчості.

У вільний від навчання і роботи час для неповнолітніх засуджених проводяться лекції, бесіди, вікторини, тематичні вечори просвітницького, морально-естетичного і патріотичного спрямування, організовуються конкурси художньої самодіяльності, концерти, виставки прикладної творчості, спортивні змагання.

Організація дозвілля вихованців не обмежується рамками установ, вихованці беруть участь і у регіональних спортивних змаганнях з футболу, культурно-мистецьких заходах.

Ефективна ресоціалізація неповнолітніх засуджених може здійснюватись за умови:

- максимального врахування особливостей психіки підлітків, віку, статі, стану здоров'я, інтересів, можливостей перспективи подальшого життя;
- створення системи індивідуального та диференційованого впливів соціального, педагогічного, психологічного, правового характеру;
- врахування рівня та характеру соціальної поведінки, а також специфіки реагування на конкретні психолого-педагогічні ситуації.

На сьогоднішній день перспективним є запровадження не тюремних, а альтернативних видів покарань, що не передбачають позбавлення волі підлітків. Не менш важливого значення набуває цілеспрямована підготовка майбутніх працівників пенітенціарної системи, формування в них свідомих знань, умінь і навичок в роботі з неповнолітніми засудженими.

Література

1. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 № 1129-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 3-4. – Ст. 21.
2. Яровий А. О. Проблеми соціальної адаптації неповнолітніх, звільнених з виховних колоній: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Яровий Анатолій Олександрович. – Харків 2011. – 216 с.
3. Жулева Ю.В. Ресоциализация осужденных несовершеннолетних женского пола, отбывающих наказание в воспитательных колониях: правовые и криминологические аспекты: Дис. ... канд. юрид. наук / Жулева Ю.В. – Рязань, 2014. – С. 26.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОТНОСТІ У ЗАСУДЖЕНИХ

Аліна Сіленко

Інститут кримінально-виконавчої служби

Науковий керівник – к.психол. н. *Гришина А.В.*

У сучасний період духовної кризи суспільства однією з актуальних проблем людства є проблема самотності. Знаходження в місцях позбавлення волі відображається на психологічному стані особи. Людина тісно пов'язана з суспільством, а позбавлення волі є потужним фактором модифікації поведінки індивіда, адже зміна навколишнього середовища є порушенням звичної життєдіяльності особистості. Тюрма, колонія - це, насамперед, розставання з рідними, близькими людьми: роки важкого приреченого існування.

В умовах тюремної ізоляції, людина позбавляється можливості усамітнитися, зосередитися, задуматися про себе, про скоєне і свою вину, про відповідальність перед близькими, про свої перспективи і можливості. Індивід потрапляє в умови жорсткої регламентації всього життя, за його поведінкою починається повний контроль і здатність проявити себе відсутня. В умовах тюремної ізоляції з'являється стан відсутності майбутнього, переважання феномену «відсутності себе в цьому житті», дискомфорт і криза власного «Я». У людини створюється відомий феномен самотності в натовпі, коли навколо завжди багато людей, а тих, з ким можна було б поговорити, поділитися, кому можна довіритися, - немає або майже немає. У колонії кожен наданий самому собі, а спілкування майже зводиться до нуля.

Стан самотності припускає для людини повну заглибленість у самого себе і носить цілісний, всеосяжний характер, який рідко буває позитивним. Це особлива форма самосприймання, розлад у внутрішньому світі особистості. Самотність означає повну відсутність або розрив соціальних зв'язків людини, яка відчуває потребу в неформальних контактах, включенні в якусь групу, самотність породжує цілий комплекс негативних емоцій у людини.

З наукової точки зору самотність - одне з найменш розроблених понять. Проте феномен самотності досліджували групи філософів, які висвітлювали це поняття в різних його аспектах (С. К'еркегор, Ф. Ніцше, Ж.П. Сартр, Г.Торо, М.Хайдеггер). Необхідно згадати ряд західних вчених-соціологів, психологів, медиків, які робили спроби дослідження і опису самотності з різних точок зору теоретичної і прикладної науки. Серед них: Б. Джонсон, Р. Вейс, В. Вунд, К. Лоренц, Л.Е. Пепло, К.Роджерс, Б. Тораш, А. Фрейд, Е. Фромм та ін. Зілбург вважав, що причинами самотності є такі риси особистості як нарцисизм, манія величчя і ворожості, а також прагнення зберегти інфантильне почуття власної всемогутності. Така „нарцистична» орієнтація починає формуватися в дитячому віці, коли дитина разом з відчуттям радості бути коханою відчуває потрясіння, викликане тим, що він - маленька, слабка істота, вимушена чекати задоволення своїх потреб [2].

Згідно К. Роджерсу [3], самотність - це прояв слабкої пристосовності особистості, а причина його - феноменологічна невідповідність уявлень індивіда про власне «Я». Можна розділити процес виникнення феномену самотності на три етапи:

- 1) суспільство впливає на людину, змушуючи її вести себе у відповідності з соціально виправданими, обмежують свободу дії зразками;
- 2) через це виникають протиріччя між внутрішнім істинним «Я» індивіда і проявами його «Я» у відносинах з іншими людьми, що призводить до втрати сенсу існування;
- 3) індивід стає самотнім, коли, усунувши охоронні бар'єри на шляху до власного «Я», він тим не менш думає, що йому буде відмовлено в контакті з боку інших.

Групова ізоляція і відбування покарань - це, насамперед, проблема свободи людини, а саме свобода є найважливішою умовою розвитку особистості. В умовах ізоляції від суспільства, людина намагається адаптуватися до нових умов життя. Процес адаптації пов'язаний з адаптивною ситуацією, яка виникає у зв'язку зі змінами в соціальному середовищі або переходом особистості з одного соціального середовища в інше, незвичне для індивіда, коли шаблони поведінки, стереотипи сприйняття, установки особистості стають малоефективними або недієвими, непотрібними. Засуджений натикається на безліч перешкод на шляху до адаптації: кримінальна субкультура, мізерність побутових умов, постійний тиск з боку персоналу.

Згідно з науковими дослідженнями [3], слід зробити висновки: найбільш швидко адаптуються до умов позбавлення волі люди з 18 до 45 років. Після 46 років засуджені проявляють дезадаптивні форми поведінки до умов груповий ізоляції. Це можна розцінювати як той факт, що в ранній віковій групі домінує категорія сьогодення, тобто вони значно легше пристосовуються, меншою мірою переживають різні позбавлення, пов'язані з перебуванням у колонії. А з віком відбувається наростання ригідності поведінки (нездатність індивіда

перебудуватися, тобто неготовність слідувати виникаючим під впливом будь-яких обставин змінам у запланованій раніше схемою поведінки).

Негативний стан самотності має властивість підпорядкування собі інших психічних процесів і станів. Він здатний зруйнувати внутрішню цілісність особи. Разом з тим, самотність може виступати механізмом психологічного захисту.

Розуміння зв'язку між негативним і позитивним формами самотності дозволяє заключити: за певних умов (усвідомлення самотності, активна позиція по відношенню до нього, досвід подолання труднощів, умотивованість самотності) негативні прояви самотності можуть набути позитивного характеру.

Отже, взаємодія негативних і позитивних форм самотності визначає напрями і способи допомоги засудженим і вибір заходів профілактики і корекції.

Самотня людина характеризується винятковою зосередженістю на собі самій, на своїх особистих проблемах і внутрішніх переживаннях. Спілкуючись з іншими людьми, вони більше говорять про самих себе і частіше, ніж інші, змінюють тему розмови, а також повільніше реагують на висловлювання партнера по спілкуванню.

Таким людям властиві специфічні міжособистісні проблеми. Вони легко дратуються у присутності інших людей, підвищено агресивні, схильні до зайвої, не завжди виправданою критики оточуючих, нерідко чинять психологічний тиск на співрозмовника і приховують свої думки.

Дослідники відзначають [4], що переживання самотності є ресурсом для адаптації, впливає на пристосування до умов відбування покарання у віці до 26 років, а також виступає механізмом психологічного захисту після 31 року.

Для вперше засуджених, умови ізоляції є незвичайними, так і їх активність більше пов'язана з перебудовою внутрішнього стану. Для раніше судимих осіб психічний стан вписується в межі норми, оскільки умови групової ізоляції для них звичніше.

Згідно з теоретичною базою, нами були розроблені соціально-психологічні засоби з профілактики самотності у засуджених [5]:

- відволікання за допомогою розумової діяльності (книги, прослуховування в групі музики);
- заняття напруженою роботою, для досягнення успіху в будь-якій діяльності;
- заняття творчістю з метою позбавлення від негативних емоцій;
- прогулянка на свіжому повітрі;
- групова дискусія, рольова гра;
- тренінг «Життєві цінності» та профілактична програма «Сходинки»;
- арт-терапія (ліпка), піскова терапія, а також різноманітні психотерапевтичні напрямки;
- індивідуальні та групові психологічні консультації, групи самопомоги та інше.

Таким чином, особа, що перебуває в місцях позбавлення волі, переживає глибоку психологічну кризу на протязі всього перебування в установі виконання покарань. У період тюремної ізоляції в засудженого нерідко порушується свідомість, її структурні компоненти: мотивація, спрямованість, переконання тощо. З'являється стан відсутності майбутнього, «відсутності себе у своєму житті». Повсякденне життя регламентовано до дрібниць, з'являється амбівалентний характер реакцій. Самотність здатна знищити внутрішню цілісність особистості. За таких умов вивчення проблеми самотності стає перспективним напрямком науково-психологічного пошуку.

Література

1. Хамітов Н.В. Філософія самотності. Самотність жіноча і чоловіча / Н.В. Хамітов. - К: Наукова думка, 1995. – 171 с.
2. Аминев Г.А. Инструментарий пенитенциарного психолога / Г.А. Аминев. - Уфа, 1997. - 168 с.

3. Васильев, В.Л. Юридическая психология / В.Л. Васильев. - СПб., 2005. – 652 с.
4. Фролова О. Г. Злочинність і система кримінальних покарань / О.Г.Фролова. - К., 1997. - 258 с.
5. Швабл Ю.М., Данчева О.В. Самотність: соціально-психологічні проблеми / Ю.М. Швабл, О.В.Данчева. – К.: Україна . 1991 - 270 с.